

JSSRA

ISSN 3027-8279 (Online)

วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์

SOCIAL SCIENCES RESEARCH AND ACADEMIC JOURNAL

ปีที่
Volume

19

ฉบับที่
No.

1

มกราคม - เมษายน 2567
January - April 2024

**SOCIAL
SCIENCES
RESEARCH AND
ACADEMIC JOURNAL**

วารสารนี้อยู่ในฐานข้อมูลของศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (<http://tci.trf.or.th>) และได้รับการรับรองจาก สมศ. แล้ว
 วัตถุประสงค์

วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ตีพิมพ์และเผยแพร่บทความวิชาการและผลงานวิจัยเพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้และวิชาการด้านสังคมศาสตร์ โดยมุ่งเน้นงานวิจัยและบทความวิชาการในสาขาศึกษาศาสตร์ รัฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ พัฒนาสังคม และสหวิทยาการทางด้านสังคมศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างนักวิชาการจากสถาบันอุดมศึกษา องค์กรต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการอิสระ ทั้งภาครัฐและเอกชน โดยมุ่งส่งเสริมและสนับสนุนให้มีผลงานทางวิชาการที่จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม

เจ้าของ

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ 398 หมู่ที่ 3 ตำบลย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี

จังหวัดนครสวรรค์ 60130 โทรศัพท์ 0-5621-9100-29 ต่อ 1211 โทรสาร 0-5688-2523 Mobile 09-7924-5216

<http://apr.nsrui.ac.th/>

วารสารฉบับอิเล็กทรอนิกส์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA>

ที่ปรึกษาด้านการบริหารงานวิชาการ

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ที่ปรึกษาด้านวิชาการ

ศาสตราจารย์ พล.ต.ต.หญิง ดร.พัชรา สีนลอยมา สาขาอาชญวิทยาการบริหารยุติธรรมและสังคม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บัณฑิตา อินสมบัติ สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณ คุณคิดกัญฐา สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.วิรุณศิริ ใจมา	สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
รองศาสตราจารย์ ดร.จารุณี ทิพยมณฑล	สาขาวิชาหลักสูตรการสอนและการเรียนรู้	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ไพฑูรย์ อินตะขัน	สาขาวิชาการบัญชี	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษดา ชันกสิกรรม	สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์ ดร.ลักขมี งามมีศรี	สาขาวิชาการตลาด	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์ ดร.อริปต์ย์ บุญเหมาะ	สาขาวิชาภาษาศาสตร์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมพร หลินเจริญ	สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริพร บุรณาทิรันดร์	สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

ต้นฉบับ วิสัยทัศน์ ถ้าทองพัฒนา/ ฤๅณรรณ เอี่ยมมี/ เลอศักดิ์ สุขข้า

กำหนดออก ปีละ 3 ฉบับ (ราย 4 เดือน)

ฉบับแรกของปี	เดือนมกราคม - เมษายน	กำหนดออก เดือนมกราคม	ปีครบบทความ 30 กันยายน
ฉบับที่สองของปี	เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม	กำหนดออก เดือนพฤษภาคม	ปีครบบทความ 30 มกราคม
ฉบับที่สามของปี	เดือนกันยายน - ธันวาคม	กำหนดออก เดือนกันยายน	ปีครบบทความ 30 พฤษภาคม

คณะกรรมการกลั่นกรอง

บทความวิจัย บทความวิทยานิพนธ์ และบทความทางวิชาการที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ได้รับการตรวจอ่านและแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ ดังรายนามต่อไปนี้

ศาสตราจารย์ ดร.กนกกร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
ศาสตราจารย์ พล.ต.ท.หญิง พัชรา สินลอยมา	โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
รองศาสตราจารย์ ร.อ.หญิง ดร.ชนัดดา แนนเกษร	มหาวิทยาลัยบูรพา
รองศาสตราจารย์ ดร.สุณีย์ กัลละจิต	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธิรักษา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกนถุณ บางท่าไม้	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.นันทน์ เรืองฤทธิ์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.จารุณี ทิพยมณฑล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสาธน์ เนื่องเฉลิม	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลธิศ สภาหิโต	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.กนต์ อินทวงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัยวรรณ ภูเทษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
รองศาสตราจารย์ ดร.สังวรณ์ จัตุระโท	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช
รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี จิรินัง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล บุญลือ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.ทยาดา รัตนบุญญานิษฐ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.อ. ดร.สฤณี สืบพงษ์ศิริ	มหาวิทยาลัยรังสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสกสรรค์ ทองคืบ	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอี่ยมพร หลินเจริญ	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทินกร บัวชู	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาพรณ ไซยานนท์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มยุรี รัตนเสริมพงศ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา ตันติจิราพันธ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพพล แก้วสุวรรณ	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดิยา ทองเกิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดิมา วทานิชเวช	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ กิตติปาลวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑา หมีไพรพุก	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล วรคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถพล รอดแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัญณภัทร์ เจริญพานิช	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิววัฒน์ ชัยวงศ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทความที่นำมาตีพิมพ์ในแต่ละฉบับ กองบรรณาธิการจะตรวจสอบเป็นขั้นแรก แล้วจัดให้มีกรรมการภายนอกมาร่วมกลั่นกรอง (Peer Review) และประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-blind peer review คือปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์ ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเวทีเปิดทางวิชาการให้นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้สนใจ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ งานวิจัยและผลงานสร้างสรรค์อื่น ๆ อันเป็นประโยชน์ เพื่อร่วมกัน “สรรค์สร้างความรู้ นำสู่สังคม”

สาระในวารสารฉบับนี้ประกอบด้วย บทความวิชาการ 2 บทความ บทความวิจัย 10 บทความ บทความวิทยานิพนธ์ 4 บทความ ได้แก่ สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ 1 บทความ สาขาวิชาเทคนิคศึกษา 1 บทความ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ 1 บทความ และหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต 1 บทความ โดยเป็นบทความจากภายนอกสถาบัน 13 บทความ และบทความจากภายในสถาบัน 3 บทความ

หวังอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะใดในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

บรรณาธิการ

สารบัญ

ที่

หน้า

บทความวิชาการ

- 1 แนวทางส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 ผ่านกิจกรรมศิลปะ
เน้นกระบวนการ.....กิตติ์นริ เกตุแก้ว, โสมฉาย บุญญานันต์, อภิชาติ พลประเสริฐ 1
- 2 แนวทางพัฒนางานด้านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในยุคดิจิทัล.....
.....อัมราวัฒน์ จารุพงศ์ปริดา 17

บทความวิจัย

- 3 การพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้วิชาภาษาไทย
สาระหลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น.....ชนิกา พรหมมาศ 33
- 4 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษา
ระดับปริญญาบัณฑิต.....สง่า วงศ์ไชย 49
- 5 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวด้านการเรียน
ของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู.....ภารดี กำภู ณ อยุธยา, พาสนา จุลรัตน์, ธรรม โชติ เอี่ยมทัศนะ 65
- 6 การฟื้นฟูอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยว
ที่ยั่งยืน.....พงษ์ทอง เสงครอฟท์, สิริภัทร สิริบรรสาพ 81
- 7 อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตของการท่องเที่ยวไทย.....บัณฑิต ชัยวิชญชาติ 95
- 8 ผลการศึกษาทักษะชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร
ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A
ในรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม.....รัชดาพร บุญกอง, ทรงยุทธ ต้นวัน 111
- 9 ความรู้และพฤติกรรมการจัดการขยะติดเชื้อภายในครัวเรือนของประชาชนหมู่ 4
ในเขตเทศบาลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.....
.....สุวิมล ทาริวงศ์, อรรถพล รอดแก้ว, จิตศิริณ ก้อนคง, กัญจนภา ไหวพาน, ศิริลักษณ์ อุดมสุข 125
- 10 การพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรไทยสู่ภาคอุตสาหกรรมตามนโยบาย
และแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูป
สมุนไพรทับยายเชียง อำเภอพรหมพิรามกับกลุ่มปลูกสมุนไพรชาติพันธุ์ม้ง อำเภอนครไทย
.....วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์ 141

สารบัญ

ที่

หน้า

บทความวิจัย

- 11 การพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
ของตำบลตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์.....
.....สาวิตรี สอาดเทียน, สนั่น กัลปา, นราธิป เฟ่งพิศ, ญัฐชัย นิ่มนวล 155
- 12 ปัญหาข้อกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกฎหมายในการพกพาอาวุธปืน
ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ.....ศิพร โกวิท 171

บทความวิทยานิพนธ์

- 13 รูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก
.....เจษฎ์ จันทรสนาม, ฉนวน เอื้อการณ์, นิตยา สีนะว 185
- 14 การพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา
กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.....
.....สุรัช รุ่งเรืองกุลวนิช, นนทลี พรธาดาวิชย์, ประทุมทอง ไตรรัตน์ 199
- 15 รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา และการจัดการความรู้
สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์กรมหาชน.....ถัฏญญัฐ ภาตะนันท์, อัญชนา ณ ระนอง 213
- 16 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริจาคเงินของคนไทย : ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินกับการตั้งใจวางแผนบริจาค
.....ปณิศา คงแก้ว, คลินา อมร همانนท์, กฤติยา ควงมณี 227

Contents

No.		Page
Research Articles		
1	The Guideline for Promoting Self-Adaptation among Older Adults with Stage 1 Dementia through Process Art Activities..... <i>Kitnithi Katkaew, Soamshine Boonyananta, Apichart Pholprasert</i>	2
2	The Guidelines on Inquiry Section Development Among Inquiry Officers in the Digital Age <i>Amrawat Jarupongpreeda</i>	18
Articles		
3	The Development of Board Games as Instructional Media to Enhance the Junior High School Students' Capabilities in Thai Language Lesson Learning, Thai Grammar and Thai Language Usage..... <i>Chanika Prommas</i>	34
4	The Development of Instructional Model to Enhancing Language Wisdom Learning for Undergraduate Students..... <i>Sa-nga Wongchai</i>	50
5	The Development of Problem-Based Learning Management Model for Enhancing Academic Resilience of Pre-Service Teacher Students..... <i>Paradee Kambhu Na Ayudhaya, Pasana Chularut, Thammachot Aeamtussana</i>	66
6	The Restoring Food Culture Identity of the Upper Chao Phraya River Community That Lead to Sustainable Tourism..... <i>Phongthong Haycroft, Siraphat Siribunsobh</i>	82
7	Total Factor Productivity Growth of Thai Tourism..... <i>Bundit Chaivichayachat</i>	96
8	The Results of the Study of Life Skills of Students at Rajamangala University of Technology Isan, Sakon Nakhon Campus That Received Learning Management Flipped Classroom Design Combined with the Use of R-C-A Questioning Techniques in Life and Social Quality Development Course..... <i>Ratchataporn Boonkong, Songyuth Tonwan</i>	112
9	The Knowledge and Behavior Regarding Household Infectious Waste Management in Phlai Chumphon Municipality, Mueang District, Phitsanulok Province..... <i>Suwimol Thariwong,Atthaphol Rodkaew, Chitsirin Konkong, Kunchanapa Waipan, Sirilak Audomsuk</i>	126
10	The Development and Group Formation of Thai Herbal Farmers into the Industrial Sector in Accordance with Policies and Development Plans for the Herbal City in Phitsanulok Province: A Case Study of the Community Enterprise in Cultivating and Processing Medicinal Herbs, Thap Yai Chiang Subdistrict, Phrom Phiram District, with the Hmong Herbal Planting Group in Nakhon Thai District..... <i>Wasan Pounpunwong</i>	142

Contents

No.		Page
	Articles	
11	The Development of Social Innovation in Promoting Community Tourism to Develop the Grassroots Economy in Takhli Subdistrict Takhli District, Nakhon Sawan Province..... <i>Sawitree Saardthian, Sanan Kanlap, Narathip Pengphit, Natachai Nimnuan</i>	156
12	The Legal Problems and Guidelines Related to the Legality of Carrying Firearms by Police Officers..... <i>Siporn Kowit</i>	172
	Dissertations	
13	The Establishing Innovation Education Model in Education Management of the Command and General Staff College..... <i>Jed Chantarasanarm, Chanuan UaKarn, Nittaya Sintao</i>	186
14	The Development Soft Skills to Enhance Digital Citizenship among Students of Rajamangala University of Technology..... <i>Surachai Rungruangkullawanit, Nonthalee Prontadavit, Pratoomtong Trirat</i>	200
15	A Causal Relationship Model Among Social Capital and Intellectual Capital, Knowledge Knowledge Management Practices on Learning Organizations of Public Organizations..... <i>Lanyanat Patanan, Anchana Na Ranong</i>	214
16	The Factors Influencing Financial Donations among Thai Individuals: Impulsive Donation and Deliberative Donation..... <i>Panita Khongkaew, Dalina Amonhaemanon, Krittiya Duangmanee</i>	228

แนวทางส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 ผ่านกิจกรรมศิลปะเน้นกระบวนการ*

กิตติ์นิธิ เกตุแก้ว¹ โสมฉาย บุญญานันต์² อภิชาติ พลประเสริฐ³

(วันที่รับบทความ: 4 กรกฎาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 10 พฤศจิกายน 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 15 พฤศจิกายน 2566)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 ผ่านกิจกรรมศิลปะเน้นกระบวนการ ผลการศึกษาพบว่า ทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศให้ความสำคัญกับการใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อช่วยกระตุ้นการรับรู้และความทรงจำ การบำบัดอารมณ์ และการเห็นคุณค่าในตนเอง ช่วยฝึกกระบวนการประสาทและสมอง ลดความเครียด ฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็ก เกิดความภูมิใจในตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น ซึ่งแนวทางการส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม ระยะที่ 1 ผ่านกิจกรรมใช้แนวคิดหลัก คือ ศิลปะเน้นกระบวนการ หรือ PCRS โดยแนวทางที่นำเสนอเกิดจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 ที่จัดขึ้นไม่เกิน 10 ปี จากแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือ ทั้งในฐานข้อมูล และเว็บไซต์ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ หรือจัดกิจกรรมศิลปะให้ผู้สูงอายุโดยตรง ซึ่ง PCRS มีรายละเอียด ดังนี้ 1) P: Process Art จัดประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวผู้สูงอายุ เน้นการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า 2) C: Collaboration ช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ได้เรียนรู้ทักษะสังคมผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน 3) R : Reflection เพื่อสะท้อนประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุผ่านกิจกรรม 4) S: Self – Monitoring ผู้สูงอายุประเมินตนเอง โดยการบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา สังเกต และเขียนคำแนะนำให้กับตนเองว่าตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีจุดไหนที่สามารถพัฒนาได้

คำสำคัญ: การปรับตัว, ผู้สูงอายุ, ภาวะสมองเสื่อม, ศิลปะเน้นกระบวนการ

* บทความวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ นักศึกษาปริญญาเอก คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, E-mail: Kitnithi.k@gmail.com

² อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

The Guideline for Promoting Self-Adaptation among Older Adults with Stage 1 Dementia through Process Art Activities*

Kitnithi Katkaew¹ Soamshine Boonyananta² Apichart Pholprasert³

(Received: July 4, 2023; Revised: November 10, 2023; Accepted: November 15, 2023)

Abstract

This academic article aimed to propose a guideline for promoting self-adaptation among older adults with stage 1 dementia through process art activities. The findings from the study revealed that both Thailand and foreign countries gave importance to encouraging perception and memory, emotion-focused therapy, and self-esteem. The use of process art activities could help train the nervous and brain system, reduce stress, practice fine motor skills, build self-worth and self-esteem increasingly. The guideline for promoting self-adaptation among older adults with stage 1 dementia through activities was based on the proposed process art or PCRS model. This is generated from the synthesis of documents and research relevant to art activities for older adults with stage 1 dementia, that has been held no longer than 10 years from reliable sources, both databases and websites for aging adults or websites providing activities for older adults. Details of PCRS model were as follow: 1) P: Process Art – experience is managed to meet things around older adults. Emphasis is placed on the 5 senses, 2) C: Collaboration – it helps older adults have interaction with friends and learn social skills through doing activities together, 3) R: Reflection – older adults' life experiences are reflected through activities, 4) S: Self-Monitoring – older adults assess themselves by keeping a record of what happened in the past, observing, and writing suggestions to themselves that which point in the past can be improved.

Keywords: Adaptation, Older Adults, Dementia, Process Art Activities

* Research Article from Faculty of Education, Chulalongkorn University

¹ Doctoral Student in Faculty of Education, Chulalongkorn University, E-mail: E-mail: Kitnithi.k@gmail.com

² Lecturer in Faculty of Education, Chulalongkorn University

³ Lecturer in Faculty of Education, Chulalongkorn University

บทนำ

ปัจจุบันโครงสร้างประชากรทั่วโลกมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จากสถานการณ์ของผู้สูงอายุทั่วโลกมีผู้สูงอายุราว 1,000 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10 โดยในภูมิภาคอาเซียนนั้น มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 11 และ 7 ประเทศได้ก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว โดยสิงคโปร์เป็นประเทศแรกที่เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ มีผู้อายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 (Thai Health Promotion Foundation, 2021) สำหรับประเทศไทยในปี 2565 ได้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) โดยมีประชากรอายุมากกว่า 60 ปี กว่า 12.9 ล้านคน หรือร้อยละ 20 จากประชากรทั้งหมด (IPSR Mahidol University, 2022) และมีการคาดการณ์ว่าในอีกไม่เกิน 15 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอด (Super Aged Society) เมื่อสัดส่วนของประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปีสูงถึงร้อยละ 28 ของประชากรทั้งหมด (Office of the National Economic and Social Development Council, 2019) การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุดำเนินมาควบคู่กับโรคที่ผู้สูงอายุป่วยจำนวนมาก คือ โรคสมองเสื่อม ซึ่งโรคสมองเสื่อมเป็นภาวะที่สมองสูญเสียการทำงานหลายอย่างพร้อมกันอย่างช้า ๆ และถาวร ส่งผลให้ผู้ป่วยมีปัญหาด้านความจำ ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุด้านอารมณ์ การรับรู้ และพฤติกรรมผิดปกติ ซึ่งอาจก้าวร้าว วุ่นวาย หลงผิด ประสาทหลอน เดินออกจากบ้านแบบไม่มีเป้าหมาย ซึมเศร้า หลงลืม ทะเลาะกับผู้อื่น ปัญหาการนอนและตื่นไม่เป็นเวลา โดยจะรุนแรงตามระยะของโรคสมองเสื่อม ผลกระทบเหล่านี้ไม่เพียงแต่มีผลต่อตัวผู้ป่วยเท่านั้น แต่รวมถึงส่งผลกระทบต่อญาติผู้ดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมด้วย ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางร่างกาย เช่น ภาวะเหนื่อยล้าจากการดูแล ภาวะเบื่ออาหาร การทำงานของระบบฮอร์โมนลดลง เกิดกล้ามเนื้อตึงเครียด ความดันโลหิตสูง มีผลกระทบด้านจิตใจ เช่น ความวิตกกังวล ความเครียด หงุดหงิดง่ายขึ้น ความรู้สึกท้อแท้ และภาวะซึมเศร้าจากการเป็นคนแปลกหน้าที่ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมจำไม่ได้ และผลกระทบต่อสังคมและหน้าที่การงาน ซึ่งจะมีความเปลี่ยนแปลงบทบาทและมีบทบาทหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นจากเดิม (Wongsaree and Phuntong, 2018, pp. 166-179)

แนวทางในการปรับตัวสำหรับผู้สูงอายุควรเริ่มจากการปรับใจของตนเอง ด้วยการเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งของตนเองและสังคม เปิดรับความคิดเห็นของลูกหลานให้มากขึ้น ไม่เก็บตัวหรือแยกตัวออกจากครอบครัวหรือสังคม พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้กิดอยู่เสมอว่าทำอะไรก็จะอยู่ร่วมกับครอบครัวและคนอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนพยายามช่วยตนเองในด้านต่าง ๆ ให้มากที่สุด และขอรับความช่วยเหลือและการดูแลของลูกหลานเมื่อถึงเวลาที่จำเป็น รวมทั้งการเรียนรู้และยอมรับความจริงในชีวิตจะทำให้ผู้สูงอายุสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข (Keyuranon, 2016) โดยสามารถส่งเสริมการปรับตัวนั้นผ่านกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ ได้ ซึ่งกิจกรรมศิลปะส่งผลดีต่อผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะแรกคือ เป็นช่องทางที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจตนเองโดยการแสดงความรู้สึกนึกคิดผ่านการทำกิจกรรมศิลปะโดยเฉพาะสิ่งที่ไม่สามารถบรรยายออกมาด้วยตัวอักษรหรือคำพูด ช่วยให้ผู้สูงอายุ

มีการรับรู้ความรู้สึกรู้สึกของตนเอง (Basting, 2006, pp. 16-20) ช่วยส่งเสริมทักษะในการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้สูงอายุยอมรับในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะแรก ซึ่งมีการเพิกเฉยเล็กน้อย เช่น เริ่มมีอาการหลงลืม เสียความจำระยะสั้น ลืมสถานที่ที่คุ้นเคย แต่สุดท้ายอาจจะนึกได้ (Anandilokrit, 2021, pp. 392-398) ให้ได้มีการพบปะสังสรรค์กับบุคคลอื่น เกิดทักษะการสร้างสัมพันธภาพการสื่อสาร เกิดความรู้สึกว่าได้รับการยอมรับและการเอาใจใส่จากบุคคลอื่น นอกจากนี้การทำกิจกรรมศิลปะยังช่วยส่งเสริมด้านการดูแลคือช่วยเพิ่มความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่อาศัยอยู่ด้วยกันลดช่องว่างระหว่างบุคคล เกิดความสนิทสนมช่วยให้ผู้ดูแลตระหนักและเข้าใจในปัญหาเรื่องการสื่อสารกับผู้ป่วย และลดทัศนคติที่ไม่ดีต่อพฤติกรรมของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมได้ส่งผลให้คุณภาพการดูแลดีขึ้นจึงส่งผลทำให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะแรกมีการเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้น (Basting and Killick, 2003) ซึ่งผู้เรียนต้องการนำเสนอแนวทางส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม ระยะที่ 1 ผ่านกิจกรรมศิลปะเน้นกระบวนการ เพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม มีความผ่อนคลาย มีสุขภาพจิตที่ดีอารมณ์แจ่มใส มีการรับรู้และเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น สามารถใช้ชีวิตอยู่กับภาวะสมองเสื่อมได้อย่างมีคุณภาพ

ผู้สูงอายุกับภาวะสมองเสื่อม

สังคมผู้สูงอายุขยายวงใหญ่มากขึ้นทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ ซึ่งปัญหาหนึ่งที่ตามมาคือโรคสมองเสื่อม ในปัจจุบันประชากรผู้สูงอายุในประเทศต่าง ๆ มีจำนวนเพิ่มขึ้น เนื่องจากมนุษย์มีอายุยืนยาวกว่าเดิม อย่างไรก็ตามมีการคาดการณ์ว่าจะมีคนเป็นโรคสมองเสื่อมเพิ่มขึ้นเท่าตัวในทุก ๆ 20 ปี และในอีกประมาณ 40 ปีข้างหน้าหรือในปี พ.ศ. 2593 คาดว่าทั่วโลกจะมีคนเป็นโรคนี้มากกว่า 115 ล้านคน โดยเฉพาะในประเทศที่มีรายได้ระดับกลาง แอฟริกา ตะวันออกกลาง ละตินอเมริกาตอนใต้ และหลายส่วนของเอเชีย (Thai Health Promotion Foundation, 2019)

ภาวะสมองเสื่อมในผู้สูงอายุ หรือ Dementia เป็นการเสื่อมถอยทางด้านสติปัญญา ทำให้เกิดความผิดปกติทางการรับรู้ ความจำ จินตนาการ การคำนวณ การใช้ภาษา และเหตุผลที่สามารถสังเกตเห็นได้ และส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต อาการและการแสดงอาการของภาวะสมองเสื่อมนั้นขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่เกิดพยาธิสภาพของโรค ความรุนแรงของโรค ชนิดของโรค ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุแต่ละคนในลักษณะที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ภาวะซึมเศร้า ความโดดเดี่ยวทางสังคมหรือการไม่มีกิจกรรมทางสติปัญญา ก็ส่งผลต่อภาวะสมองเสื่อมเช่นกัน โดยสามารถแบ่งระยะของภาวะสมองเสื่อมได้ 3 ระยะ (Wongsaree and Phuntong, 2018, pp. 166-179) ได้แก่ 1) ระยะที่ 1 (เริ่มต้น) จะเริ่มสูญเสียความจำที่เป็นปัจจุบัน ลืมสิ่งของบ่อยขึ้น 2) ระยะที่ 2 (ปานกลาง) จำสิ่งแปลกใหม่สถานที่หรือบุคคลใหม่ ๆ ไม่ได้ การรับรู้เหตุการณ์ปัจจุบันลดลง เริ่มสูญเสียความรู้คิด เกิดอาการสับสนเกี่ยวกับการรับรู้ วัน เวลา สถานที่ และเรื่องสำคัญของชีวิต 3) ระยะที่ 3 (สุดท้าย) สูญเสียระดับความรู้คิด ไม่สามารถจำเหตุการณ์ใด ๆ ได้ แม้กระทั่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า

และไม่รับรู้ตนเอง ไม่สามารถตอบสนองสิ่งเร้าได้ ทำให้ร่างกายสูญเสียการควบคุมการเคลื่อนไหว และไม่ตอบสนองต่อการสั่งการของประสาท โดยภาวะสมองเสื่อมมาจากสาเหตุ ดังนี้ 1) การเสื่อมสลายของสมอง เนื่องจากเนื้อสมองมีการเสื่อมสลายหรือตาย 2) โรคหลอดเลือดสมอง ที่เป็นผลมาจากเบาหวาน ความดันโลหิตสูง สูบบุหรี่ ทำให้เลือดไปเลี้ยงสมองลดลงจนส่งผลให้เนื้อสมองตาย 3) การติดเชื้อในสมอง มีเชื้อไวรัสหลายชนิดที่ทำให้เกิดการอักเสบในสมองได้ เช่น เชื้อไวรัส HIV 4) ขาดสารอาหารบางชนิด เช่น วิตามินบี 1 หรือวิตามินบี 12 5) การเปลี่ยนแปลงของระบบเมตาบอลิก การทำงานผิดปกติของต่อมไร้ท่อบางชนิด การทำงานผิดปกติของตับและไต 6) สตรีระถูกกระทบกระเทือนเป็นเวลานาน เช่น จากกีฬาที่ต้องใช้ศีรษะกระแทกสิ่งต่าง ๆ 7) เนื้องอกในสมอง โดยเฉพาะเนื้องอกที่เกิดด้านหน้าของสมอง 8) โรคซึมเศร้า มีความสัมพันธ์กับภาวะสมองเสื่อม 9) สารพิษในสิ่งแวดล้อมรอบตัว การได้รับพิษสะสมเป็นเวลานาน (Thai Health Promotion Foundation, 2019) ซึ่งภาวะสมองเสื่อมที่บทความนี้ศึกษา คือ ภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 ผู้สูงอายุจะเริ่มมีการสูญเสียความทรงจำ เช่น การลืมของบ่อย และสูญเสียความจำที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งควรดำเนินการบำบัดรักษา หรือป้องกันเพื่อลดความรุนแรงของภาวะสมองเสื่อมของผู้สูงอายุผ่านกิจกรรมศิลปะที่สามารถทำได้ทุกเพศทุกวัย โดยทั่วไปสมรรถภาพสมองของผู้สูงอายุจะยังสูงอยู่แม้ความจำจะลดลง ผู้สูงอายุสามารถกระตุ้นให้สมองทำงานได้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ทำงานอาสาสมัคร ทำงานงานอดิเรก เป็นต้น

กิจกรรมศิลปะกับการส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุ

การจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุนั้น จะเป็นกิจกรรมในรูปแบบใดก็ได้ ทั้งที่เคยทำกิจกรรมมาแล้วในชีวิตหรือไม่มีประสบการณ์เลยก็ได้ โดยกิจกรรมนั้นทนทานการควรเน้นให้ผู้สูงอายุเกิดความสนุกสนาน มีความเพลิดเพลิน ไม่หนักเกินขีดความสามารถของตัวผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ใช้เวลาที่ตนเองมีอยู่อย่างมีความสุข คลายความเครียดหรือความวิตกกังวลต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในชีวิต และสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้ เป็นส่วนหนึ่งของสังคมโดยไม่ถูกมองข้าม ซึ่งหลักการจัดกิจกรรมนั้นทนทานการต้องมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเน้นองค์รวม อีกทั้งต้องเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุสามารถเลือกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมได้ตามอัธยาศัย โดยที่กิจกรรมที่จัดให้กับผู้สูงอายุสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสม และควรให้ความสำคัญกับการสอดคล้องดูแลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ ขณะทำกิจกรรม การจัดกิจกรรมนั้นทนทานการสำหรับผู้สูงอายุนั้น หากทำในช่วงเวลาและโอกาสที่เหมาะสมก็จะสามารถช่วยส่งเสริมสุขภาพให้ผู้สูงอายุได้ สอดคล้องกับ Basting (2006) กล่าวว่า กิจกรรมศิลปะสำหรับผู้ที่มีภาวะสมองเสื่อม หมายถึง กิจกรรมที่ใช้สำหรับการแสดงความคิดสร้างสรรค์รวมถึงจิตรกรรม การแสดง การแต่งกลอน การเล่าเรื่องราว การปลูกต้นไม้ งานปั้น เป็นต้น โดยกิจกรรมศิลปะนั้นจะเน้นที่การแสดงความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเป็นช่องทางในการช่วยให้ผู้ป่วยได้เข้าใจตนเองและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ป่วยกับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมภายนอก การนำกิจกรรมศิลปะมาใช้ยังสามารถช่วยส่งเสริมสุข

ภาวะในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ด้านร่างกาย ผู้สูงอายุจะมีการเคลื่อนไหวร่างกาย ได้หยิบจับวัสดุอุปกรณ์ ในขณะที่ทำกิจกรรม ได้ฝึกการใช้อุปกรณ์ทำงานศิลปะ มีความสามารถในการทำงาน 2) ด้านจิตใจ ช่วยกล่อมเกลารมณ์และจิตใจให้อ่อนโยน ให้ความเพลิดเพลิน ก่อให้เกิดความมั่นคงของจิตใจ รวมทั้งสามารถควบคุมตัวเองได้เหมาะสมกับวัย 3) ด้านสังคม เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้สูงอายุกันเอง เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน ได้แบ่งปันความสำเร็จจากการร่วมกัน ก่อให้เกิดมิตรและความสามัคคี 4) ด้านสติปัญญา ได้ใช้ประสบการณ์เดิมเชื่อมโยงกับจินตนาการที่เกิดขึ้นในขณะที่ร่วมทำกิจกรรมศิลปะ ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้ ความเข้าใจ ช่วยพัฒนาความรู้ จักสรุปความคิดเป็นคิดอย่างเป็นระบบ แก้ปัญหาเป็น และนำไปต่อยอดได้ (Katkaew and Boonyananta, 2023)

ศิลปะมีบทบาทสำคัญในด้านการสนับสนุนการปรับตัวของผู้สูงอายุ เนื่องจากมีกระบวนการพัฒนาความสามารถทางความคิด การสร้างความอารมณ์ความรู้สึก และการรับรู้การวิเคราะห์ รวมทั้งช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดทักษะ ความภาคภูมิใจ ความพึงพอใจ ความมั่นใจในตนเอง ความนับถือตนเอง ความรู้สึกอ่อนโยน และมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ขึ้น ดังนั้นการเลือกกิจกรรมศิลปะให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ Sarakitprija (2020) กล่าวว่า ศิลปะเน้นกระบวนการ (Process Art) จะให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่ได้รับขณะสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ จึงมุ่งเน้นให้ได้ใช้ความคิดอย่างอิสระ ได้ตัดสินใจด้วยตนเอง แล้วลงมือสร้างสรรค์งาน โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสวยงามหรือความถูกต้องตามหลักการ ศิลปะเน้นกระบวนการนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญว่าผลงานจะออกมาสวยงามหรือต้องสมบูรณ์แบบ และผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจะออกมาแตกต่างกันเป็นงานของแต่ละบุคคล โดยจะช่วยส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์ และยังเป็นการพัฒนาทักษะทางด้านอารมณ์และสังคม ด้านภาษาและการอ่านเขียน ด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ซึ่งกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยตนเองอย่างอิสระ จึงทำให้เกิดความมั่นใจสามารถทำตามความคิดของตนเองได้จนแล้วเสร็จ สามารถจดจำทำกิจกรรมได้ สามารถเรียนรู้ที่จะใช้สื่อต่าง ๆ ด้วยตนเอง ส่งเสริมทักษะการคิดแก้ปัญหาได้ดี สามารถวางแผนในการใช้เลือกใช้สื่ออุปกรณ์มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และที่สำคัญคือการมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมที่มีความยืดหยุ่น เช่น ใช้วัสดุอื่นทดแทน ใช้วิธีอื่นทดแทนหรืออาจได้รับแรงบันดาลใจมาจากบุคคลอื่นแล้วนำมาประยุกต์ใหม่เป็นแนวทางของตน กระบวนการคือความอิสระที่จะทดลอง ความพอใจหรือภาคภูมิใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานโดยไม่ต้องกังวลถึงผลลัพธ์ที่จะออกมา กล่าวได้ว่าศิลปะเน้นกระบวนการเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถช่วยส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุได้ เนื่องจากได้แสดงออกถึงประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และยังส่งเสริมทักษะการคิดตัดสินใจ จึงช่วยให้เกิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นกับตนเอง จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมศิลปะสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 ที่จัดขึ้นไม่เกิน 10 ปี จากแหล่งข้อมูลที่นำเชื่อถือ ทั้งในฐานข้อมูล และเว็บไซต์ที่ทำหน้าที่ดูแลผู้สูงอายุ หรือจัดกิจกรรมศิลปะให้ผู้สูงอายุโดยตรง มีลักษณะการจัดกิจกรรมดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 กิจกรรมศิลปะกับการปรับตัวในผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม

ผู้จัดกิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	หลักการ
Anthology Senior Living (2022)	1) งานจิตรกรรม 2) ดนตรี 3) การสังเกตงานศิลปะ	1) ใช้สีแทนความรู้สึก ความคิด และความทรงจำ 2) ลดอัตราการเต้นของหัวใจ และความดันโลหิต ลดความวิตกกังวล และกระตุ้นการหลั่งสารเอ็นโดรฟิน และกระตุ้นความทรงจำ 3) กระตุ้นความทรงจำ และดึงดูดความสนใจ และเชื่อมโยงความรู้สึกได้
Museum of Contemporary Art Australia (2020)	1) การชมนิทรรศการศิลปะ 2) การสร้างสรรค์งานศิลปะ 3) การทำกิจกรรมศิลปะที่บ้าน โดยใช้ Artful - At home pack 4) การจัดนิทรรศการศิลปะ 5) การสนับสนุนผู้ดูแลและผู้มีภาวะสมองเสื่อม	1) กระตุ้นให้มีการคิดทบทวน 2) ให้ความรู้สึกภาคภูมิใจและชื่นชม สร้างความมั่นใจ 3) กระตุ้นความทรงจำ 4) เน้นการมีส่วนร่วมทั้งการพูดโต้ตอบ และทำงานศิลปะ 5) สร้างกิจกรรมที่ทำให้ทุกคนรู้สึกถึงความสำเร็จ 6) ใช้เทคนิคทางศิลปะที่หลากหลาย เช่น การปั้น การวาดภาพระบายสี การพิมพ์ภาพ การวาดรูปบน iPad การสร้างวิดีโอ สตรีปโมชัน เป็นต้น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ผู้จัดกิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	หลักการ
Sangvanich (2020)	1) วาดเส้น 2) วาดภาพระบายสีตามเสียงเพลง 3) ปั่นตามจินตนาการและความรู้สึก 4) ประดิษฐ์สร้างสรรค์ 5) ออกแบบแผนผังการเดินทาง 6) เชื่อมรวมใจสายใยรักทอ	บำบัดผู้ป่วยภาวะ Mild Cognitive Impairment (MCI) ด้วยกิจกรรมศิลปะในด้านอารมณ์ สนุนทรัพยากรการรู้คิด และคุณภาพชีวิต
Alzheimer's Disease Association (2019)	1) การชื่นชมความงามและการรำลึกความทรงจำ 2) การถ่ายภาพ 3) การทำงานศิลปะ 4) การเคลื่อนไหวและดนตรี	กระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางอารมณ์เชิงบวก เพิ่มการมีส่วนร่วมทางสังคม และคุณภาพชีวิต
Opening Minds through Art (OMA) (n.d.)	ใช้งานศิลปะนามธรรมเป็นตัวกระตุ้น	1) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและผู้เข้าร่วมกิจกรรม 2) ใช้ศิลปะร่วมสมัยสื่อสารประเด็นความยุติธรรมในสังคม ทั้งปัญหาและแนวทางแก้ไขร่วมกันโดยใช้ศิลปะ 3) สร้างงานศิลปะสื่อสารความคิดและเป็นกระบอกเสียงในการสร้างการเปลี่ยนแปลง 4) ใช้งานศิลปะในการสร้างความสัมพันธ์กับคนในสังคม และเชื่อมโยงประเด็นทางสังคม 5) ทำงานศิลปะเพื่อความสุข สร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อประมวลประสบการณ์

จากตารางที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ลักษณะของกิจกรรมศิลปะสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมเน้นเน้นการช่วยกระตุ้นการรู้คิด การตอบสนองอารมณ์ทางบวก เพิ่มการมีส่วนร่วมทางสังคมและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่มีสภาวะสมองเสื่อมผ่านการรับรู้และความทรงจำ การบำบัดอารมณ์ และการเห็นคุณค่าในตนเอง เทคนิคศิลปะที่สามารถใช้ได้ ได้แก่ การวาดภาพระบายสี การปั้น การทำภาพพิมพ์ การใช้เทคโนโลยี สร้างสรรค์งานศิลปะ การชมนิทรรศการศิลปะ เป็นต้น โดยกระบวนการของกิจกรรมยังให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้สูงอายุด้วยกันเอง นอกจากนี้ยังมีการวัดและประเมินผลได้หลากหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรม การใช้แบบประเมินอารมณ์ การใช้แบบวัดความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่งหลังจากผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมเข้าร่วมกิจกรรมแล้ว พบว่า ได้ฝึกกระบวนการประสาทและสมอง ความเครียดลดลง ฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็ก ภูมิใจในตนเอง และเห็นคุณค่าในตนเองมากขึ้น

ตารางที่ 2 กิจกรรมศิลปะกับการปรับตัวในผู้สูงอายุทั่วไป

ผู้จัดกิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	หลักการ
Soontorntanaphol (2022)	ใช้กิจกรรมทางดนตรีและศิลปะเพื่อช่วยบรรเทาความเครียดและรักษาภาวะจิตใจของผู้สูงอายุ	จัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดให้กับผู้สูงอายุ
Hualmanop, et al. (2022)	จัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อส่งเสริมสุขภาพ จัดกิจกรรมฝึกทักษะและประสบการณ์อาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้	พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ การเรียนการสอนสุนทรียศิลป์ เพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุคนรนายก
Suwannapha, et al. (2021)	ถ่ายทอดภูมิปัญญาการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ผ้าหม้อห้อม ผ้าทอ และผ้าด้นมือ แก่เยาวชนและผู้สูงอายุ	ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะเชิงสร้างสรรค์ของเยาวชนและผู้สูงอายุในกลุ่มจังหวัดล้านนา เพื่อเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน
Nan, et al. (2020)	ให้ความรู้เรื่องชีวิตและความตายบนพื้นฐานศิลปะการแสดงออก	การบำบัดด้วยการแสดงออกทางอารมณ์ (Expressive Arts Therapy)
Mishra, et al. (2020)	ใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการปลดปล่อยอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดตามความต้องการของแต่ละบุคคล	การบำบัดด้วยการแสดงออกทางอารมณ์ (Expressive Arts Therapy)

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ผู้จัดกิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	หลักการ
Saramart, et al. (2019)	สื่อสารด้วยการเล่าเรื่องผ่าน สัญลักษณ์ที่เป็นศิลปะในรูปแบบ เฉพาะตัวที่เป็นการชี้นำตนเอง	ใช้ศิลปะเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพ ของผู้สูงอายุ
Greenawalt, et al. (2019)	จัดกิจกรรมศิลปะแห่งความสุข ตามคำสอนของคาโลลามะ	เพิ่มระดับความสุขและ สุขภาพจิตโดยรวมในผู้สูงอายุ
Flatt, et al. (2015)	ใช้การส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมผ่านการมีส่วนร่วมใน โครงการทางศิลปวัฒนธรรม อย่างการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ศิลปะ	พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย โรคอัลไซเมอร์และผู้ดูแล ในครอบครัว
Newman, et al. (2014)	ใช้ศิลปะเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร อารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด	การเชื่อมโยงแง่มุมชีวิตของ ผู้สูงอายุจากการดูงานศิลปะ
Phinney (2014)	สร้างงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม บุคคลจากชุมชน	เชื่อมโยงการทำกิจกรรมศิลปะ ให้เข้ากับวิถีชีวิตของชุมชน
Kanpangsri and Kespichayawattana (2014)	1) กิจกรรมที่เน้นการส่งเสริม ด้านอารมณ์และการแสดงความรู้สึก 2) กิจกรรมที่เน้นการส่งเสริม ทักษะการคิดและตัดสินใจ 3) กิจกรรมที่เน้นการส่งเสริม ด้านการเข้าใจและยอมรับตนเอง 4) กิจกรรมที่เน้นการส่งเสริม ทักษะการสื่อสารและการเข้าสังคม 5) การส่งเสริมในด้านการดู	1) ส่งเสริมด้านอารมณ์ และการแสดงความรู้สึก 2) ส่งเสริมทักษะการคิดและ ตัดสินใจ 3) ส่งเสริมความเข้าใจและ ยอมรับตนเอง 4) ส่งเสริมทักษะการสื่อสาร และการเข้าสังคม 5) ส่งเสริมการดูแล

จากตารางที่ 2 สามารถสรุปได้ว่าลักษณะของกิจกรรมศิลปะสำหรับผู้สูงอายุนั้น จะเน้นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้สูงอายุ นอกเหนือจากการออกแบบกระบวนการกิจกรรม และการเตรียมความพร้อมต่าง ๆ แล้วสิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นสำคัญคือ ความปลอดภัยและความสนุกสนานที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรม เพื่อการสร้างประสบการณ์ทางสุนทรียะที่ดีให้กับผู้สูงอายุ และเปิดโอกาสและพื้นที่ให้ผู้สูงอายุทุกคนได้รับอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อสร้างความมั่นใจในการสร้างสรรค์งานศิลปะ นอกจากนี้

กิจกรรมการเรียนรู้แบบใช้ศิลปะเน้นกระบวนการนั้นเป็นส่วนสำคัญในการช่วยลดความเครียดได้โดยตรงให้กับผู้สูงอายุ เช่น ก่อให้เกิดความผ่อนคลาย ความพึงพอใจ และการเห็นคุณค่าในตนเอง ทำให้เข้าใจตนเองได้ดีขึ้น เนื่องจากเรื่องบางเรื่องนั้นไม่สามารถถ่ายทอดออกมาได้ด้วยคำพูดหรือตัวหนังสือ การใช้ศิลปะในการส่งเสริมการปรับตัวในผู้สูงอายุจึงสามารถเปิดโอกาสให้ได้ตีความหรือสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับมุมมองของชีวิตในแต่ละบุคคล ซึ่งทำให้สามารถถ่ายทอดออกมาได้ง่ายโดยไม่ได้อุปกรณ์หรือวัสดุอุปกรณ์ และยังช่วยในเรื่องการเสริมสร้างทักษะทางสังคมผ่านการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการเรียนรู้ในการแสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของตน และการเข้าใจผู้อื่น

สรุป

การจัดกิจกรรมศิลปะ คือ การจัดกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะที่เชื่อมโยงไปสู่พัฒนาการทางร่างกาย สมอและสติปัญญา มุ่งเน้นให้ผู้สูงอายุได้รับประสบการณ์ตรงด้วยตนเอง กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาต่าง ๆ ให้กับผู้สูงอายุ ทั้งนี้กระบวนการของกิจกรรมศิลปะกับการปรับตัวของผู้สูงอายุที่ผ่านมามุ่งเน้นการช่วยกระตุ้นการรู้จัก และการมีส่วนร่วมผ่านการลงมือปฏิบัติ ซึ่งกระบวนการทางศิลปะจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกผ่อนคลาย เห็นคุณค่าในตนเอง เรียนรู้การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่แยกตัวออกจากสังคมหรือใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยว ซึ่งสามารถทำได้หลากหลายวิธี ได้แก่ การวาดภาพ การสร้างผลงานจากสี การปั้น การพิมพ์ การประดิษฐ์ได้แก่ ถัก ปะ ตัด พับ สร้างสิ่งประดิษฐ์ ต่อเติม และการประดับตกแต่ง การจัดดอกไม้ จัดห้อง จัดสวน จัดโต๊ะ และสามารถเพิ่มความคล่องตัว เพิ่มความแข็งแรงให้กับร่างกาย อีกทั้งยังสามารถลดความตึงเครียด เกิดความผ่อนคลาย และสนุกสนาน โดยรูปแบบกิจกรรมบางประเภทยังสามารถปฏิบัติควบคู่ไปกับการรักษาจิตใจ นอกจากนี้ยังส่งผลดีต่อผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม คือ เป็นช่องทางที่ช่วยให้ผู้สูงอายุได้เข้าใจตนเองโดยการแสดงความรู้สึกนึกคิดผ่านการทำกิจกรรมศิลปะ โดยเฉพาะสิ่งที่ไม่สามารถบรรยายออกมาโดยการสื่อสารอื่น ๆ ช่วยให้ผู้สูงอายุมีการรับรู้ความรู้สึกของตนเอง ช่วยส่งเสริมทักษะในการแก้ปัญหาเพื่อให้ผู้สูงอายุยอมรับในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ สอดคล้องกับ Ponsawat (2019) กล่าวว่า การเรียนรู้สำหรับผู้สูงอายุนั้นสามารถป้องกันโรคซึมเศร้าได้เป็นอย่างดี เนื่องจากผู้สูงอายุได้ออกไปมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและสังคม มีการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ตนสนใจได้สนุกสนาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้สูงอายุ สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุมีความกระตือรือร้น จิตใจเบิกบาน เป็นการส่งเสริมให้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีผลดีต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ

หลักการ

จากประเด็นการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 ผ่านกิจกรรมศิลปะเน้นกระบวนการ โดยได้ศึกษาองค์ประกอบของกิจกรรมศิลปะกับการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้สูงอายุในสังคมไทย ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย 2) ด้านจิตใจ 3) ด้านสังคม 4) ด้านสติปัญญา และผู้เรียนมีความสนใจส่งเสริมการปรับตัวผ่านกิจกรรมศิลปะแบบเน้นกระบวนการ (Process Art) เนื่องจากศิลปะที่เน้นกระบวนการนั้นจะมีลักษณะปลายเปิด กล่าวคือจะอย่างไรในรูปแบบใดก็ได้ตามที่ผู้สูงอายุจะคิดทดลอง ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาสามารถใช้เวลานานเท่าไร ทำตอนไหนก็ได้ ได้ทดลองทำด้วยวิธีการต่าง ๆ ใช้วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามแต่ผู้สูงอายุต้องการ ซึ่งผลที่ได้จากการวิเคราะห์ลักษณะของกิจกรรมศิลปะสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทางได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดล แนวทางส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม ระยะที่ 1
ผ่านกิจกรรมศิลปะเน้นกระบวนการ

จากโมเดล แนวทางส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม ระยะที่ 1 ผ่านกิจกรรมศิลปะเน้นกระบวนการมีรายละเอียดวิธีการดังนี้

1. P: Process Art (ศิลปะเน้นกระบวนการ)

จัดประสบการณ์ตรงกับสิ่งต่าง ๆ รอบตัวผู้สูงอายุ เน้นการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า มีการจัดหาสื่ออุปกรณ์ที่หลากหลายเพื่อให้ใช้สิ่งต่าง ๆ ที่แปลกใหม่อยู่เสมอ หรือจัดให้ตามที่คุณสูงอายุคิดและต้องการ เช่น การใช้อุปกรณ์สำเร็จรูป เช่น กระดาษสี กระดาษลัง เป็นต้น เนื่องจากในการผลงานทุกชิ้นผู้สูงอายุจะต้องเป็นสิ่งของที่หาได้ง่ายรอบตัว หรือเป็นสิ่งของเหลือใช้ เพื่อนำมาสร้างสรรค์

2. C: Collaboration (การทำงานร่วมกัน)

ช่วยให้ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ได้เรียนรู้ทักษะสังคมผ่านการทำกิจกรรมร่วมกัน ผลักดันให้ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยให้เวลาที่เพียงพอที่คุณสูงอายุจะทำจนสำเร็จและบางโอกาสอาจเปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้อีกตามความต้องการ เช่น เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้สร้างสรรค์ผลงานอย่างเต็มที่ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อผลงานภายในกลุ่ม

3. R: Reflection (การสะท้อนคิด)

สะท้อนประสบการณ์ชีวิตของผู้สูงอายุผ่านกิจกรรม เช่น อธิบายผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากประสบการณ์ของตนเองให้ผู้อื่นได้รับฟัง รวมถึงมีการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็น

4. S: Self – Monitoring (ประเมินตนเอง)

ผู้สูงอายุประเมินตนเอง โดยการบันทึกสิ่งที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา สังเกต และเขียนคำแนะนำให้กับตนเองว่าตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมามีจุดไหนที่สามารถพัฒนาได้อีกบ้าง เช่น เราควร สร้างสรรค์ผลงานที่สอดคล้องกับแนวความคิดที่ต้องการนำเสนอมากขึ้น ใช้วัสดุในการสร้างสรรค์ที่หลากหลายมากขึ้น สร้างมิติของผลงานด้วยค่าน้ำหนักของสีที่ต่างกัน เป็นต้น

อภิปรายผล

โมเดลแนวทางส่งเสริมการปรับตัวของผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อม ระยะที่ 1 ผ่านกิจกรรมศิลปะเน้นกระบวนการ (PCRS) นี้เป็นการนำศิลปะเน้นกระบวนการมาใช้ในการส่งเสริมการปรับตัวกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมระยะที่ 1 โดยเน้นที่ประสบการณ์เดิมที่ผู้สูงอายุมีต่อกิจกรรมศิลปะ ใช้การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะด้วยตนเอง ไม่มีผิดถูก ไม่เอากฎเกณฑ์ใด ๆ มาตัดสิน มีวัสดุอุปกรณ์ให้เลือกอย่างหลากหลายเพื่อให้ผู้สูงอายุมีอิสระในการทำงานศิลปะ สามารถตัดสินใจเลือกหรือไม่เลือกวิธีการใด ๆ ก็ได้ และมีการส่งเสริมให้มีการทำงานแบบกลุ่ม ได้รับโอกาสในการแสดงความคิดเห็นผ่านการเชื่อมโยงสิ่งที่เกิดขึ้นกับประสบการณ์ในอดีตของผู้สูงอายุตามความสนใจ แนวทางดังกล่าวจะช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกผูกพันคลายความคุ้นชินกับกระบวนการทำงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ ได้มีโอกาสทบทวนช่วงชีวิตหรือสิ่งที่มีความผูกพันในช่วงชีวิตที่ผ่านมา โดยจะได้เรียนรู้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิต สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม มีการแก้ปัญหาที่ทำให้เกิดผลเชิงบวกกับตนเอง และมองเห็นคุณค่าในตนเอง ด้วยเหตุที่เป็นแนวทางที่ให้อิสระทางความคิด รวมไปถึงกระบวนการในการทำที่มีความยืดหยุ่นสูง จึงสามารถช่วยฝึกกระบวนการประสาท ฝึกสมอง ฝึกการรู้จัก การคิดวิเคราะห์ ความจำกับกลุ่มผู้สูงอายุที่มีภาวะสมองเสื่อมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ในการระบายความรู้สึกของผู้สูงอายุที่ช่วยให้ผู้สูงอายุถ่ายทอดสภาวะของจิตใจที่อยู่ภายในผ่านการสร้างสร้างงานศิลปะได้ง่าย สอดคล้องกับ Tanta, et al. (2015) กล่าวว่า หากรู้จักใช้สมองอย่างต่อเนื่อง และทำการบริหารสมองอย่างถูกวิธี จะทำให้เซลล์ประสาทแตกแขนงทดแทนส่วนที่สูญเสียไป และสื่อสารสัญญาณประสาทได้ดีขึ้น ความจำจึงดีได้แม้มีอายุมากขึ้น โดยกิจกรรมศิลปะเน้นให้เกิดการกระตุ้นประสาทสัมผัสทั้ง 5 หรือสมองรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 คือ การได้ยินเสียงด้วยหู การมองเห็นด้วยตา การรับกลิ่นด้วยจมูก การลิ้มรสด้วยลิ้น การสัมผัสด้วยผิวหนัง รวมทั้งการสัมผัสอารมณ์ด้วยจิตใจ เพื่อให้เซลล์สมองเกิดการกระตุ้นให้มีการหลั่งสารที่ช่วยในการเติบโตของเซลล์สมอง ทำให้สมองแข็งแรงขึ้น จากสถานการณ์การสูงอายุที่มาพร้อมกับโรคที่ตามมา

อย่างเช่นภาวะสมองเสื่อม การนำแนวทางกิจกรรมศิลปะมาใช้ในการส่งเสริมผู้สูงอายุในบริบทของสังคมไทยจึงควรตระหนักถึงการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะสมองเสื่อมกับคนในครอบครัวและชุมชน โดยผู้จัดกิจกรรมควรวางแผนการทำกิจกรรมให้มีความละเอียดรอบคอบ เมื่อเกิดปัญหาหรืออุปสรรคในระหว่างการทำกิจกรรม ควรจดบันทึกและนำประเด็นดังกล่าวมาพิจารณาปรับปรุงให้กิจกรรมมีความเหมาะสม โดยคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้สูงอายุด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Alzheimer's Disease Association. (2019). *Impact of the Arts & Dementia Program*. Retrieved March 25, 2023, from https://dementia.org.sg/wp-content/uploads/2021/03/Press-Release-ADA-Releases-Impact-of-the-Arts-and-Dementia-Research_Final_31219.pdf
- Anandilokrit, P. (2021). Alzheimer's Disease. *Regional Health Promotion Center 9 Journal*, 15(37), 392-398. (In Thai).
- Anthology Senior Living. (2022). *Art Therapy for Seniors with Dementia*. Retrieved March 30, 2023, from <https://www.anthologyseniorliving.com/blog/art-therapy-for-seniors-with-dementia>
- Basting, A. D. (2006). Arts in Dementia Care: This Is Not the End. It's the End of This Chapter. *Generations*, 30(1), 16–20.
- Basting, A. D., and Killick, J. (2003). *The Arts and Dementia Care: A Resource Guide*. New York: The National Center for Creative Aging. Retrieved March 30, 2023, from <https://shorturl.asia/b1wgf>
- Flatt, J. D., Liptak, A., Oakley, M. A., Gogan, J., Varner, T., and Lingler, J. H. (2015). Subjective Experiences of an Art Museum Engagement Activity for Persons with Early Alzheimer's disease and their Family Caregivers. *American Journal of Alzheimer's Disease & Other Dementias*, 30(4), 380-389.
- Greenawalt, K. E., Orsega-Smith, E., Turner, J. L., Goodwin, S., and Rathie, E. J. (2019). The Impact of "The Art of Happiness" Class on Community Dwelling Older Adults: A Positive Psychology Intervention. *Activities, Adaptation & Aging Dignified and Purposeful Living for Older Adults*, 43(2), 118-132.
- Hualmanop, S., Srithong, K., and Phra Suthirattanapandit, P. S. (2022). Development of Aesthetic Art Learning Innovation for The Nakhon Nayok Elderly School. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 6(2), 14-28. (In Thai).
- IPSR Mahidol University. (2022). *Research Brief*. Retrieved May 25, 2023, from <https://shorturl.asia/gwPlj>
- Kanpangsri, N., and Kespichayawattana, J. (2014). The Effects of Art Activities Program on Self-Esteem of Older Persons with Early Dementia. *Ramathibodi Nursing Journal*, 20(2), 163-178.

- Katkaew, K., and Boonyananta, S. (2023). Development of Non-Toxic Printmaking Activity Package to Promote Well-being for Elderly People. *The Journal of Research and Academics*, 6(2), 305-322.
- Keyuranon, P. (2016). *Ideas for Adding Happiness to a Senior's Life*. Retrieved May 20, 2023, from https://www.stou.ac.th/stoukc/elder/main1_9.html
- Mishra, K., Mishra, N., and Chaube, N. (2020). Expressive Arts Therapy for Subjective Happiness and Loneliness Feelings in Institutionalized Elderly Women: A Pilot Study. *Asia Pacific Journal of Counselling and Psychotherapy*, 12(1), 38-57.
- Museum of Contemporary Art Australia. (2020). *Artful: Art and dementia report*. Retrieved March 25, 2023, from https://www.mca.com.au/files/documents/MCA_Artful_Report_July_2020.pdf
- Nan, J. K. M., Pang, K. S. Y., Lam, K. K. F., Szeto, M. M. L., Sin, S. F. Y., and So, C. S. C. (2020). An Expressive Arts-Based Life Death Education Program for the Elderly: A Qualitative Study. *Death Studies*, 44(3), 131-140.
- Newman, A., Goulding, A., and Whitehead, C. (2014). Contemporary Visual Art and the Construction of Identity: Maintenance and Revision Processes in Older Adults. *International Journal of Heritage Studies*, 20(4), 432-453.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *Report of the Population Projections for Thailand 2010-2040 (Revision)*. Retrieved May 30, 2023, from <https://shorturl.asia/zeAoc>
- Opening Minds through Art (OMA). (n.d.). *Building Bridges Across Age and Cognitive Barriers through Art*. Retrieved March 25, 2023, from <https://scrippsoma.org/>
- Phinney, A. (2014). *The Effect of a Community-Engaged Arts Program on Older Adults' Well-being*. Published online by Cambridge University Press.
- Ponsawat, R. (2019). Lifelong Learning for Promoting Health Literacy among The Elderly in Thai Society. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 20(3), 54-61. (In Thai).
- Sangvanich, K. (2020). *The Development of Arts Activities to Promote the Ability to Cope with Dementia and The Quality of Life of The Elderly by Integrating Art Education with Neuroscience*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai).
- Sarakitprijia, V. (2020). *Process Art*. Retrieved May 30, 2023, from <https://shorturl.asia/zeAoc>

- Saramart, O., Pitchayapaiboon, P., and Boonyananta, S. (2019). Art-based Using to Develop Well-being of Older Adults: The Systematic Review. *Journal of Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities*, 9(2), 17-32. (In Thai).
- Soontorntanaphol, N. (2022). Managing Music and Art Activities for the Elderly During the COVID-19 Pandemic. *Parichart Journal Thaksin University*, 35(3), 187-202. (In Thai).
- Suwannapha, C., Sukjeen, A., Atawong, P., and Daowsang, W. (2021). Promotion and Learning Creative Arts of Youth and Aging in the Lanna Province Group. *Journal of Buddhist Anthropology*, 6(11), 516-528. (In Thai).
- Tanta, K., et al. (2015). Nursing Student Innovation: Brain Training Box. *Thai Red Cross Nursing Journal*, 8(1), 113-121. (In Thai).
- Thai Health Promotion Foundation. (2019). *Incidence: Dementia Diseases for Older Adults*. Retrieved May 24, 2023, from <https://resourcecenter.thaihealth.or.th/media/mgKA>
- Thai Health Promotion Foundation. (2021). *Decreased Income and Increased Cost Burden*. Retrieved May 23, 2023, from <https://shorturl.asia/XNktS>
- Wongsaree, C., and Phuntong, S. (2018). Dementia Syndrome in the Elderly: Nursing Care and Caring for Relatives Caregiver. *HCU Journal of Health Science*, 22(43-44), 166-179. (In Thai).

แนวทางพัฒนางานด้านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนในยุคดิจิทัล*

อัมราวัฒน์ จารพงศ์ปริดา¹

(วันที่รับบทความ: 12 ตุลาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 15 พฤศจิกายน 2566)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในยุคดิจิทัล และเสนอแนวทางในการพัฒนางานด้านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนระดับสถานีตำรวจในยุคดิจิทัล พบว่า ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในยุคดิจิทัล มีดังนี้ (1) พนักงานสอบสวนขาดแคลนกับปริมาณคดีที่เพิ่มมากขึ้นและมีรูปแบบที่ยุ่งยากซับซ้อนขึ้น (2) ขาดทักษะองค์ความรู้ด้านการสอบสวนคดีอาญาตามหลักนิติวิทยาศาสตร์ และข้อจำกัดทางเทคโนโลยี และ (3) งบประมาณในการสนับสนุนงานสอบสวน สำหรับแนวทางในการพัฒนางานด้านการสอบสวนในยุคดิจิทัล ควรเริ่มจากผู้เสียหาย แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พิจารณานำแนวทางในการสอบสวนคดีแต่ละประเภทมาประยุกต์ใช้ในการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน รับผลรายงานจากกองพิสูจน์หลักฐานตำรวจ รับข้อมูลจากระบบสารสนเทศตำรวจ ยื่นคำร้องคัดฟ้องฝากขัง ขอบหมายค้น หมายจับ สรุปสำนวนการสอบสวนพร้อมมีความเห็นให้หัวหน้าสถานีตำรวจ ผู้บังคับบัญชาตรวจและพิจารณา หลังจากนั้นนำสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นเสนอให้แก่พนักงานอัยการ และส่งฟ้องคดีต่อศาลต่อไป ทั้งประสานงานในหน่วยงานที่อาจจะเกี่ยวข้อง โดยทุกขั้นตอนจะเป็นระบบออนไลน์ถึงข้อมูลผ่านฐานข้อมูลกลาง จัดเก็บข้อมูลเข้าด้วยกันเป็นระบบเดียว นำเข้าข้อมูลในระบบได้แบบทันที เป็นข้อมูลที่มีความปลอดภัยและโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ใช้งานผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือของเจ้าหน้าที่

คำสำคัญ: การพัฒนางานสอบสวน, พนักงานสอบสวน, ยุคดิจิทัล

* บทความวิชาการ กลุ่มงานอาจารย์ กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

¹ อาจารย์ กลุ่มงานอาจารย์ กองบัญชาการศึกษา สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, E-mail: hanong42588@gmail.com

The Guidelines on Inquiry Section Development Among Inquiry Officers in the Digital Age*

Amrawat Jarupongpreeda¹

(Received: October 12, 2023; Revised: October 31, 2023; Accepted: November 15, 2023)

Abstract

The objectives of this academic article were to analyze factors affecting the performance of inquiry officers in the digital age, and propose guidelines for developing the inquiry work of police station level inquiry officers in the digital age. It was found that the factors affecting the performance of inquiry officers in the digital age were as follows: (1) A shortage of inquiry officers with the increasing number of cases and more complicated pattern, (2) Lack of skills and knowledge in criminal inquiry according to the principles of forensic science and technological limitations and (3) The budget to support inquiry work. For guidelines for developing inquiry work in the digital age should start with the victim, report a complaint to the inquiry officers, consider adopting guidelines for inquiry each type of case, apply in inquiry officers gather evidence, receive report results from the Police Forensics Division, receive information from the police information system, submit a request to defer the detention case, request a search warrant, an arrest warrant, summarize the investigation files and give opinions to the police station chief, supervisor inspects and considers. After that, the inquiry file and opinions will be presented to the prosecutor and submit the case to the court. Both coordinate with agencies that may be involved with every step being an online system linking information through a central database. Store data was together into a single system and import data into the system immediately. It is information that is safe and transparent and can be verified and used through officers' computers and mobile phones.

Keywords: Development of Inquiry Work, Inquiry Officers, Digital Age

* The Article from Faculty Division, Police Education Bureau, Royal Thai Police

¹ Lecturer Faculty Division, Police Education Bureau, Royal Thai Police, E-mail: hanong42588@gmail.com

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในลักษณะสื่อโซเชียลมีเดียต่าง ๆ ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลอินเทอร์เน็ตได้ง่าย ก่อให้เกิดอาชญากรรมเทคโนโลยีจำนวนมาก ทั้งนี้พบว่าคดีหลอกลวงบนโลกออนไลน์ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2565 จนถึงวันที่ 8 กรกฎาคม 2566 เกิดขึ้นประมาณ 291,000 คดีทั่วประเทศ ความเสียหายรวมมูลค่าประมาณ 40,221 ล้านบาท สำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงได้มีคำสั่งที่ 182/2566 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2566 เรื่องการรับแจ้งความร้องทุกข์ การบริหารคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และการมอบหมายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สปอส.ตร.) ได้กำหนดลักษณะคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ไว้ 14 ประเภทคดี (Pimphanchaiyaboon, 2023)

จากสถิติรายงานการรับแจ้งความออนไลน์ ผ่านระบบการรับแจ้งความออนไลน์ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ผ่านเว็บไซต์ <https://www.thaipoliceonline.com> พบว่าประเภทคดีที่น่าสนใจและพบบ่อย (Somploy, 2023) ได้แก่ ประเภทคดีหลอกลวงให้รักแล้วโอนเงิน และหลอกลวงให้รักแล้วลงทุน มีวิธีการหรือรูปแบบที่จะเหมือนกันเกือบทุกคดี โดยคนร้ายนำเอารูปของบุคคลอื่น ที่มีรูปร่าง หน้าตาดี น่าเชื่อถือ สร้างเป็น Profile ตัวเอง ในสื่อโซเชียลต่าง ๆ เช่น Tinder, Omi, Bumble, Grindr, Facebook Dating, Yami, Coffee Meets Bagel เป็นต้น คนร้ายจะแฝงตัวอยู่ในแอปพลิเคชันดังกล่าว เลือกเหยื่อฐานะดี จากนั้นจะพูดคุยกับเหยื่อโดยใช้คำพูดเสมือนเป็นคนรัก จนทำให้เหยื่อหลงรัก หลงเชื่อ รูปแบบการหลอกลวง ถ้าเป็นคดีประเภทหลอกลวงให้รักแล้วโอนเงิน คนร้ายจะแอบอ้างว่าเป็นทหารอยู่ในประเทศที่มีการสู้รบ ไม่สามารถใช้เงินได้ หากไม่ต้องการปฏิบัติหน้าที่ให้จ้างคนอื่นมาแทน ทำให้เหยื่อสงสาร หรือแอบอ้างว่าเป็นนักธุรกิจ อยากใช้ชีวิตคู่ร่วมกับเหยื่อ หลอกจะส่งของมีค่ามาให้ก่อน หลังจากนั้นจึงถูกหลอกลวงให้โอนเงินเป็นค่าภาษี ค่าปรับ หรือชำระค่าอื่น ๆ โดยโอนเงินผ่านบัญชีธนาคาร ซึ่งเป็นบัญชีม้า จนถึงแถว 5-6 จากนั้นก็โอนไปยังบัญชีของกลุ่มผู้ขายสินค้าอยู่บริเวณชายแดนประเทศไทย เพื่อเปลี่ยนเงินเป็นสินค้า เข้าไปส่งให้แก่พ่อค้าแม่ค้าในประเทศเพื่อนบ้าน หรือโอนไปยังร้านรับแลกเงินในประเทศเพื่อนบ้าน ส่วนคดีประเภทหลอกลวงให้รักแล้วโอนลงทุน คนร้ายจะพยายามพูดอวดอ้างสรรพคุณว่า ได้เทรดหุ้น หรือค่าเงินสกุลดิจิทัล ได้กำไรเป็นจำนวนมาก โดยจะแสดงภาพจากกระดานเทรดให้เหยื่อดู ซึ่งภาพนั้นเป็นเว็บที่กลุ่มคนร้ายเขียนขึ้นเอง พูดยาวจนเหยื่อร่วมลงทุนด้วย ให้ไปเปิดบัญชีแพลตฟอร์ม ซื้อขายเหรียญเงินสกุลดิจิทัล เช่น Binance, Bitkub, Bittaza เมื่อสมัครแล้วมีการซื้อเหรียญ หลังจากนั้นจะให้เหยื่อโอนไปลงทุนยังบริษัทที่แนะนำ โดยคนร้ายจะส่งลิงก์เว็บบริษัทนั้นมาให้ โดยเป็นเว็บที่กลุ่มคนร้ายสร้างขึ้นมามาเช่นกัน ไม่นานก็จะแจ้งว่าได้กำไร โดยมีเหรียญถูกโอนเข้าไปในบัญชีของเหยื่อให้ไปถอนเงินสด เมื่อถอนเงินได้ก็ยิ่งมั่นใจว่าลงทุนและได้กำไรร่วมกับคนรักของตนที่เป็นคนร้ายนั้นจริง จะได้รับกำไรประมาณ 1-3 ครั้ง แล้วจะชวนลงทุนมากขึ้นหลังจากนั้นก็ไม่สามารถถอนกำไรที่กลุ่มคนร้ายอ้างว่าเหยื่อ

ได้รับแล้ว แล้วยังให้โอนเงินค่าปลดสื่อกับบัญชีค่าเสียภาษีเงินได้เพิ่มอีก กว่าจะรู้ว่าถูกหลอกลวงก็หมดเงินไปจำนวนมาก ซึ่งเงินดิจิทัลเหล่านี้จะถูกโอนไปยังกระเป๋าดิจิทัลที่คนร้ายสร้างขึ้น จากกระเป๋า 1 ไปเรื่อย ๆ มากกว่า 10 กระเป๋า แล้วคนร้ายจะหาทางเอาเหรียญออกมาใช้ในรูปแบบต่าง ๆ

ความสำคัญของปัญหา

การก่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยี (Silpsuk, 2023) เปรียบดังโรคระบาด สื่อสังคมทางออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใด ฐานะใด สถานะใดในสังคมก็มีความเสี่ยงเป็นเหยื่ออาชญากรรมทางเทคโนโลยี ทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตร่างกายและทรัพย์สินได้ทั้งสิ้น สื่อสังคมทางออนไลน์ เป็นช่องทางใช้เป็นพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารกับผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นเหยื่อ คนร้ายและเหยื่อมีโอกาสที่จะพบกันได้ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยอาศัยการสร้างตัวตนให้น่าเชื่อถือผ่านทางสื่อ โดยอาจทั้งร้องรอยไว้ผ่านทางการใช้ชื่อที่ใช้นามแฝง สร้างภาพลักษณ์ อาชีพ สถานะในโลกออนไลน์ ลักษณะการพิมพ์ข้อความ การเข้าเว็บไซต์บ่งบอกถึงพฤติกรรมการใช้งาน การขึ้นขอบเพจ หรือการแบ่งปันข้อความ จึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาจากแหล่งข้อมูลเปิดที่สามารถค้นหาได้เอง เช่น การแสดงความคิดเห็น ข้อความ รูปภาพหรือวิดีโอ ประกอบกับแหล่งข้อมูลปิด เช่น ฐานข้อมูลของกรมการปกครอง ฐานข้อมูลการเปิดบัญชีของธนาคาร บันทึกการใช้งานเว็บไซต์ ฯลฯ โดยยึดหลักของ “ห่วงโซ่การคุ้มครองพยานหลักฐาน” จะประกอบไปด้วยข้อมูลเกี่ยวกับการรวบรวมหลักฐาน การขนย้ายหลักฐาน การจัดเก็บหลักฐาน และการจัดเก็บหลักฐานทางอิเล็กทรอนิกส์ นำไปใช้ยืนยันในชั้นศาล หลักฐานเหล่านี้จึงต้องได้รับการจัดการอย่างระมัดระวังรอบคอบ หลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาที่ว่าเป็นการปลอมแปลงหลักฐานขึ้นมา เมื่อภัยคุกคามทางอาชญากรรมทางเทคโนโลยีเข้ามามีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของประชาชน และอาจจะตกเป็นเหยื่อ ทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินหรือ ชีวิต ร่างกาย จึงต้องมาแจ้งความร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดีกับคนร้ายตามกฎหมาย

บทบาทและอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

พนักงานสอบสวนหมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (6) คือ ผู้ที่มีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการต่างๆ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อจะทราบข้อเท็จจริง หรือพิสูจน์ความผิด และเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ เริ่มตั้งแต่ ผู้เสียหายร้องทุกข์หรือคำกล่าวโทษจนสอบสวนเสร็จและสรุปความเห็นสำนวนการสอบสวน ให้พนักงานอัยการส่งฟ้องคดีอาญาต่อศาลที่มีเขตอำนาจต่อไป พนักงานสอบสวนจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในงานด้านการสอบสวน ซึ่งการที่พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลเพียงใดนั้น

ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของพนักงานสอบสวนที่ได้เคยผ่านการฝึกอบรมมาเป็นอย่างดี ประกอบกับประสิทธิภาพในการสอบสวนคดีอาญา ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

รูปแบบและมาตรฐานในการสอบสวนที่รวดเร็ว ควรมีลักษณะ ดังต่อไปนี้ (1) พนักงานสอบสวน ต้องมีความรู้และเข้าใจขั้นตอนการสอบสวนเป็นอย่างดี (2) เป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต (3) นำเทคโนโลยี มาใช้ในการติดต่อประสานงาน (4) วางระบบงานในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ให้ครบถ้วน (5) ร่างสรุปรายงานการสอบสวนไว้อย่างรัดกุม (6) เร่งรัดสรุปสำนวนการสอบสวน

รูปแบบและมาตรฐานในการสอบสวนที่เป็นธรรม เน้นที่ตัวพนักงานสอบสวนในการทำสำนวน การสอบสวนของพนักงานสอบสวนจึงจำเป็นต้องกระทำ อย่างตรงไปตรงมา โปร่งใสตรวจสอบได้ ปราศจากอคติไม่เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายได้รับความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันและถูกต้องตามกฎหมาย ไม่ใช้วิธีการทรมาน ขู่เข็ญหรือหลอกลวง หรือโน้มน้าวใจให้ปฏิบัติตามแต่อย่างใด และไม่ เคยมีกรณีถูกร้องเรียน ขณะปฏิบัติหน้าที่หรือถูกเปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวนรับผิดชอบในคดี รูปแบบและมาตรฐานในการสอบสวน ที่เป็นธรรม ควรมีดังต่อไปนี้ (1) มีความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ (2) พนักงานสอบสวน ต้องวางตัวเป็นกลาง (3) พนักงานสอบสวนต้องไม่เลือกปฏิบัติ (4) พนักงานสอบสวนต้องมีใจและ ประสิทธิภาพในการสอบสวน (5) พนักงานสอบสวนไม่เคยมีกรณีถูกร้องเรียนในการปฏิบัติหน้าที่ (Khundiloknattawasa, Yoddamnoen and Nakphoung, 2020) จะเห็นได้ว่าปัญหาพนักงานสอบสวนขาดความรู้ ความชำนาญ ไม่สามารถติดตามร่องรอยผู้กระทำผิดต่างๆทางเทคโนโลยีได้ และพนักงานสอบสวนได้ใช้ดุลยพินิจ ว่าไม่สามารถหาพยานหลักฐานได้แล้ว จึงเห็นควรงดการสอบสวนไป หากกระทรวงยุติธรรมเพื่อเศรษฐกิจ และสังคมได้เปิดหลักสูตรอบรมเจ้าพนักงานพัฒนาศักยภาพหลักในการสอบสวนในคดีเกี่ยวกับเทคโนโลยี แต่ละประเภท อาจส่งผลให้เพิ่มทักษะการหาพยานหลักฐานเพื่อขอให้ศาลออกหมายจับคนร้ายได้

แนวคิด ทฤษฎี

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 341, 342 และ 343 สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

มาตรา 341 ผู้ใดโดยทุจริต หลอกลวงผู้อื่นด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือปกปิดข้อความจริง ซึ่งควรบอกให้แจ้ง และโดยการหลอกลวงดังว่านั้นได้ไปซึ่งทรัพย์สินจากผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม หรือทำให้ผู้ถูกหลอกลวงหรือบุคคลที่สาม ทำ ถอน หรือทำลายเอกสารสิทธิ ผู้นั้นกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 342 ถ้าในการกระทำความผิดฐานฉ้อโกง ผู้กระทำ

(1) แสดงตนเป็นคนอื่น หรือผู้ถูกกระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกิน หกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 343 ถ้าการกระทำความผิดตามมาตรา 341 ได้กระทำการด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จต่อประชาชน หรือด้วยการปกปิดความจริงซึ่งควรบอกให้แจ้งแก่ประชาชน ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 มาตรา 14 ผู้ใดกระทำความผิดที่ระบุไว้ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับ ไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (1) โดยทุจริตหรือ โดยหลอกลวง นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือนหรือปลอม ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ประชาชน อันมิใช่การกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้บริหารคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่เกิดขึ้นพบว่า กฎหมาย ระเบียบข้างต้นที่ได้กล่าวนั้นเกี่ยวข้องกับการรับแจ้งความออนไลน์คดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีมากที่สุด

แนวทางในการรวบรวมพยานหลักฐานอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

อาชญากรรมทางเทคโนโลยี (Pimphanchaiyaboon, 2023) หมายความว่า การกระทำหรือพยายามกระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เพื่อฉ้อโกง กรร โชก หรือรีดเอาทรัพย์สินบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือโดยประการที่น่าจะทำให้บุคคลอื่นเสียหาย หรือกระทำความผิดฐานฉ้อโกง กรร โชก หรือรีดเอาทรัพย์สิน โดยใช้ระบบคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือ

ยุคดิจิทัล (Khamsamart, Kuljittri and Chanthapala, 2020) คือ ยุคของอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีที่มีความรวดเร็ว ในการสื่อสารการส่งผ่านข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในสังคมไม่ว่าจะเป็นข่าวสารภาพหรือวิดีโอที่ทุกคนสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วทุกที่และทุกเวลา

วิเคราะห์แนวทางการรวบรวมพยานหลักฐานให้เกิดความน่าเชื่อถือ (Silpsuk, 2023)

1. หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางการเงิน คือบันทึกการใช้งานบัญชีธนาคาร ระบุ วันเวลา จำนวนเงิน ในรายการฝากถอนโอน (Online Transaction), IP Address ของบันทึกการใช้งานบัญชีอินเทอร์เน็ตแบงก์กิ้ง ภาพกล้องวงจรปิดการเบิกถอนเงินออกจากบัญชี รวมไปถึงข้อมูลการเปิดบัญชี (Know Your Customer) ที่ระบุข้อมูลของผู้เปิดบัญชีไว้ เช่น ชื่อ นามสกุล อีเมล เบอร์โทรศัพท์ อาชีพ เงินเดือน ข้อมูลอื่น จะต้องมีการรวบรวมจากผู้ให้บริการ ธนาคาร อินเทอร์เน็ต ซึ่งใช้ระยะเวลาดำเนินการนาน

2. หลักฐานที่คนร้ายทิ้งเอาไว้ในระบบอินเทอร์เน็ต (Digital Foot Print) คือ พฤติกรรมที่คนร้ายกระทำก่อนลงมือก่อเหตุ แผนประทุษกรรมในครั้งก่อน ได้ทิ้งร่องรอยไว้ในระบบอินเทอร์เน็ตที่เป็นระบบเปิดเจ้าหน้าที่สามารถค้นหาได้ แต่พยานหลักฐานชนิดนี้มักถูกมองข้าม เนื่องจากขาดกำลังพลที่มีความชำนาญ และใช้เวลาในการรวบรวม โดยจะขอยกตัวอย่าง เช่น คนร้ายโพสต์ข้อความ “ขอเชิญทำงานเสริม หาเงินง่าย

ได้วันละ 1,500 บาท” สนใจทักไลน์ “Robber58” พยานหลักฐานที่เกิดขึ้น คือ โพสต์ที่มีรายละเอียดข้อความ พูดถึงรายได้และจำนวนเงิน บัญชีติดต่อกับ Line ที่ชื่อว่า “Robber58” โดยคนร้ายจะหลอกให้ทำภารกิจ ชื่นชอบเพจ หรือการแบ่งปันข้อความในสื่อออนไลน์อื่น ๆ เช่น Shopee หรือแฟนเพจ ออกอุบายให้ทำภารกิจ แอปอย่างสินค้าอื่น ชักชวนให้เข้ากลุ่มไลน์ พูดคุย ชักชวนหลอกให้เหยื่อลงทุนด้วยการโอนเงินจำนวนหนึ่ง เข้าระบบเพื่อรักษายอดเงินรางวัล หรือเพื่อเป็นการประกันราคาสินค้า คนร้ายอีกกลุ่มก็จะสร้างระบบปลอม เพื่อทำการแสดงผลการโอนเงินในระบบว่า ได้เก็บเงินของเหยื่อนั้นไว้ในระบบแล้ว โดยมีรางวัล หรือ ค่านายหน้าของกลุ่มคนร้ายได้ทำปลอม หลอก กรอกข้อมูลปลอมหรือแสดงผลปลอม เพื่อให้เหยื่อหลงเชื่อว่า จะได้เงินจากระบบนี้ที่ไม่ได้อยู่จริงโดยช่วงแรกอาจจะทยอยจ่ายเงินให้ครั้งละไม่มากโดยนำเงินจากเหยื่อ รายอื่นมาปันให้ เมื่อเหยื่อหลงเชื่อจึงเพิ่มเงินลงทุน แล้วเมื่อเหยื่อต้องการจะนำเงินรางวัลดังกล่าวออกมา จะถูกคนร้ายใช้อุบายให้โอนเงินเพิ่ม เช่น เหยื่อทำผิดขั้นตอน เรื่องภาษีที่ต้องจ่าย หรือค่าปรับจากการที่ทำ ผิดระเบียบ ไม่เช่นนั้นก็จะไม่สามารถนำเงินออกมาได้ พิจารณาจากกรณีดังกล่าว สามารถสืบสวนสอบสวนต่อไป จากข้อความ “งานออนไลน์รายได้ 25,000 บาท” และ “Robber58” โดยสืบค้นใน Google, TIK TOK, Facebook, Shopee เพื่อหาร่องรอยการกระทำผิด (Digital Foot Print) พบว่าเคยโพสต์ในลักษณะนี้เป็นประจำทุกวัน เป็นระยะเวลา 3 เดือน โดยโพสต์ครั้งแรกนั้นมีข้อมูลนำไปสู่ หมายเลขบัญชี หมายเลขโทรศัพท์ติดต่อ หมายเลข “094479593X” สามารถสืบหาความเชื่อมโยงกับสื่อต่าง ๆ ด้วยการค้นหาหมายเลขโทรศัพท์ที่ใช้ลงทะเบียนกับระบบด้วยเทคนิคการลืมรหัสผ่าน (Forget Password) เก็บไว้เป็นข้อมูลให้เจ้าหน้าที่ สามารถเชื่อมโยงหรือสืบสวนข้อมูลกับพยานหลักฐานทางการเงิน เพื่อขยายวงทางการสืบสวนสอบสวน ระบุจำนวนผู้กระทำความผิด

3. หลักฐานทางทะเบียนที่เจ้าหน้าที่สามารถสืบค้นได้จากหน่วยงานหรือหน่วยราชการ เช่น ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ ข้อมูลการจดทะเบียนรถจากกรมการขนส่ง ข้อมูลระบบ CRIME ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ข้อมูลการจดทะเบียนบริษัท กรมการค้า กระทรวงพาณิชย์ ข้อมูลการจดทะเบียนซิมการ์ดของผู้ให้บริการ โทรศัพท์ เป็นต้น จากกรณีตัวอย่าง หมายเลข “094479593X” นี้จดทะเบียนโดย นาย ชื่น หลบหนี (นามสมมติ) ระบบเดิมเงิน ของผู้ให้บริการโทรศัพท์ DEF ซึ่งเมื่อพิจารณาจากบัญชีธนาคารที่คนร้ายให้กับเหยื่อในการ โอนเงิน เป็นคนละบัญชี ทำให้ทราบว่า น่าจะมีคนร้ายมากกว่า 1 คน ร่วมกันก่อเหตุ

จากหลักฐานข้างต้นเมื่อนำมาพิจารณาประกอบกัน จากการตั้งสมมติฐานโดยใช้พยานหลักฐาน ที่คนร้ายทิ้งไว้ในระบบอินเตอร์เน็ต เป็นแนวทางในการสืบสวนสอบสวนโดยอาศัยพยานหลักฐาน ทางระบบการเงิน และข้อมูลจากหน่วยงานในการสนับสนุน หากแบ่งตามช่วงเวลาก่อนและหลังเกิดเหตุ จุดเชื่อมความสัมพันธ์ของคนร้ายเริ่มจากเส้นทางการเงิน แต่หากพิจารณาเข้าไปในโพสต์จะพบความสัมพันธ์ ในสื่อออนไลน์ จะมีบัญชีใช้ชื่อว่า “Assist 58” เข้ามาแสดงความเห็นชักจูง แสดงว่าอาจจะมีอีก 1 คน ร่วมด้วย

ในการตรวจสอบ สังเกตการณ์ สัมภาษณ์คอยช่วยเหลือ แต่การพิสูจน์ทราบตัวบุคคลอาจจะมีมากกว่าหรือน้อยกว่าบัญชีออนไลน์ได้ เนื่องจากคนร้ายหนึ่งคนสามารถทำได้หลายหน้าที่ จึงควรมีการสร้างแผนภูมิหรือภาพจำลองบัญชีออนไลน์ บางทีตรวจสอบเส้นทางการเงิน อาจพบว่า มีการโอนเงินต่อไปยังบัญชีปลายทาง จำนวน 5 บัญชี ก่อนนำเงินออก พิจารณาจะเห็นว่าข้อมูลทางการเงินนั้นไม่สอดคล้องกับข้อมูลที่คนร้ายทิ้งไว้ในระบบอินเทอร์เน็ต จึงมีความจำเป็นที่จะสืบสวนจากฐานข้อมูลอื่นประกอบ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน เช่น ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ ข้อมูลการจดทะเบียนจากกรมการขนส่ง ข้อมูลการจดทะเบียนหมายเลขโทรศัพท์ ข้อมูลบันทึกการทำธุรกรรมออนไลน์จากธนาคาร โดยมีโปรแกรมช่วยในการทำงานกับข้อมูลที่มีปริมาณมาก ให้ง่ายขึ้น เช่น iTools ที่ใช้เพื่อหาความเชื่อมโยง และช่วยทำแผนภูมิความเชื่อมโยงมองเห็นภาพที่เกี่ยวข้องมากขึ้น

การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำไปสู่กระบวนการสอบสวนขั้นตอนการแจ้งข้อกล่าวหา

รูปแบบอาชญากรรมทางเทคโนโลยีที่ยุ่ยากซับซ้อน ตัวอย่าง

1. กลุ่มคนร้ายหลอกให้ร่วมลงทุนธุรกิจ ผู้เสียหายหลงเชื่อได้โอนหวังเพื่อได้ผลประโยชน์ตอบแทนที่สูงกว่าสถาบันการเงิน ช่วง 2-3 งวดแรก ผลตอบแทนอาจจะดี จึงลงทุนมากขึ้นๆ จนเข้าทางกลุ่มคนร้ายแล้วโยกเงินดังกล่าวผ่านบัญชีม้าไปหลายๆบัญชีแค่เพียงไม่กี่นาที หลังจากนั้นก็แปลงเป็นเงินสดดิจิทัลแล้วนำเอาไปฟอกเงินผ่านเว็บไซต์การพนันออนไลน์ที่มีเครือข่ายหลักอยู่ต่างประเทศ เป็นต้น พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่ทำงานภายใต้ข้อจำกัด ไม่ว่าจะเป็นจำนวนคน เครื่องมือหรืองบประมาณ การประสานงานและสนับสนุนระหว่างภายในหน่วยหรือนอกหน่วย จากคดีใหญ่ข้างต้น อาจจะเข้ามาตรงกับพนักงานสอบสวนเวรใหม่ ยศร้อยตำรวจโท ซึ่งเขาจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบและทำงานเพียงลำพัง ต้องรวบรวมพยานหลักฐานไม่ว่าจะเป็นรายการเคลื่อนไหวของบัญชีม้าที่ใครก็สามารถเปิดได้จากสถาบันทางการเงิน ติดตามสอบปากคำผู้เสียหาย พยานบุคคลที่เกี่ยวข้อง อาจจะไม่ได้มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง (Puethongkam and Ruangwiwatroj, 2023) เส้นทางการเดินของสำนวนการสอบสวนจะเริ่มด้วยการรับแจ้งความ และสิ้นสุดที่การส่งสำนวนให้พนักงานอัยการ

2. กรณีศึกษาคดีลักทรัพย์ในบัญชีธนาคารผู้เสียหาย พงศิการณแห่งคดี เมื่อวันที่ 14 มกราคม 2566 เวลาประมาณ 11.41 น. คนร้ายได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ส่งข้อความมายังหมายเลขโทรศัพท์ของผู้เสียหายว่า “Lion Air ขอมอบเที่ยวบินฟรีให้ 1 ใบ พร้อม แบนลิงก์เว็บไซต์ <http://dn9.cc>” ผู้เสียหายหลงเชื่อจึงได้กดเข้าไปในลิงก์ดังกล่าวพบว่า โฆษณาสหภาพพิเศษของสายการบิน ลักกรู้ได้มีคนร้ายเป็นชาย โทรศัพท์มาหาผู้เสียหายกล่าวอ้างว่า เป็นเจ้าหน้าที่จากสายการบินแจ้งว่า ผู้เสียหายได้ตั๋วเครื่องบินฟรีจำนวน 1 ที่นั่ง ต้นทางเชียงใหม่ ปลายทาง ดอนเมือง ให้เพิ่มเพื่อนไปยังแอปพลิเคชันไลน์ ผู้เสียหายพบว่าลักษณะแพลตฟอร์มและรูปแบบการโฆษณามีความน่าเชื่อถือเป็นของสายการบิน จึงเข้าไปกรอกข้อมูลส่วนตัวในลิงก์เว็บไซต์ที่แนบมากับข้อความข้างต้น โดยระหว่างนั้นคนร้ายได้ชวนผู้เสียหายพูดคุยโดยตลอด

หลังจากนั้น ผู้เสียหายได้รับข้อความจากธนาคาร ว่าเงินในบัญชีธนาคาร จำนวน 5 บัญชีถูกโอนไปยังบัญชีอื่น รวมมูลค่า 1,200,000 บาทเศษ เมื่อทราบว่าถูกหลอกลวงผู้เสียหายจึงได้เดินทางไปสถานีตำรวจใกล้บ้าน เพื่อแจ้งความร้องทุกข์ โดยพนักงานสอบสวนได้ซักถามปากคำ พร้อมบอกให้ผู้เสียหายแจ้งความร้องทุกข์ ผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ www.thaipoliceonline.com เมื่อได้หมายเลขการร้องทุกข์ หรือเคสไอดีแล้ว เบื้องต้นพนักงานสอบสวนได้อายัดบัญชีม้าแฉกหรือทอดที่ 1 ไว้และสอบสวนปากคำ จากนั้นได้ส่งสำนวน การสอบสวนมายัง กองบังคับการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี 4 ซึ่งรับผิดชอบ พื้นที่ภาคเหนือ เพื่อดำเนินการสืบสวนสอบสวนดำเนินคดีกับคนร้ายที่ได้ร่วมกระทำผิด

แนวทางการสืบสวนสอบสวนคดีดังกล่าว โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการสืบสวนสอบสวน วิเคราะห์ จากแผนประทุษกรรม พบว่า การหลอกลวงในครั้งนี้จะอ้างเป็นบุคคลหรือบริษัทที่น่าเชื่อถือ โดยคดีนี้ เป็นการมอบสิทธิพิเศษตัวเครื่องบินฟรี จำนวน 1 ที่นั่ง ของสายการบินไลออนแอร์ ด้วยการส่งข้อความ เข้าโทรศัพท์มือถือของประชาชนทั่วไป หากเหยื่อหลงเชื่อจะเข้าไปกดลิงก์เว็บไซต์ที่แนบมา คนร้ายจะ ทราบทันทีว่าเหยื่อกดลิงก์แล้ว คนร้ายจะโทรหาเหยื่อโดยตรง แล้วหลอกให้เพิ่มเพื่อนในทางแอปพลิเคชันไลน์ แล้วคนร้ายจะหลอกให้เข้าไปกดลิงก์เว็บไซต์ที่คนร้ายสร้างขึ้น เพื่อจะได้เข้าควบคุมโทรศัพท์มือถือเหยื่อ ด้วยการดาวน์โหลดแอปพลิเคชัน รีโมทคอนโทรล Teamviewer, AirDroid, Inkwire Screen Share เป็นต้น จากการตรวจสอบเส้นทางการไหลของเงิน พบว่าหลังจากเงินถูกโอนออกมาจาก 5 บัญชีแล้ว ถูกโอนต่อ เป็นทอด ๆ ไปยังบัญชีม้าแฉกที่ 5 ภายในระยะเวลา 5 นาที แล้วจะพักในบัญชีพักเงินรอสั่งการจากหัวหน้า ว่าจะโอนเงินต่อไปยังบัญชีใด หรือเรียกว่าบัญชีนี้เป็นบัญชีโพงกวน ในวันถัดมาบัญชีม้าแฉกที่ 5 ได้โอนไปยัง บัญชีม้าแฉกที่ 6 และโอนเงินไปยังบัญชีม้าแฉกที่ 7 จำนวน 2 บัญชี เห็นได้ว่าแผนประทุษกรรมของคนร้าย มีการพัฒนา พนักงานสอบสวนจึงได้อายัดบัญชีทั้งหมดไว้ บัญชีม้าแฉกที่ 6 และ 7 จากนั้น รายงานการดำเนินคดี ฟอกเงินไปยังสำนักงานป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) เพื่อขอให้วิเคราะห์ธุรกรรมทางการเงิน ที่ผิดปกติของผู้ต้องหาทั้งหมด และขอให้อายัดเงินในบัญชีดังกล่าวข้างต้นเพิ่มเติม แล้วได้มีหมายเรียก พยานเอกสารไปยังธนาคารของผู้เสียหายและผู้ต้องหาทั้งหมดเพื่อประกอบสำนวนการสอบสวน ออกหมายจับ ผู้ต้องหาและได้จับกุมผู้ต้องหาทั้งหมดนำส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีตามกฎหมาย

จากสถิติคดีหลอกลวงบนโลกออนไลน์ที่เพิ่มมากขึ้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติจึงได้มีคำสั่งที่ 182/2566 ลงวันที่ 17 มีนาคม 2566 เรื่องการรับแจ้งความร้องทุกข์ การบริหารคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี และการมอบหมายอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของศูนย์ปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (สปอส.ตร.) ทั้งสำรวจความพร้อมปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนให้สอดคล้อง กับยุคดิจิทัล เท้าทันกับสถานการณ์รูปแบบอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ

ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในยุคดิจิทัล

ดังนั้นปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนในยุคดิจิทัล มีดังนี้

สถานภาพข้าราชการตำรวจซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการสอบสวน ประจำเดือน กุมภาพันธ์ 2566

ลำดับ	หน่วยงาน	รอง ผบก.(สอบสวน)			ผกก.(สอบสวน)			รอง ผกก.(สอบสวน)			สว.(สอบสวน)			รอง สว.(สอบสวน)			รวม		
		ตำแหน่ง	คนครอง	ว่าง	ตำแหน่ง	คนครอง	ว่าง	ตำแหน่ง	คนครอง	ว่าง	ตำแหน่ง	คนครอง	ว่าง	ตำแหน่ง	คนครอง	ว่าง	ตำแหน่ง	คนครอง	ว่าง
1	บชน.	0	0	0	103	103	0	238	238	0	524	521	3	1,771	684	1,087	2,636	1,546	1,090
2	ภ.1	3	3	0	101	101	0	160	160	0	306	306	0	1,087	454	633	1,657	1,024	633
3	ภ.2	3	3	0	58	58	0	162	162	0	311	311	0	1,032	362	670	1,566	896	670
4	ภ.3	3	3	0	67	67	0	232	232	0	409	409	0	1,490	699	791	2,201	1,410	791
5	ภ.4	3	3	0	101	100	1	237	237	0	395	395	0	1,543	797	746	2,279	1,532	747
6	ภ.5	3	3	0	75	75	0	164	164	0	287	287	0	1,033	486	547	1,562	1,015	547
7	ภ.6	3	3	0	61	61	0	142	142	0	211	210	1	886	399	487	1,303	815	488
8	ภ.7	3	3	0	74	74	0	139	137	2	272	272	0	907	360	547	1,395	846	549
9	ภ.8	3	3	0	39	39	0	148	148	0	295	294	1	925	365	560	1,410	849	561
10	ภ.9	3	3	0	42	42	0	151	151	0	265	264	1	915	541	374	1,376	1,001	375
11	บชน.	0	0	0	50	50	0	120	120	0	144	144	0	346	177	169	660	491	169
12	บชน.ปส.	0	0	0	12	12	0	22	22	0	13	13	0	30	13	17	77	60	17
13	สตม.	0	0	0	4	4	0	6	6	0	20	20	0	68	28	40	98	58	40
14	บชน.สอท.	0	0	0	5	5	0	75	75	0	75	75	0	225	92	133	380	247	133
รวม		27	27	0	792	791	1	1,996	1,994	2	3,527	3,521	6	12,258	5,457	6,801	18,600	11,790	6,810

ข้อมูล ณ วันที่ 27 ก.พ.66

ภาพที่ 1 สถานภาพกำลังพลพนักงานสอบสวน

ที่มา : กองอัตรากำลังพล สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 2566

1. พนักงานสอบสวนขาดแคลนกับปริมาณคดีที่เพิ่มมากขึ้นและมีรูปแบบที่ยุ่ยากซับซ้อนขึ้น

ปัญหาพนักงานสอบสวนไม่เพียงพอต่อปริมาณที่เกิดขึ้น เป็นปัญหาเรื้อรังมานาน ถึงแม้ว่าการปฏิบัติหน้าที่สอบสวนในปัจจุบัน พนักงานสอบสวนจะได้รับสิทธิประโยชน์ทั้งเงินประจำตำแหน่งและเงินค่าตอบแทนการทำสำนวนการสอบสวนอยู่บ้างก็ตาม แต่ก็ปรากฏว่าข้าราชการตำรวจส่วนใหญ่กลับมีค่านิยมเลือกที่จะไปปฏิบัติหน้าที่ในสายงานอื่น ทำให้พนักงานสอบสวนที่ทำหน้าที่รับคำร้องทุกข์และทำสำนวนการสอบสวนในคดีอาญา ไม่เพียงพอต่อปริมาณงานที่เกิดขึ้นมาโดยตลอด จากประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ด้านงานสอบสวนมานานพบว่าการจัดสรรพนักงานสอบสวนประจำสถานีตำรวจยังไม่เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับจำนวนคดีที่เกิดขึ้นเท่าที่ควร

2. ขาดทักษะองค์ความรู้ด้านสืบสวนสอบสวนคดีอาญาตามหลักนิติวิทยาศาสตร์/ข้อจำกัดทางเทคโนโลยี

พนักงานสอบสวนยุคดิจิทัลควรมีองค์ความรู้ใหม่ ๆ (Khammart, Kuljittri and Chanthapala, 2020) จะเกิดขึ้นจาก

2.1 การปรับมุมมอง เปิดใจยอมรับแนวคิดที่ทำให้ผลลัพธ์นั้นต่างไปจากเดิม จะนำพนักงานสอบสวนไปสู่มิติการสอบสวนในรูปแบบใหม่ที่กว้างขึ้น

2.2 การปฏิบัติงานของพนักงานสอบสวนที่เร็ว มักจะพบข้อผิดพลาด และนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหาเป็นรูปธรรมได้เร็วขึ้นตามไปด้วย

2.3 เมื่อพนักงานสอบสวนพบข้อผิดพลาดแล้ววิเคราะห์เรียนรู้ นำไปพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้ก้าวหน้า ไม่หยุดอยู่กับที่หรือถอยหลัง

2.4 ความรู้ไม่มีวันสิ้นสุดและสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต แต่พนักงานสอบสวนต้องมีทัศนคติใฝ่เรียนรู้ หาวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อสร้างระบบอย่างต่อเนื่องอันเป็นปัจจัยไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

หลังจากมีการก่อตั้งกองบัญชาการตำรวจสืบสวนสอบสวนอาชญากรรมทางเทคโนโลยี โดยให้เจ้าพนักงานจากกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมได้วางร่างหลักสูตรอบรมเจ้าพนักงานพัฒนาศักยภาพหลักในการสอบสวนในคดีเกี่ยวกับเทคโนโลยีแต่ละประเภท อย่างต่อเนื่อง ทำให้พนักงานสอบสวนสามารถวิเคราะห์ติดตามร่องรอยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยีได้ (Pimphanchaiyaboon, 2023)

3. งบประมาณในการสนับสนุนงานสอบสวน

จากประสบการณ์ผู้เขียนที่เคยปฏิบัติหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวนเป็นระยะเวลา 5 ปี และปัจจุบันทำหน้าที่เป็นอาจารย์ทำหน้าที่สอนวิชาการสอบสวนคดีอาญาให้แก่ผู้เข้ารับการอบรมในหลักสูตรต่าง ๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้รับการอบรมว่า เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการสอบสวนคดีอาญา มีค่าใช้จ่ายอยู่หลายอย่าง เช่น ค่าวัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน เครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องพิมพ์ กระดาษพิมพ์ ค่าหมึกพิมพ์ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่พนักงานสอบสวนจะต้องนำเงินส่วนตัวไปใช้จ่าย นอกจากนั้นยังมีปัญหาค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ซึ่งบางครั้งไม่สามารถเบิกจ่ายจากทางราชการได้ เช่น ค่าเดินทางไปผัดฟ้อง ผากัง การเดินทางไปส่งอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ของกลางไปตรวจพิสูจน์หาพยานหลักฐานทางดิจิทัล ที่สำนักงานพิสูจน์หลักฐานตำรวจ บางครั้งพนักงานสอบสวนก็ต้องจ่ายเอง เพื่อความสะดวกรวดเร็ว การส่งศพไปตรวจยังสถาบันนิติเวชวิทยา ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอาหารที่พักที่เดินทางไปส่งศพ หรือส่งของกลาง เหล่านี้เป็นสิ่งที่ไม่สามารถเบิกจ่ายได้ และเงินตำแหน่งพนักงานสอบสวนต่ำกว่าพนักงานสอบสวนของหน่วยงานอื่น

การพัฒนางานด้านการสอบสวนของพนักงานสอบสวนระดับสถานีตำรวจในยุคดิจิทัล

พยานหลักฐานทางดิจิทัล (Digital Evidence) คือพยานหลักฐานดิจิทัล หรืออาจเรียกพยานหลักฐานอิเล็กทรอนิกส์ เป็นพยานหลักฐานรูปแบบใหม่ อยู่ในรูปของข้อมูลคอมพิวเตอร์ มีความสำคัญและประโยชน์ในการพิสูจน์การกระทำผิดที่เกี่ยวกับลักษณะของคดีหลากหลายฐานความผิด ทั้งในคดีอาญา คดีแพ่ง และคดีที่เกี่ยวข้อง เช่น การฉ้อโกงออนไลน์ การค้าสื่อลามกอนาจารออนไลน์ การค้ายาเสพติด และคดีอื่น ๆ ทางออนไลน์ โดยมีพยานหลักฐานอยู่ในอุปกรณ์ดิจิทัล รวมถึงข้อมูลที่บ้านที่กักอยู่ในอุปกรณ์ดิจิทัล ได้แก่ อุปกรณ์ดิจิทัลที่ใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด อุปกรณ์จัดเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โทรศัพท์มือถือ Tablet I-Pad Smart Watch คอมพิวเตอร์และอุปกรณ์เชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ต

หลักการสืบสวนโดยใช้วิทยาการสมัยใหม่ การสืบสวนโดยใช้วิทยาการสมัยใหม่ในปัจจุบันเทคโนโลยีได้ถูกพัฒนาไปมากทำให้รูปแบบอาชญากรรมเปลี่ยนแปลงไปโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่ เจ้าพนักงานจึงจำเป็นต้องสืบสวนติดตามจับกุมตัวผู้กระทำความผิดให้ได้โดยอาศัยวิทยาการอันทันสมัยสามารถตรวจพิสูจน์ ตัวผู้กระทำความผิดได้รวดเร็ว เป็นการประหยัดเวลาการสืบสวนให้สั้นลงและระบุตัวผู้กระทำความผิดแม่นยำขึ้น วิทยาการสมัยใหม่ที่มีบทบาทเพิ่มประสิทธิภาพคือ ระบบหลักฐานข้อมูลประวัติอาชญากร CDOS (Criminals Database Operating System) ประกอบด้วยระบบ ข้อมูลย่อย ได้แก่ ประกาศสืบจับประวัติอาชญากร ประวัติและคำหารูปพรรณ แผนประทุษกรรม คนพันโทษ ทรัพย์หาย (Tharathonpitak and Sinloima, 2020)

การสืบสวนสอบสวนสมัยใหม่ (Kongsuea, 2023) ในยุคดิจิทัลเน้นการแสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้ โดยใช้กระบวนการหรือเทคนิคในการสืบสวนสอบสวนต่าง ๆ อันทันสมัยและมีการนำเทคนิคทางวิทยาศาสตร์มาใช้มากขึ้น สามารถอ้างตามหลักวิทยาศาสตร์และพิสูจน์ความถูกต้อง ผู้พิพากษาจะตัดสินคดีบนพื้นฐานความจริงและพยานหลักฐานที่มีอยู่ แบ่งเป็น การสืบสวนสอบสวนโดยใช้วิทยาการการพิสูจน์หลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ การสืบสวนสอบสวนโดยใช้เทคโนโลยี เช่น การสืบค้นข้อมูลบุคคล การวิเคราะห์ข้อมูลเชื่อมโยง บุคคลในเครือข่าย

การใช้เครื่องมือเทคโนโลยีในงานสืบสวนสอบสวน มีความจำเป็นอย่างยิ่งเพื่อหาพยานหลักฐานเข้าสู่สำนวนการสอบสวนเช่น กล้อง CCTV เมื่อบันทึกไว้สามารถนำมาเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการสืบสวนสอบสวน สามารถบอกได้ถึง วัน เวลา สถานที่ สภาพแวดล้อม สิ่งของ อาวุธที่ใช้ตลอดจนพฤติการณ์ในการกระทำความผิดต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรม ทั้งในระดับประเทศ และสากล

ภาพที่ 2 การพัฒนาระบบงานสอบสวนในยุคดิจิทัล
ที่มา : โครงการสัมมนาเพิ่มประสิทธิภาพผู้นำหน่วยระดับ ผู้บัญชาการ และ
ผู้บังคับการ หรือเทียบเท่าประจำปีงบประมาณ 2566

จากแผนภาพการพัฒนาระบบงานสอบสวนในยุคดิจิทัลนี้ ที่ได้นำมาเสนอเนื่องจากผู้เขียนอยู่ในฐานะคณะทำงานโครงการสัมมนาเพิ่มประสิทธิภาพที่ผู้เขียนเสนอความเห็นให้ผู้ร่วมสัมมนาพิจารณาและร่วมวิเคราะห์องค์ความรู้ด้านสืบสวนสอบสวนคดีอาญาตามหลักนิติวิทยาศาสตร์แล้วต้องก้าวข้ามข้อจำกัดทางเทคโนโลยีควรมีการพัฒนาระบบงานสอบสวนในยุคดิจิทัล เริ่มจากผู้เสียหาย แจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน (Charoenbun, 2020) พิจารณานำแนวทางในการสอบสวนคดีแต่ละประเภท มาประยุกต์ใช้ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน รับผลรายงานจากกองพิสูจน์หลักฐานตำรวจ รับข้อมูลจากระบบสารสนเทศตำรวจยื่นคำร้องคัดฟ้องฝากขัง ขอบหมายค้น หมายจับ สรุปสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นให้หัวหน้าสถานีตำรวจ ผู้บังคับบัญชาตรวจและพิจารณา หลังจากนั้นนำสำนวนการสอบสวนพร้อมความเห็นเสนอให้แก่พนักงานอัยการ และส่งฟ้องคดีต่อศาลต่อไป ทั้งกระบวนการในหน่วยงานที่อาจจะเกี่ยวข้อง โดยทุกขั้นตอนจะเป็นระบบออนไลน์ถึงข้อมูลผ่านฐานข้อมูลกลาง จัดเก็บข้อมูลเข้าด้วยกันเป็นระบบเดียว นำเข้าข้อมูลในระบบได้แบบทันที (Real Time) เป็นข้อมูลที่มีความปลอดภัยและโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ ใช้งานผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือของเจ้าหน้าที่ โดยจะต้องมีหน่วยงานกลางที่ทำหน้าที่ดูแลศูนย์แลกเปลี่ยนข้อมูลดิจิทัล อันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาระบบดิจิทัล

สรุปและข้อเสนอแนะ

การรวบรวมพยานหลักฐานทางเทคโนโลยีของพนักงานสอบสวนในยุคดิจิทัล มีความสำคัญต่อการสอบสวน ควรเพิ่มจำนวนพนักงานสอบสวนมาปฏิบัติหน้าที่ ให้สอดคล้องปริมาณคดีที่มากขึ้น เนื่องจากภาระปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และควรพัฒนางานสอบสวนตามหลักนิติวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ มีการบริหารจัดการทรัพยากร ด้านต่างๆ จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินคดี การสอบสวนที่มีประสิทธิภาพ และสามารถติดตามหาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เนื่องจากภาระงานของพนักงานสอบสวนนั้นสำคัญทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตรวจที่เกิดเหตุการเก็บรวบรวมพยานหลักฐาน การประสานงานเรื่องเอกสารที่เกี่ยวข้อง จนถึงสรุปสำนวนการสอบสวนเสนอต่อพนักงานอัยการ นอกจากนี้แนวทางที่มีประโยชน์ต่อกระบวนการสอบสวนคดีอาญาของประเทศที่กำลังมีปัญหา อาทิ ปัญหาจากการบริหารงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ปัญหาการแทรกแซงจากผู้มีอำนาจทางการเมือง ปัญหาด้านกระบวนการสอบสวน ปัญหาด้านการสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคประชาชน ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กร ปัญหาความเชื่อถือศรัทธาจากประชาชนลดต่ำลง พนักงานสอบสวนจึงถือว่าเป็นกำลังพลหลักที่จะต้องอำนวยความสะดวกและคุ้มครองซึ่งสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชน ซึ่งถือได้ว่าเป็นจตุรยุทธศาสตร์ ในการทำงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ การทำงานของพนักงานสอบสวนมี กฎ ระเบียบและข้อบังคับต่าง ๆ มากมาย ซึ่งทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนจะต้องมีความระมัดระวัง ความรอบคอบ ความละเอียด ความขยันหมั่นเพียร หรือแม้กระทั่งการเสียสละเวลาส่วนตัว พนักงานสอบสวนเองจะต้องรู้เท่าทันและเข้าใจถึงปัญหาดังกล่าว และพร้อมที่จะต่อสู้เผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่ถาโถมเข้ามาด้วยความอดทน อดกลั้น หากพนักงานสอบสวนไม่รู้ถึงปัญหาดังกล่าว ก็ถือว่าตัวพนักงานสอบสวนเองคือส่วนหนึ่งของปัญหาด้วยเช่นกัน ในวาระที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์สำนักงานตำรวจแห่งชาติ 20 ปี ที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับ พ.ศ.2560 ได้กำหนดให้มีการปฏิรูปองค์กรตำรวจไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว ผู้เขียนจึงเสนอแนะข้อมูลเชิงนโยบายและแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1. ในคดีความผิดทางเทคโนโลยีที่มีลักษณะองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรประสานความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อเข้าดำเนินการจับกุมตามกฎหมาย
2. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรทำข้อตกลงกับธนาคารเพื่อเร่งรัดจัดทำเอกสารคำขอเปิดบัญชีธนาคาร และรายการเคลื่อนไหวบัญชีมายังพนักงานสอบสวนโดยด่วน เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในการดำเนินการ
3. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรทำข้อตกลงกับผู้ให้บริการเครือข่ายโทรศัพท์มือถือในการเร่งรัดเอกสารคำขอเปิดการใช้บริการ และรายการติดต่อทางโทรศัพท์เพื่อการนำมารวบรวมพยานหลักฐาน

4. ควรแต่งตั้งพนักงานสอบสวนเพิ่มเติม โดยต้องมีจำนวนเพียงพอในการรองรับคดีการสอบสวนคดีทางเทคโนโลยีที่มีจำนวนมากขึ้นในปัจจุบัน
5. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ด้านการป้องกันภัยอาชญากรรมทางเทคโนโลยีแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- Charoenbun, K. (2020). *Handbook for Investigators According to the New Law, Volume 2*. Nonthaburi: 21 Century. (In Thai).
- Khamsamart, S., Kuljittri, S., and Chanthapala, K. (2020). Approaches to Educational Administration in the Era of Digital Disruption. *Journal of Modern Learning Development*, 5(3), pp.245 -259. (In Thai).
- Khundilkanathawasa, S., Yoddamnoen, C., and Nakpuang, E. (2020). Forms and Standards for Investigating Children and Youth in the Investigative Officer Level for Accuracy, Speed, and Fairness. *Chiang Mai Rajabhat Research Journal*, 21(1), 143-155. (In Thai).
- Kongsuea, P. (2023). *Investigation and arrest in the Digital Age of the Investigation Department, Taling Chan Police Station*. Superintendent Course, Class 142, Police College. (In Thai).
- Pimphanchaiyaboon, K. (2023). *Investigation and Investigation of Technological Crimes, Link Cases, Sucking Money from Accounts*. Superintendent Course, Class 142, Police College. (In Thai).
- Power Rate Division. Human RTP. (2023, February). *Status of Police Officers Have the Power and Responsibility to Inquiry The 1ST [Paper presentation]*. Bangkok: Royal Thai Police. (In Thai).
- Puethongkam, S., and Ruangwiwatroj, N. (2023). *Practical Investigation*. (p. 4). Bangkok: Nitithanasan Publishing House. (In Thai).
- Silpsuk, P. (2023). *Technology Crime Investigation and Collection of Electronic Evidence That Affects the Trial*. Superintendent Course, Class 142, Police College. (In Thai).
- Sonploy, W. (2023). *Reasons Why People Are Victims. and Problems and Obstacles in Making the Case Tricking Someone Into Loving You and Then Transferring Money or to Invest (Romance Scam)*. Superintendent Course, Class 142, Police College. (In Thai).

Tharathonpitak, R., and Sinloima, P. (2020). Development of Investigative Web Applications for Analysis. Information on the Geographic Address of the Suspect or Defendant According to the Court Arrest Warrant. *Engineering Journal Rajamangala University of Technology Thanyaburi*. 18(2), 11-21. (In Thai).

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ วิชาภาษาไทย สาระหลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น*

ชนิกา พรหมมาศ¹

(วันที่รับบทความ: 6 กรกฎาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 26 ตุลาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 10 พฤศจิกายน 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้วิชาภาษาไทย สาระหลักภาษาและการใช้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 จำนวน 16 คน โรงเรียนดาศิลป์ประชาสรรค์ อำเภอดาศิลป์ จังหวัดนครสวรรค์ ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2565 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 2) แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 2 ชุด และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่าที (t-test แบบ Dependent)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามเกณฑ์ 80/80 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.13/81.25
2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนรู้อบรมการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า เรื่อง การสร้างคำ (สมบัติคำพยางค์) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.17, S.D. = 0.41) เรื่อง การอ่านออกเสียง (พยางค์และคำ) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.46)

คำสำคัญ: บอร์ดเกมการศึกษา, หลักภาษาและการใช้ภาษา

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2565

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail: chanika.p@nsru.ac.th

The Development of Board Games as Instructional Media to Enhance the Junior High School Students' Capabilities in Thai Language Lesson Learning, Thai Grammar and Thai Language Usage*

Chanika Prommas¹

(Received: July 6, 2023; Revised: October 26, 2023; Accepted: November 10, 2023)

Abstract

This research aimed to develop and evaluate the quality of board games as instructional media to enhance the junior high school students' capabilities in Thai language lesson learning, Thai grammar and Thai Language usage. The samples used in this research project were 16 Mathayom 1/6 students who were enrolled in Takhliprachasan School at Takhli district in Nakhon Sawan province during the second semester of academic year 2023. The research instrument were 1) board games as instructional media to enhance Mathayom 1 students' capabilities in Thai grammar learning and Thai language usage, 2) 2 sets of achievement test, and 3) satisfaction assessment towards board games as instructional media to enhance Mathayom 1 students' capabilities in Thai grammar learning and Thai language usage. The statistics used were mean ($\bar{X}$), standard deviation (S.D.), and t-test dependent.

The results revealed that

1. The efficiency result of board games as instructional media to enhance the junior high school students' capabilities in Thai grammar learning and Thai language usage of the criterion at 80/80 had the efficiency criteria (E1/E2) at 83.13/81.25.
2. The comparison of result from before and after learning achievement of students towards board games as instructional media to enhance the junior high school students' capabilities in Thai grammar learning and Thai language usage after learning was higher than before learning with statistically significance at the .05 level.
3. The satisfaction result of students towards learning board games as instructional media to enhance the junior high school students' capabilities in Thai grammar learning and Thai language usage showed that word formation (Sombat Kum Hunsu) in overall was at the high level ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.41), and pronunciation (The Adventure of Language Land) in overall was at the high level ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.46).

Keywords: Board Games, Thai Grammar and Thai Language Usage

* This research project is supported by Research and Development Institute, Nakhon Sawan Rajabhat University, 2022

¹ Assistant Professor, Dr., Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University, E-mail: chanika.p@nsru.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

ภาษาไทยเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อันประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ ความรู้ ทักษะ และวัฒนธรรมการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ความชื่นชม การเห็นคุณค่า ภูมิปัญญาไทย และภูมิใจในภาษาประจำชาติ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียนทุกคนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ (Office of the Basic Education Commission, 2010A, p. 10) ดังนั้น ภาษาไทยจึงเป็นวิชาที่ต้องอาศัยการฝึกฝน จนเกิดความชำนาญในการใช้ภาษาให้มีประสิทธิภาพ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม

การจัดกระบวนการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีความสำคัญต่อระบบการสื่อสารหรือสื่อความหมายในชีวิตจริง เริ่มด้วยการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงทักษะ ความจำเป็นของธรรมชาติสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย คือ ทักษะการฟัง ทักษะการดู ทักษะการอ่าน ทักษะการเขียน ทักษะการพูด การจัดกระบวนการเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นมากที่จะทำให้ผู้เรียนมีทักษะการใช้ภาษาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือส่งเสริมสนับสนุนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าถึง ความรู้ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สื่อการเรียนรู้มีหลากหลายประเภท ทั้งสื่อธรรมชาติ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยี และเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีในท้องถิ่น การเลือกใช้สื่อควรเลือกให้มีความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการและลีลาการเรียนรู้ที่หลากหลาย ของผู้เรียน (Office of the Basic Education Commission, 2010B, p. 27) การจัดการเรียนรู้โดยการใช้สื่อการเรียนรู้ จัดเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในปัจจุบัน เป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้สอนจะต้องมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง สื่อการเรียนรู้ให้เป็นสื่อการเรียนรู้ใหม่แตกต่าง และน่าสนใจกว่าสื่อการเรียนรู้เดิมที่มีอยู่ เพื่อกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็น และความสนใจ

วิธีการสอนโดยใช้เกมเพื่อเป็นสื่อการเรียนรู้ถือว่าเป็นกระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการให้ผู้เรียนเล่นเกมตามกติกาและนำเนื้อหาและข้อมูลของเกม พฤติกรรมการเล่น วิธีการเล่น และผลการเล่นเกมของผู้เรียนมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้ (Kamane, 2016, p. 365) ปัจจุบันนักการศึกษาส่วนใหญ่ได้ใช้เกมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้มากขึ้น เนื่องจากเกมต่าง ๆ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจแนวคิดหรือเรื่องที่คุณสอนต้องการจะสื่อสาร แก่ผู้เรียนมากขึ้น อีกทั้งช่วยเพิ่มบรรยากาศการเรียนรู้ในแต่ละครั้งให้มีความสนุกสนาน จึงช่วยให้ผู้เรียน เกิดความสนใจและอยากจะเรียนรู้มากขึ้น ดังนั้นนักการศึกษาต่างได้คิดค้น หรือนำแนวคิดรูปแบบเกมต่าง ๆ มาพัฒนาผู้เรียน โดยเฉพาะรูปแบบเกมหนึ่งที่น่าสนใจ และกำลังเป็นที่นิยมอย่างมากก็คือบอร์ดเกม หรือ เกมกระดานนั่นเอง (Board Game) (Buranasinwattanukul, 2019, pp. 42-43)

บอร์ดเกมคือเกมประเภทหนึ่งที่ใช้วัสดุอุปกรณ์การเล่น ไม่ว่าจะเป็นตัวหมาก การ์ด หรือโมเดลต่าง ๆ วางไว้บนพื้นที่เล่นหรือกระดาน ซึ่งจะมีผิวหน้าหรือรูปภาพเฉพาะที่ออกแบบมาเพื่อเล่นเกมนั้น ๆ มีทั้งแบบที่มีกติกาการเล่นง่าย ๆ จนถึงเกมที่มีกติกาการเล่นซับซ้อน ผู้เล่นจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กันขณะเล่น เพราะผู้เล่นต้องเผชิญหน้ากับการตอบคำถาม แก้ปัญหา หรือร่วมมือกัน เสริมสร้างทักษะการสื่อสาร อีกทั้งผู้เล่นจะได้รับความสนุกสนานและความบันเทิงอีกด้วย (Buranasinvattanukul, 2019, pp. 42-43; Nganlasom, 2021, p. 42) การใช้กิจกรรมบอร์ดเกมมีรูปแบบการเล่นที่ทำให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแข่งขันแก้ไขปัญหาตามโจทย์ที่กำหนดไว้ เมื่อเจอกับโจทย์ใหม่หรือผู้ร่วมเล่นเกมใหม่ ผู้เรียนก็จะได้รับประสบการณ์ในการจัดการกับปัญหาเฉพาะหน้าที่แตกต่างกัน ความท้าทายนี้จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนพร้อมที่จะเปิดรับและเรียนรู้ข้อมูลใหม่เมื่อเล่นเกมซ้ำก็จะยิ่งเพิ่มพูนประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาได้ดียิ่งขึ้น (Bantawang and Sritana, 2021, p. 80) นอกจากนี้บอร์ดเกมยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เล่นหรือผู้เรียนสามารถศึกษาและเล่นได้ด้วยตัวเองได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นจุดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของบอร์ดเกมบอร์ดเกม (Sacchia, 2017, p. 41)

ดังนั้นการเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกมจึงเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทั้งผู้เรียนและผู้สอนให้ได้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาร่วมกันด้วยวิธีการที่สนุกสนาน อีกทั้งเป็นการกระตุ้น และสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ ทั้งทักษะทางปัญญาและทักษะทางสังคม เนื่องจากลักษณะของบอร์ดเกมมีการจำลองสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบกัน จึงเป็นวิธีการสอนแบบใหม่ที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนได้รับความรู้มากกว่าวิธีการสอนแบบดั้งเดิม (Buranasinvattanukul, 2019, p. 1)

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้วิชาภาษาไทย ดังผลงานวิจัยของ Buranasinvattanukul (2019) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ในรายวิชาพัฒนาการแบบเรียนภาษาไทยและความสุขในการเรียนรู้สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 27 คน ผลการวิจัยพบว่า สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาที่พัฒนาขึ้นช่วยเสริมสร้างความสามารถการเรียนรู้ และความสุขในการเรียนรายวิชาพัฒนาการแบบเรียนภาษาไทยให้กับนิสิตได้ สอดคล้องกับ Janta and Khunmathurot (2021) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องคำที่มาจากภาษาต่างประเทศด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อเกมกระดานสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องคำที่มาจากภาษาต่างประเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อเกมกระดานสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อเกมกระดานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อเกมกระดานอยู่ในระดับมากที่สุด

นอกจากนี้ยังมีผลงานวิจัยของ Nganlasom (2021) ที่ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบอร์ดเกมเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และเจตคติต่อการเรียนวรรณคดีไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า บอร์ดเกมวรรณคดีไทย เรื่อง นิราศภูเขาทอง สามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทั้งนักเรียนกลุ่มเก่ง กลุ่มกลาง และกลุ่มอ่อนได้ นอกจากนี้ ผลการประเมินจากแบบวัดเจตคติที่มีต่อการเรียนบอร์ดเกมวรรณคดีไทย เรื่อง นิราศภูเขาทอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า บอร์ดเกมวรรณคดีไทย เรื่อง นิราศภูเขาทอง สามารถเสริมสร้างเจตคติด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านอารมณ์ และความรู้สึก และด้านพฤติกรรมให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้เป็นอย่างดี

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะเพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 16 คนจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โรงเรียนตากลิพรชาสรรค์ ตำบลตากลิ อำเภอดงตาล ในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ด้วยนำบอร์ดเกมมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในการส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ในหัวข้อ “หลักภาษาและการใช้ภาษาไทย” ทั้งนี้ จากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาภาษาไทย ณ โรงเรียนตากลิพรชาสรรค์ที่ได้ระบุปัญหาการเรียนรู้หลักภาษาไทยและการใช้ภาษาของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนตากลิพรชาสรรค์ ตำบลตากลิ อำเภอดงตาล โดยผู้สอนได้คัดเลือกเนื้อหาสำคัญ 2 เรื่อง คือ การสร้างคำ และหลักการอ่านออกเสียง เพื่อให้ผู้วิจัยได้นำไปสร้างสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 ชุด คือ บอร์ดเกมชุดการสร้างคำ และบอร์ดเกมชุดหลักการอ่านออกเสียง เพราะผู้วิจัยเชื่อว่าสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับความสนุก อีกทั้งทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น และมีความท้าทายในการเรียนรู้ อันช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนรู้จนประสบความสำเร็จหรือบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ได้ รวมทั้งฝึกผู้เรียนให้มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เล่น เพิ่มทักษะการเข้าสังคมเป็นอย่างดี รู้จักนำความรู้ไปเชื่อมโยงกับองค์ความรู้อื่น เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งจะทำให้เกิดทักษะที่แม่นยำและคงทน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาไทยสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องพบว่า สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเป็นกลวิธีหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย 3 ส่วนหลัก ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับบอร์ดเกมการศึกษา

บอร์ดเกมหรือเกมกระดานเป็นสื่อและนวัตกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจรูปแบบหนึ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ เนื่องจากบอร์ดเกมเป็นสื่อที่มีหลายประเภท หลายรูปแบบ เป็นเกมที่ใช้การ์ด หรือใช้ชิ้นส่วน หรือตัวหมากวางไว้บนพื้นที่เล่น เคลื่อนที่บนพื้นที่เล่น มีทั้งแบบที่มีกติกาง่าย ๆ จนถึงเกมที่มีกติกาซับซ้อน ต้องใช้แผนการหรือยุทธวิธีเข้าช่วยจึงจะบรรลุจุดประสงค์ของการเล่นนั้น (Atthawuthikul, 2012)

Achawananthakul (2016, p. 10) กล่าวว่า บอร์ดเกม (board game) หมายถึง เกมที่ต้องใช้ชิ้นส่วน ไม้บนพื้นที่ต้องการเล่น โดยผู้เล่นจะต้องทำการเคลื่อนที่หรือหยิบออกจากพื้นที่เล่น ใช้ความสามารถในการตัดสินใจบนฐานการคิดเชิงเหตุผล และการวางแผน ไตร่ตรองตามหลักเหตุผลเพื่อที่จะให้ตนเองบรรลุจุดประสงค์ของการเล่นเกม สอดคล้องกับ Puttarangsi (2017, p. 18) ที่ให้ความหมายว่า บอร์ดเกม หมายถึง เกมประเภทเล่นบนโต๊ะทั้งหมด โดยอาจเล่นโดยใช้กระดานหรือไม่ใช้กระดานก็ได้ ต้องเล่นโดยมีปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า มีอุปกรณ์การเล่นที่ออกแบบตามรูปแบบเฉพาะของเกมนั้น ๆ

นอกจากนี้ Nganlasom (2021, p. 42) ได้กล่าวถึงความหมายของบอร์ดเกม คือ เกมรูปแบบหนึ่ง โดยอาจเล่นบนบอร์ดหรือกระดานหรือไม่ก็ได้ มีผู้เล่นตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ต้องเล่นโดยมีปฏิสัมพันธ์ผ่านการพูดคุยกัน อุปกรณ์การเล่นจะเป็นรูปแบบเฉพาะของเกมนั้น ๆ บรรจุมาในกล่องเกม ซึ่งจะมีอุปกรณ์ในการเล่นพร้อมกับคู่มือการเล่น พร้อมทั้งบอกกฎกติกา และข้อตกลงก่อนการเล่นเกม

2. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียน ตาคลีประชาสรรค์ ตำบลตาคลี อำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 16 คน จากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้มีความสอดคล้องกับรูปแบบของการเล่นบอร์ดเกมการศึกษา 2 ชุด ได้แก่ บอร์ดเกม “ชุดหลักภาษา” และบอร์ดเกม “ชุดการใช้ภาษา” โดยจะใช้ผู้เล่นไม่เกิน 8 คน/บอร์ดเกม โดยตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่นำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

2.1 หลักภาษา

การสร้างคำในภาษาไทยจะอยู่ในสาระที่ 4 หลักการใช้ภาษาไทย ตามมาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ (Office of the Basic Education Commission, 2010A, p. 45) โดยสรุปตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง ในประเด็นปัญหาจากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาภาษาไทย ณ โรงเรียนตาคลีประชาสรรค์ที่สอนนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 คน ที่ปรากฏตามตารางตัวชี้วัด ข้อ 2 สร้างคำในภาษาไทย และตรงกับสาระการเรียนรู้แกนกลาง คือ การสร้างคำ ได้แก่ คำประสม คำซ้ำ คำซ้อน และคำพ้อง

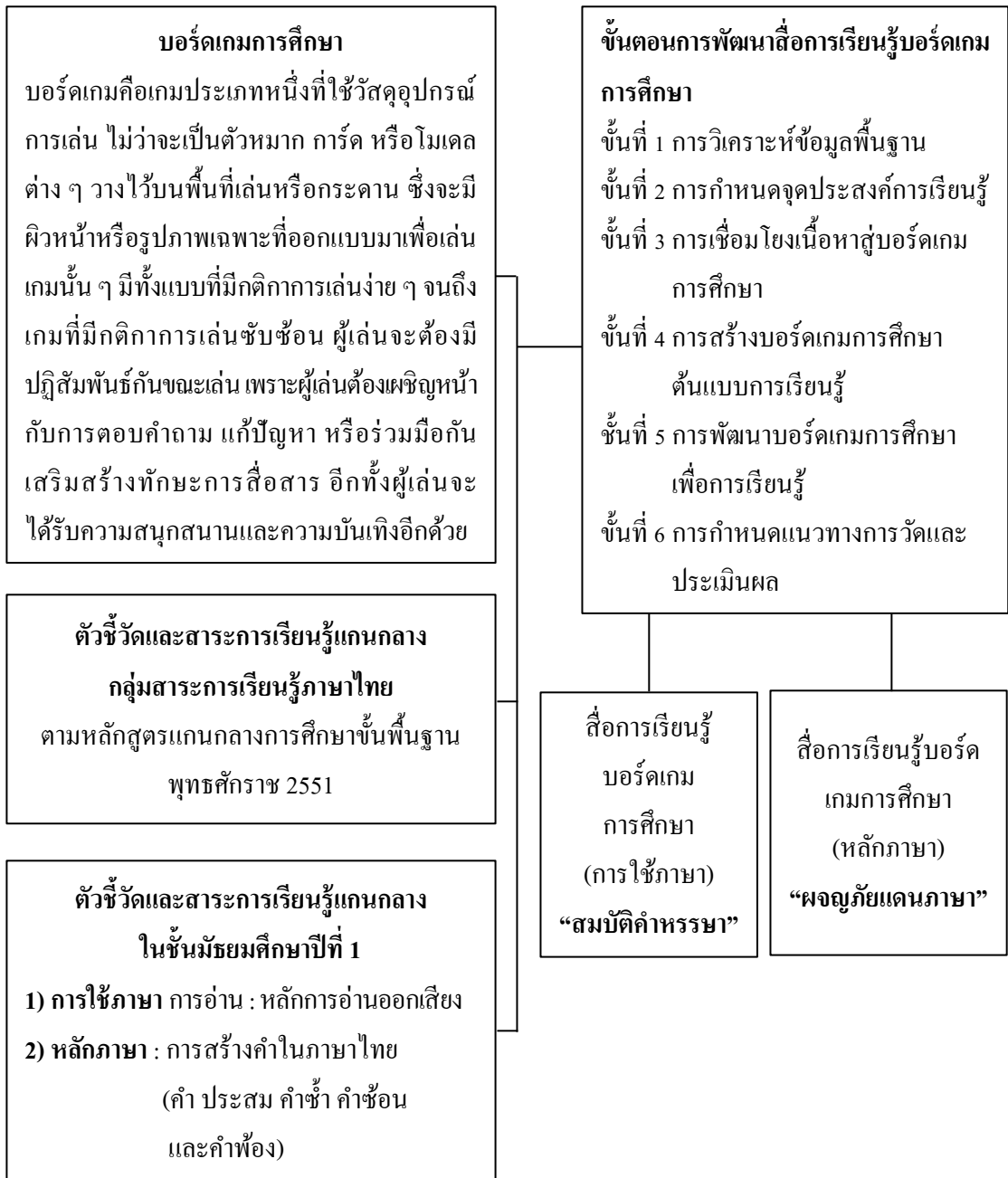
2.2 การใช้ภาษา

การอ่านอยู่ในสาระที่ 1 การอ่าน ตามมาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน (Office of the Basic Education Commission, 2010A, p. 7) โดยสรุปตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางในประเด็นปัญหาจากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาภาษาไทย ณ โรงเรียนตาคลีประชาสรรค์ที่สอนนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 คน ที่ปรากฏตามตารางตัวชี้วัด ข้อ 1 อ่านออกเสียงบทร้อยแก้ว และตรงกับสาระการเรียนรู้แกนกลาง คือ การอ่านออกเสียงที่เป็นบทร้อยแก้วที่เป็นบทบรรยาย โดยผู้วิจัยได้ออกแบบบอร์ดเกมการศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้การใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง หลักการอ่านออกเสียง

3. ขั้นตอนการพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) ศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis : A) เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ พฤติกรรมของผู้เรียน และศึกษาแนวคิดสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ของผู้เรียน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) ออกแบบและพัฒนา (Design and Development : D & D) สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ของผู้เรียน ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) ทดลองใช้ (Implementation : I) สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ของผู้เรียน และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) ประเมินประสิทธิภาพ (Evaluation) สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ของผู้เรียน (Buranasinwattanukul, 2019)

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/6 โรงเรียนตาลิประชาสรรค์ ตำบลตาลิ อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 16 คน

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

2.2 การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ จากการศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.3 การเชื่อมโยงเนื้อหาสู่บอร์ดเกมการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ภาษาไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.4 การสร้างบอร์ดเกมต้นแบบการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2.5 การพัฒนาบอร์ดเกมเพื่อการเรียนรู้ในวิชาภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หัวข้อหลักภาษาและการใช้ภาษา

2.6 การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล

3. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา

3.1 สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.2 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 2 ชุด

3.2.1 ชุดที่ 1 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักภาษา เรื่อง การสร้างคำ : คำมูล คำซ้ำ คำซ้อน คำประสม และคำพ้อง

3.2.2 ชุดที่ 2 แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหัวข้อ การอ่านเรื่อง หลักการอ่านออกเสียง

3.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

4. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

4.1 สร้างสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และขอคำปรึกษา แนะนำแนวทางจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา จากการประเมินปรากฏว่า สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาชุดหลักภาษา “สมบัติคำहरษา” มีความเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 4.23 และสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาชุดการใช้ภาษา “ผจญภัยแดนภาษา” มีความเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 ซึ่งได้ค่าประสิทธิภาพ เท่ากับ 73.33/70.00, 75.56/73.33 และ 81.33/80.67 ตามลำดับ

4.2 สร้างและหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ผลปรากฏว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์คัดเลือกคุณภาพ จำนวน 10 ข้อ มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 - 1.00 ค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.21 - 0.68 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.22 - 0.69 ข้อสอบที่ใช้ได้มีจำนวน 10 ข้อ ข้อสอบที่ตัดทิ้งมีจำนวน 10 ข้อ

4.3 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 เสนอผู้เชี่ยวชาญจากการประเมินปรากฏว่า แบบประเมินความพึงพอใจ เรื่อง “สมบัติคำหรรษา” มีความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 และ เรื่อง “ผจญภัยแดนภาษา” มีความพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมาย

5.1 ด้านการสอบถามครูผู้สอนและนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง และด้านการรวบรวมข้อมูล เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5.2 ด้านสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ในหัวข้อ “หลักภาษาและการใช้ภาษา” ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของ Likert (Likert Five Rating Scales) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา โดยการหาค่าความสอดคล้อง ด้วยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

5.3 ด้านเครื่องมือที่ใช้ประกอบสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาในหัวข้อ “หลักภาษาและการใช้ภาษา” ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อความกับสิ่งที่ต้องการวัด (Index of Item Objective Congruence : IOC)

5.4 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธี โดยใช้สถิติวิเคราะห์และดำเนินการ โดยการเปรียบเทียบ ผลคะแนนความสามารถการเรียนรู้ในหัวข้อ “หลักภาษาและการใช้ภาษา” ก่อนการทดลอง และ หลังการทดลองเสร็จสิ้น โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์ ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถการเรียนรู้ในหัวข้อ “หลักภาษาและการใช้ภาษา” โดยสถิติ ทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Sample t-test)

5.5 ประเมินประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา จากคะแนนความสามารถ การเรียนรู้ในหัวข้อ “หลักภาษาและการใช้ภาษา” ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลอง โดยกำหนด ค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ เป็น E1 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ เป็น E2 โดยใช้เกณฑ์ 80/80

5.6 เปรียบเทียบผลคะแนนความสามารถการเรียนรู้ในหัวข้อ “หลักภาษาและการใช้ภาษา” ระหว่างการทดลอง และหลังการทดลองเสร็จสิ้น 2 สัปดาห์ โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถการเรียนรู้ในหัวข้อ “หลักภาษาและการใช้ภาษา” โดยสถิติทดสอบทีแบบกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Sample t-test)

5.7 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยแบบสะท้อนผลการเรียนรู้ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ โดยใช้สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ในหัวข้อ “หลักภาษาและการใช้ภาษา” โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5.8 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสอบถามอาจารย์ผู้สอน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5.9 วิเคราะห์ผลคะแนนความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาจากแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scales) 5 ระดับ โดยการคำนวณค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

1. การหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ $E_1/E_2 = 80/80$ สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.13/81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80

2. ผลการใช้สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่องการสร้างคำ : คำมูล คำซ้ำ คำซ้อน คำประสม และคำพ้อง และเรื่องการอ่าน : หลักการอ่านออกเสียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนด้วยสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่อง สมบัติคำพยางค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.41) เรื่อง พจนานุกรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.46)

จึงสรุปได้ว่า สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา ที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ดีมีประโยชน์ สร้างนิสัยรักการเรียนรู้ ส่งผลดีให้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นอีกด้วย นอกจากนี้ยังส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามเกณฑ์ 80/80 พบว่า สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ $E_1/E_2 = 80/80$ จะเห็นว่าสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารหลักสูตร ทฤษฎีต่าง ๆ ในการสร้างสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาอย่างเป็นระบบตลอดจนการขอคำปรึกษา คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญอย่างสม่ำเสมอ มีการทดลองใช้สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาและทำการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่บกพร่องจึงทำให้ได้สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.13/81.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Buranasinvattanukul (2019, p. 156) ในประเด็น ผลการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้ในรายวิชาพัฒนาการแบบเรียนภาษาไทย และความสุขในการเรียนรู้สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีมีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.81/83.83 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่า สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา เนื่องจากสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาได้นำแนวคิดกระบวนการของวิธีระบบ (System Approach) (Buranasinvattanukul, 2019, p. 156) มาใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาโดยมีกระบวนการพัฒนา ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ 3) การเชื่อมโยงเนื้อหาสู่บอร์ดเกมการศึกษา 4) การสร้างบอร์ดเกมต้นแบบการเรียนรู้ 5) การพัฒนาบอร์ดเกมเพื่อการเรียนรู้ และ 6) การกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผล ส่งผลให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน

2. ผลการใช้สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่องการสร้างคำ : คำมูล คำซ้ำ คำซ้อน คำประสม

และคำพ้อง และเรื่องการอ่าน : หลักการอ่านออกเสียงหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา เป็นสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาที่ดีและมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Buranasinvattanukul (2019, p. 160) กล่าวคือ สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเรียนคือมีการเรียงลำดับจากเนื้อหาง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาที่สอดคล้องกับสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา และเชื่อมโยงเนื้อหาจากเกมหนึ่งไปสู่เกมหนึ่งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับการแจ้งวัตถุประสงค์และความสำคัญของการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ทราบในแต่ละครั้ง ช่วยให้ผู้เรียนมีเป้าหมายในการเรียนรู้ในแต่ละครั้งชัดเจนยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในรายวิชาพัฒนาการแบบเรียนภาษาไทยได้สูงขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Janta and Khunmathurot (2021, p. 136) กล่าวคือ ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย เรื่องคำที่มาจากภาษาต่างประเทศของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า คะแนนแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 10.47 คะแนน และ 24.12 คะแนนตามลำดับ และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนและหลัง พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เนื่องจากผู้วิจัยได้วางแผนการออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาให้สอดคล้องกับตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ คือ การใช้ภาษาและหลักภาษา โดยได้นำเนื้อหาจากการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนรายวิชาภาษาไทย ณ โรงเรียนดาดลิประชาสรรค์ที่สอนนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า ปัญหาการเรียนภาษาไทยในประเด็น “หลักภาษาและการใช้ภาษา” ของนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คือ ปัญหาการอ่านออกเสียงภาษาไทย (การใช้ภาษา) และการสร้างคำในภาษาไทย (หลักภาษา) โดยกำหนดรูปแบบการสร้างสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาที่ช่วยกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนเนื่องจากสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเป็นสื่อใหม่ที่สอดคล้องกับวัยและประสบการณ์ ดังนั้นการใช้สื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้ ผู้วิจัยจำเป็นต้องวางแผนการออกแบบและพัฒนาสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษา สำหรับผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เรื่อง สมบัติคำพ้อง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.41) เรื่อง ผอญกัษแดนภาษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.46) ทั้งนี้เนื่องจากผู้รายงานได้ศึกษาทฤษฎีและหลักการ แล้วจึงนำมาสร้างสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Difference) เพราะนักเรียนแต่ละคนมีความรู้ ความถนัด ความสามารถ ความสนใจ แตกต่างกัน ทำให้ผู้เรียนสามารถฝึกได้ด้วยตนเอง เกิดความสนุกสนานในขณะที่เรียนและนักเรียนทราบความก้าวหน้าของตนเองเกิดความภาคภูมิใจ

และเห็นคุณค่าของ และตรงกับความต้องการของนักเรียน เพื่อก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน และความพอใจแก่ผู้ใช้ซึ่งตรงกับหลักการเรียนรู้ที่ว่าเด็กมักจะเรียนรู้ได้เร็วในการกระทำที่ก่อให้เกิด ความพึงพอใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Janta and Khunmathurot (2021, p. 137) กล่าวคือ ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานร่วมกับสื่อเกมกระดานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าค่าเฉลี่ยด้านที่ 1 ด้านความรู้ ($\bar{X}=4.57, S.D.=0.40$) มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ด้านที่ 2 ด้านทักษะ ($\bar{X}=4.70, S.D.=0.27$) มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ด้านที่ 3 ด้านเจตคติ ($\bar{X}=4.67, S.D.=0.33$) มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และเฉลี่ยรวมทั้ง 3 ด้าน ($\bar{X}=4.65, S.D.=0.33$) มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐานมีกิจกรรมที่หลากหลายและตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของผู้เรียนตามพัฒนาการของสมองที่เหมาะสมกับช่วงวัย ช่วยให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งมีสื่อเกมกระดานสอดแทรกเข้ามาในขั้นตอน การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้ออกแบบและสร้างชิ้นงาน เกมกระดานขึ้นด้วยตนเอง ซึ่งช่วยสร้างความท้าทายกระตุ้นและสร้างความสนใจพฤติกรรมอยากเกิดการเรียนรู้ และเกิดบรรยากาศการเรียนรู้ในเชิงบวก

เนื่องจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้บอร์ดเกมมาบูรณาการหรือประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาภาษาไทย โดยเฉพาะเป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของงานวิจัยนี้สามารถเพิ่มความเข้าใจ สร้างการร่วมมือกันและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้ดีกว่าเกมรูปแบบอื่น อีกทั้งยังสร้างทัศนคติที่ดีในการเรียนวิชาภาษาไทย และช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการนำสื่อการเรียนรู้บอร์ดเกมการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถการเรียนรู้หลักภาษาและการใช้ภาษาไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย พบว่าผู้นำเกมมีผลต่อความรู้ความเข้าใจในการเล่น และนำไปสู่สาระที่คาดหวังได้ ดังนั้น ผู้นำเกมจึงควรมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของเกมที่เพียงพอ ไม่ควรเร่งรีบในการนำเกม หรือรับนำเกมตามความต้องการแพ้นะของผู้เล่นมากเกินไป เพราะอาจทำให้ข้ามสาระสำคัญของเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดจากเกมไปสู่ผู้เล่นได้

2. ควรมีการจัดทำคู่มือสำหรับผู้นำเกม และกำหนดชุดคำถามในการถอดบทเรียน เป็นการสรุปบทเรียนหลังเล่นจบที่ชัดเจน เพื่อที่ผู้นำเกมคนอื่นสามารถนำไปใช้ได้ เนื่องจากการสรุปบทเรียน คือ หัวใจสำคัญของการเรียนรู้ อาจมีการสะท้อนผลจากแต่ละการ์ด การตั้งคำถามเพื่อเชื่อมโยงเนื้อหาการสอน หรือใช้วิธีการสรุปบทเรียนแบบอื่น ๆ เพื่อให้ได้ตามจุดการเรียนรู้ที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเลือกหัวข้อสำหรับบทเรียนที่ตรงตามความสนใจและความต้องการของผู้เรียน โดยทำแบบสำรวจความต้องการของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นก็จะช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจและทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนมากยิ่งขึ้น
2. ควรศึกษาแนวทางการออกแบบและพัฒนาบอร์ดเกมในรูปแบบอื่น ๆ เช่น บอร์ดเกมออนไลน์ บอร์ดเกมในแอปพลิเคชันต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- Achawananthakul, S. (2016). *Board Game Universe, One Board Universe*. Bangkok: Salmon Books.
- Atthawuthikul, S. (2012). *Production of Creative Educational Media*. Nakhon Pathom: Silpakorn University.
- Buranasinvattanakul, K. (2019). *The Development of Instruction Media in Board Game to Enhance the Capability in the Development of Thai Textbook and the Happiness in Learning for Undergraduate Students*. (Research Report), Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Bantawang, J., and Sritana, K. (2021). Using Educational Board Game: Game of Germs to Develop Self-Care Protection Skills from Viral Infection in Primary Students in Mae Yao Wittaya School, Mueang District, Chiang Rai Province. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 17(2), 77-90.
- Crews, A. (2011). Using Game to Support the Curriculum: Getting Teachers on "Board". *Knowledge Quest*, 40(1), 10-13.
- Hinebaugh, J. P. (2009). *A Board Game Education*. St. Annes: R&L Education.
- Janta, P., and Khunmathurot, S. (2021). The Development of Achievement Outcomes of Learning Thai Language Subject in the Topics of Words from Foreign Origin with the Brain-Based Learning Management in Conjunction with Board Game Media for Prathom Suksa 6 Students. *Journal of Curriculum and Instruction Sakon Nakhon Rajabhat University*, 13(37), 131-140.
- Kamane, T. (2016). *Pedagogy: Knowledge for Effective Learning Management*. (20th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Limprem wattana, V., and Thamwattann, K. (2017). Behavior of Playing Board Games and Component of Effective Factors for Playing games of Teenagers in the Bangkok. *Journal of Social Research*, 40(2), 107-132.

- Nganlasom, P. (2021). Development of a Board Game to Enhance Learning Achievement and Attitude toward Thai Literature of Seventh Grade Students. *Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University*, 1(1), 24-40.
- Office of the Basic Education Commission. (2010A). *The Guidelines for Learning Management, Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)*. (2nd ed.). Bangkok: Agricultural Co-operative Federation of Thailand.
- Office of the Basic Education Commission. (2010B). *Indicators and Core Learning Areas, Subject Area of Thai Language, Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)*. (2nd ed.). Bangkok: Agricultural Co-operative Federation of Thailand.
- Puttarangsi, R. (2017). *Application of Board Games for Performing Arts Communication Skill Development*, Master thesis, M.Com.Arts., Chulalongkorn University.
- Saechia, T. (2017). *Using Strategy-Based Board Games to Develop the Critical Thinking Skills of 9th Grade Students in Large-Sized Schools of the Basic Education*, Master Thesis, M.Ed., Thammasat University.
- Saechia, T., Chaowicharat, E., and Wichaidit, S. (2018). Using Strategy-Based Board Games to Develop the Critical Thinking Skills of 9th Grade Students in Large-Sized Schools of the Basic Education Commission of Pathum Thani. In *The 9th Nation & International Conference of Suan Sunandha Rajabhat University*, (pp. 720-731), Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา ของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต*

สง่า วงศ์ไชย¹

(วันที่รับบทความ: 18 กรกฎาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 28 ตุลาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 10 พฤศจิกายน 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่ลงทะเบียนรายวิชา CTH3108 ภูมิปัญญาทางภาษากับการสอน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 34 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา 2) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน 3) แผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น 4) แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 5) แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 6) แบบวัดเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษา 7) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น และ 8) แบบบันทึกการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที แบบไม่อิสระต่อกัน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยมีดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาที่พัฒนาขึ้นมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1.1) หลักการ 1.2) วัตถุประสงค์ 1.3) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นสำรวจแหล่งเรียนรู้ (2) ขั้นบูรณาการสู่แนวทาง (3) ขั้นรวบรวมหลักฐาน (4) ขั้นผสมผสานความคิด (5) ขั้นสร้างจิตอนุรักษ์ และ 1.4) การวัดและประเมินผล

2. ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาที่พัฒนาขึ้น พบว่า 2.1) นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) นักศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3) นักศึกษามีเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.4) นักศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน, ภูมิปัญญาทางภาษา, การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน, การเรียนรู้แบบสืบสอบ, การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

¹ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง E-mail: sanga.w@rumail.ru.ac.th

The Development of Instructional Model to Enhancing Language Wisdom Learning for Undergraduate Students*

Sa-nga Wongchai¹

(Received: July 18, 2023; Revised: October 28, 2023; Accepted: November 10, 2023)

Abstract

The purposes of this research were to 1) develop of instructional model to enhance language wisdom learning for undergraduate students, and 2) study the effectiveness of instructional model to enhance language wisdom learning for undergraduate students. The samples used in this study were 34 students' Thai language subject of Faculty of Education at Ramkhamhaeng University studying in CTH3108 wisdom in language and teaching in semester 2 academic year 2021. The research instruments were, 1) instructional model to enhance language wisdom learning 2) handbook of instructional model 3) lesson plans of instructional model to enhance language wisdom learning 4) creative problem-solving ability tests 5) learning achievement test 6) attitude to language wisdom test 7) questionnaire and 8) journal writing. The data were analyzed by mean, standard deviation, t-test for dependent and content analysis.

The research findings were;

1. The instructional model to enhance language wisdom learning for undergraduate students consists of four components were; 1) Principle 2) Objective 3) Instructional model activities consisting of 5 steps, were; (i) Search; (ii) Combine; (iii) Collect; (iv) Construct; and (v) Conscious and 4) Evaluation.
2. The effectiveness of using instructional model revealed that; 2.1) Undergraduate students' learning achievement after the intervention was higher before with statistically significance at the .05 level, 2.2) Undergraduate students creative problem-solving abilities after the intervention was higher before with statistically significance at the .05 level, 2.3) Undergraduate students' attitude to language wisdom after the intervention was higher before with statistically significance at the .05 level, 2.4) Undergraduate students' opinions toward instructional model to enhance language wisdom learning for undergraduate students in overall was at the high level.

Keywords: Development of Instructional Model, Language Wisdom, Community-Based Learning,
Inquiry-Based Learning, Participatory Learning

* Research from Faculty of Curriculum and Instruction, Ramkhamhaeng University

¹ Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, E-mail: sanga.w@rumail.ru.ac.th

ความสำคัญและปัญหา

ภูมิปัญญาทางภาษาเป็นสาขาหนึ่งของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 (Department of Cultural Promotion Ministry of Culture, 2016) ภูมิปัญญาด้านภาษาและวรรณกรรมเป็นความรู้ความสามารถของชาวบ้านในการสร้างสรรค์ ถ้อยคำออกมาในรูปของภาษาและวรรณกรรมที่ไม่มีแบบแผนตายตัว และมีความเฉพาะของแต่ละชุมชน โดยสอดแทรกแนวคิด คติธรรม หรือข้อคิดเตือนใจให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และศึกษาคุณค่า และนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัย ซึ่งปรากฏในมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ที่ระบุไว้ว่า (Office of the Education Council, 2019) “ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัลและโลกในอนาคต และมีสมรรถนะที่เกิดจากความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ มีสุนทรียะ รักรักษ์และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิตเพื่อสร้างงานหรือสัมมนาอาชีพบนพื้นฐานของความพอเพียง ความมั่นคงในชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม”

เมื่อเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนตามกรอบมาตรฐานการศึกษาของชาติ คือ การส่งเสริม อนุรักษ์ และประยุกต์ใช้มรดกภูมิปัญญาทางภาษา สถาบันการศึกษาจึงออกแบบสาระรายวิชาในหลักสูตรผลิตครู ให้สอดคล้องนโยบายดังกล่าว หลักสูตรผลิตครูภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จึงออกแบบรายวิชา CTH3108 ภูมิปัญญาทางภาษากับการสอน เพื่อให้ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย ให้ความรู้ความเข้าใจภูมิปัญญาทางภาษาโดยใช้กระบวนการสืบสอบ ค้นหา รวบรวมและวิเคราะห์คุณค่า จากภูมิปัญญาทางภาษาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ภาษาไทย แต่ทว่าผลการเรียนรู้ไม่ได้บรรลุ ตามเป้าหมายกำหนดไว้ เนื่องจากนักศึกษาไม่สามารถคัดเลือก วิเคราะห์ และพิจารณาข้อมูลที่ต้องการ และเหมาะสมเพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจภูมิปัญญาทางภาษา เช่น ความเป็นมา รูปแบบการแต่ง ลักษณะเด่น คุณค่า และข้อคิด และนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน (Department of Curriculum and Instruction, 2021) ปัญหาดังกล่าวอาจมาจากสาเหตุสำคัญเพราะยังขาด แหล่งเรียนรู้ ทรัพยากร หรือชุมชนที่หลากหลาย เช่น เอกสาร โบราณ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เป็นต้น เพื่อใช้เป็น แหล่งข้อมูลในการค้นคว้าหาความรู้ ขาดแนวทางการสืบค้นข้อมูลเพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ถูกต้องและนำไป ประยุกต์ใช้ได้จริง จึงทำให้นักศึกษาขาดแนวทางการบูรณาการเพื่อนำองค์ความรู้จากภูมิปัญญาทางภาษา ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน (Nunark, 2011; Wongchai, Khunsang and Choo-Iad, 2017; Vanichwatanavorachai and Homfung, 2018)

จากปัญหาการจัดการเรียนการสอนรายวิชา CTH3108 ภูมิปัญญาทางภาษากับการสอนข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของรายวิชา หากไม่รีบแก้ไขหรือพัฒนา ให้ดีขึ้นก็จะยิ่งทำให้นักศึกษาขาดโอกาสในการเรียนรู้ที่ช่วยเสริมต่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ผู้วิจัยจึงสรุป ปัญหาและสาเหตุของปัญหา 4 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ ผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางภาษา

ได้แก่ ที่มา ความหมาย ลักษณะเด่น และคุณค่าของภูมิปัญญา 2) ด้านกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนยังขาดกระบวนการในการสืบค้น การคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจและการประเมินข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย 3) ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ยังขาดสื่อและแหล่งข้อมูล เพื่อใช้สืบค้นหาภูมิปัญญาทางภาษาในแต่ละประเภทจากชุมชนที่หลากหลาย เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และตัดสินใจข้อมูลที่ถูกต้อง 4) ด้านนำไปใช้ ผู้เรียนยังขาดความตระหนักต่อข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นจากแหล่งข้อมูลในชุมชนไม่เห็นคุณค่า จึงไม่สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาให้แก่นักศึกษา สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อประโยชน์ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต
2. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต

สมมติการวิจัย

นักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนเป็นแบบแผนการจัดการเรียนการสอนที่มีพื้นฐานมาจากแนวคิด หลักการ หรือทฤษฎีเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนมี 4 ประการ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล (Kalman, et al., 2013; Joyce, et al., 2015; Khaemmani, 2021) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) คือ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1) การสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R2) การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2) การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน (Suwathanpoornkul, 2020; Buosonte, 2022)

แนวคิดเกี่ยวกับการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นกระบวนการของบุคคลที่ได้รับรู้ปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา วิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจปัญหา เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาในมุมมองใหม่หรือแนวคิดใหม่ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ได้แก่ สำรวจปัญหา ระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหา ค้นหาแนวทางแก้ปัญหา และประยุกต์ใช้แนวทางแก้ปัญหา (Vangundy, 2005; Adair, 2010; Isaksen, et al., 2011; Conklin and Williams, 2012; Proctor, 2014; Na Nakorn, 2018)

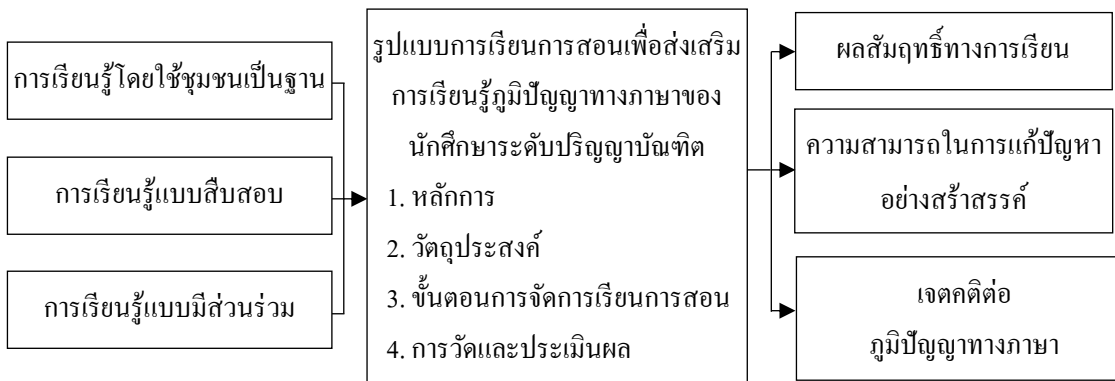
แนวคิดเกี่ยวกับเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาเป็นความรู้สึก ความคิดเห็น การกระทำที่แสดงออกเป็นพฤติกรรมพึงพอใจในทางบวก หรือทางลบต่อภูมิปัญญาทางภาษา องค์ประกอบของเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษามี 3 ประการ คือ 1) การรับรู้ต่อภูมิปัญญาทางภาษา 2) ความรู้สึกต่อภูมิปัญญาทางภาษา 3) พฤติกรรมแสดงออกต่อภูมิปัญญาทางภาษา (Triandis, 1971; Wonganutararoj, 2008; Ruaengsri, 2018)

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและตระหนักในสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรในชุมชน ความต้องการของชุมชน และสามารถสร้างความรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติและสัมผัส ร่วมมือ และใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนเป็นแหล่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถด้านสติปัญญา ความสามารถ และเจตคติที่ดีต่อชุมชน สาระสำคัญมี 4 ประการ คือ 1) การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงและปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน 2) การลงมือปฏิบัติผ่านกระบวนการค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ และตัดสินใจเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ 3) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกแหล่งการเรียนรู้ตามความสามารถของแต่ละบุคคล 4) การสร้างความภาคภูมิใจด้วยการเห็นคุณค่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (Owens and Wang, 1996; Melaville, Berg and Blank, 2006; Nova Scotia Department of Education, 2013; Larsen-Freeman and Anderson, 2016)

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบสืบสอบมุ่งให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการทางสติปัญญา โดยใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นคว้าแสวงหา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินข้อมูลอย่างมีเหตุผล สาระสำคัญมี 3 ประการ คือ 1) การเรียนรู้เกิดจากการกระตุ้นด้วยคำถามและจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการแสวงหาคำตอบจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย 2) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ผ่านกระบวนการการสังเกต ตีความ สะท้อนคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบความคิดของตนเองกับผู้อื่น และตรวจสอบข้อมูล 3) การขยายองค์ความรู้ของผู้เรียนเกิดจากการประยุกต์ข้อสรุปความรู้ที่ค้นพบไปใช้ในการอธิบายเหตุการณ์หรือสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกัน (Soomro, et al., 2010; Mayer and Alexandar, 2011; Lowriendee, Kitrungraung and Sirisamphan, 2018; Khaemmani, 2021)

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมุ่งพัฒนาผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองด้วยการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บุคคล สถานที่ หรือชุมชนที่ผู้สอนกำหนดขึ้นเป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม สาระสำคัญมี 3 ประการ คือ 1) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ 2) การเรียนรู้เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วยการสื่อสารหลายช่องทางเพื่อแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ 3) การเรียนรู้เกิดจากการลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วม

ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ผู้เรียนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม (Pretty, et al., 1995; Chuchat, 2006; Thumthong, 2016) แสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยและพัฒนา (Research & Development) เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมทั้งข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) อาจารย์สอนภาษาไทยระดับอุดมศึกษา จำนวน 7 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง และ 2) นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จำนวน 234 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกฉบับ จากนั้นนำไปเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง 2) นักศึกษาที่ไม่ได้ลงทะเบียนรายวิชา CTH3108 ภาค 2/2564 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา โดยการนำสาระสำคัญของแนวคิดมาผสมผสานเพื่อสร้างร่างรูปแบบการเรียนการสอน และนำไปตรวจสอบคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.91$, $S.D. = 0.15$) 2) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.89$, $S.D. = 0.18$) 3) แผนการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น จำนวน 4 แผน แผนละ 5 ชั่วโมง เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.93 - 4.97 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.05 - 0.15 4) แบบสอบถามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นแบบปรนัย ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพมีค่าดัชนี

ความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.25 - 0.87 และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ 0.95 5) แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์เป็นแบบอัตนัย จำนวน 5 ข้อและเกณฑ์การให้คะแนนแบบแยกส่วน เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 แบบวัดความสามารถนับก่อนเรียนมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.37 - 0.77 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.34 - 0.73 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.98 ส่วนแบบวัดความสามารถนับหลังเรียนมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.34 - 0.72 และค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.37 - 0.66 มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 6) แบบวัดเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 30 ข้อ เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.83 7) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 8) แบบบันทึกการเรียนรู้เป็นการเขียนสะท้อนคิด เมื่อนำไปตรวจสอบคุณภาพมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R2) เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ลงทะเบียนรายวิชา CTH3108 ภูมิปัญญาทางภาษากับการสอน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่มโดยใช้รายวิชาเป็นหน่วยสุ่ม ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นเป็นเวลา 20 ชั่วโมง และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าทีแบบไม่อิสระต่อกัน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2) เพื่อประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบประเมินคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอน และผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน ผู้วิจัยนำผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและรับรองรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น และวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต มีดังนี้

1.1 หลักการมี 5 ประการ ได้แก่ 1) การเรียนรู้โดยการตั้งคำถามจะกระตุ้นความอยากรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจและเลือกช่องทางหรือความต้องการในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสามารถของแต่ละบุคคล 2) การเรียนรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์อย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

แบบค้นพบและเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์จากการการศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาชาวบ้าน 3) การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติแบบกลุ่มย่อยช่วยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนการเรียนรู้จากการระดมสมองจะนำไปสู่การวิเคราะห์ ประเมิน และเลือกความคิดที่อยู่ภายใต้กรอบแนวคิดที่มีความเป็นไปได้ เพื่อเสนอทางเลือกใหม่ที่หลากหลาย 4) การเรียนรู้จากการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจในองค์ความรู้ที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินคุณค่าของภูมิปัญญาทางภาษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหรือประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม 5) การเรียนรู้จากกระบวนการสร้างความตระหนัก ทำให้ผู้เรียนเกิดความคิดและความรู้สึกอนุรักษ์และหวงแหนภูมิปัญญาทางภาษาที่มีคุณค่าด้านจิตใจและคุณค่าด้านสังคมและวิถีชีวิต

1.2 วัตถุประสงค์มี 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต 2) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ในด้านสำรวจปัญหา ด้านระบุปัญหา ด้านวิเคราะห์ปัญหา ด้านนำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา และด้านประยุกต์ใช้แนวทางในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต 3) เพื่อเสริมสร้างเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาในด้านความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และพฤติกรรมที่แสดงออกต่อภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต

1.3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสำรวจแหล่งเรียนรู้เป็นขั้นกระตุ้นให้ผู้เรียนค้นหาและรวบรวมแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและตัดสินใจเลือกแหล่งเรียนรู้เพื่อค้นหาข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา 2) ขั้นบูรณาการสู่แนวทาง เป็นขั้นเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เพื่อผสมผสานความคิดในการเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาทางภาษาจากแหล่งเรียนรู้ในแต่ละชุมชนอย่างมีส่วนร่วมที่สอดคล้องกับประเด็นของแต่ละกลุ่มเลือกไว้ เพื่อนำมาจัดระบบข้อมูล และนำไปสู่การดำเนินการวิเคราะห์ตามประเภทของข้อมูลภูมิปัญญา 3) ขั้นรวบรวมหลักฐาน เป็นขั้นนำข้อมูลและหลักฐานจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม และนำมารวบรวมและจัดประเภทข้อมูลภูมิปัญญาทางภาษาเพื่อนำมาพิจารณา วิเคราะห์ ตัดสิน และประเมินข้อมูลตามประเภทและคุณค่าของภูมิปัญญาทางภาษาพร้อมหลักฐาน เพื่อเสนอแนวทางให้นำภูมิปัญญาทางภาษาไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทย 4) ขั้นผสมผสานความคิด เป็นขั้นการสร้างองค์ความรู้ด้วยการเชื่อมโยงความคิดเพื่อนำไปสู่การนำเสนอแนวทางให้นำภูมิปัญญาทางภาษาแต่ละประเภทไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยไม่ซ้ำแบบเดิมหรือนำเสนอในรูปแบบอื่นที่เหมาะสมกับบริบทและสภาพสังคมปัจจุบัน 5) ขั้นสร้างจิตสำนึก เป็นขั้นการนำภูมิปัญญาทางภาษาผสมผสานกับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างความตระหนักต่อภูมิปัญญาทางภาษาแต่ละประเภทและจำเป็นต่อการอนุรักษ์ไว้

1.4 การวัดและประเมินผลมี 4 ประการ ได้แก่ 1) การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) การประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์และเกณฑ์การตรวจให้คะแนน ซึ่งพิจารณาตามกระบวนการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ 5 ด้าน คือ ด้านสำรวจปัญหา

ด้านระบุปัญหา ด้านวิเคราะห์ปัญหา ด้านนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหา และด้านประยุกต์ใช้แนวทางการแก้ปัญหา 3) การประเมินเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้แบบวัดเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษา 4) การประเมินความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมภูมิปัญญาทางภาษาหลังเรียนในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ บรรยากาศในชั้นเรียน และประโยชน์ที่ได้รับ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา และประเมินความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึกและความคิดเห็นต่อขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการเขียนบันทึกการเรียนรู้หลังเสร็จสิ้นในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

2. ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถพัฒนาการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาเพิ่มขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

ผลการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา	จำนวนเต็ม	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t	p
			M	S.D.	M	S.D.		
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	34	40	22.94	1.94	34.62	1.78	28.12	.00
ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์	34	20	9.56	1.74	17.44	1.62	21.59	.00
เจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษา	34	150	97.41	3.53	138.12	4.51	43.18	.00

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษามีค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า นักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

นักศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($M = 4.46$, $S.D. = 0.43$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านประโยชน์ที่ได้รับอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.62$, $S.D. = 0.41$) รองลงมาคือด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก ($M = 4.43$, $S.D. = 0.42$) และด้านบรรยากาศในชั้นเรียนอยู่ในระดับมาก ($M = 4.32$, $S.D. = 0.46$) ตามลำดับ แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

รายการประเมิน	<i>M</i>	<i>S.D.</i>	ระดับความคิดเห็น	ลำดับ
1. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.43	0.42	มาก	3
2. ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน	4.32	0.46	มาก	2
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ	4.62	0.41	มากที่สุด	1
รวม	4.46	0.43	มาก	

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต มีประเด็นที่นำมาอภิปรายดังนี้

1.1 จุดเด่นของรูปแบบการเรียนการสอน มีดังนี้ 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เนื่องจากผู้วิจัยนำกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Suwathanpoornkul, 2020; Buosont, 2022) เป็นขั้นตอนดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยเริ่มจากขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R1) เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1) เป็นการนำข้อมูลจากขั้นวิจัย (R1) มาสร้างร่างรูปแบบการเรียนการสอนและนำไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนและนำไปศึกษานำร่อง ก่อนนำไปใช้จริงในขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R2) กับกลุ่มทดลองและนำผลประเมินและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนในขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2) 2) รูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของนักศึกษาสาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหงจากสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับปริญญาตรี รวมทั้งศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และสรุปผลเกี่ยวกับสภาพ ปัญหา และความต้องการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาเพื่อนำไปสู่การเลือกแนวคิด ทฤษฎี และหลักการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาการเรียนรู้อุปสรรคทางภาษาให้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง นักศึกษาจึงได้รับความรู้จากการเรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าภูมิปัญญาทางภาษาของชุมชนตนเอง 3) รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษา ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนี้โดยบูรณาการแนวคิดที่มีจุดเน้นและสาระสำคัญต่างกันมาหลอมรวมเข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาทั้งด้านความรู้เนื้อหาสาระฝึกทักษะ กระบวนการ และเสริมสร้างเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษา ดังที่ Khaemmani (2021) กล่าวว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ

ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการเรียนรู้รอบด้านหรือองค์รวมทั้งความรู้ ทักษะ ความสามารถ และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1.2 ข้อจำกัดของรูปแบบการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอนนี้จะต้องใช้สถานที่ ห้องเรียน และชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาภูมิปัญญาทางภาษา ผู้สอนจะต้องให้ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ในแต่ละชุมชนที่นักศึกษาลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ขณะเดียวกันนักศึกษาก็ต้องมีพื้นความรู้เรื่องภาษาถิ่น เพื่อใช้สื่อสารและทำความเข้าใจความหมายของคำศัพท์บางคำ หากเลือกแหล่งชุมชนหรือท้องถิ่น ที่ขาดหลักฐานความน่าเชื่อถือและขาดทรัพยากรข้อมูลก็จะทำให้ได้สืบค้นหาข้อมูลได้ยาก

2. ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาของนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิต มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

2.1 นักศึกษามีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากขึ้นสำรวจแหล่งเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซักถาม และระดมสมอง เพื่อค้นหาแหล่งข้อมูลภูมิปัญญาทางภาษาจากหลายช่องทาง เช่น ห้องสมุด เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อสำรวจและเลือกแหล่งข้อมูลที่ใช้ง่ายพื้นที่ภาคสนาม ขึ้นบูรณาการสู่แนวทางช่วยให้ผู้เรียนได้ออกแบบ และวางแผนการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาทางภาษาในชุมชน เพื่อหาแนวทางหรือวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มุขปาฐะและลายลักษณ์จากการสอบถามและสัมภาษณ์ด้วยการพบปะ พูดคุย สนทนากับชาวบ้านในท้องถิ่น ขึ้นรวบรวมหลักฐานช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น อภิปรายกลุ่มและโต้แย้งเพื่อวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลข้อมูลภูมิปัญญาทางภาษา และสร้างองค์ความรู้เพื่อเลือกภูมิปัญญาทางภาษานำไปใช้ จัดการเรียนรู้ภาษาไทย ขึ้นผสมผสานความคิดช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยการเชื่อมโยงความคิด และประสบการณ์ของตนเอง เพื่อนำไปสู่การนำเสนอแนวทางการนำภูมิปัญญาทางภาษาแต่ละประเภท ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยไม่ซ้ำแบบเดิมหรือนำเสนอในรูปแบบอื่นที่เหมาะสม กับบริบทและความต้องการของท้องถิ่น และขึ้นสร้างจิตสำนึกช่วยให้ผู้เรียนนำภูมิปัญญาทางภาษา ผสมผสานกับสถานการณ์ปัจจุบันเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างความตระหนักต่อภูมิปัญญาทางภาษา แต่ละประเภทและจำเป็นต่อการอนุรักษ์ไว้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Nitisak and Chitradub (2021); Gadudom, et al. (2019); Dastyar (2019); Pappas and Tape (2002); Orlich, et al. (2013) ที่พบว่า การเรียนรู้ โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้แบบสืบสอบ และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาให้เพิ่มขึ้น

2.2 นักศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากแนวทางการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียน ได้เปิดโอกาส แสดงความคิดเห็นและเสนอทางเลือกที่ดี ประเมินข้อมูลและให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไป ปรับปรุงความสามารถของตนเอง จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าแหล่งเรียนรู้ในชุมชน (Owens and Wang, 1996; Melaville, Berg and Blank, 2006) ขณะที่แนวทางการเรียนรู้แบบสืบสอบช่วยทำให้

ผู้เรียนได้สำรวจและค้นหาคำตอบจากการสืบเสาะ คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์เพื่อสรุปและสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Mayer and Alexandar, 2011; Lowriendee, Kitrungraung and Sirisamphan, 2018) และแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการทำงานเป็นกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารระหว่างกันด้วยการลงมือปฏิบัติจริง และสรุปความคิดรวบยอดจากความเข้าใจ เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (Pretty, et al., 1995; Missingham, 2007; Chuchat, 2006) จึงทำให้นักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่เกิดจากการบูรณาการจึงมีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chutsuriyawong and Nillapun (2016); Praseeratesung, Sriampai and Chano (2018); Chiduo (2012) ที่พบว่า ทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหอย่างสร้างสรรค์ให้สูงขึ้น

2.3 นักศึกษามีค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการลงมือกระทำด้วยตนเอง โดยการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลแหล่งข้อมูลในท้องถิ่น สถานที่ และชุมชน ผู้เรียนจึงเกิดการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมผ่านการปฏิสัมพันธ์และการสื่อสารกับบุคคลในชุมชนที่ช่วยให้ความรู้และประสบการณ์ใหม่เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางภาษาแต่ละประเภท เพื่อให้ได้ศึกษาและเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนทนา และสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางภาษาที่ได้รับผ่านการสัมภาษณ์ สนทนา และแลกเปลี่ยนจากผู้คนในชุมชนด้วยตนเอง จึงทำให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทักษะคิด และเจตคติสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Wisetpatsa and Isarangkura Na Ayudhaya (2014); Duangjai, Mangkhang and Wannapaisan (2021); Gadudom, et al. (2019) ที่พบว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การเรียนรู้แบบสืบสอบ และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยเสริมสร้างเจตคติและทัศนคติต่อภูมิปัญญาทางภาษาเพิ่มขึ้น

2.4 นักศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติในชั้นสำรวจแหล่งเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนได้ระดมสมองเพื่ออภิปราย โต้แย้ง และใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ในการสืบค้นหาข้อมูลแหล่งเรียนรู้ และชุมชนที่มีความสมบูรณ์เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และเก็บรวบรวมข้อมูล จึงทำให้ผู้เรียนจะต้องปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและชุมชนผ่านกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจข้อมูลภูมิปัญญาทางภาษาอย่างกระจ่างและชัดเจน ขึ้นบูรณาการสู่แนวทางผู้เรียนลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการปฏิสัมพันธ์ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการแก้ปัญหา และขึ้นรวบรวมหลักฐาน ผู้เรียนยังได้นำข้อมูลจากการเก็บรวบรวมในชุมชนมาพิจารณา วิเคราะห์ ประเมิน และตัดสินใจ และสร้างความเข้าใจข้อมูลจากสภาพจริงเพื่อกำหนดและเลือกประเภทของภูมิปัญญาทางภาษาในการนำไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ภาษาไทย ส่วนขั้นผสมผสานความคิดให้ผู้เรียนได้เปิดโอกาสเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการนำภูมิปัญญาทางภาษาไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ภาษาไทย ส่วนขั้นสร้างจิตอนุรักษ์ให้ผู้เรียนเชื่อมโยงข้อมูลภูมิปัญญาทางภาษากับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยที่สอดคล้องกับบริบท

ของผู้เรียนในชุมชน เพื่อสร้างความตระหนัก อนุรักษ์ ห่วงแหนภูมิปัญญาทางภาษาในชุมชนของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Suphaphimonwan, Jenjit and Chaturanon (2020); Gürel and Çetin (2019) ที่พบว่า การเรียนรู้แบบสืบสอบ การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานและการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยให้นักศึกษามีความพึงพอใจหรือความคิดเห็นอยู่ในระดับมากขึ้นไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้สอนนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาไปใช้ ควรจะต้องเลือกชุมชนและแหล่งเรียนรู้ที่มีความพร้อมสามารถให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวม

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาหรือศึกษานิเทศก์ที่สนใจนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริม ภูมิปัญญาทางภาษาไปใช้อาจจะต้องปรับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

1.3 ครูหรือผู้สนใจนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาไปใช้ ควรศึกษาและทำความเข้าใจองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้เข้าใจอย่างกระจ่าง เพื่อสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ภูมิปัญญาทางภาษาไปประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมกับบริบทสถานศึกษาและความแตกต่างของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น เช่น การคิดขั้นสูง การคิดสร้างสรรค์ ความภูมิใจในความเป็นไทย เพื่อนำไปสู่การวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลาย

2.2 ควรพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนบูรณาการข้ามศาสตร์อื่น ได้แก่ ทฤษฎีหรือสร้าง ทฤษฎี บทบาทหน้าที่ หรือทฤษฎีสหบท เพื่อหลอมรวมเป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

2.3 ควรนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นไปขยายผลกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาหรือ นักเรียนประถมศึกษา เพื่อขยายผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน และต่อยอดองค์ความรู้อย่างกว้างขวาง

เอกสารอ้างอิง

Adair, J. (2010), How to Grow Leaders: The Seven Key Principles of Effective Leadership Development.

Human Resource Management International Digest, 18(5), Retrieved November 15, 2023, from <https://doi.org/10.1108/hrmid.2010.04418eae.002>

Buosonte, R. (2022). *Research and Development of Educational Innovation*. (2nd ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

- Chiduo, O. C. (2012). Participatory Learning and Student Empowerment in the Classroom. *An International Multidisciplinary Journal*, 6(1), 299-310.
- Chuchat, A. (2006). Participatory Learning to Develop Environmental Conservation Values. in P. Dachakupt., L. Phukiat and S. Suwanketnikom (Eds.), *A Collection of Articles on Learning Innovations for Teachers in the Educational Reform Era*. (pp. 243-269). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chutsuriyawong, S., and Nillapun, M. (2016). The Paradigm of Community Based Learning for Enhancing Critical Thinking and Creative Problem Solving Abilities For Elementary School Students. *Silpakorn Educational Research Journal*, 8(1), 183-197. (In Thai).
- Conklin, W., and Williams, R. B. (2012). Higher-Order Thinking Skills to Develop 21st Century Learners. CA: Shell Education.
- Dastyar, S. (2019). The Investigation of the Effectiveness of Participatory Learning Education on Student's Motivation and Academic Achievement. *International Journal of Advanced Research and Publications*, 3(8), 165-170.
- Department of Cultural Promotion Ministry of Culture. (2016). *Promotion and Preservation of Intangible Cultural Heritage Act B.E. 2559 and the Intangible Cultural Heritage Convention 2003*. Bangkok: The Printing Office to Assist Veterans Organization.
- Department of Curriculum and Instruction. (2021). *Self-Assessment Report of Bachelor's Degree Education in Thai, Faculty of Education, Ramkhamheang University*. Bangkok: Department of Curriculum and Instruction. Faculty of Education, Ramkhamheang University.
- Duangjai, N., Mangkhang, C., and Wannapaian, C. (2021). Inquiry Learning Management on Muang Lampang History to Enhance Local Culture Consciousness of Students in Assumption College Lampang. *Nakhon Lampang Buddhist College's Journal*, 10(1), 126-136. (In Thai).
- Gadudom, P., Chaiwongnakkapun, C., Hongsri, P., Hongsachai, S., Punkum, T., and Insrichuen, S. (2019). Development of Community Problem Based Learning Model to Promote Learning Achievement and Critical Thinking of Nursing Students. *Royal Thai Navy Medical Journal*, 46(2), 300-318. (In Thai).
- Gürel, D., and Çetin, T. (2019). A Qualitative Study on the Opinions of 7th Grade Students on Intangible Cultural Heritage. *Review of International Geographical Education Online*, 9(1), 32-62.
- Isaksen, G., Dorval, B., and Treffinger, J. (2011). *Creative Approaches to Problem Solving: A Framework for Innovation and Change*. Los Angeles: SAGE.
- Joyce, B., Weil, M., and Calhoun, E. (2015). *Model of Teaching*. New Jersey: Pearson.

- Kalman, H., Kemp, J., Morrison, G. R., and Ross, S. M. (2013). *Designing Effective Instruction*. New Jersey: Wiley.
- Khaemmani, T. (2021). *Science of Teaching Pedagogy*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Larsen-Freeman, D., and Anderson, M. (2016). *Techniques & Principle in Language Teaching*. New York: Oxford University Press.
- Lowriendee, W., Kitrungraung, P., and Sirisamphan, S. (2018). *Active Learning Instructional Strategies for Thinking Development and Educational Improvement of the 21st Century*. Nakhon Pathom: Silpakorn University Press.
- Mayer, R. E., and Alexander, P. A. (2011). *Handbook of Research on Learning and Instruction*. New York: Routledge.
- Melaville, A., Berg, A. C., and Blank, M. J. (2006). *Community-Based Learning: Engaging Students for Success and Citizenship*. Washington D.C.: Coalition for Community Schools.
- Missingham, B. D. (2007). Participatory Learning in University Development Studies. *New Community Quarterly*, 5(2), 52-57.
- Na Nakorn, N. (2018). *Measurement and Assessment Design for Thinking*. Bangkok: Santisiri.
- Nitisak, A., and Chitradub, S. (2021). Effects of Inquiry Learning Management in Thai Wisdom Additional Course on Learning Achievement and Awareness of Royal Court's Handicrafts Thai Wisdom of Elementary School Students. *Silpakorn Education Research Journal*, 13(2), 371-385. (In Thai).
- Nova Scotia Department of Education. (2013). *Community-Based Learning: A Resource for Schools*. Retrieved April 15, 2023, from <https://www.ednet.ns.ca/files/curriculum/CBL-Resource.pdf>
- Nunark, T. (2011). *A Study of Teacher's Utilization of Local Wisdom in Thai Language Subject Area Instruction under the Lower Secondary Level in Schools under the Office of the Basic Education Commission in Dusit District*. Research Report, Faculty of Education, Suan Sunandha Rajabhat University.
- Office of the Education Council. (2019). *Guidelines for Development of Basic Education Learner Competency*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Orlich, D. C., Harder, R. J., Callahan, R. C., Trevisan, M. S., Brown, A. H., and Miller, D. E. (2013). *Teaching Strategies: A Guide to Effective Instruction*. Wadsworth: Cengage Learning.
- Owens, T. R., and Wang, C. (1996). Community-Based Learning: A Foundation for Meaningful Educational Reform. *Service Learning, General*, 37, 1-24.

- Praseeratesung, R., Sriampai, S., and Chano, J. (2018). The Development of Learning Model Based on Constructivism by Creative Problem Solving for High School Students. *Journal of Educational Measurement Mahasarakham University*, 23(1), 310-326. (In Thai).
- Pretty, J. N., Guijt, I., Scoones, I., and Thompson, J. (1995). *A Trainer's Guide for Participatory Learning and Action*. London: Russell.
- Proctor, T. (2014). *Creative Problem Solving for Managers: Developing Skills for Decision Making and Innovation*. New York: Routledge.
- Ruaengsri, S. (2018). *Development of Attitude Test*. Bangkok: Ramkhamheang University Press.
- Soomro, A. Q., Qaisrani, M. N., and Rawat, K. J. (2010). Teaching Physics Thought Learning Cycle Model: An Experimental Study. *Journal of Educational Research*, 13(2), 5-18.
- Suphaphimonwan, S., Jenjit, A., and Chaturanon, W. (2020). Development of the Mathematical Instructional Model Based on Constructivism in Developing Creative Problem-Solving Ability for the 8th Grade Students. *Journal of Graduate School, Pitchayatat*, 15(2), 189-199. (In Thai).
- Suwathanpoornkul, I. (2020). *Educational Research: Concepts and Applications*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Thumthong, B. (2016). *Theories and Development of Instructional Model*. Bangkok: Triple Education.
- Triandis, H. C. (1971). *Attitude and Attitude Change*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Vangundy, A. (2005). *101 Activities for Teaching Creative and Problem Solving*. San Francisco: John Wiley & Sons.
- Vanichwatanavorachai, S., and Homfung, C. (2018). The Creative Integration of Local Wisdom in to Teaching and Learning in the 21st Century. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(3), 2551-2563. (In Thai).
- Wisetpatsa, P., and Isarangkura Na Ayudhaya, W. (2014). Effects of Research-Based Community Learning of Concepts of Social and Cultural Change and Attitudes Towards Thai Culture Conservation in Tenth Grade Student. *An Online Journal of Education*, 9(1), 399-412. (In Thai).
- Wonganutararoj, P. (2008). *Educational Psychology*. Bangkok: Bangkok Supplementary Media Center.
- Wongchai, S., Khunsang, C., and Choo-Iad, K. (lecturer). (July 6-7, 2017). The Using of Folklore in the Literature Practicum of Student Majoring Thai Teaching. In *Thailand National Conference on Psychology: Enabling Change and Quality of Life Through Psychology*. (pp. 422-434). Bangkok: Graph Hotel Bangkok.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้าง ความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู*

การดี กำภู ณ อยุธยา¹ พาสณา จุลรัตน์² ธรรมโชติ เอี่ยมทัศนะ³

(วันที่รับบทความ: 20 สิงหาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 30 ตุลาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 10 พฤศจิกายน 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลการวัดความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู (2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู และ (3) ศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาองค์ประกอบของความหยุ่นตัวด้านการเรียนเป็นนิสิตวิชาชีพครูระดับปริญญาตรี ในหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา ศึกษาศาสตรบัณฑิตและครุศาสตรบัณฑิตที่สังกัดมหาวิทยาลัยรัฐ มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐและมหาวิทยาลัยราชภัฏที่ตั้งอยู่ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้รวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น 595 คน (2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวด้านการเรียนเป็นนิสิตวิชาชีพครูระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่มีคะแนนความหยุ่นตัวด้านการเรียนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 26 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่ายเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวัดความหยุ่นตัวด้านการเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .92 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า (1) โมเดลการวัดความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาครูมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ สำหรับค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมีค่าตั้งแต่ 0.76 ถึง 0.93 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกองค์ประกอบ (2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวด้านการเรียน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจปัญหา ขั้นที่ 3 ศึกษาค้นคว้า ขั้นที่ 4 พิจารณาวิธีการแก้ปัญหา ขั้นที่ 5 สรุปและนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา (3) หลังการทดลองพบว่า ความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตวิชาชีพครูสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมและก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน, ความหยุ่นตัวด้านการเรียน, นิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู

* งานวิจัยนี้ได้รับทุนจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

¹ อาจารย์ ดร., ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, E-mail: pookwise@gmail.com

² รองศาสตราจารย์, ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ อาจารย์ ดร., ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

The Development of Problem-Based Learning Management Model for Enhancing Academic Resilience of Pre-Service Teacher Students*

Paradee Kambhu Na Ayudhaya¹ Pasana Chularut² Thammachot Aeamtussana³

(Received: August 20, 2023; Revised: October 30, 2023; Accepted: November 10, 2023)

Abstract

This research aimed to (1) examine the construct validity of academic resilience measurement model of pre-service teacher students, (2) develop the problem-based learning management model to enhance the academic resilience of pre-service teacher students and (3) study the effect of the problem-based learning management model.

The samples were divided into 2 groups: (1) The samples used to study the components of academic resilience were 595 undergraduate pre-service teacher students from public universities, autonomous universities, and Rajabhat Universities located in 4 regions of Thailand: the North, the Central, the Northeast, and the South (2) 26 undergraduate pre-service teacher students from Srinakharinwirot University who had the average academic resilience score below the 25 th percentile down randomly selected as an experimental group and a control group, each of which had 13 participants. The research instruments were the academic resilience test with a reliability coefficient of .92 and the problem-based learning management model for enhancing academic resilience of pre-service teacher students. The data were analyzed by means, standard deviation, and t-test. The results showed that (1) The academic resilience measurement model was consistent with the empirical data that standardized factor loading ranged from 0.76 to 0.93 with statistically significance at the .01 level for all components, (2) The problem-based learning management model to enhance academic resilience consisted of 5 steps. Step 1: Identify the problem Step 2: Understand the problem Step 3: Study and research Step 4: Consider the solution Step 5: Summarize and present the solution (3) after the experiment, the academic resilience score of the experimental group was higher than the control group and before the experiment with statistically significance at the .01 level.

Keywords: Problem-Based Learning, Academic Resilience, Pre-Service Teacher Students

* This research was funded by Faculty of Education, Srinakharinwirot University

¹ Lecturer Dr., Department of Guidance and Educational Psychology, Faculty of Education, Srinakharinwirot University, E-mail: pookwise@gmail.com

² Associate Professor, Department of Guidance and Educational Psychology, Faculty of Education, Srinakharinwirot University

³ Lecturer Dr., Department of Guidance and Educational Psychology, Faculty of Education, Srinakharinwirot University

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

จากสถานการณ์ทั่วโลกในปัจจุบันผู้เรียนต้องเผชิญกับปัญหาที่เป็นภัยคุกคามมากมายทั้งเรื่องความยากจน ฐานะทางเศรษฐกิจ ภัยจากธรรมชาติและสงคราม การแพร่ของโรคระบาด ปัญหาจากครอบครัวและการเลี้ยงดู หรือปัญหาการปรับตัวด้านอารมณ์และสังคม ส่งผลให้ผู้เรียนต้องรับมือกับปัญหาทั้งในการดำเนินชีวิต และการเรียน และหากผู้เรียนไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเพียงพอให้สามารถเผชิญกับปัญหาได้อย่างเหมาะสม ก็จะส่งผลให้ผู้เรียนเหล่านั้นต้องเจอกับความเครียดและความกดดันที่สะสมจนส่งผลกระทบต่อการศึกษาได้ ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือในบางคนอาจรุนแรงถึงขั้นต้องออกจากระบบการศึกษาไป สถานศึกษาทั้งโรงเรียนและมหาวิทยาลัยจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการเผชิญกับ ปัญหาและปรับตัวเพื่อให้เรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Radhamani and Kalaivani, 2021, p. 360) ซึ่งคุณลักษณะ ดังกล่าวเรียกว่า ความหยุ่นตัวด้านการเรียน (Academic Resilience) หมายถึง ความสามารถในการเผชิญกับปัญหา ที่เป็นอุปสรรค ความเครียดและความกดดันที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนจนประสบความสำเร็จในการเรียนได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้กับผู้เรียนทุกคนแม้กระทั่งผู้เรียนที่มีผลการเรียนดีก็ตาม จากการศึกษาพบว่า ความหยุ่นตัวด้านการเรียนเป็นคุณลักษณะทางจิตวิทยาทางบวกที่ควรส่งเสริมในผู้เรียนทุกคน ไม่เฉพาะผู้เรียนที่มีความเปราะบางหรือมีความเสี่ยงเท่านั้น (Bartley, Schoon and Blane, 2010, pp. 101-115; Martin, 2002, p. 36)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เรียนที่เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยมีความเสี่ยงที่จะมีความเครียดและปัญหา ที่กระทบจิตใจมากขึ้น ซึ่งทำให้ความสามารถในการเผชิญปัญหาทางการเรียนลดลงและส่งผลให้ไม่สามารถ รับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้ (Cheng and Catling, 2015, p.13) ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา และพัฒนาความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู ทั้งนี้เพราะความหยุ่นตัวด้านการเรียน เป็นจุดแข็งที่ช่วยให้นิสิตนักศึกษาวิชาชีพครูสามารถผ่านปัญหา ความเครียด ความกดดันที่เกิดขึ้นในระหว่าง การเรียนและการฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา (Knight, et al., 2010, pp. 1-2) และเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ช่วยให้นิสิตนักศึกษาวิชาชีพครูก้าวไปสู่การเป็นครูมืออาชีพ (Le Comu, 2009, p. 717) ซึ่งจากการศึกษาพบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถเสริมสร้างความหยุ่นตัวทางเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีจุดเด่นคือการใช้ปัญหาเป็นหลักและจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้ฝึกแก้ปัญหา และวางแผนเป้าหมาย รวมทั้งพัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น ที่จะหาหนทางในการแก้ปัญหา (Kang, et al., 2018, p. 291; Meneghel, et al., 2019: pp. 875–890) ซึ่งผู้วิจัย คาดหวังว่า ผลการวิจัยที่ได้จะให้ความรู้เกี่ยวกับความหยุ่นตัวด้านการเรียนและสามารถพัฒนาทักษะ สำคัญนี้ให้กับเยาวชนซึ่งกำลังจะไปเป็นครูในอนาคต ข้อค้นพบที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนและการศึกษาวิจัยในระยะยาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการส่งเสริมทางการศึกษาและ จิตวิทยาการศึกษา (Coronado Hijón, 2017, pp. 594-595)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของโมเดลองค์ประกอบของความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู
3. เพื่อศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู

สมมติฐานการวิจัย

สมมติฐานการวิจัยระยะที่ 1 โมเดลการวัดความหยุ่นตัวด้านการเรียนมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

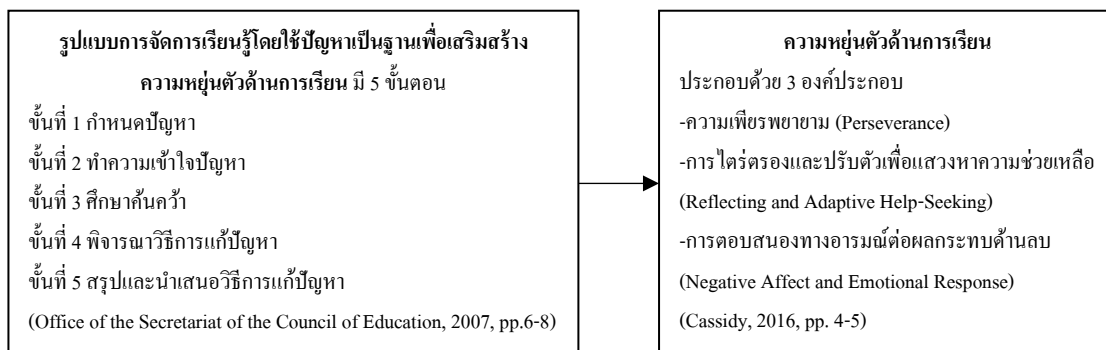
สมมติฐานการวิจัยระยะที่ 3 ได้แก่ 1) นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีคะแนนความหยุ่นตัวด้านการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลอง 2) นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีคะแนนความหยุ่นตัวด้านการเรียนสูงกว่านิสิตที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหยุ่นตัวด้านการเรียน (Academic Resilience) หมายถึง ความสามารถในการฟื้นตัวและเอาชนะอุปสรรคที่มาขัดขวางการเรียนรู้และส่งต่อการเรียน สามารถจัดการกับปัญหา ความเครียดและความกดดันที่เกิดขึ้นในระหว่างการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยผู้เรียนสามารถเผชิญกับปัญหาและประสบความสำเร็จในการเรียน (Coronado Hijón, 2017, p. 595) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบตามแนวคิดของ Cassidy (2016, pp. 4-5) ได้แก่ 1) ความเพียรพยายาม 2) การไตร่ตรองและปรับตัวเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือ 3) การตอบสนองทางอารมณ์ต่อผลกระทบด้านลบ ความหยุ่นตัวด้านการเรียนสามารถพัฒนาได้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะแก้ปัญหา ควบคุมอารมณ์ มองโลกในแง่ดีและรับรู้ความสามารถในตนเองที่จะพลิกสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น (Mirza and Arif, 2018, p.35)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning) ถูกพัฒนาขึ้นครั้งแรกที่มหาวิทยาลัย McMaster ในประเทศแคนาดาสำหรับเตรียมตัวนักศึกษาแพทย์ โดยจัดการเรียนรู้เป็นกลุ่มเล็กและมีครูเป็นผู้คอยแนะนำ หลังจากนั้นได้ถูกพัฒนาและนำมาใช้อย่างแพร่หลายในทุกสาขาวิชา มีความหมายถึงกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่นำปัญหามาเป็นฐาน เพื่อพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาและการค้นคว้าหาความรู้เพื่อแก้ปัญหาโดยสถานการณ์ปัญหาที่นำมาใช้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริง ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและทำงานร่วมกันภายในกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นลักษณะของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวทางของทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Learning Theory) (Barrows and Tamblyn, 1980, pp. 12-13; Kemp, 2011, p. 48; Office of the Secretariat of the Council of Education, 2007, p.1)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Design) แบบมีกลุ่มควบคุม วัดก่อน และหลังการทดลอง (Pretest – Posttest Control Group Design) โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบของความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู มีรายละเอียดดังนี้

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นิสิต/นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 และ 3 ปีการศึกษา 2564 ในหลักสูตร การศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตรบัณฑิตที่สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ในกำกับรัฐ และมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ที่ตั้งอยู่ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย ประกอบด้วย ภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกและภาคใต้ และภาคใต้ จำนวน 47,739 คน

กลุ่มตัวอย่างสำหรับวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน คือ นิสิต/นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 และ 3 ในหลักสูตรการศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาศึกษาศาสตรบัณฑิตที่สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ในกำกับรัฐและมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ที่ตั้งอยู่ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามเกณฑ์ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ตามแนวคิดของ Hair, et al. (2010, p. 44) ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ต้องมีจำนวน 10-20 เท่าต่อ 1 ข้อคำถาม ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาข้อคำถามขึ้นมา 30 ข้อ จึงควรมีจำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300-600 คน โดยในการวิจัยนี้หลังจากคัดเลือกแบบวัดที่มีความสมบูรณ์ จึงเหลือจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 595 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ คือ นิสิตวิชาชีพครูที่มีความหยุ่นตัวทางการเรียนสูง จำนวน 6 คน โดยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

การวิจัยระยะที่ 3 การศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นิสิตนักศึกษาวิชาชีพครูในหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา ศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ชั้นปีที่ 2 และ 3 ปีการศึกษา 2564 รวมทั้งสิ้น 1,433 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา ศึกษาศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยผู้วิจัยเลือกจากประชากรแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีคุณลักษณะเฉพาะที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Cohen, Manion and Morrison, 2017, pp. 114-115) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับความหยุ่นตัวทางการเรียนตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมาที่ได้จากแบบวัดความหยุ่นตัวทางการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 26 คน แล้วนำมาสุ่มอย่างง่ายเข้ากลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 13 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินกิจกรรมกลุ่มโดยจำนวนสมาชิกที่เหมาะสมควรมีขนาดเล็กและมีจำนวน 12 คนหรือน้อยกว่านั้น หากมากกว่านั้นไม่ควรเกิน 15 คน (Ottoway, 1966, p.7) และสมัครใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวทางการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู

ตัวแปรตาม คือ ความหยุ่นตัวทางการเรียน

เครื่องมือที่ใช้วิจัย

1) แบบวัดความหยุ่นตัวทางการเรียน ผู้วิจัยพัฒนามาจากแบบวัด The Academic Resilience Scale-30 (ARS-30) ของ Cassidy (2016, pp. 4-9) เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ จำนวน 30 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ เท่ากับ 0.80-1.00 ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด ทั้งฉบับเท่ากับ .92 โดยองค์ประกอบด้านความเพียรพยายาม ด้านการไตร่ตรองและปรับตัวเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือ ด้านการตอบสนองทางอารมณ์ต่อผลกระทบด้านลบ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .79, .82 และ .80 ตามลำดับ และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับภาพรวมของแบบวัด (Corrected Item Total Correlation: CITC) ระหว่าง 0.24-0.72

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวทางการเรียน ประกอบด้วยกิจกรรมทั้งหมด 11 กิจกรรม ในแต่ละกิจกรรมมี 5 ขั้นตอน ในแต่ละขั้นตอนได้บูรณาการเทคนิคการเรียนรู้ทางจิตวิทยาเพื่อช่วยให้เสริมสร้างความหยุ่นตัวทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยสร้างแบบวัดความหยุ่นตัวทางการเรียนจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำแบบวัดที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง

เชิงเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องจากนั้นนำแบบวัดที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนิสิตวิชาชีพครูจำนวน 50 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดด้วยการการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นและวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนก หลังจากตรวจสอบคุณภาพแล้วจึงนำแบบวัดไปเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง 595 คน เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของโมเดลการวัดของความหุ่่นตัวด้านการเรียนด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบว่าโมเดลการวัดที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

การวิจัยระยะที่ 2 ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหุ่่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครูโดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการศึกษาองค์ประกอบของความหุ่่นตัวด้านการเรียนและข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากสัมภาษณ์นิสิตวิชาชีพครูที่มีความหุ่่นตัวทางด้านการเรียนสูงร่วมกับแนวคิดของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จากนั้นศึกษาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้และนำข้อเสนอแนะที่ได้ไปปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมก่อนนำไปทดลองใช้กับนิสิตวิชาชีพครูที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน ก่อนนำไปใช้จริง

การวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความหุ่่นตัวด้านการเรียนของนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้แบบวัดทำการทดสอบก่อนทำกิจกรรม ดำเนินกิจกรรมและทดสอบหลังสิ้นสุดการทำกิจกรรม จากนั้นรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าสัมประสิทธิ์การแปรผัน (Coefficient of Variation) ค่าความเบ้ (Skewness) และค่าความโด่ง (Kurtosis)
2. วิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหุ่่นตัวด้านการเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญในด้านวัตถุประสงค์ เนื้อหา ขั้นตอนการดำเนินการกิจกรรม ระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม
3. ตรวจสอบประสิทธิภาพของโมเดลการวัดของความหุ่่นตัวด้านการเรียนด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบว่าโมเดลการวัดมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ซึ่งทำการประมาณค่าพารามิเตอร์ด้วยวิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML)
4. ตรวจสอบการแจกแจงปกติของคะแนนค่าเฉลี่ยความหุ่่นตัวด้านการเรียนโดยใช้สถิติ Shapiro-Wilk Test of Normality และทดสอบสมมติฐานของการวิจัยโดยใช้สถิติพารามิตรีค (Parametric Statistic) การทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนจากแบบวัดโดยใช้สถิติ t-test

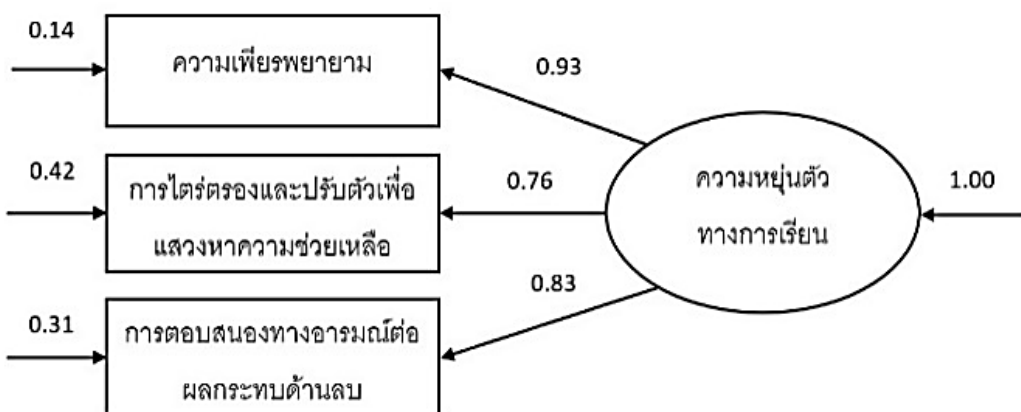
สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของความหุ่่นตัวด้านการเรียนในนิสิตวิชาชีพครู แสดงดังนี้

ตารางที่ 1 องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลการวัดความหุ่่นตัวด้านการเรียนของนักศึกษาครู

องค์ประกอบ	เมทริกซ์น้ำหนักองค์ประกอบ			R ²
	β	SE	t	
ความเพียรพยายาม (PER)	0.93	0.03	28.94**	0.86
การไตร่ตรองและปรับตัวเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือ (RAHS)	0.76	0.04	22.98**	0.58
การตอบสนองทางอารมณ์ต่อผลกระทบด้านลบ (NAES)	0.83	0.03	26.04**	0.69
$\chi^2 = 0.02, df = 1, p = .87, GFI = 1, AGFI = 1, CFI = 1, SRMR = 0.00, RMSEA = 0.00$				

จากตารางที่ 1 พบว่าโมเดลการวัดความหุ่่นตัวด้านการเรียนของนิสิตวิชาชีพครูมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาจากค่าไคสแควร์ (χ^2) มีค่าเท่ากับ 0.02, $df = 1, p = .87$ และเมื่อพิจารณาค่าดัชนีอื่น ๆ พบว่า ค่าดัชนี $GFI = 1, AGFI = 1, CFI = 1$ ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.95 ส่วนค่าดัชนี $SRMR = 0.00, RMSEA = 0.00$ มีค่าน้อยกว่า .05 สำหรับค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมีค่าตั้งแต่ 0.76 ถึง 0.93 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกองค์ประกอบ โดยองค์ประกอบที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานมากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านความเพียรพยายาม (0.93) รองลงมาคือด้านการตอบสนองทางอารมณ์ต่อผลกระทบด้านลบ (0.83) ส่วนองค์ประกอบด้านการไตร่ตรองและปรับตัวเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานน้อยที่สุด (0.76) ผลการวิจัยที่ได้สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยระยะที่ 1 แสดงดังภาพประกอบ

$\chi^2 = 0.02, df = 1, p = .87, GFI = 1, AGFI = 1, CFI = 1, SRMR = 0.00, RMSEA = 0.00$

ภาพที่ 2 โมเดลการวัดความหุ่่นตัวด้านการเรียนรู่ของนักศึกษาวิชาชีพครู

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2567

2. ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความหยุ่นตัวด้านการเรียน ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการศึกษาองค์ประกอบของความหยุ่นตัวด้านการเรียน ในระยะที่ 1 พบว่าทั้ง 3 องค์ประกอบได้แก่ ด้านความเพียรพยายาม ด้านการตอบสนองทางอารมณ์ต่อผลกระทบด้านลบและด้านการไตร่ตรองและปรับตัวเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือล้วนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญของความหยุ่นตัวด้านการเรียนตามแนวคิดของ Cassidy (2016, pp. 4-5) ร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์นิสิตที่มีความหยุ่นตัวทางด้านการเรียนสูง จำนวน 6 คนซึ่งพบว่า คุณลักษณะของนิสิตที่มีความหยุ่นตัวทางด้านการเรียนสูงมีความสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของความหยุ่นตัวด้านการเรียน กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีความพยายามมุ่งมั่นและรับผิดชอบในการเรียนแม้ว่าจะต้องเผชิญปัญหา รุมเร้ามากมายแค่ไหนก็ตาม มีความอดทนและไม่ยอมแพ้โดยเชื่อว่าตนเองจะสามารถผ่านพ้นปัญหาเหล่านั้นไปได้ ดังที่นิสิตผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “หนูบอกกับตัวเองว่า เราต้องฮึดใจตัวเองให้ได้ เธอต้องทำได้นะ เรายังมีหน้าที่ที่ต้องทำ” ซึ่งหน้าที่ในที่นี้หมายถึงการเรียน ดังนั้นแม้ว่าจะต้องเผชิญกับปัญหามากมายนิสิตกลุ่มนี้จะไม่ทิ้งการเรียน ยังพยายามอดทนเพื่อไปถึงเป้าหมายในการเรียนที่ตั้งไว้ ซึ่งตรงกับคุณลักษณะตามองค์ประกอบด้านความเพียรพยายาม (Meneghel, et al., 2019, pp. 875-890) และเมื่อนิสิตกลุ่มนี้เจอปัญหาจะใช้ความคิดพิจารณาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นและหาวิธีการแก้ปัญหาที่มาขัดขวางการเรียน ดังนั้นเมื่อเจอปัญหาในขณะที่ยกสอน นิสิตให้ข้อมูลว่า “หนูรู้สึกเครียดมาก แต่หนูพยายามเข้าใจว่าที่เขากำหนดแบบนี้เขาเองก็อาจจะโดนมาเยอะเหมือนกัน เราอาจจะปรับคนอื่นไม่ได้ ก็ต้องปรับที่ตัวเราเองนี่แหละค่ะ ถ้าเขาอารมณ์ไม่ดีใส่เรามันไม่ใช่ความผิดของเรา เรายังจะต้องจัดการกับอารมณ์ของตนเอง” นอกจากนี้ยังสามารถแก้ปัญหาโดยนำจุดเด่นของตนเองมาใช้ในการแก้ปัญหา “หนูเป็นคนใจเย็นค่ะ เวลาที่มีปัญหาหนูก็พยายามนิ่งไว้ก่อน อดทนไม่ใจร้อนเพราะจะทำให้ปัญหายิ่งบานปลาย” และเวลาที่ตนเองรู้สึกท้อแท้ก็รู้วิธีการให้กำลังใจตนเองหรือขอความช่วยเหลือจากคนรอบข้าง ดังที่นิสิตกล่าวว่า “ปัญหาที่เกิดขึ้น หนูเล่าให้อาจารย์ฟังตลอดค่ะ เล่าทุกเรื่องอาจารย์เข้าใจและก็ให้คำแนะนำตลอด” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านิสิตกลุ่มนี้มีความสามารถในการคิดพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถปรับตัวโดยใช้จุดเด่นของตนเองให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาและขอความช่วยเหลือจากผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะตามองค์ประกอบที่ 2 ด้านการไตร่ตรองและปรับตัวเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือ (Coronado Hijón, 2017, pp. 594-595) และในด้านการตอบสนองทางอารมณ์ต่อผลกระทบด้านลบ นิสิตที่มีความหยุ่นตัวทางด้านการเรียนสูงรู้วิธีการจัดการกับอารมณ์เครียดและความกดดันที่เกิดจากการเรียนได้ จากสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา นิสิตให้ข้อมูลว่า “ช่วงเรียนออนไลน์ใหม่ๆเป็นช่วงที่หนูท้อที่สุด เรียนไม่รู้เรื่องเลยแล้วก็อยากจะดรอป เป็นช่วงเวลาที่ท้อที่สุด หนูกลับบ้านเลยไปอยู่กับแม่ ปลดปล่อยมันไปก่อน คือหาวิธีทำให้ตัวเองรู้สึกดีขึ้นก่อนและค่อยสู้ใหม่” และ “หนูระบายให้เพื่อนฟัง ร้องให้กับเพื่อน รู้สึกดีมากที่มีเพื่อนเข้าใจ” รวมทั้งเลือกที่จะเปลี่ยนมุมมองที่ทำให้

ตนเองรู้สึกดีขึ้นเมื่อเผชิญปัญหา เช่น “หนูพยายามไม่จำเรื่องที่มันไม่ดี เลือกจำสิ่งที่ดีและก็พยายามมองมุมดี ๆ ปัญหามันเกิดเดี๋ยวมันก็จะดับไปเอง” และ “หนูว่ามันทำลายแต่หนูว่าสู้กับตรงนี้ดีกว่าเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน ตอนนี้เจอคนแบบไหนก็สามารถผ่านไปได้ทำให้เราเข้มแข็งขึ้น” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า นิสิตที่มีความหุนหันตัวด้านการเรียนสูงต่างก็มีความเครียดและความกดดันเช่นเดียวกับคนอื่น แต่นิสิตสามารถจัดการกับความเครียดควบคุมอารมณ์และมองโลกในแง่ดีซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญตามองค์ประกอบด้านการตอบสนองทางอารมณ์ต่อผลกระทบด้านลบ (Ijadi-Maghsoodi, et al., 2017, pp. 223-239)

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะตามองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านในนิสิตกลุ่มทดลองผ่านกิจกรรมในรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเสริมสร้างความหุนหันตัวด้านการเรียนในนิสิตวิชาชีพครู ที่ประกอบด้วย 11 กิจกรรม ในแต่ละกิจกรรมมี 5 ขั้นตอน 1) ขั้นตอนกำหนดปัญหา 2) ขั้นตอนทำความเข้าใจปัญหา 3) ขั้นศึกษาค้นคว้า 4) ขั้นพิจารณาวิธีการแก้ปัญหา 5) ขั้นตอนของการสรุปและนำเสนอวิธีการแก้ปัญหา นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำเทคนิคการจูงใจ การระดมสมอง การให้ผลสะท้อนกลับและการเสริมแรงมาใช้ในแต่ละกิจกรรม ซึ่งผลการพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด โครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 โครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหุนหันตัวด้านการเรียนในนิสิตวิชาชีพครู

ครั้งที่	กิจกรรม	องค์ประกอบ	จุดมุ่งหมาย
1	ปฐมนิเทศ		สร้างสัมพันธภาพในกลุ่ม และชี้แจงวัตถุประสงค์ แนวทางการทำกิจกรรม
2	มุ่งมั่นไม่หวั่น	องค์ประกอบที่ 1 ความเพียรพยายาม	ส่งเสริมความมุ่งมั่น พยายาม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการเรียน
3	ไม่ท้อไม่ถอย		ส่งเสริมความสามารถในการเผชิญปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียน
4	สุจริตคิดบวก		ปรับทัศนคติและมองปัญหาเป็นความท้าทาย
5	เด่นนำด้วย	องค์ประกอบที่ 2 การไตร่ตรองและปรับตัว เพื่อแสวงหาความช่วยเหลือ	รู้จักใช้จุดแข็งของตนเองให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาการเรียน
6	ช่วยกันของผู้ไม่ยอมแพ้		ส่งเสริมการคิดพิจารณาไตร่ตรอง ทำความเข้าใจ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา
7	กำลังใจจากใครสักคน		สามารถปรับตัว ขอความช่วยเหลือและการสนับสนุนจากผู้อื่นในการเรียนได้
8	สลายอารมณ์	องค์ประกอบที่ 3 การตอบสนองทางอารมณ์ ต่อผลกระทบด้านลบ	ส่งเสริมความสามารถในการจัดการกับอารมณ์ทางลบที่ส่งผลการเรียน
9	มองดีมีแต่ได้		ปรับทัศนคติในการมองโลกในแง่ดี
10	จดหมายจากใจ		สามารถจัดการกับความวิตกกังวลให้พร้อมรับมือกับปัญหา
11	สรุปกิจกรรม		สรุปอภิปราย สะท้อนคิดร่วมกันถึงประสบการณ์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

3. การศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหุนหันตัวด้านการเรียนในนิสิตวิชาชีพครู ผู้วิจัยตรวจสอบการแจกแจงปกติของคะแนนค่าเฉลี่ยความหุนหันตัวด้านการเรียนโดยใช้สถิติ Shapiro-Wilk Test of Normality ($n < 50$) (Wanichbancha, 2008, p. 195) พบว่า ค่าเฉลี่ยความหุนหันตัวด้านการเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง (ค่า Sig. เท่ากับ .289 .515 .665 และ .968)

มีการแจกแจงแบบปกติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกใช้สถิติพารามेटริกโดยใช้สถิติ t-test Independent และ t-test Dependent ในการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเล็ก ($n < 30$) และมีการแจกแจงแบบปกติ (Wiratchai, 2012, pp. 21-22) ผลการวิจัยแสดง ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความหุ่ยนตัวด้านการเรียนในนิติวิชาชีพครูระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนและหลังการทดลอง

ระยะ	กลุ่ม	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนการทดลอง	กลุ่มทดลอง	3.27	.312	.980	.337
	กลุ่มควบคุม	3.14	.318		
หลังการทดลอง	กลุ่มทดลอง	4.26	.339	7.30**	.000
	กลุ่มควบคุม	3.26	.376		

**p < .01

ผลการวิเคราะห์พบว่า ในระยะก่อนการทดลองนิสิตกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีค่าเฉลี่ยความหุ่ยนตัวด้านการเรียนไม่แตกต่างกันจึงมีความเหมาะสมที่จะจัดเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ในระยะหลังการทดลองนิสิตกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยความหุ่ยนตัวด้านการเรียนสูงกว่านิสิตกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความหุ่ยนตัวด้านการเรียนในนิติวิชาชีพครู ภายในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในระยะก่อนและหลังการทดลอง

กลุ่ม	ระยะ	$\bar{X}$	S.D.	t	p
กลุ่มทดลอง	ก่อนการทดลอง	3.27	.312	10.30**	.000
	หลังการทดลอง	4.26	.318		
กลุ่มควบคุม	ก่อนการทดลอง	3.14	.339	1.472	.167
	หลังการทดลอง	3.26	.376		

**p < .01

ผลการวิเคราะห์พบว่า นิสิตกลุ่มทดลองที่เข้าร่วมกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยความหุ่ยนตัวด้านการเรียนสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ.01 ส่วนนิสิตกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยความหุ่ยนตัวด้านการเรียนไม่แตกต่างกันจากก่อนการทดลอง ผลการวิจัยจึงสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยระยะที่ 3 ทั้ง 2 ข้อ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาองค์ประกอบของความหุ่ยนตัวด้านการเรียนในนิสิตวิชาชีพครู ผลจากการวิเคราะห์องค์ประกอบแสดงให้เห็นว่า โมเดลการวัดความหุ่ยนตัวด้านการเรียนของนิสิตวิชาชีพครูมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 ด้านความเพียรพยายามมีความเกี่ยวข้องกับความพยายามและมุ่งมั่นในการเรียนโดยไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค มองปัญหาเป็นโอกาสในการเปลี่ยนแปลงเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเรียนที่ตั้งไว้ องค์ประกอบที่ 2 องค์ประกอบการไตร่ตรองและปรับตัวเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือเกี่ยวข้องกับความสามารถในการคิดทบทวนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน รู้จุดแข็งของตนเองและสามารถหาทางช่วยเหลือตนเองในการเรียนได้ และองค์ประกอบที่ 3 ด้านการตอบสนองทางอารมณ์ต่อผลกระทบด้านลบ มีความเกี่ยวข้องกับความสามารถในการจัดการอารมณ์ทางลบ ความเครียดและความกดดันที่เกิดขึ้นในระหว่างการเรียนรู้ได้ มองโลกแง่ดีและไม่วิตกกังวลมากเกินไป ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบที่กล่าวมาล้วนเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อความหุ่ยนตัวด้านการเรียนทั้งสิ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Cassidy (2016, pp. 4-10) ที่ศึกษาองค์ประกอบของความหุ่ยนตัวด้านการเรียนและได้องค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ดังนั้นผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยในระยนี้ไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระยที่ 2 ต่อไป

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อเสริมสร้างความหุ่ยนตัวด้านการเรียน ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้จากข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงของนิสิตมากที่สุด โดยผู้วิจัยพัฒนาโครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านที่สอดคล้องกับงานวิจัยความหุ่ยนตัวด้านการเรียนที่ Cassidy (2016, pp. 4-10) ทำการศึกษาไว้ ได้แก่ 1) ความเพียรพยายาม 2) การไตร่ตรองและปรับตัวเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือ 3) การตอบสนองทางอารมณ์ต่อผลกระทบด้านลบ และนำกระบวนการตามหลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่มี 5 ขั้นตอนมาใช้ในการดำเนินกิจกรรม โดยมีประเด็นที่สำคัญคือ 1) ผู้วิจัยได้กำหนดปัญหาที่ใช้ในกิจกรรมจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นิสิตเพื่อให้สถานการณ์ปัญหามีความสอดคล้องกับปัญหาจริงที่เกิดขึ้น 2) กำหนดปัญหาให้มีความสอดคล้องกับระดับความรู้ความสามารถเดิมและความต้องการของนิสิต 3) เน้นให้นิสิตได้แก้ปัญหาาร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย (Evensen and Hmelo, 2000, p. 23-24; Lambros, 2004, pp. 1-5) ซึ่งเป็นไปตามหลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยใช้เป็นปัญหาฐานเพื่อให้ให้นิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์ที่สามารถเสริมสร้างความหุ่ยนตัวด้านการเรียนได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ Chen (2011, pp. 230-233) ที่พบว่าโปรแกรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นช่วยเสริมสร้างความหุ่ยนตัวของนักเรียนได้ โดยเน้นพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา การตั้งเป้าหมายและความมุ่งมั่นจนประสบความสำเร็จและสอดคล้องกับ Barrett, (2017, pp. 16-17)

ที่กล่าวว่า สถานการณ์ปัญหาที่นำมาใช้ต้องสอดคล้องกับความเป็นจริง ทำทายเป็นปัญหาปลายเปิดที่ยังไม่มีคำตอบที่ชัดเจนและมีความหมายต่อผู้เรียน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ผู้วิจัยได้นำเทคนิคการสร้างแรงจูงใจ การระดมสมอง การให้ผลสะท้อนกลับและการเสริมแรงมาใช้ในแต่ละกิจกรรม โดยเทคนิคที่นำมาใช้ช่วยปรับทัศนคติที่มีต่อการแก้ปัญหา สร้างแรงจูงใจให้เกิดความเพียรพยายามและไม่ยอมแพ้ต่อปัญหาที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rojas (2015, pp. 70-71) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียน พบว่า แรงจูงใจ การมองโลกในแง่ดี และทักษะการแก้ปัญหาที่เป็นปัจจัยด้านตัวบุคคลล้วนส่งผลต่อความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียน

3. การศึกษาผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนในนิสิตนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่านิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีระดับความมุ่งมั่นตัวทางการเรียนสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีระดับความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนสูงกว่านิสิตวิชาชีพครูที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นผลการทดสอบจึงมีความสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยในระยะที่ 3 ทั้ง 2 ข้อสะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้สามารถเสริมสร้างความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนในนิสิตวิชาชีพครูได้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมได้รับประสบการณ์ที่ช่วยเสริมสร้างความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียน ในขณะที่กลุ่มควบคุมไม่ได้รับ ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนในการส่งเสริมคุณลักษณะตามองค์ประกอบของความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนในแต่ละกิจกรรม เช่น กิจกรรมไม่ท้อไม่ถอยที่ส่งเสริมให้นิสิตเรียนรู้การแก้ปัญหาที่รู้มาเข้ามาเพื่อไปสู่เป้าหมายทางการเรียนที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับ Dabaghi, Hashemi and Ashkzari (2019, pp. 12-13) ที่พบว่า การฝึกแก้ปัญหาช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติโดยมองว่าปัญหาเป็นความท้าทายผลที่ได้จากกิจกรรมทำให้นิสิตมีความเพียรพยายามในการแก้ปัญหามากขึ้น และในกิจกรรมชัยชนะของผู้ไม่ยอมแพ้ที่ส่งเสริมให้นิสิตรู้จักคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลเพื่อแก้ปัญหาและจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ส่งผลให้นิสิตสามารถคิดไตร่ตรองและปรับตัวเพื่อแก้ปัญหาได้ หรือในกิจกรรมสลายอารมณ์และกิจกรรมมองดีมีแต่ได้ ที่เน้นส่งเสริมให้นิสิตเข้าใจวิธีการผ่อนคลายความเครียด ความกดดันที่เกิดขึ้นรวมทั้งมีการมองโลกในแง่ดีเพื่อไม่ให้ติดกังวลจนกระทบต่อการเรียน สอดคล้องกับ Martin and Mash (2006, pp. 273-275) ที่พบว่า ผู้เรียนที่สามารถรับมือกับความล้มเหลวและความกดดันที่เกิดขึ้นลดความวิตกกังวลของตนเองได้เป็นคุณลักษณะสำคัญของความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียน ทั้งนี้ประสบการณ์ที่ได้รับทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การแก้ปัญหาด้วยการนำตนเอง สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบคอนสตรัคติวิสต์ที่เป็นรากฐานของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหาและส่งเสริมความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนให้สูงขึ้น (Kemp, 2011, pp. 48-49) รวมทั้งผู้วิจัยนำเทคนิคการสร้างแรงจูงใจ การระดมสมอง การให้ผลสะท้อนกลับและการเสริมแรงมาใช้ในแต่ละกิจกรรมเพื่อให้

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีทัศนคติที่ดีต่อการแก้ปัญหา สอดคล้องกับ Veale (2011, pp. 81-82) ที่พบว่า การสร้างแรงจูงใจ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การแลกเปลี่ยนมุมมองและการปรับทัศนคติของตน การได้รับการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มช่วยส่งเสริมความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียน จากที่กล่าวมาสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถเสริมสร้างความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนให้สูงขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนสามารถนำไปใช้กับนิสิตนักศึกษาได้ ทั้งนี้ผู้ที่นำไปใช้ควรศึกษาทำความเข้าใจวิธีการและควรปรับสถานการณ์ปัญหาให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันก่อนนำไปใช้

2. ควรชี้แจงบทบาทของผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้ชัดเจนเพราะบทบาทความรับผิดชอบ การแสดงความคิดเห็นและการพลความคิดเห็นของผู้อื่น การสนับสนุนซึ่งกันและกันนั้นมีผลต่อการดำเนินกิจกรรม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยภายในตัวบุคคล ดังนั้นควรมีการศึกษาปัจจัยภายนอกที่อาจส่งผลต่อความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียนด้วย เช่น การเลี้ยงดู การสนับสนุนจากครูและเพื่อน

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรทางจิตวิทยาที่อาจมีความสัมพันธ์กับความมุ่งมั่นตัวด้านการเรียน เช่น การรับรู้ความสามารถของตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง ทักษะทางอารมณ์และสังคม

เอกสารอ้างอิง

- Barrett, T. (2017). *A New Model of Problem-Based Learning: Inspiring Concepts, Practice Strategies and Case Studies from Higher Education*. Maynooth: AISHE.
- Barrows, H. S., and Tamblyn, R. M. (1980). *Problem-Based Learning an Approach to Medical Education*. New York: Springer.
- Bartley, M., Schoon, M. R., and Blane, M. (2010). Resilience as an Asset for Healthy Development, in A. Morgan, M. Davies, and E. Ziglio (Eds.), *Health Assets in a Global Context*, (pp. 101-115). New York: Springer.
- Cassidy, S. (2016). The Academic Resilience Scale (ARS-30): A New Multidimensional Construct Measure. *Frontiers in psychology*, 7, 1-11.
- Chen, J. Y. (2011). Problem-Based Learning: Developing resilience in Nursing students. *Kaohsiung Journal of Medical sciences*, 27(6), 230-233.

- Cheng, V., and Catling, J. C. (2015). The Role of Resilience, Delayed Gratification and Stress in Predicting Academic Performance. *Psychology Teaching Review*, 21(1), 13-24.
- Cohen, L., Manion, L., and Morrison, K. (2017). *Research Methods in Education*. (8th ed.). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315456539>
- Coronado Hijón, A. (2017). Academic Resilience: A Transcultural Perspective. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 237, 594-598.
- Dabaghi, Z., Hashemi, Z., and Ashkzari, M. k. (2019). The Effect of Social Problem-Solving Skills Training on the Educational Resilience of Children in Labour. *Iranian Journal of Learning and Memory*, 1(4), 7-15.
- Evensen, D. H., and Hmelo, C. E. (Eds.). (2000). *Problem-Based Learning: A Research Perspective on Learning Interactions*. London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., and Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*. (7th ed.). New York: Pearson.
- Ijadi-Maghsoodi, R., Marlotte, L., Garcia, E., Aralis, H., Lester, P., Escudero, P., and Kataoka, S. (2017). Adapting and Implementing a School-Based Resilience-Building Curriculum Among Low-Income Racial and Ethnic Minority Students. *Contemporary School Psychology*, 21(3), 223-239.
- Kang, M., Yoonjin, P., Choi, S. Y., and Lee, S. (2018). The Effects of PBL (Problem-Based Learning) on Academic Resilience, Learning Flow, and Academic Motivation of Nursing Students. *The Korea Academia-Industrial cooperation Society*, 19(6), 291-298.
- Kemp, S. (2011). *Constructivism and Problem-Based Learning*. Singapore: Temasek Polytechnic, Learning Academy.
- Knight, C., Balatti, J., Haase, M., and Henderson, L. (2010). Preservice Teacher Stressors and Their Reactions to Those Stressors: Resilient Responses, in *Proceedings of Australian Teacher Education Association Conference*. (pp. 1-9). Townsville: ATEA 2010 Australian Teacher Education Association Conference.
- Lambros, A. (2004). *Problem-Based Learning in Middle and High School Classrooms a Teacher's Guide to Implementation*. California: Corwin Press.
- Le Cornu, R. (2009). Building Resilience in Pre-Service Teachers. *Teaching and Teacher Education*, 25, 717-723.

- Martin, A. J. (2002). Motivation and Academic Resilience: Developing a Model of Student Enhancement. *Australian Journal of Education*, 46(1), 34-49.
- Martin, A. J., and Marsh, H. W. (2006). Academic Resilience and Its Psychological and Educational Correlates: A Construct Validity Approach. *Psychology in the Schools*, 43(3), 267-282.
- Meneghel, I., Martínez, I., Salanova, M., and De Witte, H. (2019). Promoting Academic Satisfaction and Performance: Building Academic Resilience Through Coping Strategies. *Psychology in the Schools*, 56(6), 875-890.
- Mirza, M. S., and Arif, M. I. (2018). Fostering Academic Resilience of Students at Risk of Failure at Secondary School Level. *Journal of Behavioural Sciences*, 28(1), 33-50.
- Office of the Secretariat of the Council of Education. (2007). *Problem-Based Learning Management*. Bangkok: Pim Dee.
- Ottoway, A. K. C. (1966). *Learning through Group Experience*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Rojas F., L. F. (2015). Factors Affecting Academic Resilience in Middle School Students: A Case Study. *GIST - Education and Learning Research Journal*, 11, 63-78.
- Radhamani, K., and Kalaivani, D. (2021). Academic Resilience among Students: A Review of Literature. *International Journal of Research and Review*, 8(6). 360-369.
- Veale, A. (2011). Fostering Resilience in Adolescents. In D. Skuse, H. Bruce, L. Dowdney, and D. Mrazek. (Eds.), *Child Psychology and Psychology-Frameworks for Practice*, (pp. 78-83). New Jersey: John Wiley & Sons.
- Wanichbancha, K. (2008). *Using SPSS for Windows in data analysis*. (11th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Wiratchai, N. (2012). *Statistics for use*. Bangkok: Icon Printing.

การฟื้นฟูอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหาร ของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน*

พงษ์ทอง เกรกอฟท์¹ สิริภัทร สิริบรรลพ²

(วันที่รับบทความ: 17 กันยายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 15 ตุลาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 18 ตุลาคม 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสืบค้นเชิงลึกในเรื่อง 1) สืบค้นรายการและสูตรอาหารของพหุลักษณะวัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีดั้งเดิม และ2) สร้างผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นสินค้าชุมชนที่มีความโดดเด่นและมีความเป็นอัตลักษณ์สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนหรือแวะเลือกซื้ออาหารท้องถิ่นของจังหวัด นครสวรรค์ ในเขตพื้นที่ของ 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง คนไทย คนญวน ชาวมุสลิม และคนไทยเชื้อสายจีน และคนลาวโซ่ง (ไทยทรงดำ) และชาวมอญ ในตำบลบ้านแก่ง ชาวมอญ ในอำเภอมะนัง และอำเภอโคกพระ มีประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ประชาชนในแต่ละชาติพันธุ์ นักวิชาการชุมชน ราษฎรชุมชนและผู้ประกอบการร้านอาหาร โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง เก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และบันทึกภาคสนาม ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า วิเคราะห์เนื้อหา เชื่อมโยงและตีความแล้วนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลจากการดำเนินงานวิจัย พบว่า 1)จากการสืบค้นพบสูตรอาหารของพหุลักษณะวัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีดั้งเดิมมากกว่า 20 รายการ อีกทั้งค้นพบวัตถุดิบเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น ซึ่งยังคงอยู่ในรายการอาหารและสูตรอาหารของพหุลักษณะวัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาดั้งเดิมจวบจนทุกวันนี้ อาทิ ทอดมันปลาทราย/ปลาเกลื้อ (ชาวไทย), ลูกชิ้นปลา/ปลานึ่ง (ชาวจีน), ข้าวแช่/ขนมจีนน้ำยหยวกกล้วย (ชาวมอญ), ปลา ร้าญวน/บัวลอยญวน (ชาวนญวน), แกงมัสมั่นเนื้อ (ชาวมุสลิม), กบปิ้ง โอ้/ผักจู้บ (ชาวไทยดำ) กล่าวได้ว่าวัตถุดิบที่เป็นเอกลักษณ์อาหารถิ่น คือ ปลาทราย 2)เมื่อนำมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นสินค้าชุมชนต้นแบบปรากฏว่านักท่องเที่ยวให้ความนิยมกับ ปลาเกลื้อสมุนไพร ปลาทรายขย และเนื้อฝอยมุสลิม ตามลำดับ

คำสำคัญ: ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา, อัตลักษณ์วัฒนธรรม, การท่องเที่ยวเชิงอาหารอาหาร

* บทความวิจัย รับทุนจาก กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กองทุน ววน.), 2565

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาการท่องเที่ยวและบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail: phongthongthonghaycroft@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail: Siraphat.s@nsru.ac.th

The Restoring Food Culture Identity of the Upper Chao Phraya River Community that Lead to Sustainable Tourism*

Phongthong Haycroft¹ Siraphat Siribunsobh²

(Received: September 17, 2023; Revised: October 15, 2023; Accepted: October 18, 2023)

Abstract

The purpose of this research is to conduct an in-depth investigation on 1) search for items and original recipes of the pluralistic food culture of upper Chao Phraya River communities and 2) create community food products that are outstanding and unique that can attract tourists to visit or stop by to shopping the local food products of Nakhon Sawan Province. The areas located in 3 districts are includes; Thais, Vietnamese, Muslims, and Thai-Chinese people who live in the Mueang District, Lao Song (Thai Song Dam) and the Mon people who live in Ban Kaeng Sub District, and Mon people in Chum Saeng District and Krok Phra District. There are groups of 30 key informants, which consists of; which includes people of each ethnicity, community academic, community philosopher and restaurant operators. The population was selected by using a purposive random sampling method. Data were collected through focus group discussions and in-depth interviews. The tools of data collection were interview forms and field notes. Using triangulated data to validate information and also conducted content analysis, data connections as well as interpretations and then draw inductive conclusions.

The results of the research found that: 1) discovering recipes from the pluralistic food culture of the upper Chao Phraya River community, which have more than 20 original items, as well as discovering ingredients that are unique to the local area which remain in the original menu and recipes of the pluralistic food culture until today. Therefore, the menu and food recipes that continue to this day such as; Fish Cakes/Salted Fish (Thais), Fish Balls/Steamed Fish (Chinese), Khao Chae/Kanom Jeen Banana Stalk (Mon), Yuan Pickled Fish/Bualoy Yuan (Vietnamese), Massaman Beef Curry (Muslims), Kob Ping O/Pak Jup (Tai Dam). It can be said that the unique ingredients are Clown Knifefish 2) The result after creating prototype community food products found that the popular items among the tourists in order are; Herbal salt fish, Clown Knifefish Vietnamese Sausage, and Muslims Shredded Meat.

Keywords: The Upper Chao Phraya River Community, Cultural Identity, Gastronomic Tourism

* Research Article, Thailand Science Research and Innovation (TSRI), 2022

¹ Assistant Professor, Department of Tourism and Service, Nakhon Sawan Rajabhat University, E-mail: phongthongthonghaycroft@gmail.com

² Assistant Professor, Department of Home Economic, Nakhon Sawan Rajabhat University, E-mail: Siraphat.s@nsru.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

การสร้างประสบการณ์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวนอกเหนือจากสถานที่สวยงามและตื้นใจนั่นคือ “อาหาร” โดยเฉพาะอาหารท้องถิ่น ทั้งนี้อาหารสามารถสะท้อนถึงเอกลักษณ์ของพื้นที่วิถีชีวิตชุมชนและวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้กับนักท่องเที่ยวผ่านประสบการณ์รับรู้รสชาตินำไปสู่ความจดจำที่ประทับใจได้ อาหารท้องถิ่นจึงกลายเป็นองค์ประกอบในการวางแผนกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้ได้มาซึ่งประสบการณ์การท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบจากแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ

จังหวัดนครสวรรค์ ถือว่าเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นพื้นที่ ๆ มีความอุดมสมบูรณ์และในสมัยก่อนแม่น้ำสายนี้ถือว่าเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่มั่งคั่งตลอดลุ่มน้ำ จึงดึงดูดให้หลากหลายชนชาติได้อพยพมาตั้งถิ่นฐานและก่อให้เกิดเป็นพหุวัฒนธรรมขึ้นมาซึ่งเอกลักษณ์ในแต่ละชุมชนนั้นมีความโดดเด่นรวมถึงวัฒนธรรมด้านอาหาร เอกลักษณ์วัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยามีความหลากหลายในกลุ่มชาติพันธุ์ซึ่งมีความแตกต่างกันในหลายหลายมิติ อาทิ ความแตกต่างในวิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อและศาสนา เป็นต้น การอยู่ร่วมกันในสังคมแบบพหุลักษณะทางวัฒนธรรมนี้ที่มีความหลากหลายของประเพณี การดำรงชีวิตและชาติพันธุ์ซึ่งชุมชนต้นน้ำพระยาประกอบด้วย ไทย จีน มอญ ญวน ลาว และมุสลิม นั้นมีเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกันซึ่งถ้าจะเน้นที่วัฒนธรรมอาหารของในแต่ละชาติพันธุ์ก็จะมีลักษณะหรือแตกต่างในเรื่องวัตถุดิบและรสชาติแม้ว่าชาติพันธุ์เดียวกันก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่สามารถพบได้ในแหล่งที่อยู่อาศัยนั้น ๆ จึงเกิดเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารชุมชนขึ้นมา (Saengthong, 2015, pp. 48-70)

อัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ อาทิ ไทย จีน มอญ ญวน ไทดำ และมุสลิม ได้มีการปรับเปลี่ยนในเรื่องของวัตถุดิบ วิธีการประกอบอาหาร และรสชาติจนขาดอัตลักษณ์ของความดั้งเดิมบางรายการวัตถุดิบของเมนูอาหารก็เปลี่ยนไป อีกทั้งวัฒนธรรมอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้กำลังจะสูญสิ้นเพราะคนรุ่นใหม่ไม่มีการสืบทอดอีกต่อไป จากประเด็นปัญหาที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเข้าไปศึกษาค้นคว้าเพื่อฟื้นฟูเอกลักษณ์อาหารชุมชนที่กำลังจะสูญหายและเพื่อให้ได้มาซึ่งอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของแต่ละชาติพันธุ์ทั้ง 6 ของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาที่อาจเป็นจุดกระตุ้นให้คนรุ่นใหม่สนใจที่จะสืบสานวัฒนธรรมและนำประโยชน์ของอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารนี้ไปพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่สะท้อนวัฒนธรรมชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาให้เกิดความยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสืบค้นรายการและสูตรอาหารของพหุลักษณะวัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีดั้งเดิมใน จังหวัดนครสวรรค์
2. สร้างผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นสินค้าชุมชนที่มีความโดดเด่นและมีความเป็นอัตลักษณ์สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนหรือแวะเลือกซื้ออาหารท้องถิ่นของจังหวัดนครสวรรค์

กรอบแนวคิดงานวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบงานวิจัยการฟื้นฟูอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา อำเภอเมืองนครสวรรค์ เป็นอำเภอขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญในทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมโดยเป็นเมืองที่มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ตั้งเป็นศูนย์กลางในการคมนาคมขนส่งและศูนย์กลางในด้านเศรษฐกิจการค้า รวมถึงเป็นเมืองที่มีความสำคัญในทางสังคมและวัฒนธรรม มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและมีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในความเป็นชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาที่ยังคงมีการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมที่หลากหลายอันดั่งมรดกสืบทอดมาในแบบฉบับของวิถีปากน้ำโพที่ประกอบไปด้วย การรวมกลุ่มของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติทั้ง ไทย จีน มอญ ญวน ลาว และมุสลิม (Saengthong, 2015, pp. 48-115)

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง การแสดงออกถึงความเป็นตัวตนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดความยอมรับในเชิงพหุวัฒนธรรมที่สังคมได้ยินยอมในการดำรงอยู่ของปัจเจกอย่างยืนนาน รวมไปถึงการเคลื่อนไหวอย่างเป็นพลวัตรที่ไม่มีการหยุดนิ่งและเป็นไปตามกลไกของวัฒนธรรมในบริบทพื้นที่และอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่แสดงตัวตนที่มีความเฉพาะตัว เช่น คำขวัญประจำจังหวัด ประเพณีวัฒนธรรม แต่ละภูมิภาคของประเทศไทย และอาหารพื้นบ้าน (Kongpim, 2020, p. 13)

Danhi (2003, pp. 4-5) ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบบางประการของอาหารท้องถิ่นที่สามารถทำให้มีความโดดเด่นกว่าอาหารในพื้นที่อื่น อาทิ ส่วนประกอบ เนื้อสัมผัส รสชาติ การเลือกใช้วัตถุดิบในการปรุง เทคนิคพิเศษในการปรุง ตลอดจนวิธีการทำอาหารท้องถิ่นที่ได้สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งปัจจัยที่ทำให้

อาหารท้องถิ่นมีอัตลักษณ์เฉพาะนั้นมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ความหลากหลายของชาติพันธุ์ วัฒนธรรมการรับประทานอาหาร รสชาติ และสูตรเฉพาะท้องถิ่น ดังนั้น อัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารจึงเป็นอาหารที่มีลักษณะเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งอาหารถิ่นแต่ละพื้นที่จะมีลักษณะโดดเด่นและแตกต่างกันไป ถ้าชุมชนนั้น ๆ สามารถนำอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารท้องถิ่นมาพัฒนาในการสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวได้ ก็จะเป็นจุดแข็งในการส่งเสริมประสบการณ์ที่น่าจดจำในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอาหารให้นักท่องเที่ยวได้

การท่องเที่ยวเชิงอาหาร คือ การเดินทางเพื่อได้สัมผัสถึงประสบการณ์ทางด้านอาหารในแต่ละพื้นที่โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือความบันเทิงและสันทนาการ นอกจากประสบการณ์การรับประทานอาหารแล้ว การท่องเที่ยวเชิงอาหารยังรวมถึงการเยี่ยมชมสถานที่ทำอาหาร เทศกาลอาหาร ตลาด งานแสดงและสาธิตการทำอาหาร หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับอาหาร (Anakepulsuk, 2017, pp. 8-19) สรุปคำจำกัดความโดย Pukdeeaksom (2012, pp. 129-146) ที่ว่า การเดินทางเพื่อท่องเที่ยวเชิงอาหารนั้น นักท่องเที่ยวต้องมีแรงจูงใจหลักในการเดินทางเพื่อแสวงหาเก็บเกี่ยวประสบการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมอาหารควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวพร้อม ๆ กัน ซึ่ง Sirichotiniasakom (2016, pp. 5-6) พบว่า ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่ออาหารพื้นถิ่นอยู่ที่ระดับมากที่สุด คือ ด้านเครื่องปรุงและวัตถุดิบ

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการศึกษาได้ดำเนินการเพื่อสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เพื่อวิเคราะห์ประเด็นปัญหา ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมโดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ข้อมูลจากสำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ รวมถึงผลงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดของวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้สูงอายุและกลุ่มเด็กเยาวชนในแต่ละชาติพันธุ์ จำนวน 21 คน กลุ่มนักวิชาการภาครัฐ จำนวน 3 คน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน และกลุ่มภาคเอกชน อาทิผู้ประกอบการร้านอาหาร จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น 30คน จากนั้นใช้วิธีรวบรวมข้อมูลแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

1. ต้องเป็นประชาชนผู้อาศัยในเขตพื้นที่การศึกษางานวิจัย อันได้แก่ 1) อำเภอเมือง 2) อำเภอชุมแสง และ 3) อำเภอโกรกพระ และต้องอยู่อาศัยในเขตพื้นที่การวิจัยตั้งแต่ 20 ปี ขึ้นไป
2. ต้องเป็นประชาชนผู้มีเชื้อสายใน 6 กลุ่มชาติพันธุ์ อันได้แก่ ไทยจีน มอญ ฉวน ลาว และมุสลิม
3. ต้องเป็นปราชญ์ชุมชน หรือผู้ประกอบการร้านอาหารในพื้นที่การค้าดั้งเดิม
4. ภาครัฐต้องเป็นนักวิชาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น

เครื่องมือที่ใช้วิจัย

การศึกษครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Group Interview) เป็นการสัมภาษณ์รายบุคคลที่ต้องการข้อมูลเชิงลึกหรือข้อมูล ที่เป็นรายละเอียดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น องค์ความรู้ การให้ความหมาย กิจกรรม การกระทำหรือ องค์ความรู้ต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยจะมีการกำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม (Babbie, 2011, pp. 390-420) ข้อมูลที่ได้แก่แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจากผู้ทรงที่ปรึกษางานวิจัย แบบสัมภาษณ์ในงานวิจัยครั้งนี้นอกจากกำหนดข้อคำถามแล้ว ผู้วิจัยมีการร่างข้อคำถามอย่างหลวม ๆ จากคำสำคัญ (Keywords) ที่ผู้วิจัยต้องการค้นหาคำตอบให้เหมาะสมในแต่ละชาติพันธุ์ ทั้งนี้ข้อคำถามต่าง ๆ จะมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับเปลี่ยนถ้อยคำให้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง (Nontapattamadol, 2011) โดยข้อคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้จากการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎีเกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหาร ในรูปแบบตารางรายการและมีข้อคำถามปลายเปิดในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของอาหารท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมีทั้งขั้นปฐมภูมิเพื่อทำให้ทราบถึงแหล่งที่อยู่อาศัยและขอบเขตแหล่งประวัติศาสตร์ของประชากรได้อย่างแม่นยำ จากนั้นก็ลงเก็บข้อมูลในพื้นที่การศึกษา (Field Study) การเก็บข้อมูลใช้วิธีจากนั้นใช้วิธีแบบลูกโซ่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกลุ่มตัวอย่างเฉพาะและการสนทนากลุ่ม ซึ่งในการศึกษครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 30 คน จากนั้นนำข้อมูลมาเรียบเรียง ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า จัดกลุ่มวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าอธิบายเชิงพรรณนา ซึ่งการดำเนินการเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่มีขั้นตอน การกำหนดผู้ที่จะสัมภาษณ์ ทำการนัดหมาย อธิบายวัตถุประสงค์งานวิจัย ขออนุญาตอัดคลิป การสัมภาษณ์ อนุญาตถ่ายภาพ อนุญาตเผยแพร่ข้อมูล และทำการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

1. เริ่มจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากปราชญ์ชุมชนซึ่งเป็นผู้ก่อตั้ง “พิพิธภัณฑสถานรอยอดีตเมืองปากน้ำโพ” และลงพื้นที่ใน อำเภอเมือง บริเวณต้นแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่ ศาลเจ้าหน้าผา ตลาดบ่อนไก่ ตลาดซุนหงส์จนถึงบริเวณตึกเงินทุนหลักทรัพย์เดิม ซึ่งในสมัยก่อนบริเวณนี้เป็นย่านธุรกิจของชาวปากน้ำโพ ดังนั้น จะได้ข้อมูลของชุมชนเชื้อสายไทย จีน และญวน ส่วนใหญ่เก็บข้อมูลจากคนเก่าแก่ที่ยังทำมาค้าขายในเขตพื้นที่เป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวในอดีต

2. จากคำบอกเล่าจึงได้ข้อมูลในการย้ายถิ่นฐานของคนญวนที่อพยพจากเกาะญวนไปใช้ชีวิตหลังวัดคาทอลิก บนถนนสวรรค์วิถีใกล้กับสะพานเดชาติวงศ์ ซึ่งเป็นชุมชนญวนกลุ่มสุดท้าย เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกข้อมูลเกี่ยวกับอาหารญวนได้จากญวนรุ่นที่ 3 หญิงชราวัย 85 ที่เคยอาศัยบนเกาะญวนคนสุดท้าย และการสนทนากลุ่มของลูกหลานคนในชุมชนช่วยบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ

3. จากข้อมูลที่ได้จาก เอกสารวิชาการทางวัฒนธรรม โดย Saengthong (2015) ได้บอกถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวมุสลิมใน เขตอำเภอเมือง บริเวณโรงเรียนนวมินทราชูทิศ มัชฌิม นครสวรรค์ ซึ่งรอบ ๆ มัสยิด จะเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนชาวมุสลิม บริเวณนี้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มจาก ผู้ประกอบการร้านอาหารมุสลิม ผู้อาวุโสชาวมุสลิม ผู้นำชุมชนชาวมุสลิม และลูกหลานชาวมุสลิม

4. จากข้อมูลที่ได้จาก เอกสารวิชาการทางวัฒนธรรม โดย Saengthong (2015) ได้บอกถึงการตั้งถิ่นฐานของชาวมอญ และชาวไทดำ (ลาวโซ่ง) ที่ตั้งถิ่นฐานใน อำเภอเมือง ตำบลบ้านแก่ง หรือที่ทราบกันทั่วไปว่า “บ้านมอญ” ที่นี้สามารถรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์และประเพณีชาวมอญ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนักวิชาการประจำท้องถิ่นที่ประจำ “ศูนย์แสดงเครื่องปั้นดินเผาบ้านมอญ” และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์และประเพณีชาวไทดำ (ลาวโซ่ง) จากนักวิชาการประจำท้องถิ่นที่ “ศูนย์วัฒนธรรมไทดำบ้านวังหยา” ได้อีกด้วย ในเขตพื้นที่ ตำบลบ้านแก่งนี้ยังสามารถรวบรวมข้อมูลแบบสนทนากลุ่มที่ได้จาก ผู้นำชุมชนและชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่และลูกหลานเชื้อสายมอญและไทดำที่อาศัยอยู่หลายครัวเรือน

5. จากคำบอกเล่าของนักวิชาการประจำท้องถิ่นที่ ตำบลบ้านแก่ง ประกอบกับเอกสารวิชาการทางวัฒนธรรมทำให้ทราบว่า ชุมชนชาวมอญมีวัฒนธรรมการกินข้าวแช่ที่ อำเภอเมือง ตำบลบางมะฝ่อ คนมอญกับประเพณีไหว้ผีที่ อำเภอชุมแสง และสำหรับอาหารไทยต้อนรับการเสด็จประพาสต้นที่ ตำบลพระปรางค์เหลือง เป็นที่ ๆ ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากปราชญ์ชาวบ้าน และการสนทนากลุ่มจากผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส และผู้ประกอบการธุรกิจร้านอาหาร เพื่อให้ได้ถึงข้อมูลสูตรอาหารของพหุชาติพันธุ์ของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างเต็มพื้นที่การศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยตีความหาความหมายที่ซ่อนเร้นในเนื้อหา (Latent Code) และ ค้นหาคำตอบจากเนื้อหาที่ชัดเจน (Manifest Code) โดยนำข้อมูลเรียบเรียง จัดกลุ่มวิเคราะห์ สังเคราะห์ และ อธิบายเชิงพรรณนาเป็นผลที่ได้จากการวิจัยให้ตรงกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและเป็นโครงสร้างข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์โดยจำแนกข้อมูลเพื่อสรุปเชิงพรรณนาเป็นประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับรายการและสูตรที่เป็นคุณลักษณะและอัตลักษณ์ของอาหารดั้งเดิมในแต่ละ 6 ชาติพันธุ์ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อเป็นแนวทางตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สืบค้นสูตรอาหารดั้งเดิม

ประเด็นที่ 2 ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับวัตถุดิบที่เป็นและอัตลักษณ์ของอาหารดั้งเดิมในแต่ละ 6 ชาติพันธุ์ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ

ประเด็นที่ 3 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับอาหารที่สะท้อนประเพณีและวัฒนธรรมความเชื่อในแต่ละ 6 ชาติพันธุ์ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อเป็นแนวทางตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สืบค้นสูตรอาหารดั้งเดิม

ประเด็นที่ 4 ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับด้านการสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารจากฐานผู้รู้ของ 6 ชาติพันธุ์ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อสืบค้นรายการและสูตรอาหารของพหุลักษณะวัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาที่มีดั้งเดิมใน จังหวัดนครสวรรค์ สรุปในตารางที่ 1-6 แสดงชื่ออาหาร วัตถุดิบ และความสัมพันธ์ระหว่าง ประเพณี ความเชื่อและการคงอยู่ในแต่ละชาติพันธุ์ของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาสามารถสรุปเชิงพรรณนา ดังนี้

ตารางที่ 1 เอกลักษณะอาหารชาติพันธุ์ไทยที่อาศัยในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

เชื้อชาติ	ชื่อรายการอาหาร	อัตลักษณ์วัตถุดิบ	ประเพณี	ความเชื่อ	คงอยู่	สูตรอาหารและวิธีปรุงอาหาร (รายละเอียดในภาคผนวกฉบับสมบูรณ์)
ไทย	ทอดมันปลากราย	ปลากราย	ตลอดปี	-	✓	บดเนื้อปลากับพริกแกงแล้วทอด
	ปลาเกลือ	ปลาช่อน	ตลอดปี	-	✓	คลุกเกลือแล้วตากแดด
	ปลาเสื่อทอด กระเทียมพริกไทย	ปลาเสื่อทอด	ตลอดปี	-	-	คลุกเกลือเกลือ, กระเทียมพริกไทยแล้วทอด
	แกงปลาเนื้ออ่อน	ปลาเนื้ออ่อน	ตลอดปี	-	✓	แกงกับพริกแกงแดง
	ข้าวกระยา	ข้าว/กะทิ	งานมงคล	-	-	กวนข้าวที่บดละเอียดกวนกับน้ำตาลแล้วราดด้วยกะทิ

ชาติพันธุ์ไทย ข้อมูลที่ได้ดังปรากฏใน ตารางที่ 1 พบว่า อาหารชนชาวไทยในท้องถิ่นบริเวณศาลเจ้าหน้าผาเลื่อยมาถึงต้นแม่น้ำเจ้าพระยา ณ จุดที่แม่น้ำ 4 สาย ปิง วัง ยม น่าน รวมกัน ตลอดจนถึงอำเภอพยุหะคีรี นั้น อาหารของชนชาติไทยของชุมชนต้นแม่น้ำ เจ้าพระยาอุดมสมบูรณ์อย่างยิ่ง วัตถุดิบในท้องถิ่นที่ใช้ประกอบอาหารที่เอกลักษณ์ อาทิ ปลากราย ปลาช่อน ปลาสดทั้ง ปลาเนื้ออ่อน ปลาน้ำ และแม่น้ำอีกมากมาย วัฒนธรรมอาหารชนชาติไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ อาทิ การเสด็จประพาสต้นของ รัชกาลที่ 5 ณ วัดพระปรางค์เหลือง เมื่อ 116 ปี ผ่านมา (2449) ปัจจุบันปลาร้าที่อร่อยและมีชื่อเสียงใน อำเภอพยุหะคีรี อาทิ ปลาร้าจำรัส และ ปลาร้าทิดเที่ยง จนกลายเป็นของฝาก จังหวัด นครสวรรค์ในปัจจุบันนี้

ตารางที่ 2 เอกลักษณ์อาหารชาติพันธุ์จีนที่อาศัยในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

เชื้อชาติ	ชื่อรายการอาหาร	อัตลักษณ์วัตถุดิบ	ประเพณี	ความเชื่อ	คงอยู่	สูตรอาหารและวิธีปรุงอาหาร (รายละเอียดในภาคผนวกฉบับสมบูรณ์)
จีน	ลูกชิ้นปลานึ่ง	ปลากราย	ตลอดปี	อุดมสมบูรณ์	√	บดปลากับคั้นน้ำใส่เกลือพริกไทยแล้วนึ่ง
	ปลานึ่งบัว	ปลานู	ตรุษจีน	อุดมสมบูรณ์	√	วางปลาบนผักใส่บัวแล้วนึ่ง
	ลูกชิ้นปลากราย	ปลากราย	ตลอดปี	-	√	บดปลาใส่เกลือแล้วต้ม
	ก้วยเตี๋ยวและ	ปลาแม่น้ำ	ตลอดปี	-	√	บดปลาใส่เกลือแล้วต้ม
	พระรามลงสรง	น้ำซอสพริกถั่ว	ตลอดปี	-	√	ลวกผักบุ้ง หมูและตับ ราดด้วยน้ำซอสพริกแกงถั่ว
	บัวเกี๋ย	เส้นบัวเกี๋ย	ตลอดปี	-	√	ใส่เส้นบัวเกี๋ย ผลไม้เชื่อมและน้ำแข็งแล้วราดน้ำเชื่อม

ชาติพันธุ์จีน ข้อมูลที่ได้ดังปรากฏใน ตารางที่ 2 พบว่า ประเภทอาหารในท้องถิ่นมีที่เป็นที่นิยมมีทั้งอาหารที่รับประทานกับข้าวสวยและก้วยเตี๋ยว ซึ่งวัตถุดิบในท้องถิ่นที่ใช้ประกอบอาหารจะเป็นปลาที่ได้มาจากแม่น้ำเจ้าพระยา ที่เป็นที่นิยมและยังคงอยู่ถึงปัจจุบัน อาทิ ลูกชิ้นปลากราย ที่คนจีนส่วนใหญ่นำปลากรายมาทำลูกชิ้นจนมีชื่อเสียงและเอกลักษณ์ให้กับ จังหวัดนครสวรรค์ ร้านลูกชิ้นปลากรายครอบครัวนายดีที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการค้นพบสูตรลูกชิ้นปลา “บัวลอย” ที่ใช้เนื้อปลากรายอย่างเดียวนำมาบดใส่ผงชูรสเท่านั้นและได้ทำการค้าขายมากกว่า 70 ปี รวมถึงวัฒนธรรมการบริโภคชนชาติจีนมักจะมีวิถีการบริโภคอาหารแบบให้ความสำคัญในความหมาย ดังนั้น การบริโภคปลา มีความเป็นมงคลในด้านธุรกิจการค้า ด้านสุขภาพ และความความสัมพันธ์อันเหนียวแน่นของครอบครัว ดังจะเห็นได้จากประเพณีต่าง ๆ ซึ่งที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอาหาร อาทิ ประเพณีตรุษจีน ที่มีปลานึ่งมาประกอบพิธีกรรมไว้เจ้า

ตารางที่ 3 เอกลักษณ์อาหารชาติพันธุ์มอญที่อาศัยในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

เชื้อชาติ	ชื่อรายการอาหาร	อัตลักษณ์วัตถุดิบ	ประเพณี	ความเชื่อ	คงอยู่	สูตรอาหารและวิธีปรุงอาหาร (รายละเอียดในภาคผนวกฉบับสมบูรณ์)
มอญ	ข้าวแช่	ข้าว/ น้ำดอกมะลิ	ขึ้นปีใหม่	ร่มเย็นเป็นสุข	√	หุงข้าวแล้วแช่ในน้ำดอกมะลิ กินกับไข่โป๊พืดหวานและกะปิทอด
	แกงบอน	บอน	ตลอดปี	-	√	นำบอนมาแกงในพริกแกงแดงและกะทิ

ตารางที่ 3 (ต่อ)

เชื้อชาติ	ชื่อรายการอาหาร	อัตลักษณ์วัตถุดิบ	ประเพณี	ความเชื่อ	คงอยู่	สูตรอาหารและวิธีปรุงอาหาร (รายละเอียดในภาคผนวกฉบับสมบูรณ์)
มอญ	ขนมจีนแกง หอยกกล้วย	หอยกกล้วย	ขึ้นปีใหม่	ความสัมพันธ์ ยืนยาว	√	นำหอยกกล้วยแกงในพริกแกงแดง และกะทิแล้วราดบนขนมจีน
	ขนมแป้งทอด	แป้งข้าวเหนียว	ไหว้ผี บรรพบุรุษ	สืบทอด ตระกูล	√	แป้งข้าวเหนียวคลุกกับน้ำใส่เกลือ แล้วปั้นจากนั้นทอด
	ชาสะเปียง	ข้าว/งาคำ	ขึ้นปีใหม่	-	√	ข้าวเหนียวหนึ่งมำดากับงาใส่เกลือ แล้วปั้น จิ้มกับน้ำตาลทราย

ชาติพันธุ์มอญ ข้อมูลที่ได้ดังปรากฏใน ตารางที่ 3 พบว่า อาหารในท้องถิ่นที่ชาวมอญอาศัยอยู่ ก่อนข้างเรียบง่ายและวัตถุดิบในท้องถิ่นที่ใช้ประกอบอาหาร อาทิ ขี้เหล็ก หน่อไม้ ไก่บ้าน ปลา เป็นต้น อาหารท้องถิ่นที่ยังคงอยู่ อาทิ แกงขี้เหล็ก ไก่ต้มมะนาวดอง ที่นับว่าเป็นอาหารคู่โต๊ะชนชาวมอญ ประเพณี ที่สืบทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน คือ ประเพณีงานบุญเลี้ยงผี (ปู่ย่าตายาย) เป็นการเลี้ยงผีบรรพบุรุษหรือผีประจำตระกูลของชุมชนมอญ ในตำบลเนินสะเคา อำเภอชุมแสง ที่มีในเดือนกรกฎาคมของทุกปี การไหว้ จะต้องเตรียมอาหารคาวหวาน อาทิ ขนมไหว้ที่ปั้นเป็นรูป ตะขบ ปู ปลา ที่ปั้นจากแป้งแล้วนำไปทอด ส่วนวัฒนธรรมการกิน "ข้าวแช่" ของคนตำบลบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ ที่มีต้นกำเนิดจากชุมชนชาวมอญ ในจังหวัดปทุมธานีที่จัดในวันสงกรานต์ ซึ่งเป็นเทศกาลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 4 เอกลักษณ์อาหารชาติพันธุ์ไทดำ (ลาวโซ่ง) ที่อาศัยในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

เชื้อชาติ	ชื่อรายการอาหาร	อัตลักษณ์วัตถุดิบ	ประเพณี	ความเชื่อ	คงอยู่	สูตรอาหารและวิธีปรุงอาหาร (รายละเอียดในภาคผนวกฉบับสมบูรณ์)
ไทดำ	ปลาปิ้งดิบ	ปลาช่อน/ มะเข็ญ	ตลอดปี	อุดมสมบูรณ์	√	ปลาช่อนผ่าแล้วขัดใส่ด้วยแจ่วญวน นำไปนึ่งแล้วห่อใบตองปิ้ง
	อับโอ	กบนา/มะเข็ญ	ตลอดปี	อุดมสมบูรณ์	√	กบผ่ำท้องแล้วขัดใส่ด้วยแจ่วญวน นำไปนึ่งแล้วห่อใบตองปิ้ง
	ยำผักจู้บ	มะเข็ญ	ตลอดปี	-	√	ลวกผักใส่แจ่วญวนแล้วบีบมะนาว คลุกเคล้า
	แจ่วญวน	มะเข็ญ	ตลอดปี	-	√	ตำเครื่องสมุนไพรและมะเข็ญ แล้วใส่เกลือ
	ขนมอ่องอ่าง	แป้งข้าว/ กล้วยบด	ขึ้นปีใหม่	อุดมสมบูรณ์	√	กล้วยบดใส่เกลือใส่แป้งแล้วปั้น แล้วชุบแป้งทอด

ชาติพันธุ์ไทดำ (ลาวโซ่ง) ข้อมูลที่ได้ดังปรากฏใน ตารางที่ 4 พบว่า อาหารในท้องถิ่นของชุมชนไทดำ (ลาวโซ่ง) เป็นอาหารที่ใช้วัตถุดิบพื้นถิ่นส่วนใหญ่จะหาได้จากแหล่งน้ำ แม่น้ำปิง และแหล่งทำนา อาทิ ปลาไหล กบ ปลาต่าง ๆ พืชผักสมุนไพร และหน่อไม้เป็นต้น วัตถุดิบในท้องถิ่นที่ใช้ประกอบอาหารที่ชนชาวไทดำขาดไม่ได้คือ มะแข่น ปลาร้า หน่อไม้ (ไผ่ลวก) คนไทดำไม่กินแกงกะทิและจะนิยมกินแกงส้มเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวัฒนธรรมอาหารที่เกี่ยวข้องกับการไหว้บรรพบุรุษคือ ปลาบั้งดิบ (ปลาชดใส่พริกแกงย่าง) กบปิ้งโอ้ (กบชดใส่ พริกแกงย่าง) เชื่อว่าให้เกิดเป็นมงคลแก่ลูกหลาน และเมนูนี้ก็จำเป็นต้องมีในวันขึ้นปีใหม่ของชาวลาวไทดำอีกด้วย

ตารางที่ 5 เอกลักษณะอาหารชาติพันธุ์ญวนที่อาศัยในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

เชื้อชาติ	ชื่อรายการอาหาร	วัตถุดิบหลัก	ประเพณี	ความเชื่อ	คงอยู่	สูตรอาหารและวิธีปรุงอาหาร (รายละเอียดในภาคผนวกฉบับสมบูรณ์)
ญวน	ปลาหม่า	ปลาร้าญวน	ตลอดปี	-	√	ปลาหั่นบางหมักเกลือ 2 เดือนแล้วหมักกับสับปะรดและน้ำอ้อยอีก 6 เดือน
	เอ๋มสา	ปลาร้าญวน	ตลอดปี	-	-	นำปลามาคลุกกับพริกเกลือแล้วทอด
	จิ้งจ้อ	ปลาแดง	ตลอดปี	-	-	นำปลาไปต้มกับมะขามเปียกและน้ำตาล ตักขึ้นแล้วโรยด้วยหอมเจียว
	ขนมบัวลอยญวน	แป้ง/ไส้จาดำ	ตลอดปี	-	-	กวนน้ำตาลและงาบดทำไส้ ห่อด้วยแป้งที่ทำจากแล้วต้ม จากนั้นต้มกะทิกับน้ำตาลแล้วเอาขนมใส่ลงไป

ชาติพันธุ์ญวน ข้อมูลที่ได้ดังปรากฏใน ตารางที่ 5 พบว่า อาหารในท้องถิ่นชาวญวนจะใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นต้นแม่น้ำเจ้าพระยา เช่น ปลา ผักสวนครัว มะเขือ ผักบุ้ง กระถิน กระเจ็ด เป็นวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหาร วัฒนธรรมอาหารของชาวญวนเหมือนกันในทุกประเพณีแต่จะไม่กินของที่เป็นเส้นในงานศพ อาหารท้องถิ่นที่ยังคงอยู่ เช่น กวยจั๊บญวน (ก้วยเตี่ยว) ส่วนอาหารท้องถิ่นที่หายไป อาทิ เอ๋มสา (ปลาร้า ทรงเครื่อง) จิ้งจ้อ (ปลาแดงคลุกพริกเกลือทอด) ขนมบันดุก บันดึก หรือ มั่นดุก (ขนมเปียกปูนขาว) ขนมพันตอง (ขนมใส่ไส้) เป็นต้น

ตารางที่ 6 เอกลักษณ์อาหารชาติพันธุ์มุสลิมที่อาศัยในชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

เชื้อชาติ	ชื่อรายการอาหาร	อัตลักษณ์วัตถุดิบ	ประเพณี	ความเชื่อ	คงอยู่	สูตรอาหารและวิธีปรุงอาหาร (รายละเอียดในภาคผนวกฉบับสมบูรณ์)
มุสลิม	แกงมัสมั่นเนื้อ	เนื้อวัว	ตลอดปี	-	√	เคี้ยวเนื้อวัวกับพริกแกงเครื่องเทศ ปรุงรส แล้วเติมกะทิและมันฝรั่ง
	บาเยย	ถั่ว	ตลอดปี	-	-	นำถั่วมาคั่ว ใส่เกลือ ปั่นแล้วทอด จิ้มน้ำจิ้มรสเผ็ดเปรี้ยวหวาน

ชาติพันธุ์มุสลิม ข้อมูลที่ได้ดังปรากฏใน ตารางที่ 6 พบว่า อาหารอิสลามในท้องถิ่นต้นแม่น้ำเจ้าพระยา จะไม่เหมือนชนชาติพันธุ์อื่น ๆ เพราะความเคร่งครัดที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา ดังนั้นวัตถุดิบที่ใช้ ประกอบอาหารก็จะเป็นเครื่องเทศที่มีความนิยมมาจากถิ่นเดิมคือจากปากีสถาน และเนื้อสัตว์ก็นิยมเนื้อวัว ต้องฆ่าเองโดยคนมุสลิม วัฒนธรรมการบริโภคจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่เป็นเอกลักษณ์คือ แกงมัสมั่น ซุปเนื้อ โรตีสานม ซุญี ขนมบาเยย และ น้ำชา และจะรับประทานได้อาหารอื่นได้โดยที่แน่ใจว่าผู้ประกอบอาหาร เป็นชาวมุสลิมเท่านั้น อาหารที่กินมาตั้งแต่ปู่ย่า คือแกงมัสมั่นเนื้อ ส่วนขนมบาเยยที่เมื่อก่อนเคยมีขาย หน้าสุเหล่าแขกในเมืองก็ไม่มีขายอีกแล้วจึงต้องทำเองในครัวเรือนและนับวันก็น้อยลง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สร้างผลิตภัณฑ์อาหารที่เป็นสินค้าชุมชนที่มีความโดดเด่นและมีความเป็นอัตลักษณ์ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยือนหรือแวะเลือกซื้ออาหารท้องถิ่นของจังหวัด นครสวรรค์ จากข้อมูล ด้านวัตถุดิบที่ได้จากการสืบค้นจากข้อมูลเชิงลึก ทีมวิจัยดำเนินการออกแบบสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบและให้ผู้ทรงคุณวุฒิเข้ามาแนะนำปรับปรุงแก้ไข จนในที่สุดออกมาเป็นต้นแบบผลิตภัณฑ์สินค้าชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยารวมทั้งสิ้น 9 ผลิตภัณฑ์ และนำสินค้าไปทดลองให้กับนักท่องเที่ยวที่มาร่วมงานเทศกาล ประเพณีตรุษจีนประจำปี 2565 ทีมวิจัยได้เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยวจำนวน 175 คน และผู้ประกอบการ ขายของฝากอีกจำนวน 5 คน เกี่ยวกับ 1) รสชาติอาหาร 2) รูปแบบบรรจุภัณฑ์ 3) แสดงเอกลักษณ์ของ จังหวัดนครสวรรค์ และ 4) ความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์อาหารพหุลักษณะวัฒนธรรมอาหารถิ่น ข้อมูลที่ได้รับ จากการสัมภาษณ์จัดอันดับความนิยมเรียงตามลำดับ ดังนี้ 1) ปลาเกลื่อสมุนไพร 2) ปลาทรายขอ 3) เนื้อฟอยมุสลิม 4) ปลาเกลื่อเจ้าพระยา 5) ขนมไข่มังกร 6) ไข่มะนาวทอง 7) ลูกชิ้นเนื้อ 8) แก้วทองคำ และ 9) ปลาร้าญวน

อภิปรายผลการวิจัย

เมื่อศึกษาพหุลักษณะวัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา พบว่า อัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารถิ่นของ จังหวัดนครสวรรค์ มีอยู่จริง จากการข้อมูลที่ได้นำมาเรียบเรียง จัดกลุ่มวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสามารถอธิบายเป็นข้อสรุปเชิงพรรณนาในแต่ละประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 พบว่า ชื่อของรายการแสดงถึงคุณลักษณะและอัตลักษณ์ของอาหารดั้งเดิมได้อย่างโดดเด่น โดยเฉพาะในกลุ่มเชื้อสายญวนและไทดำ รวมถึงสูตรอาหารก็เรียบง่ายโดยเฉพาะวิธีการประกอบอาหาร สอดคล้องกับทฤษฎีอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารที่มีความโดดเด่นอันประกอบด้วยอาทิ ส่วนประกอบ เนื้อสัมผัส รสชาติ การเลือกใช้วัตถุดิบในการปรุง เทคนิคพิเศษในการปรุง ตลอดจนวิธีการทำอาหารท้องถิ่นที่ได้ สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยที่ทำให้อาหารท้องถิ่นมีอัตลักษณ์ เฉพาะประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ของ Danhi (2003)

ประเด็นที่ 2 พบว่า อาหารที่รับประทานในท้องถิ่นชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยาได้รับการถ่ายทอด มาจากบรรพบุรุษและใช้วัตถุดิบมีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยคุณลักษณะของอาหารท้องถิ่น ของ Kongpim (2020) คือ อัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารถิ่นควรเป็นอาหารที่คนท้องถิ่นรับประทานในชีวิตประจำวัน รวมถึงงานบุญ งานแต่งอีกด้วย

ประเด็นที่ 3 พบว่า อาหารของ 6 ชาติพันธุ์ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยามีความเกี่ยวข้องใน เรื่องของ ความเชื่อ (Ritual) เช่น ชาวมอญมีอาหารใช้ไหว้ผีเป็นประจำทุกปีในเดือน 6 ข้อมูลดังกล่าวได้มาจากการลงพื้นที่ ณ ศูนย์วัฒนธรรมไทดำ ตำบลบ้านแก่ง และสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักวิชาการประจำชุมชน

ประเด็นที่ 4 การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับด้านการสืบสานอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารจากรุ่นสู่รุ่น ของ 6 ชาติพันธุ์ชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา พบว่า การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นในชนชาติญวน จังหวัดนครสวรรค์ กำลังจะสูญสิ้น เนื่องจากลูกหลานชาวญวนไม่สามารถพูดภาษาญวนได้และเมื่อสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม ยังพบอีกว่า คนในชุมชนชาติญวนที่เหลือซึ่งมีแค่คนอายุ 50 ปีขึ้นไป ที่สามารถจำชื่อและเคยกินอาหารญวน มีจำนวนไม่ถึง 10 คน ซึ่งผลการศึกษาที่กล่าวมานี้เป็นการค้นพบครั้งแรกที่ไม่เคยมีในผลการวิจัยใด ๆ เลย ดังนั้น นักวิชาการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับด้านอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของ จังหวัดนครสวรรค์ควรพัฒนา กระบวนการสืบสานวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชุมชนชาวญวนให้คงไว้สืบไป

การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า การฟื้นฟูอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา มีความสำคัญ เพราะ “อาหารถิ่น” นอกจากจะสร้างภาพลักษณ์ที่ส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน สำหรับการท่องเที่ยว ยังสามารถใช้ในการประชาสัมพันธ์และนำไปสู่การสร้างสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยว เกิดความต้องการเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง ซึ่งผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Relph (1996); Sirichotinisakorn (2016); Anakepulsuk (2017) ว่าด้วยอาหารถิ่นสามารถส่งผลประโยชน์ ต่อการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสร้างสื่อในการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ได้อีกด้วย ดังนั้น การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นซึ่งมีเอกลักษณ์จะทำให้จุดหมายปลายทางมีอัตลักษณ์ และมีความแตกต่างจนกลายเป็นจุดหมายที่สามารถส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน ได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ**ข้อเสนอแนะทั่วไป**

1. ภาครัฐการศึกษาพัฒนาอาหารถิ่นเพื่อขายนักท่องเที่ยวที่มาเยือน จังหวัดนครสวรรค์ รวมถึงสถาบันการศึกษาควรให้นักศึกษาที่เรียนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวมีความรู้ด้านอาหารถิ่นของ จังหวัดนครสวรรค์ และเมื่อออกไปฝึกงานที่ควรนำความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์วัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา ไปนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้

2. ภาคเอกชน อาทิ ผู้ประกอบการร้านอาหารควรจัดรายการอาหารวัฒนธรรมอาหารของชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา ไว้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และจัดทำการเผยแพร่อย่างเป็นรูปธรรม หรือสนับสนุนให้เป็นสินค้าชุมชนประจำจังหวัด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการวิจัยสามารถต่อยอดการศึกษารั้งต่อไป อาทิ การศึกษาเกี่ยวกับรายการอาหารของชาติพันธุ์ที่กำลังจะสาบสูญไป หรือเกี่ยวกับการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอาหารชุมชนต้นแม่น้ำเจ้าพระยา

เอกสารอ้างอิง

- Anakepulsuk, B. (2017). Food on the Move. *Tourism Review Magazine*, 3(1), 8-19.
- Babbie, E. (2015). *Basic Research of Social Research*. (7th ed.). Boston: Cengage Learning, 390-420.
- Danhi, R. (2003). What Is Your Country's Culinary Identity?. *Culinology Currents*, Winter, 4-5.
- Kongpim, N. (2020). *Study of Cultural Identity for Bankraw Community of Ranod District Songkra Province to Conduct Creative Tourism Route*. Master thesis, M.Sc., Prince of Songkra University.
- Nontapattamadul, K. (2011). *Focus Group Study*. Retrieved February, 12, 2022, from http://www.priv.nrct.go.th/ewt_dl.php?nid=896
- Pukdeeaksorn, P. (2012). Food Tourism Tourism Motivation Concepts and Theory. *Songklanakarin Journal of Management Sciences*, 29(2), 129-148.
- Relph, E. (1996). Place. In I. Douglas, R. Huggett, & M. Robinson (Eds.), *Companion Encyclopedia of Geography: The Environment and Humankind*. Routledge, 909-910.
- Saengthong, S (2015). *Concepts for Researching the History and Culture of Chao Phraya River Communities*. Nakhon Sawan: Art and Culture of Nakhon Sawan Rajabhat University, 48-115.
- Sirichotinisakorn, C. (2016). *The Development of Creative Local Food Innovation for Tourism Products in Petchaburi And Prachuap Khiri Khan Provinces*. Doctoral dissertation, Ph.D., Silpakorn University, 5-6.

อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตของการท่องเที่ยวไทย*

บัณฑิต ชัยวิษณุชาติ¹

(วันที่รับบทความ: 5 กรกฎาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 4 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 12 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยในภาพรวมและรายสาขาการผลิต ด้วยการใช้ฟังก์ชันการผลิตแบบ Cobb-Douglas และ ดัชนี Solow ผลจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากบัญชีรายได้ประชาชาติด้านการท่องเที่ยว และการประมาณการฟังก์ชันการผลิตด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด สรุปได้ว่า ก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโควิด 19 ปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2561 อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นส่วนใหญ่ มีเพียง 4 สาขาการผลิตที่มีแนวโน้มของอัตราการเจริญเติบโตของผลิภาพรวมคงที่ ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมลดลง มีข้อเสนอแนะ ได้แก่ (1) การจัดตั้งกองทุนเงินฟื้นฟูให้กับผู้ประกอบการเพื่อการฟื้นตัวอย่างรวดเร็วและ (2) การใช้มาตรการส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตของผลิภาพรวมทั้งในภาพรวมและในแต่ละสาขาการผลิต เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวไทย, ผลิภาพการผลิตรวม, การขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวม

* บทความวิจัย คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

¹ รองศาสตราจารย์, ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, E-mail: fecobdc@ku.ac.th

Total Factor Productivity Growth of Thai Tourism****Bundit Chaivichayachat¹****(Received: July 5, 2023; Revised: December 4, 2023; Accepted: December 12, 2023)*

Abstract

This research article aimed to explore total factor productivity growth (TFPG) in the tourism industry and related sectors. Secondary data reported in the tourism satellite account (TSA) were employed to estimate the Cobb-Douglas production function and calculate the Solow index, which represents TFPG in this article. The results showed that prior to the onset of COVID-19 (2010-2018), TFPG in the tourism industry had shown improvement. There were 4 sectors which found TFPG constant. However, since 2019, with the advent of COVID-19, TFPG has declined across all sectors. Therefore, the policy recommendations are (1) to provide financial support for rapid recovery and (2) to integrate both general and specific policies to enhance the resilience of the Thai tourism industry.

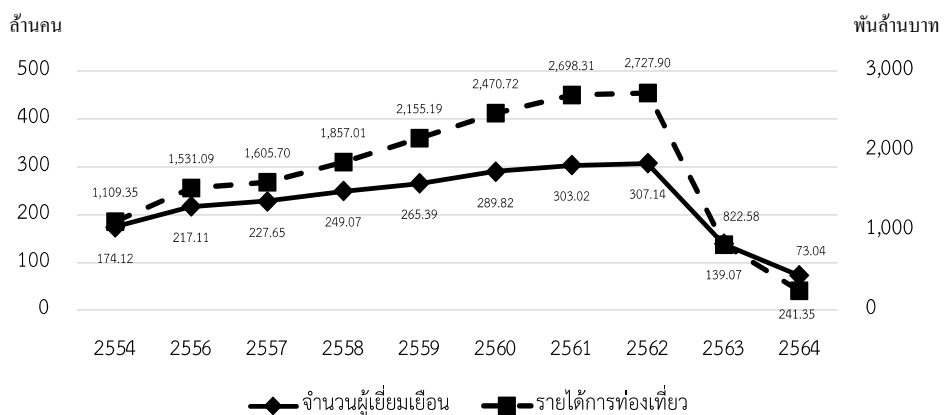
Keywords: Thai Tourism, Total Factor Productivity, Total Factor Productivity Growth

* Research Article from Faculty of Economics, Kasetsart University

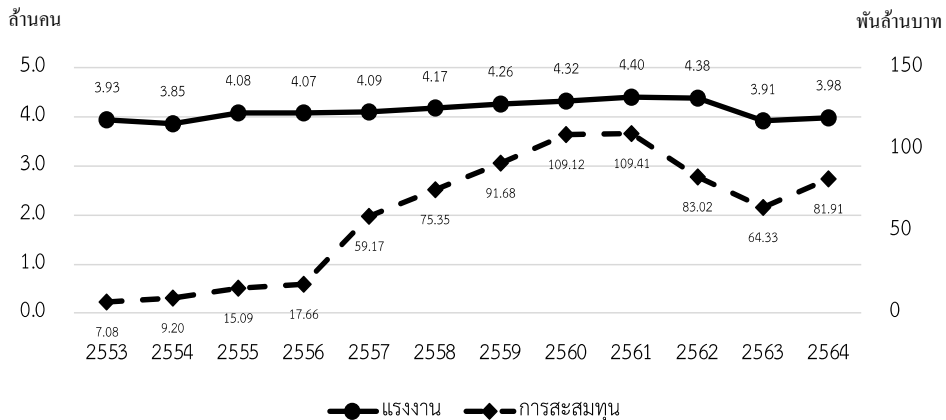
¹ Associate Professor, Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, E-mail: fecobdc@ku.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

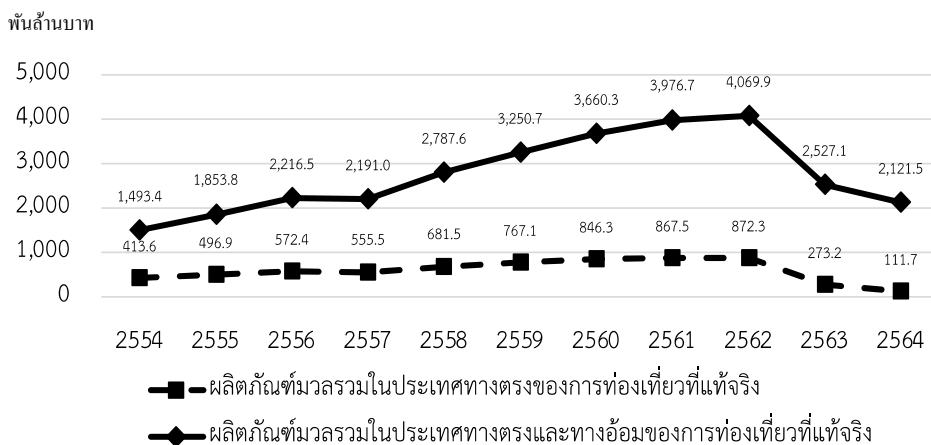
ความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนไทย รวมถึงการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐบาล ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2554 ถึงปี พ.ศ. 2562 ก่อนการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 ในช่วงเวลานี้มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วของอุปสงค์ต่อการท่องเที่ยวไทย (Demand for Thai Tourism) ไม่ว่าจะเป็นการเพิ่มขึ้นจำนวนผู้เยี่ยมชมและรายได้จากการท่องเที่ยว (ภาพที่ 1) ส่งผลให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความต้องการต่อปัจจัยการผลิตไม่ว่าจะเป็นแรงงานและทุนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 2) นำมาซึ่งมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศทางตรงที่แท้จริง และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศทางตรงและทางอ้อมของการท่องเที่ยวที่แท้จริงที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 3) จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2563 และปี พ.ศ. 2564 ที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 19 อย่างรุนแรงทั่วโลก ส่งผลให้จำนวนผู้เยี่ยมชม และรายได้จากการท่องเที่ยวของไทยลดลงอย่างมาก รวมถึงการใช้ปัจจัยการผลิต ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน และการสะสมทุนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ลดลง สุดท้ายเป็นการลดลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศทางตรงและผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศทางตรงและทางอ้อมของการท่องเที่ยวลดลงอย่างมากในช่วงเวลาดังกล่าว

ภาพที่ 1 จำนวนผู้เยี่ยมชมและรายได้การท่องเที่ยวของไทย
ที่มา : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2566, ออนไลน์)

ภาพที่ 2 แรงงานและการสะสมทุนของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย
ที่มา : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2566, ออนไลน์)

ภาพที่ 3 ผลผลิตทั้งหมดรวมในประเทศทางตรงและผลผลิตทั้งหมดรวมในประเทศทางตรง
และทางอ้อมของการท่องเที่ยวที่แท้จริง (2545 = 100)
ที่มา : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2566, ออนไลน์)

จากข้อมูลข้างต้น ในช่วงเวลาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการขยายตัว (ปี พ.ศ. 2554 ถึง ปี พ.ศ. 2562) ส่งผลให้มีความต้องการแรงงานและการสะสมทุนสำหรับรองรับการขยายตัวที่เกิดขึ้น เป็นการขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นพร้อมกับการใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นทั้งแรงงานและทุน ที่ผ่านมายังไม่สามารถระบุได้ว่า การใช้ปัจจัยการผลิตมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นมากหรือไม่ หากว่า การขยายตัวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่ชักนำให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้นจะเป็นการขยายตัวแบบไม่คุ้มค่าและบั่นทอนการขยายตัวอย่างยั่งยืนในอนาคต ในทางเศรษฐศาสตร์การประเมินประสิทธิภาพ

การใช้ปัจจัยการผลิตสามารถประเมินได้จากการคำนวณอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตรวม (Total Factor Productivity Growth: TFPG) ที่ผ่านมามีแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ในหลายแนวทางที่สามารถนำมาใช้เพื่อการประเมินอัตราการขยายตัวของผลิตภาพรวม ไม่ว่าจะเป็นวิธีฟรอนเทียร์ (Frontier Approach) และ วิธีนอนฟรอนเทียร์ (Non-Frontier Approach) ดังเช่นงานของ Metcalfe (1997); Hulten (2001); Chanchareonchai, et al. (2008); Saliola and Seker (2011); Dhehibi, et al. (2015); Kim and Park (2017) และ Saleem, et al. (2019) เป็นต้น สำหรับการประเมินอัตราการขยายตัวของผลิตภาพรวมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวงานศึกษาเชิงประจักษ์ เช่น Barros and Alves (2004); Sun, et al. (2015) Assaf and Tsionas (2018); Bayrak (2018); Tzeremes (2019) และ Perez, et al. (2022) สำหรับงานวิจัยเชิงประจักษ์กรณีของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยยังไม่ปรากฏการประเมินอัตราการขยายตัวของผลิตภาพรวมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับสาขาการผลิต ด้วยเหตุนี้ บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการประเมินอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งในภาพรวมและจำแนกรายสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 12 สาขาการผลิต เพื่อนำเอาผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ประกอบการประเมินยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-พ.ศ. 2570) ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยต่อไป (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2566)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อประเมินอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งในภาพรวมและรายสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

แนวคิดของการวิจัย

ในการประเมินอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตรวมจากงาน Metcalfe (1997); Hulten (2001); Chanchareonchai, et al. (2008); Saliola and Seker (2011); Dhehibi, et al. (2015); Kim and Park (2017) และ Saleem, et al. (2019) สามารถทำได้ 2 แนวทาง ได้แก่ วิธีฟรอนเทียร์ (Frontier Approach) และ วิธีนอนฟรอนเทียร์ (Non-Frontier) ทั้งสองแนวทางแบ่งได้เป็นทั้งเทคนิคพารามेटริกซ์ (Parametric Technique) และ เทคนิคนอนพารามेटริกซ์ (Non-Parametric Technique)

ในบทความวิจัยนี้จะเลือกใช้วิธีนอนฟรอนเทียร์ด้วยเทคนิคนอนพารามेटริกซ์ ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้ประกอบการมีการใช้เทคโนโลยีอย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อทำการหารูปแบบของฟังก์ชันการผลิต (Production Function) โดยเฉลี่ยของผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมหรือสาขาการผลิตสาขาใดสาขาหนึ่ง เพื่อทำการประมาณการพารามิเตอร์ในฟังก์ชันการผลิตด้วยวิธีทางเศรษฐมิติเพื่อให้ได้ตัวประมาณการพารามิเตอร์สำหรับการคำนวณอัตราการขยายตัวของผลิตภาพรวม ในทางการศึกษาเชิงประจักษ์สามารถเลือกการคำนวณได้หลายวิธี เช่น ดัชนี Divisia, ดัชนี Tornqvist และ ดัชนี Solow เป็นต้น สำหรับบทความวิจัยนี้

จะเลือกวิธีดัชนี Solow เป็นวิธีที่มีการใช้อย่างแพร่หลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ Barros and Alves (2004); Sun, et al. (2015) Assaf and Tsionas (2018); Bayrak (2018); Tzeremes (2019) และ Perez, et al. (2022) วิธีนี้จะกำหนดค่าให้ฟังก์ชันการผลิตเป็นแบบ Cobb-Douglas ที่มีการผลิตแบบผลได้ต่อขนาดคงที่ (Constant Returns to Scale) ดังนี้

$$Q = A(t) f(K, L) \quad (1)$$

โดยที่ Q คือ ผลผลิต, K คือทุน, L คือแรงงาน และ $A(t)$ แสดงถึงการปรับเปลี่ยนฟังก์ชันการผลิตระหว่างสองจุดเวลา

สมการ (1) ปรับอยู่ในรูปของการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

$$\begin{aligned} ((dQ/dt)/Q_t) &= (\partial Q/\partial L)(L_t/Q_t)(dQ_t/dt)/K_t \\ &+ (\partial Q/\partial K)(K_t/Q_t)(dK/dt)/K_t \\ &+ (dA_t/dt)/A \\ \text{SolowIndex}_t &= (dA_t/dt)/A \\ &= ((dQ_t/dt)/Q_t) - (\partial Q/\partial L)(L_t/Q_t)(dQ_t/dt)/K_t \\ &(\partial Q/\partial K)(K_t/Q_t)(dK/dt)/K_t \end{aligned} \quad (2)$$

ดัชนี Solow (SolowIndex) เป็นสถิติที่ใช้เป็นตัวแทนของอัตราการขยายตัวของผลิตภาพรวมในบทความวิจัยนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยประยุกต์ (Applied Research) เพื่อประเมินอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตของการท่องเที่ยวไทยทั้งในภาพรวมและจำแนกรายสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ด้วยการใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จาก (1) บัญชีรายได้ประชาชาติด้านการท่องเที่ยว (Tourism Satellite Account: TSA) และรายงานเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ที่จัดทำโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา และ (2) บัญชีรายได้ประชาชาติ ที่จัดทำโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นชุดข้อมูลรายปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2564 มีตัวแปรอิสระ คือ จำนวนแรงงาน และการสะสมทุน และมีตัวแปรตาม คือ ผลิตภัณท์มวลรวมในประเทศที่แท้จริง ที่เขียนในรูปของฟังก์ชันการผลิตรูปแบบ Cobb-Douglas ในรูปของสมการเส้นตรงในรูปแบบของ Natural Logarithm ดังนี้

$$\ln Q_{it} = \theta + \alpha \ln L_{it} + \beta \ln K_{it} + \varepsilon_{it} \quad (3)$$

โดยที่ Q คือ ผลิตภัณท์มวลรวมในประเทศที่แท้จริงของการท่องเที่ยว, L คือ จำนวนแรงงาน, K คือ การสะสมทุน, ε คือ เศษ, i คือ สาขาการผลิต ($i = 1, 2, \dots, 13$ โดยที่ $i = 1$ ภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, $i = 2$ สาขาการบริการที่พักสำหรับผู้เยี่ยมชม (Accommodation for Visitors), $i = 3$ สาขาการบริการอาหารและเครื่องดื่ม (Food and Beverage Serving Industry), $i = 4$ สาขาการบริการคมนาคมทางราง (Railway Passenger Transport), $i = 5$ สาขาการบริการคมนาคมทางถนน (Road Passenger Transport), $i = 6$ สาขาการบริการคมนาคมทางน้ำ (Water Passenger

Transport), $i = 7$ สาขาการบริการคมนาคมทางอากาศ (Air Passenger Transport), $i = 8$ สาขาการบริการให้เช่ายานพาหนะ (Transport Equipment Rental), $i = 9$ สาขาการบริการด้านตัวแทนทางการท่องเที่ยว (Travel Agencies and Other Reservation Services Industry), $i = 10$ สาขาการบริการด้านวัฒนธรรมประเพณี (Cultural Industry), $i = 11$ สาขาการกีฬาและนันทนาการ (Sports and Recreational Industry), $i = 12$ สาขาการค้าปลีกสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Retail Trade of Country-Specific Tourism Characteristic Goods) และ $i = 13$ สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Country-Specific Tourism Industries) และ t คือ เวลา (ปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2564)

สมการข้างต้นจะประมาณการด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Squares) ภายใต้ข้อสมมติผลได้ต่อขนาดคงที่ (Constant Returns to Scale) เพื่อให้ได้ตัวประมาณการพารามิเตอร์ θ , α และ β สำหรับการคำนวณค่าตัวแปรตามที่ประมาณค่าได้ จากนั้นก็นำเอาค่าของตัวแปรตามที่ประมาณค่าได้มาหาส่วนต่างกับค่าตัวแปรตามจริงตามสมการ (2) เพื่อใช้เป็นตัวดัชนี Solow เป็นสถิติที่แสดงถึงอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตรวมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ผลการศึกษา

ผลประเมินอัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2564 จากการประมาณการฟังก์ชันการผลิตแบบ Cobb-Douglas ที่มีผลได้ต่อขนาดแบบคงที่ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ แสดงดังตารางที่ 1

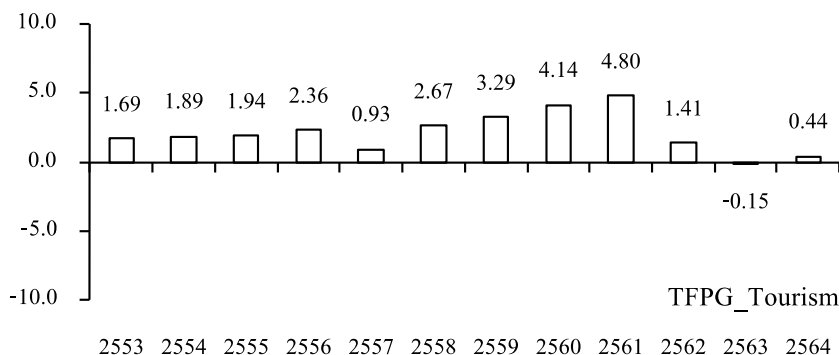
ตารางที่ 1 ผลการประมาณการพารามิเตอร์ในฟังก์ชันการผลิตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย

ตัวแปรตาม	α	β	R^2	F-stat.
$\ln Q_{1t}$	0.8780	0.1220	0.573	7.04
$\ln Q_{2t}$	0.8860	0.1140	0.525	12.43
$\ln Q_{3t}$	0.7202	0.2798	0.689	7.18
$\ln Q_{4t}$	0.8463	0.1537	0.515	11.39
$\ln Q_{5t}$	0.7202	0.2798	0.509	7.96
$\ln Q_{6t}$	0.8753	0.1247	0.901	3.52
$\ln Q_{7t}$	0.7531	0.2469	0.758	17.14
$\ln Q_{8t}$	0.8549	0.1451	0.172	21.04
$\ln Q_{9t}$	0.6430	0.3570	0.586	21.20
$\ln Q_{10t}$	0.7000	0.3000	0.600	10.02
$\ln Q_{11t}$	0.8518	0.1482	0.239	25.46
$\ln Q_{12t}$	0.8230	0.1770	0.497	22.14
$\ln Q_{13t}$	0.8201	0.1799	0.781	4.00

หมายเหตุ: Q_{it} คือ ผลิตภัณ์รวมมวลรวมในประเทศที่แท้จริงของการท่องเที่ยวสาขาที่ i

ผลการประมาณการข้างต้นนำไปคำนวณเป็น อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว แสดงดังภาพที่ 4 พบว่า อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ปี พ.ศ. 2553 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวม ร้อยละ 1.69 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 1.89 1.94 และ 2.36 ในปี พ.ศ. 2554 ปี พ.ศ. 2555 และ ปี พ.ศ. 2556 ตามลำดับ ในปี พ.ศ. 2557 มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมลดลง เป็นร้อยละ 0.93 สาเหตุ จากความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศ จากชุมนุมประท้วงทางการเมืองตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2556 และการทำรัฐประหารในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2557 ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศทางตรงและผลิตภัณฑ์มวลรวมลดลง จะเห็นได้ว่า แนวโน้มของอัตราการขยายตัวของผลิภาพรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางเดียวกับแนวโน้มของอุตสาหกรรมไทยในภาพรวม ในช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2557 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมเฉลี่ยร้อยละ 1.76 ต่อปี อัตราการขยายตัวนี้มีค่าต่ำกว่าอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของไทยที่อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมในช่วงเวลาเดียวกันที่มีการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.50 ต่อปี

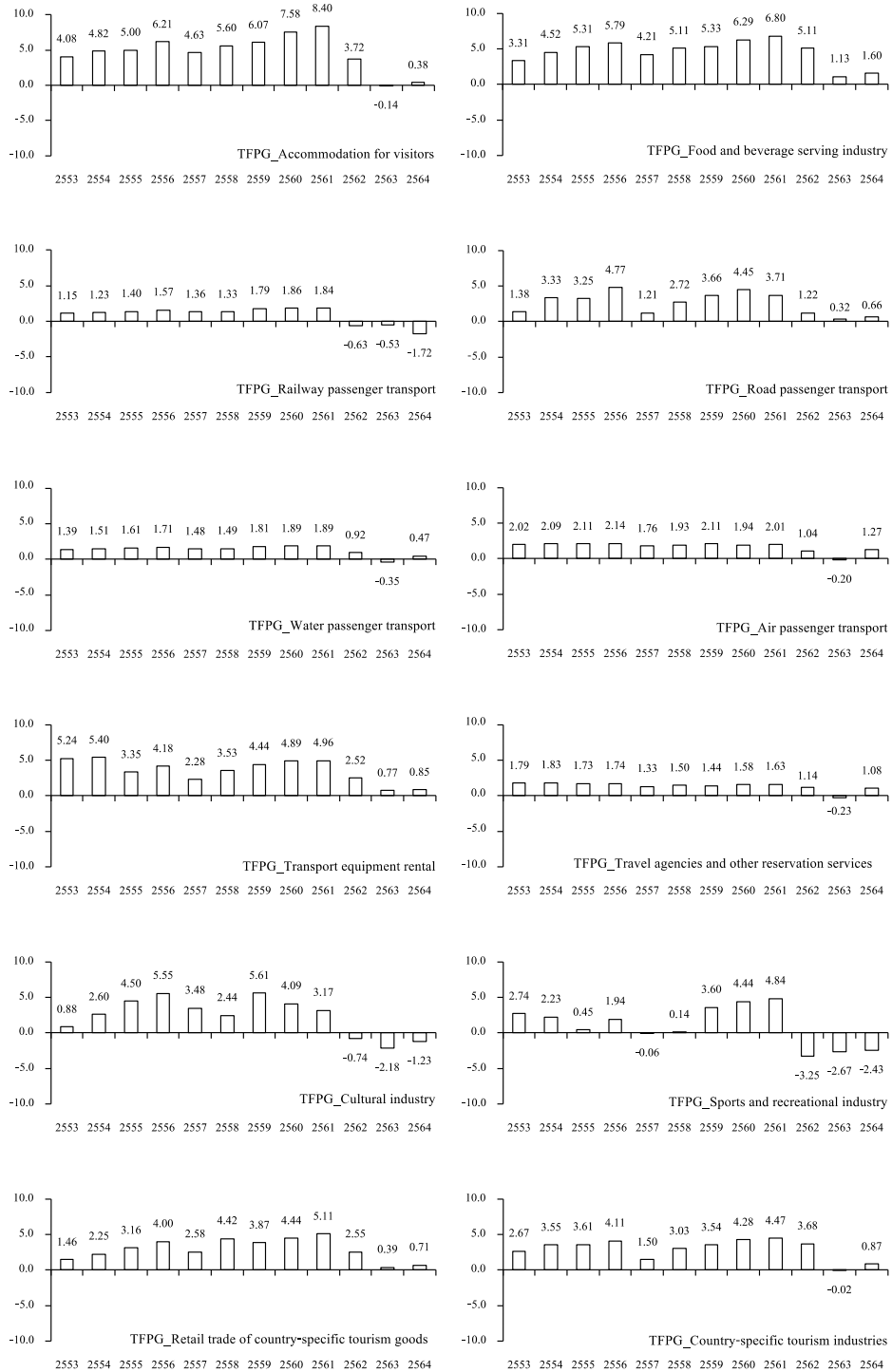
ในช่วงปี พ.ศ. 2558 ถึงปี พ.ศ. 2561 เป็นช่วงเวลาที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีการขยายตัวอย่างเนื่อง และเป็นช่วงเวลาเดียวกับที่มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมเพิ่มอย่างต่อเนื่องเช่นกัน รวมถึงมีอัตราการขยายตัวที่เพิ่มมากขึ้น ในปีพ.ศ.2558 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมร้อยละ 2.67 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 3.29 และร้อยละ 4.14 ในปี พ.ศ. 2559 และ ปี พ.ศ. 2560 ตามลำดับ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมสูงที่สุดในปี พ.ศ. 2561 ที่ร้อยละ 4.80 ในช่วงปี พ.ศ. 2558 ถึงปี พ.ศ. 2561 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมเฉลี่ยร้อยละ 3.72 ต่อปี เป็นอัตราการขยายตัวที่สูงกว่าอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของไทยในช่วงเวลาเดียวกัน ที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 3.36 ต่อปี (Chanchareonchai, et al., 2008; Srisomboon, 2020)

ภาพที่ 4 อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย

แต่หลังจากนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ผลจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ส่งผลให้อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมลดลง ในปี พ.ศ. 2562 มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมเพียงร้อยละ 1.41 และใน ปี พ.ศ. 2563 ที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ในประเทศไทยอย่างรุนแรง อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในปีนี้อยู่ในภาวะหยุดชะงัก รวมถึงมีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมติดลบ คิดเป็นร้อยละ 0.15 จากนั้นในปี พ.ศ. 2564 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเริ่มมีภาวะการฟื้นตัวจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ส่งผลให้อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย คิดเป็นร้อยละ 0.44 แต่อย่างไรก็ตาม อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมยังต่ำกว่าอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมในช่วงก่อนการแพร่ระบาดของของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19

ผลการคำนวณอัตราเจริญเติบโตของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวรายสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว 12 สาขา แสดงดังภาพที่ 5 ผลการคำนวณอัตราขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวม พบว่า ในช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2562 สามารถแบ่งกลุ่มของสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่ม จำแนกแนวโน้มของอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวม ได้แก่ สาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มของอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมเพิ่มขึ้น และ สาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มของอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมคงที่

ภาพที่ 5 อัตราการการขยายตัวของผลิตภาพรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยรายสาขาการผลิต

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2567

กลุ่มสาขาการผลิตที่มีแนวโน้มของอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมเพิ่มขึ้น มีทั้งสิ้น 8 สาขาการผลิต ได้แก่ สาขาการบริการที่พักสำหรับผู้เยี่ยมเยือน สาขาการบริการอาหารและเครื่องดื่ม สาขาการบริการคมนาคมทางถนน สาขาการบริการให้เช่ายานพาหนะ สาขาการบริการด้านวัฒนธรรม ประเพณี สาขาการกีฬาและนันทนาการ สาขาการค้าปลีกสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สาขาการผลิตเหล่านี้มีแนวโน้มของอัตราการขยายตัวของผลิภาพรวม เช่นเดียวกับอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยจะมีแนวโน้มการขยายตัวที่เพิ่มขึ้นไม่มากนักในช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2556 จากนั้นก็มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมที่ลดลงในปี พ.ศ. 2557 ตามสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2557 ถึงปี พ.ศ. 2561 สาขาการผลิตทั้ง 8 สาขาการผลิตนี้ ต่างก็มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2562 ที่มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพรวมลดลงจากผลของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สาขาการผลิตที่มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพรวมเฉลี่ยในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2561) สูงที่สุด คือ สาขาการบริการที่พักสำหรับผู้เยี่ยมเยือน ที่มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพรวมเฉลี่ยร้อยละ 5.93 ต่อปี รองลงมา คือ สาขาการบริการอาหารและเครื่องดื่ม และสาขาการบริการให้เช่ายานพาหนะ ที่มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมเฉลี่ยร้อยละ 5.26 ต่อปี และร้อยละ 4.27 ต่อปี นอกจากนี้ ยังมีสาขาการบริการคมนาคมทางถนน สาขาการบริการด้านวัฒนธรรมประเพณี สาขาการค้าปลีกสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และ สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ที่มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมเฉลี่ยต่อปีในช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สูงกว่าอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและภาพรวมของประเทศ

กลุ่มสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มของอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมลงที่ ได้แก่ สาขาการบริการคมนาคมทางราง สาขาการบริการคมนาคมทางน้ำ สาขาการบริการคมนาคมทางอากาศ และสาขาการบริการด้านตัวแทนทางการท่องเที่ยว สาขาการผลิตในกลุ่มนี้มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมที่ค่อนข้างคงที่ นอกจากนี้ สาขาการผลิตในกลุ่มนี้ยังมีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมต่ำ สาขาการบริการคมนาคมทางราง สาขาการบริการคมนาคมทางน้ำ สาขาการบริการคมนาคมทางอากาศ และสาขาการบริการด้านตัวแทนทางการท่องเที่ยว มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมในช่วงก่อนการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 คิดเป็นร้อยละ 1.52 ต่อปี ร้อยละ 1.65 ต่อปี ร้อยละ 2.01 ต่อปี และร้อยละ 1.61 ต่อปี ตามลำดับ สาขาการผลิตทั้ง 4 สาขาการผลิตนี้มีอัตราการขยายตัวของผลิภาพรวมที่ต่ำกว่าอัตราการขยายตัวของผลิภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและภาพรวมของไทย เช่นเดียวกับสาขาการผลิตอื่น ๆ ผลของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ส่งผลให้ทุกสาขาการผลิตมีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมลดลงต่ำกว่า

ช่วงเวลาก่อนหน้าในทุกสาขาการผลิต นอกจากนี้ในตารางที่ 2 พบว่า ในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาพรวมมีอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมลดลงร้อยละ 86.10 สาขาการผลิตส่วนใหญ่มีการลดลงในอัตราที่ต่ำกว่าภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จะมีเพียง สาขาการบริการด้านวัฒนธรรมประเพณี สาขาการบริการคมนาคมทางราง และสาขาการกีฬาและนันทนาการ ที่มีการลดลงของอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมสูงกว่าภาพรวมของอุตสาหกรรม และมีการลดลงอย่างมาก กล่าวได้ว่า สาขาการผลิตทั้ง 3 สาขานี้ เป็นสาขาการผลิตที่มีความอ่อนไหวต่อสิ่งกระทบในภาคการท่องเที่ยวสูง

ตารางที่ 2 ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตในช่วงก่อน (ปี พ.ศ. 2559 ถึงปี พ.ศ. 2561) และช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 (ปี พ.ศ. 2562 ถึงปี พ.ศ. 2564)

สาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
การบริการด้านตัวแทนทางการท่องเที่ยว	-57.38
การบริการอาหารและเครื่องดื่ม	-57.43
สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	-63.20
การบริการคมนาคมทางอากาศ	-65.13
การบริการให้เช่ายานพาหนะ	-71.03
การค้าปลีกสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	-72.75
การบริการคมนาคมทางถนน	-81.42
การบริการคมนาคมทางน้ำ	-81.49
การบริการที่พักสำหรับผู้เยี่ยมชมเยือน	-82.08
อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว	-86.10
การบริการด้านวัฒนธรรมประเพณี	-132.16
การบริการคมนาคมทางราง	-152.54
การกีฬาและนันทนาการ	-164.78

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาประเมินอัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั้งในภาพรวม และรายสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว พบว่า อัตราการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยในช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2557 มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่อย่างไรก็ตามยังคงมีอัตราการขยายตัวที่ต่ำกว่าอัตราการขยายตัวของผลิภาพรวมของประเทศจากงานของ

Chanchareonchai, et al. (2008) และ Srisomboon (2020) ผลการศึกษาค้นพบคำตอบที่แตกต่างไปในช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึงปี พ.ศ. 2561 ที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมีการขยายตัวอย่างสูงและต่อเนื่อง เป็นช่วงเวลาที่มียุทธการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสูงขึ้นในเกือบทุกสาขาการผลิตมียุทธการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมสูงกว่ายุทธการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของประเทศ ผลการศึกษาจำแนกตามสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวซึ่งเป็นผลการศึกษาที่ยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน พบว่า ในช่วงก่อนเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มสาขาการผลิตที่มีแนวโน้มของยุทธการเจริญเติบโตของผลิภาพรวมเพิ่มขึ้น และ กลุ่มสาขาการผลิตที่มีแนวโน้มของยุทธการเจริญเติบโตของผลิภาพรวมคงที่ ในกลุ่มสาขาการผลิตที่มีแนวโน้มของยุทธการเจริญเติบโตของผลิภาพรวมเพิ่มขึ้น ได้แก่ สาขาการบริการที่พักสำหรับผู้เยี่ยมชมเยือน สาขาการบริการอาหารและเครื่องดื่ม สาขาการบริการคมนาคมทางถนน สาขาการบริการให้เช่ายานพาหนะ สาขาการบริการด้านวัฒนธรรมประเพณี สาขาการกีฬาและนันทนาการ สาขาการค้าปลีกสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว และ สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มสาขาการผลิตที่มีแนวโน้มของยุทธการเจริญเติบโตของผลิภาพรวมคงที่ ได้แก่ สาขาการบริการคมนาคมทางราง สาขาการบริการคมนาคมทางน้ำ สาขาการบริการคมนาคมทางอากาศ และสาขาการบริการด้านตัวแทนทางการท่องเที่ยว สำหรับช่วงเวลาที่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 สาขาการผลิตทุกสาขาการผลิตในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมียุทธการขยายตัวของผลิภาพรวมลดลงจากช่วงเวลาก่อนหน้า ยุทธการเจริญเติบโตของผลิภาพรวมของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยมียุทธการขยายตัวเพียงร้อยละ 0.57 ต่อปี แสดงว่า การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 มีผลให้การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยถดถอยลง

ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

ผลการประเมินยุทธการขยายตัวของผลิภาพรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยมีข้อเสนอแนะด้านนโยบายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-พ.ศ. 2570) ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งและภูมิคุ้มกันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยต่อไปดังนี้

1. จากผลการศึกษาที่พบว่า ยุทธการขยายตัวของผลิภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีมาตรการในระยะสั้นที่จะผลักดันให้อุทธการขยายตัวของผลิภาพรวมทั้งในภาพรวม และ รายสาขาการผลิตมียุทธการขยายตัวในระดับเดียวกันกับการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19 ด้วยการสนับสนุน

งบประมาณหรือการจัดตั้งกองทุนเงินฟื้นฟูให้กับผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เพื่อบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นและนำพาให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลับสู่แนวโน้มการขยายตัวเดิมก่อนมีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโควิด 19

2. จากผลการศึกษาที่พบว่า อัตราการขยายตัวของผลผลิตภาพการผลิตรวมของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยยังมีบทบาทต่อการขยายตัวของผลผลิตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไม่มากนักเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของไทย ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการใช้มาตรการส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวของผลผลิตภาพรวมในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย เช่น การยกระดับและการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากการบูรณาการระหว่างการพัฒนาและภูมิปัญญา วัฒนธรรม และทรัพยากรทั้งในระดับประเทศ และระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น และเป็นการเพิ่มคุณค่าของต้นทุนทรัพยากรในท้องถิ่น สำหรับกลุ่มสาขาการผลิตที่มีแนวโน้มของอัตราการขยายตัวของผลผลิตภาพการผลิตรวมคงที่ ได้แก่ สาขาการบริการคมนาคมทางราง สาขาการบริการคมนาคมทางน้ำ สาขาการบริการคมนาคมทางอากาศ และสาขาการบริการด้านตัวแทนทางการท่องเที่ยวขึ้น จำเป็นต้องมีการใช้มาตรการเฉพาะเพื่อเพิ่มอัตราการขยายตัวของผลผลิตภาพการผลิตรวมในสาขาการผลิตเหล่านี้ เช่น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคม ไม่ว่าจะเป็น ระบบขนส่งสาธารณะให้ครอบคลุมเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวทั้งในจังหวัดท่องเที่ยวหลักและจังหวัดท่องเที่ยวรอง รวมถึง การจัดทำแอปพลิเคชัน (Application) และ แพลตฟอร์ม (Platform) ที่สนับสนุนการคมนาคมและแหล่งท่องเที่ยวอย่างเบ็ดเสร็จทีเดียว นอกจากนี้ มาตรการส่งเสริมให้เกิดการยกระดับของผลผลิตภาพการผลิตของแรงงานด้านการท่องเที่ยวให้เป็นแรงงานด้านการท่องเที่ยวที่มีความชำนาญเฉพาะทางด้วยการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาแรงงานแบบเฉพาะทาง หรือ Tailored-Made และ ส่งเสริมแรงงานด้านการท่องเที่ยวให้มีความเข้าใจในดิจิทัล (Digital Literacy) เพื่อเพิ่มทักษะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี เช่น การตลาดออนไลน์ หรือ การวิเคราะห์ข้อมูลนักท่องเที่ยว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). สถิติการท่องเที่ยว 2565. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2566, จาก

https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411

คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3

(พ.ศ. 2566 – 2570). กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

Assaf, A. G., and Tsionas, M. (2018). The Estimation and Decomposition of Tourism Productivity.

Tourism Management, 65, 131-142.

- Barros, C. P., and Alves, F. P. (2004). Productivity in the Tourism Industry. *International Advances in Economic Research*, 10(3), 215-225.
- Bayrak, R. (2018). Total Factor Productivity of Tourism Sector of OECD Countries. *Journal of the Faculty of Economics and Administrative Sciences Cankiri Karatekin University*, 8(2), 157-177.
- Chancharonchai, K., Virunhaphon, D., and Vimonsi, P. (2008). Explaining Economic Growth and Total Factor Productivity in Thailand. *Chulalongkorn Journal of Economics*, 20(2), 113-140.
- Dhehibi, B., Frija, A., Aw-Hassan, A., Akroush, S., and Ibrahim, A. (2015). *Approaches to Total Factor Productivity Measurements in the Agriculture Economy*. Jordan: CRP on Dryland Systems (DS).
- Hulten, C. R. (2001). Total Factor Productivity: A Short Biography. In C. R. Hulten, E. R. Dean, and M. J. Harper. (Eds.). *New Development in Productivities Analysis*. (pp. 1-54). University of Chicago Press.
- Kim, J., and Park, J. (2017). *The Role of Total Factor Productivity Growth in Middle-Income Countries*. Retrieved April 11, 2023, from <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/383176/ewp-527.pdf>
- Metcalfe, J. S. (1997). The Evolutionary Explanation of Total Factor Productivity Growth: Macro Measurement and Micro. *Revue d'économie industrielle*, 80(2), 93-114.
- Perez, A. M., Martinez-Sanchez, M. E., and Nicolas-Sans, R. (2022). The Spanish Tourism Sector: Digital Transformation and Total Factor Productivity. *Cuadernos de economía*, 45(127), 140-155.
- Saleem, M. A., Bhutta, Z. M., Nauman, M., and Zahra, S. (2019). Enhancing Performance and Commitment Through Leadership and Empowerment: An Emerging Economy Perspective. *International Journal of Bank Marketing*, 37(1), 303-322.
- Saliola, F., and Seker, M. (2011). *Total Factor Productivity Across the Developing World*. Retrieved April 11, 2023, from <https://documents1.worldbank.org/curated/en/646931468157519398/pdf/682730BRI0ESN00LIC00Productivity023.pdf>
- Srisomboon, S. (2020). *Labor and Labor Productivity in National Account Aspect*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.

Sun, J., Zhang, J., Zhang, J., J., Ma, J., and Zhang, Y. (2015). Total Factor Productivity Assessment of Tourism Industry: Evidence from China. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 20(3), 280-294.

Tzeremes, P. (2019). Analysing the Linkage Between Total Factor Productivity and Tourism Growth in Latin American Countries. *Journal of Economics, Finance and Administrative Science*, 27(54), 119-230.

ผลการศึกษาทักษะชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับ การใช้เทคนิคคำถาม R-C-A ในรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม*

รัชดาพร บุญกอง¹ ทรงยุทธ ดันวัน²

(วันที่รับบทความ: 10 กันยายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 14 พฤศจิกายน 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 21 พฤศจิกายน 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทักษะชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ในรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม โดยนำการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษา ระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร ในภาคการเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 85 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวัดทักษะชีวิตของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A จำนวน 60 ข้อ และนำเข้าสู่ข้อมูลมาประมวลผลโดยใช้ โปรแกรมการวิเคราะห์ทางสถิติ

ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษามีทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และเมื่อวิเคราะห์เป็นราย องค์ประกอบของทักษะชีวิต พบว่า องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักศึกษามี ทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19, องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น นักศึกษามี ทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07, องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักศึกษา มีทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 และองค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่าง สร้างสรรค์ นักศึกษามีทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน, เทคนิคคำถาม R-C-A, ทักษะชีวิต

* งานวิจัยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากคณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร, 2565

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร, E-mail: Ratchataporn.bo@rmu.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

The Results of the Study of Life Skills of Students at Rajamangala University of Technology Isan, Sakon Nakhon Campus That Received Learning Management Flipped Classroom Design Combined with the Use of R-C-A Questioning Techniques in Life and Social Quality Development Course*

Ratchataporn Boonkong¹ Songyuth Tonwan²

(Received: September 10, 2023; Revised: November 14, 2023; Accepted: November 21, 2023)

Abstract

The purpose of this research was to study the results of life skill of students at Rajamangala University of Technology Isan in Sakon Nakhon Campus that received learning management Flipped classroom design combined with the use of R-C-A questioning techniques in Life and Social Quality Development Course. The samples used in the research were undergraduate students at Rajamangala University of Technology Isan Sakon in Nakhon Campus in the second semester of the academic year 2022 totaling 85 people, the instrument used to collect data was the life skills assessment form of students who studied totaling 60 items, and importing the data were processed using a statistical analysis program.

The results showed that the students had life skills at a high level with an average of 4.02 and when analyzing the components of life skills, it was found that component 1: awareness and appreciation of oneself and others. The students had life skills at a high level with an average of 4.19, component 4 building good relationships with others the students had life skills at a high level with an average of 4.07, component 3: dealing with emotions and stress the students had life skills at a high level with an average of 3.92 and component 2: thinking analytically, making decisions and solving problems creatively. The students had life skills at a high level with an average of 3.74, respectively.

Keywords: Flipped Classroom Learning Management, R-C-A Question Technique, Life Skills

* This research project is supported by Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology Isan, Sakon Nakhon Campus, 2022

¹ Assistant professor, Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology Isan, Sakon Nakhon Campus, E-mail: ratchataporn.bo@rmuti.ac.th

² Assistant professor, Faculty of Industry and Technology, Rajamangala University of Technology Isan, Sakon Nakhon Campus

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

สภาพสังคมในศตวรรษที่ 21 หรือสังคมปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านอย่างรวดเร็ว การรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการแก้ไขปัญหาของทุกคนในสังคม รวมถึงความสามารถที่จะดูแลตัวเองได้ ไม่เป็นภาระต่อสังคมและประเทศชาติ อีกทั้งยังสมควรสามัคคี ช่วยดูแลสังคม ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข เป็นความปรารถนาอย่างยิ่งของทุกประเทศ และประเทศไทยก็เช่นกัน ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้จึงให้ความสำคัญต่อคุณภาพของผู้คนทุกคนในประเทศหรือพลเมืองไทยทุกคน ให้มีทักษะชีวิตเพราะทักษะชีวิตหมายถึงความสามารถของบุคคลที่จะจัดการกับปัญหาต่าง ๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต จะเห็นได้จากการระดมการพัฒนาทักษะชีวิตไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ที่ระบุทิศทางการพัฒนาประเทศ คือ (1) การน้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (2) คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (3) การสนับสนุนและส่งเสริมแนวคิดการปฏิรูปประเทศ และ (4) การพัฒนาสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น เป้าหมายในการพัฒนานั้นการพัฒนาเยาวชนแต่ละระดับให้มีคุณภาพ มีทักษะชีวิต สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นพลเมืองไทยที่มีคุณภาพหรืออาจกล่าวได้ว่า “มีหน้าที่เตรียมพลเมืองไทยให้มีคุณภาพ” (Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education, 2017)

การจัดการเรียนการสอนของสถาบันการศึกษาในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้มากกว่าการนั่งฟังการบรรยายหน้าชั้นเรียนของครูผู้สอนแต่เพียงอย่างเดียว โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Construction) ด้วยการใช้กระบวนการเรียนรู้ (Learning Process) การมีส่วนร่วม (Participation) อย่างตื่นตัว (Active) และมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ร่วมมือ ร่วมใจ (Co-Operation) ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Share and Learning) อย่างเช่น ให้นิสิตได้ศึกษาหาข้อมูลนอกชั้นเรียนเพิ่มเติมผ่านระบบสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตด้วยตนเอง เป็นต้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา สามารถเรียนรู้และเข้าใจบทเรียนในชั้นเรียนได้ดียิ่งขึ้น ต่างจากรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม (Traditional Learning) ที่ครูเป็นผู้ป้อนความรู้ประสบการณ์ให้ผู้เรียนในลักษณะของครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนแบบกลับด้าน (Flipped Learning) กล่าวคือ การจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านนั้น จะมุ่งเน้นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเองตามทักษะความรู้ ความสามารถและสติปัญญาของเอกกัตบุคคล (Individualized Competency) ตามอัตราความสามารถทางการเรียนแต่ละคน (Self-Paced) โดยครูจัดความรู้ให้ผ่านสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology) เรียกโดยย่อว่า ICT หมายถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัล เครื่องมือสื่อสาร หรือเครือข่ายคอมพิวเตอร์ มาใช้ในการเข้าถึง จัดการ บูรณาการ ประเมินผล และสร้างข้อมูล และเป็นลักษณะการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียนอย่างอิสระทั้งด้านความคิดและวิธีปฏิบัติ ดังนั้น การสอนแบบกลับทางจะเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ครูไม่ใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้

แต่จะมีบทบาทเป็นติวเตอร์ (Tutors) หรือโค้ช (Coach) ที่จะเป็นผู้จุดประกายและสร้างความสนุกสนานในการเรียน รวมทั้งเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียน (Facilitators) ในชั้นเรียนนั้น ๆ การจัดประสบการณ์ทางการเรียนแบบห้องเรียนกลับทาง (Flipped Classroom) นั้นจะก่อให้เกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ที่เรียกว่า “การเรียนรู้จริงหรือการเรียนรู้แบบรอบรู้” ซึ่งเป็นการเรียนที่ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของเด็ก เพิ่มความร่วมมือระหว่างผู้เรียน เพิ่มความมั่นใจในตนเองของผู้เรียน และช่วยให้โอกาสแก่นักเรียนได้ปรับปรุงแก้ไขตนเองในการเรียนรู้ให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Panich (2013) ได้อธิบายความหมายของห้องเรียนกลับด้านไว้ว่า ห้องเรียนกลับด้านเป็นกระบวนการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่งซึ่งเปลี่ยนจากการใช้ช่วงเวลาของการบรรยายเนื้อหา (Lecture) ในห้องเรียนมาเป็นการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อฝึกแก้โจทย์ปัญหาและประยุกต์ใช้จริง ส่วนการบรรยายจะอยู่ในช่องทางอื่น ๆ เช่น วิดีโอ วิดีโอออนไลน์ ฯลฯ ซึ่งผู้เรียนเข้าถึงได้เมื่ออยู่ที่บ้านหรือนอกห้องเรียน ดังนั้น การบ้านที่เคยมอบหมายให้กับผู้เรียนฝึกทำเองนอกห้องจะกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในห้องเรียนและในทางกลับกันเนื้อหาที่เคยถ่ายทอดโดยการบรรยายในห้องเรียนจะถูกเปลี่ยนไปอยู่ในรูปสื่อที่ผู้เรียนได้เรียนรู้เองที่บ้านหรือที่อื่น ๆ นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่าห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นการเรียนรู้ที่ครูจะเน้นช่วยให้นักเรียนเข้าใจหลักการ ไม่ใช่ท่องจำ หัวใจคือครูเน้นทำหน้าที่ช่วยแนะนำการเรียนของเด็ก ไม่ใช่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ครูเปลี่ยนจากบทบาทปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนทั้งชั้นมาเป็นการปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนเป็นรายคน

การใช้เทคนิคคำถาม R-C-A ในกิจกรรมที่กำหนดให้มีการอธิบายแสดงความรู้สึกลึกซึ้งและการประยุกต์ความคิด อย่างมีประสิทธิภาพหลังการจัดการเรียนรู้ไปแล้วในแต่ละครั้ง ด้วยประเด็นคำถามสะท้อนกลับ เชื่อมโยง ปรับใช้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บทเรียนสำคัญ ที่จะพัฒนาและเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับตัวผู้เรียน ได้ตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น รู้จักการจัดการกับอารมณ์และความเครียดอย่างเหมาะสมและรู้จักสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น รู้จักคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้วยวิธีการสะท้อนกลับ (Reflect) ความรู้สึกและความคิดที่ได้รับจากการปฏิบัติกิจกรรมนำมาเชื่อมโยง (Connect) กับประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาหรือที่ตนเองได้เรียนรู้มาแล้วนั้น ซึ่งเป็นองค์ความรู้ใหม่แล้วนำมาปรับใช้ (Apply) ในชีวิตประจำวันของตนเองได้ ทั้งชีวิตในปัจจุบันและชีวิตอนาคต เรียกการใช้คำถามดังกล่าวโดยย่อว่า คำถาม R-C-A ซึ่งย่อมาจาก Reflect : สะท้อนกลับ Connect : เชื่อมโยง Apply : ปรับใช้ หรือประยุกต์ใช้ (Jongnimitsathaporn and Woranetsudathip, 2013)

นอกจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะชีวิตก็เป็นสิ่งที่ควรให้ความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชาทางด้านสังคมศาสตร์ (Department of Curriculum and Instruction Development, 2000) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิตไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่จะคิดพิจารณา ตัดสินใจแก้ปัญหา และปรับตัวให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาและสถานการณ์ต่าง ๆ สามารถดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสม

ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปให้มีสุขภาพที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ร่วมสร้างสรรค์สังคมให้เป็นสังคมที่มีสุขภาพดี เช่นเดียวกับองค์การอนามัยโลก (WHO, 1994) ให้ความหมาย “ทักษะชีวิต” คือความสามารถอันประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะ ซึ่งสามารถจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ในสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุขและสามารถเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต ส่วนคำนิยามของทักษะชีวิต (Life Skills) ที่องค์การอนามัยโลก (WHO, 1994) เน้นคือ การให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตของบุคคลที่มีความเหมาะสมและทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งปัญหาของสังคมในยุคปัจจุบันมีมากมาย อาทิเช่น ปัญหาเรื่องยาเสพติด โรคเอดส์ บทบาทหญิงชาย ชีวิตครอบครัว สุขภาพ อิทธิพลสื่อ รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยมีความตั้งใจที่จะนำการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A ในรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาทักษะชีวิตที่ใช้การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A ของนักศึกษา ในรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม

สมมติฐานการวิจัย

ทักษะชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีวิทยาเขตสกลนคร ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A ในรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม อยู่ในระดับมากขึ้นไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน คือ การจัดการเรียนรู้โดยให้นักศึกษาเรียนรู้นอกห้องเรียนจากสื่อการสอน ใฟล์วิดีโอที่พัฒนาขึ้น ค้นคว้าจากเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำงานหรือการบ้านที่ได้รับมอบหมายมาทำที่ห้องเรียน ฝึกคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหาแล้วนำมาอภิปรายร่วมกันในชั้นเรียน โดยมีอาจารย์คอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดเป็นการจัดการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) มากขึ้น แทนที่การสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) ที่สำคัญยังสามารถช่วยแก้ปัญหาเรื่องการบ้านได้ด้วย นอกจากนี้แล้ว การจัดประสบการณ์ทางการเรียนแบบห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) นั้น จะก่อให้เกิดกระบวนการสร้างองค์ความรู้ ที่เรียกว่า “การเรียนรู้แบบรอบรู้หรือการเรียนรู้ให้รู้จริง (Mastery Learning)” (Bergmann and Sams, 2012; Morrasi, 2013; Iamamnuaysuk, 2013; Panich, 2013; Pahay, 2013)

2. แนวคิดการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A คือการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A การตั้งคำถามกับนักเรียนหลังจากใช้กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์หรือตัวชี้วัดการเรียนรู้ของนักเรียนในแต่ละครั้ง ครูจะต้องตั้งคำถามเพื่อการสนทนาสอบถามให้นักเรียนได้สะท้อน เชื่อมโยง และปรับใช้ สอดรับกันให้เกิดคุณลักษณะทักษะชีวิต องค์ประกอบเดียวกันอย่างต่อเนื่องและมุ่งเน้นการพัฒนาองค์ความรู้ทิศทางเดียวกัน โดยเริ่มจากการถามความรู้สึกหรือมุมมอง (Reflect) เป็นการถามถึงสิ่งที่ผู้เรียนสังเกตเห็น มองเห็นหรือสัมผัส หรือถามถึงความรู้สึกของผู้เรียนที่เกิดขึ้นในขณะที่ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ในช่วงเวลานั้น จากนั้นถามต่อด้วยคำถามให้คิดเชื่อมโยง (Connect) เป็นการถามเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างประสบการณ์หรือความรู้ที่มีมาก่อนกับประสบการณ์หรือความคิดที่เกิดจากการเรียนรู้ใหม่ในช่วงเวลานั้น และจบด้วยคำถามให้อภิปรายเพื่อการปรับใช้ (Apply) ด้วยการสร้างความคิด จินตนาการและองค์ความรู้ เตรียมพร้อมสำหรับใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่อาจเผชิญในอนาคตทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยได้กำหนดการตั้งคำถาม R-C-A เพื่อสอบถามผู้เรียนหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการจัดกิจกรรม ใช้เวลา 5-10 นาที ที่แสดงความต่อเนื่อง สอดรับความคิด ความรู้สึก ของผู้เรียนอย่างมีทิศทางเดียวกัน (Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education, 2016; Jongnimitsathaporn and Woranetsudathip, 2013)

3. แนวคิดทักษะชีวิต คือ คุณลักษณะหรือความสามารถเชิงสังคมจิตวิทยา ที่เป็นทักษะภายในส่วนบุคคลที่จะช่วยให้สามารถเผชิญสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต รวมถึงความสามารถของบุคคลในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง ครอบครัว และสังคม ด้วยความรู้ ความเข้าใจ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการดูแลสุขภาพ ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม คุณธรรมจริยธรรม ฯลฯ เพื่อให้สามารถมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข การตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาในการเผชิญต่อโลกภายนอกและสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งทักษะชีวิตมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด และองค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (Khamliang, et al., 2011; Thammabut, 2011)

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตของงานวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในชั้นเรียน โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre Experimental Design)

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร ประจำปีการศึกษา 2565 จำนวน 562 คน ที่ต้องลงทะเบียนเรียน ในรายวิชาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป กลุ่มวิชาทักษะการมีส่วนร่วมทางสังคมและชุมชน (Social and Community Engagement Skill) จำนวน 2 รายวิชา 5 หน่วยกิต ตลอดหลักสูตร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร ในภาคการเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา การพัฒนาคุณภาพชีวิต และสังคม จำนวน 85 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ ผลการศึกษาทักษะชีวิต

เครื่องมือที่ใช้วิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A จำนวน 6 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง

2. แบบวัดทักษะชีวิตของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A โดยสร้างจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างคำถาม จากนั้นนำแบบวัดทักษะชีวิตไปตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่า IOC (Item-Objective Congruence Index) โดยผู้เชี่ยวชาญสาขาศิลปศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์เฉพาะ ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษาในข้อคำถาม จากนั้นพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ได้ข้อคำถาม 60 ข้อ มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A ตามแผนการเรียนรู้ จากนั้นให้นักศึกษาทำแบบสอบถามเพื่อวัดทักษะชีวิต

การวิเคราะห์ข้อมูล

วัดทักษะชีวิตของนักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวัดระดับพฤติกรรม/ความคิดเห็นจากการหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งการแปลผลค่าระดับคะแนนเป็น 5 ระดับ คือ 1.00 - 1.5 หมายถึง น้อยที่สุด 1.51 - 2.50 หมายถึง น้อย 2.51 - 3.50 หมายถึง ปานกลาง 3.51 - 4.50 หมายถึง มาก และ 4.51 - 5.00 หมายถึง มากที่สุด ตามลำดับ

สรุปผลการวิจัย

ผลการประเมินทักษะชีวิต

ตารางที่ 1 การประเมินพฤติกรรม/ความคิดเห็นของนักศึกษาภายหลังจากจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A

ลำดับ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น				
1.1 การรักและเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น		4.30	0.74	มาก
1.	ฉันพอใจในทุกอย่างที่เป็นตัวฉัน	4.29	0.72	มาก
2.	ฉันชอบที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาตนเองตลอดเวลา	4.16	0.74	มาก
3.	ฉันรู้สึกว่าคุณค่าของฉันมีค่าไม่น้อยกว่าคนอื่น	3.92	0.99	มาก
4.	ฉันพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเองและยอมรับ ผลการเปลี่ยนแปลงนั้นได้	4.47	0.70	มาก
5.	ฉันแสดงความยินดีกับเพื่อน ๆ เมื่อเพื่อนได้รับรางวัลต่าง ๆ	4.64	0.57	มากที่สุด
1.2 การยอมรับความแตกต่างระหว่างตนเองและผู้อื่น		4.27	0.74	มาก
6.	ฉันรับรู้ได้ว่าเวลาที่ฉันมีอารมณ์ที่แตกต่างกัน ฉันจะพูดคุยกับคนอื่น ด้วยท่าทีที่แตกต่างกันด้วย	3.66	0.87	มาก
7.	ฉันจะไม่เอาจุดเด่นของเพื่อนมาเปรียบเทียบกับตนเองแล้วทำให้รู้สึกแย่ลง	4.05	0.96	มาก
8.	ฉันคิดว่าคนแต่ละคนมีความสามารถไม่เหมือนกัน บางคนเด่นด้านดนตรี บางคนเด่นด้านกีฬา	4.55	0.66	มากที่สุด
9.	ฉันยินดีและพร้อมที่จะเปิดโอกาสให้เพื่อนได้ แสดงความต้องการของเขา	4.49	0.61	มาก
10.	ฉันยอมรับว่าสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน	4.62	0.58	มากที่สุด
1.3 การภาคภูมิใจในตนเองและผู้อื่น		4.13	0.78	มาก
11.	ฉันรู้สึกพอใจในความสามารถของตนเอง	4.25	0.77	มาก
12.	ฉันรู้สึกภูมิใจที่อาจารย์ขอให้ช่วยงานของมหาวิทยาลัย	4.19	0.89	มาก
13.	ฉันสามารถช่วยเหลือแบ่งเบาภาระของพ่อแม่ผู้ปกครองได้	4.14	0.76	มาก
14.	ฉันเป็นที่พึ่งพาของผู้อื่นได้เสมอ	3.81	0.82	มาก
15.	ฉันจะกล่าวคำชมเชยและสนับสนุนเมื่อผู้อื่นทำ คุณงามความดี	4.26	0.68	มาก
1.4 ความรับผิดชอบต่อสังคม		4.04	0.85	มาก
16.	ฉันไม่ขับรถจักรยานยนต์แข่งซายเพราะผิดกฎหมายและก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้	3.92	0.91	มาก
17.	เมื่อพบก๊อกน้ำปิดไม่สนิท ฉันจะปิดทันที	4.19	0.81	มาก
18.	ฉันไม่ขีดเขียนโต๊ะเรียน เพราะจะทำให้โต๊ะสกปรก	4.07	0.83	มาก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
19.	ฉันปิดไฟทุกดวงก่อนออกจากห้องเรียน	4.11	0.85	มาก
20.	ฉันแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของมหาวิทยาลัย ไม่ต้องรอให้อาจารย์เตือน	3.89	0.86	มาก
รวม		4.19	0.78	มาก
องค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจและแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์				
21. การคิดวิเคราะห์และเชื่อมโยง		3.73	0.96	มาก
21.	ฉันสแกนไวรัสก่อนดาวน์โหลดข้อมูลจากอีเมล ลงในเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อลดการสะสมของไวรัส	3.62	0.91	มาก
22.	อาจารย์สอนว่าฉันไม่ควรช่วยดูดซับน้ำเอาไว้ ฉันคิดว่าฉันจะไม่ตัดไม้ทำลายป่า เพื่อป้องกันไม่ให้ น้ำท่วม	4.05	0.72	มาก
23.	การนั่งกระโปรงสั้นมาก ใส่เสื้อตัวเล็กรัดหน้าอกไปเที่ยว ฉันคิดว่าเป็นการแต่งกายที่ล่อแหลม อาจก่อให้เกิดอันตรายกับตนเองได้	3.91	1.09	มาก
24.	มีข่าวโรคโควิด-19 ระบาด มีคนป่วยเสียชีวิต ฉันจึงสวมหน้ากากอนามัย และหมั่นล้างมือ เว้นระยะห่าง	4.28	0.87	มาก
25.	ฉันสอบตก เพราะฉันมัวแต่เล่นเกม	2.81	1.23	ปานกลาง
2.2 การตัดสินใจและแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์		3.74	0.71	มาก
26.	ฉันปรึกษาพ่อแม่ หรือผู้ปกครองทุกครั้งที่เกิดปัญหา	3.64	1.07	มาก
27.	เมื่อเพื่อนบอกว่าฉันทำการบ้านผิดฉันจะทบทวนก่อนแก้ไข	3.87	0.84	มาก
28.	เมื่อฉันไม่เข้าใจเรื่องที่เรียน ฉันจะค้นคว้าหา ข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้	3.88	0.82	มาก
29.	เมื่อฉันพบปัญหา ฉันจะค้นหาสาเหตุของปัญหานั้น ๆ เพื่อหาทางแก้ไข	4.07	0.69	มาก
30.	เมื่อเพื่อนชวนไปเที่ยว ฉันไม่ไป แต่ฉันจะชวนเพื่อนไปเล่นกีฬา	3.24	1.11	ปานกลาง
รวม		3.74	0.84	มาก
องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด				
3.1 ขอมรับกับอารมณ์ของตัวเอง		3.77	1.06	มาก
31.	เมื่อต้องออกไปรายงานหน้าชั้นเรียนฉันจะรู้สึกประหม่าไม่มั่นใจ	3.89	1.15	มาก
32.	ฉันรู้สึกว่าเป็นคนหงุดหงิดง่ายเมื่อโดนเพื่อนล้อเลียน	3.13	1.27	ปานกลาง
33.	ฉันทนไม่ได้ที่จะให้ใครมาเอาเปรียบ	4.06	1.05	มาก
34.	เมื่อฉันตอบคำถามผิดต่อหน้าเพื่อนในห้องเรียนฉันคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา	3.82	0.88	มาก
35.	หนึ่งในผู้คนที่มียารมณ์ขัน สนุกสนานของห้องเรียนจะมีฉันอยู่เสมอ	3.95	0.97	มาก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
3.2 การจัดการกับอารมณ์		3.93	0.94	มาก
36.	เมื่อถึงเวลาสอบ ฉันจะรู้สึกเครียดและวิตกกังวลมาก เพราะ ไม่มั่นใจว่าจะทำข้อสอบได้	3.56	1.25	มาก
37.	เมื่อเพื่อนเรียนไม่เข้าใจ ฉันจะช่วยอธิบายด้วยความเต็มใจ	3.84	0.90	มาก
38.	ถ้าฉันผิดหวังฉันจะไม่ทุกข์ใจ เพราะฉันได้พยายามทำจนสุดความสามารถแล้ว	4.12	0.82	มาก
39.	ฉันเชื่อว่าหากตนเองพยายามมากกว่านี้ ผลการเรียนจะต้องดีขึ้นแน่นอน	4.29	0.80	มาก
40.	ถึงแม้บางครั้งต้องทำงานมากกว่าเพื่อนในกลุ่ม ฉันก็เต็มใจทำโดยไม่คิดว่า เป็นการเสียเปรียบ	3.82	0.95	มาก
3.3 การจัดการกับความเครียด		4.06	0.87	มาก
41.	ฉันระบายความเครียดด้วยการออกกำลังกาย เล่นกีฬา	3.56	1.12	มาก
42.	ฉันพยายามระบายความเครียดกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการฟังเพลง/เล่นเกมส์/ดูหนัง	4.29	0.94	มาก
43.	ฉันให้กำลังใจตนเองว่าทุกสิ่งทุกอย่างจะดีขึ้น	4.21	0.89	มาก
44.	เมื่อเกิดปัญหาฉันจะคิดหาวิธีต่าง ๆ จะแก้ปัญหาหรือควบคุมสถานการณ์ให้ได้	4.18	0.68	มาก
45.	เมื่อเกิดปัญหาฉันพยายามค้นหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น	4.08	0.71	มาก
รวม		3.92	0.96	มาก
องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น				
4.1 การใส่ใจและเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน		4.20	0.74	มาก
46.	ฉันแนะนำตัวให้เพื่อนที่ย้ายมาใหม่ได้รู้จัก	3.91	0.85	มาก
47.	เมื่อเพื่อนต้องการความช่วยเหลือ ฉันเต็มใจช่วยโดยไม่หวังผลตอบแทน	4.35	0.65	มาก
48.	เมื่อทำงานกลุ่ม ฉันจะให้ความสนใจและ ความสำคัญกับความคิดของเพื่อน ๆ	4.34	0.68	มาก
49.	เมื่อเพื่อนมีปัญหาฉัน จะหาวิธีให้เพื่อนได้ปรับความเข้าใจกัน	4.12	0.82	มาก
50.	เมื่อเพื่อนมีความสามารถในเรื่องใด ๆ ฉันจะ คอยส่งเสริมเสมอ	4.28	0.70	มาก
4.2 การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ		3.97	0.85	มาก
51.	ฉันมักจะสื่อสารให้เพื่อนรู้ว่าฉันไม่เห็นด้วยกับเขาโดยการยกมือ หรือรอให้เค้าพูดจบแล้ว ค่อยแสดงความคิดเห็นของฉัน	3.73	0.88	มาก
52.	ฉันชอบที่จะนั่งคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ มากกว่าการที่คิดเองคนเดียว	4.18	0.89	มาก
53.	เวลาเจอเพื่อนที่ฉันยังไม่สนิทสนมฉัน ก็ สามารถพูดคุยกับเขาได้	3.87	0.95	มาก
54.	ฉันสามารถทำให้ผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่ฉันสื่อสารได้	3.66	0.88	มาก
55.	เวลาคุยกับเพื่อน ฉันจะแสดงออกกับเพื่อนให้ เขาทราบว่าฉันกำลังฟังอยู่ เช่น พยักหน้า หรือสบตา	4.39	0.66	มาก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
4.3	การให้ความร่วมมือและทำงานร่วมมือกับผู้อื่นได้	4.05	0.83	มาก
56.	เมื่อมหาวิทยาลัยจัดกิจกรรม ฉันจะเข้าร่วมทุกครั้ง	3.67	0.92	มาก
57.	เมื่อทำงานกลุ่ม ฉันจะรับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ	4.01	0.75	มาก
58.	ฉันเชื่อว่าสมาชิกในกลุ่มจะสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างดี	4.14	0.86	มาก
59.	ฉันสนับสนุนความคิดของเพื่อนและให้ความร่วมมือกับสมาชิกในกลุ่มเสมอ	4.36	0.69	มาก
60.	ฉันชอบแสดงความคิดเห็นร่วมกับเพื่อน	4.07	0.95	มาก
รวม		4.07	0.81	มาก
รวมทั้งหมด		4.02	0.84	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การประเมินพฤติกรรม/ความคิดเห็นของนักศึกษา หลังการจัดการเรียนรู้จัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A นักศึกษามีทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายองค์ประกอบของทักษะชีวิตเมื่อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า องค์ประกอบที่ 1 การตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น นักศึกษามีทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 องค์ประกอบที่ 4 การสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น นักศึกษามีทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 องค์ประกอบที่ 3 การจัดการกับอารมณ์และความเครียด นักศึกษามีทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 และองค์ประกอบที่ 2 การคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักศึกษามีทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี วิทยาเขตสกลนคร ในรายวิชาการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม สรุปผลการวิจัยได้ว่า การประเมินพฤติกรรมความคิดเห็นของนักศึกษาหลังการจัดการเรียนรู้จัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน ร่วมกับการใช้เทคนิคคำถาม R-C-A นักศึกษามีทักษะชีวิตอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Moeller (2014, Abstract) ได้ศึกษาการใช้วิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านเพื่อเสริมสร้าง ทักษะและความเข้าใจในเครื่องปั้นดินเผา ผลการศึกษา พบว่า การสอนด้วยวิธีการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านเป็นการเปลี่ยนวิธีการสอนแบบเดิมในรายวิชาประวัติศาสตร์เครื่องปั้นดินเผา ที่เน้นการสอนแบบบรรยายในชั้นเรียนและให้การบ้านไปทำที่บ้าน ปรับเป็นวิธีการสอนโดยครูทำวิดีโอสาธิตวิธีการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบันทึกไว้ให้นักเรียนไปศึกษาที่บ้าน

จากนั้นวันต่อมาเมื่อถึงชั่วโมงเรียน ครูจะถามคำถามให้นักเรียนตอบ และสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนแต่ละคนจากการได้ศึกษาวิดีโอด้วยตนเองที่บ้าน จากนั้นครูก็ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริง และมีการสรุปและอภิปรายเนื้อหาที่ได้เรียนมาทั้งหมด ปรากฏว่าผลคะแนนด้านทักษะและความเข้าใจเพิ่มขึ้นสูงจากที่เคยเรียนด้วยวิธีการสอนแบบดั้งเดิม เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Damkham (2013, Abstract) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มและคำถามอาร์-ซี-เอ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในวิชาคอมพิวเตอร์ และพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มและคำถาม อาร์-ซี-เอ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในวิชาคอมพิวเตอร์ และ 2) ศึกษาผลการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2555 โรงเรียนบ้านแม่ปิง อำเภอปาย จำนวน 16 คน ผลการพัฒนาทักษะชีวิตนักเรียนมีดังนี้ 1) ด้านการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่นอยู่ในระดับ มาก 2) ด้านการคิดวิเคราะห์ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ อยู่ในระดับดีมาก และ 3) ด้านการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น อยู่ในระดับดีมาก อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Surapumpichit (2011, Abstract) ได้พัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการด้านทักษะชีวิตของนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยผลการวิจัยสรุปได้ว่า ปัญหาที่สำคัญมี 4 ปัญหา ได้แก่ ปัญหาเสพติด ปัญหาเรื่องเพศวัตถุนิยมและอินเทอร์เน็ตสำหรับนักศึกษาการศึกษานอกระบบและการศึกษา ตามอัธยาศัยปัญหาทักษะชีวิตที่พบคือ การตัดสินใจการแก้ปัญหาการจัดการกับอารมณ์และความเครียด ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกับการดำเนินชีวิตทำให้เกิดความสับสนกับข้อใจและวิตกกังวล หากปล่อยไว้จะเกิดเป็นปัญหารุนแรงต่อไป นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาการสอนทักษะชีวิต คือ รูปแบบการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่จะเรียนรู้และเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะชีวิตได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การเลือกกิจกรรม สำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักศึกษาเรียนรู้นอกห้องเรียน (กลับด้าน) ผู้สอนควรคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ความสามารถ ประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียน
2. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงระยะเวลาในการทำงาน ความเหมาะสมของเวลา และภาระงานที่ทำ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ เช่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดวิเคราะห์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- Bergmann, J., and Sams, A. (2012). *Flip Your Classroom Reach Every Student in Every Class Every Day*. USA: ISTE and ASCD.
- Moeller, P. (2014). *Using a Flipped Learning Approach to Strengthen Pottery Skills & Comprehension*. Master of Science in Education-Fine Arts. USA: University of Wisconsin-River Falls.
- WHO. (1994). *Life Skills Education for Children and Adolescents in Schools*. Geneva: WHO.
- Department of Curriculum and Instruction Development. (2000). *School Management Guidelines for Learning Reform*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.
- Khamliang, K., et al. (2011). *Textbook for Basic Health Education 6, Mathayom 6*. Bangkok: Aimphan.
- Surapunpichit, K. (2011). *Development of A Non-Formal Education Activity Model to Enhance Life Skills for the Non-Formal and Informal Education Students*. Doctoral dissertation, Ph.D., Chulalongkorn University, Bangkok.
- Morrasi, C. (2013). *Learning Achievements from the Backward Design Instruction and Flipped Classroom on Social Network for the Course in Problem Analysis and Solution for Grade 5 Students*. Master thesis, M.S.Ind.Ed., King Mongkut's University of Technology Thonburi, Bangkok.
- Damkham, T. (2013). *Results of Using Group Activity And R-C-A Questions to Promote Understanding in Computer Subject and to Develop Life Skills of Prathom Suksa 6 Students*. Master thesis, M.Ed., Chiang Mai University, Chiang Mai.
- Jongnimitsathaporn, P., and Woranetsudathip, N. (2013). R-C-A Questioning Techniques and Life Skill Development. *Journal of Education Khon Kaen University*, 36(2), 1-5.
- Thammabut, M. (2011). Improving the Quality of Learning using PBL (Problem-Based Learning). *Academic journal*, 5(2), 11-17.
- Iamamnuaysuk, L. (2013). *Creating Media on Mobile Computing Devices About Movement in the System Introduction to Digital Using the Flipped Classroom Teaching Method*. Master thesis, M.S., Department of Computer for communication branch Graduate School, Bangkok.
- Panich, W. (2013). *Teacher for Students Create A Flipped Classroom*. (2nd ed.). Bangkok: SR Printing Mass Products.
- Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. (2016). *Guidelines for Developing Life Skills*. Bangkok: National Office of Buddhism.

Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education. (2017). *Life Skills, 21st Century Teacher Code*. Bangkok: UNICEF Thailand.

Pahay, S. (2013). Flipped Classroom: A New Dimension of Classroom in the 21st Century. In *Documents Meeting of school administrators under the jurisdiction of the Phrae Primary Educational Service Area Office 2*. At the education area meeting room Phrae Primary Education Area 2 (Part 2). Phrae: Phrae Primary Educational Service Area Office 2.

ความรู้และพฤติกรรมการจัดการขยะติดเชื้อภายในครัวเรือนของประชาชนหมู่ 4 ในเขตเทศบาลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก*

สุวิมล ทาริวงศ์¹ อรรถพล รอดแก้ว, จิตศิริน ก้อนคง²

กัญจนภา ไหวพาน, ศิริลักษณ์ อุดมสุข³

(วันที่รับบทความ: 10 ตุลาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 18 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 20 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยติดเชื้อของประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่ที่ 4 เทศบาลตำบลพลายชุมพล จังหวัดพิษณุโลก โดยมีจำนวนอาสาสมัครรวม 150 คน อาสาสมัครส่วนใหญ่ร้อยละ 86.00 ตระหนักถึงความสำคัญของการแยกขยะติดเชื้อก่อนนำไปกำจัด และอาสาสมัครส่วนใหญ่ร้อยละ 87.30 มีความรู้ถูกต้องว่าอุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล เช่น หน้ากากอนามัยที่ใช้แล้ว จัดว่าเป็นขยะติดเชื้อ เป็นต้น อาสาสมัครส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 80.00 มีความเห็นตรงกันเกี่ยวกับประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมในการแยกขยะติดเชื้อ การฆ่าเชื้อในอุปกรณ์ทดสอบ และการใช้ถังขยะที่กำหนดเพื่อวัตถุประสงค์ในการกำจัด อาสาสมัครส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.70 เชื่อว่าการใช้ชุดทดสอบแอนติเจน (ATK) มีผลกระทบอย่างมากต่อการเพิ่มขึ้นของความเสี่ยงจากการติดเชื้อ อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าอาสาสมัครมีความเข้าใจผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งร้อยละ 84.00 เชื่อว่าการแยกขยะติดเชื้อไม่จำเป็นต้องมีการบำบัดเพิ่มเติมใด ๆ นอกจากนี้ ยังมีอาสาสมัครจำนวนมากที่เข้าใจผิดว่าหน้ากากอนามัยแบบผ้ามีการย่อยสลายอย่างปลอดภัย คะแนนความรู้เฉลี่ย 0.83 ± 0.37 แสดงถึงระดับความเข้าใจที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่ามีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนหลายประการที่พบในการจัดการขยะติดเชื้อ ผลการศึกษานี้สามารถนำไปสู่การดำเนินการวิจัยในอนาคตและใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์การจัดการขยะติดเชื้อในชุมชนที่คล้ายคลึงกัน

คำสำคัญ: การจัดการขยะติดเชื้อ, พฤติกรรม, ระดับความรู้, การจัดการของเสียในครัวเรือน

* บทความวิจัย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม

¹ อาจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม, E-Mail: suwimol.t@psru.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม, E-Mail: Attaphol_Rn@psru.ac.th, E-Mail: chitsirin@psru.ac.th

³ นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์, คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพิษณุโลกสงคราม

The Knowledge and Behavior Regarding Household Infectious Waste Management in Phlai Chumphon Municipality, Mueang District, Phitsanulok Province*

Suwimol Thariwong¹ Atthaphol Rodkaew, Chitsirin Konkong²

Kunchanapa Waipan, Sirilak Audomsuk³

(Received: October 10, 2023; Revised: December 18, 2023; Accepted: December 20, 2023)

Abstract

The objective of this study was to gain insight into the knowledge and behaviors pertaining to the management of infectious household waste among the residents of Moo 4 villages in Phlai Chumphon Municipality, located in Phitsanulok Province among the total number of 150 participants, a significant majority of 86.00% expressed recognition on the significance of isolating infectious waste prior to its disposal. A significant majority of participants, namely 87.30%, accurately recognized personal protective equipment such as masks utilized by individuals affected with a disease as being classified as infectious waste. A majority of respondents, specifically over 80.00%, expressed consensus regarding the environmental advantages associated with the segregation of infectious waste, disinfection of testing equipment, and utilization of designated bins for disposal purposes. A majority of respondents, specifically 80.70%, expressed the belief that the utilization of Antigen Test Kits (ATKs) had a substantial impact on the escalation of infectious waste. Nevertheless, it was apparent that there were misconceptions among the participants. Specifically, a significant majority of 84.00% held the belief that separated infectious waste did not necessitate any additional treatment. Additionally, a considerable number of individuals were under the mistaken impression that fabric surgical masks degraded in a safe manner. The mean knowledge score was 0.83 ± 0.37 , indicating a satisfactory level of comprehension. However, it is important to note that there are various myths within the treatment of infectious waste. The present study provides significant insights that might inform future research and establish a fundamental framework for developing methods for managing infectious waste in comparable areas.

Keywords: Infectious Waste Management, Behavior, Knowledge Level, Household Waste Practices

* Research Article from Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

¹ Instructor, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University, E-Mail: suwimol.t@psru.ac.th

² Assistant Professor, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University, E-Mail: Atthaphol_Rn@psru.ac.th, E-Mail: chitsirin@psru.ac.th

³ Undergraduate student in Public Health Program, Faculty of Science and Technology, Pibulsongkram Rajabhat University

Introduction

The SARS-CoV-2-caused the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic was unexpected and first spotted in Wuhan, China in December 2019. It quickly became a global health crisis, impacting over 227 countries and challenging global response efforts (Gurría, 2023; WHO, 2023). The current pandemic has become a major public health issue, posing significant challenges to global societal, infrastructural, and governmental capabilities, according to the organization for economic co-operation and development (OECD) (WHO, 2020). In mid-2021, Thailand rebounded after using community-based contact tracing, isolation, and border control to contain the pandemic by December 2020. The increase in cases, mostly due to the highly contagious Delta strain (B.1.617.2), has underlined the need for comprehensive and adaptive treatments to combat its changing course and serious consequences. Government initiatives, healthcare systems, and demographics have affected these outcomes differently among countries (Oxford Policy Management and United Nations, 2020; Thye, et al., 2021; Kuai and Ser, 2021).

The COVID-19 pandemic has increased the usage of disposable personal protective equipment (PPE) such as masks, gloves, aprons, and others (El-Ramady, et al., 2021). PPE use is increasing to protect frontline medical staff and the public. It has also increased global medical and infectious waste. Trash production has increased throughout the epidemic (Nzediegwu and Chang, 2020). In China, hospital medical waste increased, requiring garbage plants and 46 mobile waste treatment facilities to handle over 240 metric tons of waste everyday. Barcelona generated 1,200 tons of medical waste, up 350% from the average 275 tons (Sarkodie and Owusu, 2020). Thailand's infectious waste has also increased. October 2021 to September 2022 recorded 110,427.65 tons of infectious waste. This was a 22.68% increase from 2021, when infectious waste reached 90,009.23 tons (Bureau of Environmental Health, 2022). Due of COVID-19's persistence on surfaces, household and clinical waste has increased in numerous countries, making waste management difficult (Kampf, et al., 2020). Thermal methods like incineration and microwave treatment are commonly used for hazardous waste management (Klemeš, et al., 2020). However, the pandemic increased waste volume, requiring treatment capacity expansion. In Wuhan, municipal solid waste incinerators and cement kilns were used (Luhar, et al., 2022). Even though PPE waste is increasing, public education about proper disposal and separation of infectious waste is needed. Even in places with excellent waste management systems, improper waste management causes health and environmental problems. Countries must meet the epidemic's immediate demands while simultaneously developing effective, adaptive, and secure medical waste management procedures. This issue affects the ecology and public health (Al-Emam and Al-Yousfi, 2021).

Infectious waste increased due to COVID-19 pandemic use of PPE emphasizing the significance of waste management. Technology and treatment methods improve, yet public understanding remains challenging. The unintended combining of waste types, especially infectious waste, can release pollutants and spread viruses like coronavirus. In order to prevent this, waste separation and disposal must be fully understood. Public education on infectious waste handling methods is essential for effective management. This study examines household knowledge and behavior about infectious waste management in Phlai Chumphol Subdistrict, Mueang District, Phitsanulok Province. Develop insights to improve community waste disposal protocols.

Research Objectives

To assess infectious waste management knowledge and behavior in Phlai Chumphol Subdistrict, Mueang District, Phitsanulok Province.

Literature Reviews

Definition and Classification of Infectious Waste

The 2002 Ministerial Regulations on the Disposal of Infectious Waste define "infectious waste" as trash containing germs in quantities or concentrations that cause disease. Medical diagnostics, therapy, immunization, disease testing, post-mortems, and research produce most such waste. This includes (1) human or animal remains from surgical procedures, post-mortem examinations, or experimental animals; (2) sharp objects such as needles, blades, syringes, glass tubes, containers, slides, and slide covers; and (3) materials such as cotton, gauze, or rubber hoses that have or possibly come into contact with blood, blood products, bodily fluids, or live pathogen vaccines. Infectious waste refers to materials that have been exposed to bodily fluids of patients, including but not limited to mucus, saliva, and blood. (Hanpanjakit, et al., 2018). During the outbreak of COVID-19, there was a notable increase in the volume and sources of solid waste. It is of crucial significance for relevant organizations and countries, including Thailand, to conduct a thorough evaluation of their current processes and procedures in order to improve the effectiveness of infectious waste management. Chandanachulaka, et al. (2021) used documentary research and expert consultations from a variety of professions to study infectious waste management during the COVID-19 epidemic in Thailand. The study revealed that the main contributors to the generation of infectious waste are 41,786 hospitals, 3,224 veterinary hospitals, and 816 microbiological laboratories.

The outbreak of COVID-19 has resulted in a significant increase in waste volumes, beyond the normal disposal capacity of Thailand. COVID-19 waste is often categorized as ordinary infectious waste according to global rules. However, a few nations including China and South Korea have implemented distinct methods in managing this waste. The recommendations for Thailand encompass several key areas, mainly the revision of the Public Health Act, the broadening of waste source definitions, the strengthening of personal protective measures, and the promotion of inter-ministerial collaboration. In addition, it is recommended to provide support to provincial authorities and explore novel waste management strategies, such as waste-to-energy technologies.

The Knowledge, Attitudes, Practices (KAP) model

One educational paradigm that is commonly used in health education topics is the rational model. In this framework, educational interventions target both individual and group entities with the main goal of encouraging healthy behaviors and preventing unhealthy ones. The distribution of impartial, objective information is given top priority in these activities. Known by its abbreviation KAP model, its fundamental concept is that increasing a person's knowledge base generally leads one's behavior to change. This paradigm functions under the assumption that a lack of knowledge is the main obstacle to taking responsible and logical action. Therefore, when this deficiency is addressed by well-informed education, a predicted step-by-step sequence emerges increasing knowledge triggers a change in attitudes and beliefs, which in turn leads to an alteration in behavior (Mitic, et al., 2012).

KAP model has become a vital resource in the field of health education and treatments. It provides a means of identifying and comprehending the complex relationships that exist between information, beliefs, and the behaviors that follow within a community. Health practitioners can create procedures that are precisely customized to the complex demands of certain groups by using this theoretical framework. Furthermore, KAP surveys are incredibly useful in highlighting and identifying differences in knowledge, attitudes, and practices. These insights enable the thoughtful distribution of resources, guaranteeing that treatments effectively close noticeable gaps or misconceptions. Moreover, KAP assessments' sequential character, which involves conducting them both before and after an intervention, provides an effective structure for assessing the provable effects of health campaigns or initiatives (Azlan, et al., 2020).

Beyond merely disseminating knowledge, the KAP approach promotes a more comprehensive understanding of the fundamental facilitators and barriers associated with behavior modification. KAP-

centric methods to community engagement raise health literacy levels and encourage community involvement, which in turn creates a sense of shared ownership and openness to health interventions. Culturally particular habits and beliefs that could otherwise go unrecognized become more apparent, making it possible to create interventions that are more responsive to cultural differences and, consequently, more effective. Policymakers can create health policies that better reflect and tackle the reality of community-based knowledge, attitudes, and practices by using the macro-level insights from KAP studies. The KAP model, particularly promotes an all-encompassing strategy, enhances the impact and cost-effectiveness of health education programs (Truong, et al., 2014).

Methodology

Research Design

This survey research aimed to elucidate the knowledge and practices pertaining to infectious waste management among households in Village No. 4, Phai Chumphol Municipality, Mueang District, Phitsanulok Province.

Participants and Sampling

A representative population of 150 participants was determined using Yamane's formula (Yamane, 1973) at a confidence level of 0.05 within a community consisting of 240 households. The study mandated that participants, primarily individuals who were either household heads or representatives, meet particular requirements. These criteria included being a minimum of 30 years old, possessing fluency in the Thai language, and not having any significant health limitations. Participants who did not provide consent or expressed intentions to withdraw from the study were not included in the analysis. The sampling process consisted of categorizing households into ten distinct groups, followed by the random selection of representatives from each group until the desired sample size was achieved.

Instrumentation

A thorough questionnaire that was carefully designed to record participants' answers using both closed-ended questions—which encourage concise responses—and rating scale questions was utilized as the main tool for collecting data. An important feature of the instrument, the rating scale questions, were thoughtfully included to provide participants a scored scale on which to express their opinions, attitudes, or preferences. This allowed for a more detailed and comprehensive understanding of their perspective.

Validity and Reliability

By analyzing item-total correlations and employing indices like item-objective congruence (IOC) and discrimination indices, three experts evaluated the content validity. Their validity was further confirmed by reliability tests, which showed a Cronbach's alpha of around 0.89 and a range of 0.67–1 and a KR-20 confidence of 0.81.

Data Analysis

Descriptive statistical analyses-frequencies, percentages, means, and standard deviation values-were deployed to interpret demographic data and assess the use and knowledge of infectious waste items like face masks and ATK test kits, as well as analyze knowledge and behavior scores.

Ethical Adherence

The Human Research Ethics Committee of Pibulsongkram Rajabhat University granted approval for this study (Certification COA No: 068/2022 PSRU-EC: B2022/0017). All participants provided written informed consent prior to data collection, with the assurance of autonomy to withdraw or omit questionnaire items without necessitating justification.

Results

The data from the questionnaire was collected and then analyzed in order to evaluate the demographic features, knowledge, attitudes, and habits of the 150 people involved in the study. Following an analysis of the demographic characteristics of the sample population, it is apparent that a substantial majority, precisely 67.30%, comprised persons who self-identified as female. Moreover, a significant percentage of 52.00% was seen to fall under the age bracket of 41-50 years. In relation to marital status, a total of 93.30% of the participants were included in the analysis. The most prevalent degree of education reported by the participants was primary school, with a percentage of 84.70%. The occupation category with the highest representation among the respondents was self-employed, comprising 54.00% of the sample.

Considering the examination of facial mask and ATK test kit utilization within the sample of 150 individuals, it was observed that the prevailing behavior consisted of employing medical masks in combination with reusable cloth masks, constituting 80.00% of the observed practices. The study findings indicate that the reported frequency of daily mask usage was 96.00%. Furthermore, it was observed that 99.30% of the participants reported using an average of 7 masks per week. Notably, 96.00% of these individuals reported not reusing masks. In 67.30% of the sample, the length of mask usage per instance exceeded 6 hours (Table 1).

Table 1 Utilization patterns of face masks and antigen test kits (ATK) among participants. (n = 150)

Description	Number (Persons)	Percent (%)
Type of Face Mask Used		
Medical mask only	18	12.00
Medical & reusable cloth mask	120	80.00
Medical mask & other equipment	3	2.00
Did not use any face mask	9	6.00
Face Mask Usage Frequency		
Daily	144	96.00
1-3 days per week	6	4.00
Average Number of Masks Used Weekly		
7 or more pieces	149	99.30
1-3 pieces	1	0.70
Mask Reuse Frequency		
Never	144	96.00
3-4 times	6	4.00
Average Duration of Mask Usage at a Time		
3-4 hours	1	0.70
5-6 hours	48	32.00
More than 6 hours	101	67.30
ATK Test Kit Type Used		
Saliva test ATK kit only	0	0.00
Nasal cavity ATK test kit only	9	6.00
Did not use any ATK test kit	141	94.00

The findings taken from Table 2, which examines at 150 participants' understandings and perspectives on infectious waste management, show a markedly higher level of awareness in a variety of crucial areas. The vast majority of participants (95.33%to 98.67%) showed adequate knowledge of the significance of classifying items used by infected individuals as infectious waste, the minimal environmental impact of

cloth surgical masks, the requirement to disinfect testing equipment before disposal, and the significance of segregating hazardous waste. Despite these encouraging points, it is worth noting that only 60.00% of the participants know the difference between infectious and hazardous waste, and only 33.33% know that isolated infectious waste needs to be treated further before being disposed of. With a mean knowledge score of 0.87 ± 0.33 , participants generally demonstrated a significant level of awareness regarding infectious waste management. However, there were clear gaps in their knowledge of some of the aspects involving this issue.

Table 2 Knowledge and perceptions of respondents on infectious waste management.

Total respondents (n = 150)		Number of Respondents	Percentage (%)
1	All harmful trash, including masks and ATKs, must be separated before it can be disposed of.	143	95.33
2	Cloth surgical masks decompose rapidly and don't present a significant environmental risk.	148	98.67
3	Infectious waste is the same as dangerous garbage since it can spread infections.	90	60.00
4	Infectious waste that is disposed of separately benefits the environment immediately.	145	96.67
5	Testing equipment must be cleaned with an alcohol or chlorine solution to remove any bacteria before it can be disposed of.	148	98.67
6	Testing equipment-related infectious waste needs to be disposed of in containers with clear markings, like red bags.	145	96.67
7	Segregated infectious waste requires no further treatment before disposal.	50	33.33
8	The utilization of ATKs for COVID-19 has led to a significant surge in infectious waste generation.	144	96.00
9	The segregation of waste from infected individuals is not mandatory for each disposal instance.	147	98.00
10	Items utilized by infected individuals, such as masks and ATKs, are deemed infectious waste.	148	98.67
Knowledge score (mean $\pm$ SD) = 0.87 ± 0.33			

Table 3 classifies the respondents based on their knowledge of infectious waste. The results show that most of the respondents showed very good knowledge (63.00%), while a small percentage had medium knowledge (34.00%). Even a few percent (2.70%) were categorized as having little knowledge, suggesting that most respondents were generally aware of the handling and categorization of infectious waste.

Table 3 Distribution of respondents according to their level of knowledge on infectious waste.

Knowledge Level	Amount (n = 150)	Percentage (%)
Low (0-6 points)	4	2.70
Medium (7-8 points)	51	34.00
Very Good (9-10 points)	95	63.30

Most of the 150 respondents to the infectious waste management survey adhere to waste disposal and segregation regulations. Specifically, 97.30% and 98.67% of respondents said they routinely separated ATK test kits and masks before discarding them. The majority (65.30%) burnt infectious waste on occasion on their own. Although 55.30% of respondents adopted it occasionally, encasing old ATK test kits in Ziploc bags before disposal to reduce the spread of germs was only minimally implemented. While "Post-Disposal Hygiene" and "Waste Segregation and Disposal" were generally followed, "Preventive Measures for Germ Spread" differed, offering suggestions for how to increase public adherence to comprehensive waste management techniques (Table 4).

Table 4 Examination of infectious waste management behavior among respondents. (n = 150)

No.	Behavioral Aspect in Infectious Waste Management	Never Practiced (%)	Practiced Occasionally (%)	Practiced Regularly (%)
Waste Segregation and Disposal				
1	Differentiation of masks from other waste before disposal	0 (0.00)	2 (1.33)	148 (98.67)
2	Segregation of utilized ATK test kits from other waste prior to disposal.	0 (0.00)	4 (2.70)	146 (97.30)
3	Sorting of utilized items (e.g., lunch boxes, water bottles) if infected, from other waste pre-disposal.	0 (0.00)	4 (2.70)	146 (97.30)

Table 4 (Continued)

No.	Behavioral Aspect in Infectious Waste Management	Never Practiced (%)	Practiced Occasionally (%)	Practiced Regularly (%)
4	Folding/bundling masks before disposal to minimize germ spread.	0 (0.00)	8 (5.30)	142 (94.70)
5	Depositing masks in a specified bin or container before disposal.	0 (0.00)	14 (9.30)	136 (90.70)
6	If infected, storing used items (e.g., lunch boxes) in dedicated bins before disposal.	0 (0.00)	17 (11.30)	133 (88.70)
7	Differentiation of masks from other waste before disposal.	0 (0.00)	2 (1.33)	148 (98.67)
8	Segregation of utilized ATK test kits from other waste prior to disposal.	0 (0.00)	4 (2.70)	146 (97.30)
9	Sorting of utilized items (e.g., lunch boxes, water bottles) if infected, from other waste pre-disposal.	0 (0.00)	4 (2.70)	146 (97.30)
10	Self-incineration of utilized facial masks as a disposal technique.	0 (0.00)	27 (18.00)	123 (82.00)
11	Autonomously conducting the incineration of infectious waste materials.	0 (0.00)	98 (65.30)	52 (34.70)
12	Employing self-facilitated burial as a disposal method for used masks.	0 (0.00)	7 (4.70)	143 (95.30)
13	Allocating utilized masks to municipal waste receptacles for disposal.	0 (0.00)	5 (3.30)	145 (96.70)
14	Coordinating the disposal of masks, ATKs, and infected person waste at waste management sites like hospitals.	0 (0.00)	2 (1.30)	143 (95.30)
Preventive Measures for Germ Spread				
15	Encasing utilized ATK test kits in Ziploc bags pre-disposal to mitigate germ spread.	0 (0.00)	83 (55.30)	67 (44.70)
16	Consolidating masks, ATK test kits, and infected waste at dedicated infectious waste disposal points.	0 (0.00)	10 (6.70)	140 (93.30)

Table 4 (Continued)

No.	Behavioral Aspect in Infectious Waste Management	Never	Practiced	Practiced
		Practiced (%)	Occasionally (%)	Regularly (%)
17	Folding/bundling masks before disposal to minimize germ spread.	0 (0.00)	8 (5.30)	142 (94.70)
Post-Disposal Hygiene				
18	Handwashing post mask sorting.	0 (0.00)	13 (8.70)	137 (91.30)
19	Handwashing post ATK test kit sorting.	0 (0.00)	8 (5.30)	142 (94.70)
20	After collecting infected waste, wash hands.	0 (0.00)	11 (7.30)	139 (92.70)

Discussions

The COVID-19 pandemic, triggered by the SARS-CoV-2 virus, quickly became a global health emergency affecting over 227 countries and territories, with international response mechanisms tested (Gurría, 2023; WHO, 2020; WHO, 2023). The COVID-19 pandemic has caused waste and environmental management issues because to a spike in medical waste and PPE use. Several areas have seen a substantial increase in daily litter production, emphasizing the need to enhance garbage management. Raising public awareness of careful garbage disposal and proper waste separation is essential. Addressing pandemic-related health issues and implementing safe and effective waste management strategies are crucial for overcoming future challenges (Kampf, et al., 2020; Klemeš, et al., 2020).

The differences in infectious waste management knowledge and expertise among participants are noteworthy. While some people realize hazardous waste segregation and disposal, knowledge gaps, especially about different types of waste, are concerning. It showed the positive and negative consequences of waste processing and disposal, highlighting the gap between theory and practice. This contradiction requires improved education programs and practical recommendations to adopt consistent and efficient waste management procedures and protect public and environmental health. Numerous researchs have shown infectious waste management knowledge, policy, and implementation discrepancies. A Philippine research found an abundance of guidelines for managing domestic healthcare waste, especially during the pandemic, despite appropriate legislation for normal household and healthcare waste disposal. Waste segregation policy gaps cause downstream inefficiencies and environmental health risks, requiring an adaptive

policy strategy to meet public health needs (Apostol, et al., 2022). Recent Bhutanese research found that technological, fiscal, social, and staff training barriers hindered Medical Waste (MW) management practices (Letho, et al., 2021). A cross-sectional research in Phuket, Thailand, found that clinic workers had higher medical waste management knowledge, attitudes, and behaviors. Akkajit, et al. (2020) highlighted the importance of practical knowledge, duration of employment, and proper waste collection and transportation in waste management. These studies underline the necessity for coordinated policy creation, successful implementation, and ongoing infectious waste management training. These actions are crucial for global health and environmental security.

The study found that while respondents had some understanding of infectious waste management and some compliance with guidelines, policy implementation and enforcement need improvement. According to the responses of 63% of participants, system performance depends on high awareness. This shows that in-depth knowledge is not adequate to assure waste management effectiveness and safety, especially in a pandemic. Potential risks in material management, the requirement for decontamination, resource unpredictability, and the lack of uniform evaluations emphasize the necessity of individual and community behaviors and good policies. These issues underscore the necessity of implementing actions that prioritize public health and assure the long-term sustainability of the environment. Individual knowledge and structural, policy-driven action must work together to address infectious waste management public health challenges (Bunjongsiri, et al., 2023). Most people are competent at treating infectious waste, although there are variances in particular methods, indicating that community participation might enhance performance. Regular and correct separation of waste and information efforts about the health risks of waste disposal that is incorrect can improve protocol compliance. Educational initiatives, workshops, and joint clean-up campaigns may increase environmental awareness and responsibility. This can help create a healthy, self-sufficient community (Kioupi and Voulvoulis, 2019).

Conclusion

In conclusion, our study determined that the levels of knowledge and practice scores were considered satisfactory. The findings indicate that while individuals possess information regarding waste management practices, there exists variation in the implementation of this knowledge across different geographical locations. It is evident that there is a pressing need for more assistance from governmental bodies and environmental organizations in order to facilitate the persistent adherence of individuals to

sound waste management methods. By prioritizing solutions that demonstrate comprehension and resolution of localized obstacles and assets, we may enhance our waste management practices, thereby safeguarding our well-being and the environment during present and future health crises.

Suggestion

The findings of this study can serve as a basis for formulating comprehensive guidelines for the effective management of infectious waste in community settings. The implementation of the next phase of the study will adhere to the prescribed norms of participation. It will be carried out in certain regions that have been appropriately conditioned to establish a model for managing infectious waste pathogens. This model will be applicable and suitable for various areas.

References

- Akkajit, P., Romin, H., Assawadithalerd, M., and Al-Khatib, I. A. (2020). Assessment of Knowledge, Attitude, and Practice in Respect of Medical Waste Management Among Healthcare Workers in Clinics. *Journal of Environmental and Public Health*, 2020, 1-12. <https://doi.org/10.1155/2020/8745472>
- Al-Emam, R., and Al-Yousfi, B. (2021). Waste Management of Used Personal Protective Equipment During the COVID-19 Pandemic in the Eastern Mediterranean Region. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 27(11), 1034-1035.
- Apostol, G. L., Acolola, A. G., Edillon, M. A., and Valenzuela, S. (2022). How comprehensive and effective are waste management policies during the COVID-19 pandemic? perspectives from the Philippines. *Frontiers in Public Health*, 10. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.958241>
- Azlan, A. A., Hamzah, M. R., Sern, T. J., Ayub, S. H., and Mohamad, E. (2020). Public Knowledge, Attitudes and Practices Towards Covid-19: A Cross-Sectional Study in Malaysia. *PLOS ONE*, 15(5). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0233668>
- Bunjongsiri, K., Sangaroon, P., Prasertchai, A., Pradisthaprecha, A., Nakpan, W., Jiratkulthana, S., and Laoraksawong, P. (2023). The Knowledge, Attitude, And Practice for Managing Infectious Waste Management During COVID-19 Pandemic: A Survey in Thailand. *Naresuan University Journal: Science and Technology*, 31(2), 56-68.
- Bureau of Environmental Health, M. of P. H. (2022). *Report of Analysis Operations for the First Five Months Report Indicator and Knowledge Situation Analysis Outcomes*. Retrieved October 1, 2023, from https://env.anamai.moph.go.th/web-upload/11xc410600758f76a9b83604e779b2d1de5/filecenter/kpi/66/3.31/total_kpi3.31.pdf

- Chandanachulaka, S., Tookaew, S., Krabkran, P., Hirunrueng, T., and Sridaromont, P. (2021). Study for Improving Infectious Waste Management Efficiency in Thailand. *Thailand Journal of Health Promotion and Environmental Health*, 44(3), 115-128.
- El-Ramady, H., Brevik, E. C., Elbasiouny, H., Elbehiry, F., Amer, M., Elsakhawy, T., Omara, A. E.-D., Mosa, A. A., El-Ghamry, A. M., Abdalla, N., Rezes, S., Elboraey, M., Ezzat, A., and Eid, Y. (2021). Planning for Disposal of Covid-19 Pandemic Wastes in Developing Countries: A Review of Current Challenges. *Environmental Monitoring and Assessment*, 193(9). <https://doi.org/10.1007/s10661-021-09350-1>
- Gurria, A. (2023). *Covid-19: Joint Actions to Win the War. COVID-19: Joint Actions to Win the War*. Retrieved October 1, 2023, <https://www.oecd.org/washington/news-events/list/covid-19jointactionstowinthewar.htm>
- Hanpanjakit, C., Supaphet, I., Sriromanot, P., Lothaisong, J., Chanta, W., and Hemwipat, T. (2018). *Infectious Waste Management Academic Papers for Health Department Officials*. Retrieved October 1, 2023, <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER17/DRAWER002/GENERAL/DATA0001/00001430.PDF>
- Kampf, G., Todt, D., Pfaender, S., and Steinmann, E. (2020). Persistence of Coronaviruses on Inanimate Surfaces and Their Inactivation with Biocidal Agents. *Journal of Hospital Infection*, 104(3), 246-251.
- Kioup, V., and Voulvoulis, N. (2019). Education for Sustainable Development: A Systemic Framework for Connecting the SDGS to Educational Outcomes. *Sustainability*, 11(21), 6104. <https://doi.org/10.3390/su11216104>
- Klemeš, J. J., Van Fan, Y., Tan, R. R., and Jiang, P. (2020). Minimising The Present and Future Plastic Waste, Energy and Environmental Footprints Related To COVID-19. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 127, 109-883.
- Kuai, Y.-H., and Ser, H.-L. (2021). Covid-19 Situation in Thailand. *Progress in Microbes & Molecular Biology*, 4(1). <https://doi.org/10.36877/pmmb.a0000260>
- Letho, Z., Yangdon, T., Lhamo, C., Limbu, C. B., Yoezer, S., Jamtsho, T., Chhetri, P., and Tshering, D. (2021). Awareness and Practice of Medical Waste Management Among Healthcare Providers in National Referral Hospital. *PLOS ONE*, 16(1). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0243817>

- Luhar, I., Luhar, S., and Abdullah, M. M. A. B. (2022). Challenges and Impacts Of COVID-19 Pandemic on Global Waste Management Systems: A Review. *Journal of Composites Science*, 6(9), 271.
- Mitic, W., Abdelaziz, B. F., and Madi, H. (2012). *Health Education: Theoretical Concepts, Effective Strategies and Core Competencies*. World Health Organization, Regional Office for the Eastern Mediterranean.
- Nzediegwu, C., and Chang, S. X. (2020). Improper Solid Waste Management Increases Potential for COVID-19 Spread in Developing Countries. *Resources, Conservation and Recycling*, 161, 104947. <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2020.104947>
- Oxford Policy Management and United Nations. (2020). *Social Impact Assessment of COVID-19 in Thailand*. UNICEF Thailand. Retrieved October 1, 2023, <https://www.unicef.org/thailand/reports/social-impact-assessment-covid-19-thailand>
- Sarkodie, S. A., and Owusu, P. A. (2020). Impact of Covid-19 Pandemic on Waste Management. *Environment, Development and Sustainability*, 23(5), 7951–7960. <https://doi.org/10.1007/s10668-020-00956-y>
- Thye, A. Y.-K., Law, J. W.-F., Pusparajah, P., Letchumanan, V., Chan, K.-G., and Lee, L.-H. (2021). Emerging SARS-COV-2 Variants of Concern (VOCS): An Impending Global Crisis. *Biomedicines*, 9(10), 1303. <https://doi.org/10.3390/biomedicines9101303>
- Truong, M., Paradies, Y., and Priest, N. (2014). Interventions to Improve Cultural Competency in Healthcare: A Systematic Review of Reviews. *BMC Health Services Research*, 14(1). <https://doi.org/10.1186/1472-6963-14-99>
- World Health Organization (WHO). (2020). *Who Director-General's Opening Remarks at the Media Briefing on COVID-19 - 11 March 2020*. World Health Organization. Retrieved October 1, 2023, <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020>
- World Health Organization (WHO). (2023). *WHO Coronavirus Disease (COVID-19) Dashboard*. Retrieved October 1, 2023, <https://covid19.who.int/table>
- Yamane, T. (1973). *Statistics, An Introductory Analysis*. Harper and Row.

การพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรไทยสู่ภาคอุตสาหกรรมตามนโยบาย
และแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน
ปลูกและแปรรูปสมุนไพรทบยายเชียง อำเภอพรหมพิราม
กับกลุ่มปลูกสมุนไพรชาติพันธุ์ม้ง อำเภอนครไทย*

วสันต์ ปวนปิ่นวงศ์¹

(วันที่รับบทความ: 29 ตุลาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 27 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. ศึกษาการพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรไทยสู่ภาคอุตสาหกรรม ภายใต้นโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก และ 2. ศึกษาความเหมือนและความต่างของพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยแบ่งเป็น 3 วิธีคือการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1. กลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐจำนวน 6 คน 2. ภาคประชาชน เกษตรกร หมอพื้นบ้าน จำนวน 5 คน และ 3. ภาคธุรกิจ กลุ่มโรงงานผลิตและแปรรูปสมุนไพร จำนวน 3 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 14 คน ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ผลการศึกษาใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา คือ นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบร่วมกันในลักษณะสามเส้าและนำเสนอข้อมูลแบบพรรณนา

ข้อค้นพบในการศึกษา คือ 1. การกีดกันและการขับเคลื่อนองค์กรของกลุ่มวิสาหกิจและเครือข่ายเกษตรกรเป็นโครงสร้างที่มีความทันสมัยและมีภารกิจที่ชัดเจนดำรงอยู่อย่างกระจายตัวทั้งในจังหวัดพิษณุโลกและนอกจังหวัด ความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเมืองสมุนไพรเป็นอย่างมากในเชิงการปฏิบัติการเชิงพื้นที่ 2. ความเหมือนและความต่างของพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลวในการพัฒนา การปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกมีความซับซ้อนในการปฏิบัติการซึ่งเงื่อนไขขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัย เช่น ราคาสมุนไพรที่แตกต่างกันในแต่ละชนิด ความพร้อมสำหรับพื้นที่การปลูกในแต่ละพื้นที่ ต้นทุนในการลงทุนและเทคโนโลยีการเกษตร ความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอก ความเข้มแข็งและความอ่อนแอของเครือข่ายเกษตรกร เป็นต้น ข้อเสนอแนะในงานวิจัยฉบับนี้ คือ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก ควรเร่งพัฒนากลุ่มและขยายเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรในจังหวัดพิษณุโลกในพื้นที่อื่น ๆ เพิ่มเติมมากขึ้น เนื่องจากแนวโน้มการขยายตัวของตลาดสมุนไพรในอนาคต

คำสำคัญ: เกษตรกร, วิสาหกิจชุมชน, สมุนไพร, เมืองสมุนไพร, จังหวัดพิษณุโลก

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การเคลื่อนย้ายสมุนไพรไทยจากสวนหลังบ้านสู่ภาคอุตสาหกรรม ศึกษาพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกได้รับทุนสนับสนุนจากการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ปีงบประมาณ 2566

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, E-mail: wasan.po@psru.ac.th

The Development and Group Formation of Thai Herbal Farmers into the Industrial Sector in Accordance with Policies and Development Plans for the Herbal City in Phitsanulok Province: A Case Study of the Community Enterprise in Cultivating and Processing Medicinal Herbs, Thap Yai Chiang Subdistrict, Phrom Phiram District, with the Hmong Herbal Planting Group in Nakhon Thai District*

Wasan Pounpunwong¹

(Received: October 29, 2023; Revised: December 23, 2023; Accepted: December 27, 2023)

Abstract

The objective of this research were: 1) to study the development and group formation of Thai herbal farmers into the industrial sector under the policies and development plans of the Herbal City in Phitsanulok Province and 2) to explore the similarities and differences between successful and unsuccessful areas in developing herbal cultivation in Phitsanulok Province. The research utilized a qualitative research method, employing document analysis and in-depth interviews. The interviewees were divided into three groups: 1) The government officials (6 persons), 2) The general public including farmers and local traditional doctors (5 persons), and 3) The business sector representatives including factory owners involved in herbal production and processing (3 persons). In total, 14 individuals provided information. The research tools included interview protocols and the data analysis method involved content analysis, cross-checking information and presenting data in a narrative form.

The findings of the study were as follows: 1) The missions and organizational driving forces of community enterprises and agricultural networks are modern and clearly defined, both within and outside Phitsanulok Province. The strength of the agricultural network plays a crucial role in driving the development of the herbal industry, especially in terms of on-site operations. 2) The similarities and differences between successful and unsuccessful areas in developing herbal cultivation in Phitsanulok Province are complex and depend on various factors such as different prices for various types of herbs, the readiness of each cultivation area, investment costs, agricultural technology and collaboration from external organizations. The strength and weakness of the agricultural network also play a significant role. The recommendations from this research include urging both government and private sector organizations related to policies and development plans for the Thai Medicinal Herbs City in Phitsanulok Province to develop and expand the groups and networks of herbal farmers in Phitsanulok Province to other areas. This is crucial due to the anticipated growth in the herbal market in the future.

Keywords: Farmers, Community Enterprise, Herb, Herbal City, Phitsanulok Province

* This article is part of a research project "The relocation of Thai herbs from backyard gardens to the industrial sector: A study of the area in Phitsanulok province" and received funding from Thailand Science Research and Innovation (TSRI) (2023).

¹ Assistant Professor, Political Science Program Faculty of Social Sciences and Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, E-mail: wasan.po@psru.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

นโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลกเกิดจากการที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสมุนไพรไทยซึ่งเป็นภูมิปัญญาและทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ จึงกำหนดให้มีการจัดทำแผนการพัฒนาที่เป็นระบบ อย่างยั่งยืนขึ้น โดยคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการดำเนินการยกร่างแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564 ซึ่งปัจจุบันดำเนินการมาจนถึงฉบับที่ 2 แผนแม่บทฉบับนี้นอกจากจะมีเป้าหมาย ส่งเสริมและรักษาภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าเกี่ยวกับสมุนไพรไทยแล้วยังมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการผลิต และใช้ประโยชน์สมุนไพรไทยอย่างมีคุณภาพ เพิ่มประสิทธิภาพ และครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนของสมุนไพรไทย จนสามารถนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของไทย (Mechanisms for Driving the National Master Plan for the Development of Thai Herbs 2017-2022 (Present), 2022) ทั้งนี้ จังหวัดพิษณุโลกถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มการพัฒนาเมืองสมุนไพร โดยมีจุดเน้นด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงามและการแพทย์แผนไทย (Ministry of Public Health, 2016)

จากนโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าจังหวัดพิษณุโลกเป็นจังหวัดหนึ่งในโครงการเมืองสมุนไพรที่มุ่งการพัฒนาในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ความงามและการแพทย์แผนไทย แต่อย่างไรนั้น จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยพบว่า จังหวัดพิษณุโลกยังมีศักยภาพในเชิงพื้นที่ในการปลูกพืชสมุนไพรเชิงพาณิชย์และแปรรูปเชิงอุตสาหกรรม (Governor of Phitsanulok Province, Personal Communication, June 7, 2023) ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารนโยบายทิศทางการพัฒนาพืชสมุนไพรของสำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลกและได้ทำการสัมภาษณ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการอธิบายถึงสถานการณ์การขับเคลื่อนเมืองสมุนไพรในเชิงพาณิชย์และอุตสาหกรรม กล่าวคือ ในรายงานของกรมส่งเสริมการเกษตรจังหวัดพิษณุโลกมีการสนับสนุนการพัฒนาความรู้และศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรให้สามารถบริหารจัดการการผลิตพืชสมุนไพรได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยกลุ่มเป้าหมายเป็นเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรโดยเน้นการผลิตเพื่อจำหน่ายและการแปรรูปเป็นหลัก หลักการดังกล่าวเริ่มต้นขึ้นภายใต้ความร่วมมือจาก บันทึกข้อตกลงความร่วมมือเรื่อง การขับเคลื่อน พืชทางเลือก สมุนไพรเศรษฐกิจฐานรากจากสาระสำคัญของบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเรื่อง การขับเคลื่อน พืชทางเลือก สมุนไพรเศรษฐกิจฐานรากสะท้อนให้เห็นทิศทางการพัฒนาพืชสมุนไพรในฐานะพืชเศรษฐกิจทางเลือกซึ่งมุ่งไปที่การส่งเสริมเกษตรกรและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรในการปลูกพืชสมุนไพร (Ministry of Agriculture and Cooperatives, 2015)

จากบริบทดังกล่าวเพื่อให้เห็นภาพจากมิติเชิงนโยบายจนนำไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐและเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพร ผู้วิจัยจึงมุ่งนำเสนอให้เห็นปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ของตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสมุนไพรไทยสู่ภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะเรื่องการรวมกลุ่มและเครือข่ายของเกษตรกร อันเนื่องมาจากแต่เดิมการปลูกสมุนไพรของเกษตรกรเป็นการปลูกและจำหน่ายโดยตัวของเกษตรกรเองแต่ภายหลังมีการพัฒนาประเด็นเรื่องเมืองสมุนไพรของจังหวัดพิษณุโลกที่ส่งผลให้เกิดการขายตัวของตลาด

การรับซื้อสมุนไพร โดยเฉพาะทางการแพทย์แผนไทยที่มีโรงพยาบาลบางกระทู้และโรงพยาบาลพรหมพิรามมีความต้องการพืชสมุนไพรเป็นจำนวนมาก ดังนั้น จากสถานการณ์ดังกล่าวผนวกกับความเข้มแข็งของชุมชนที่ได้เริ่มก่อตัวรวมกลุ่มในการรับซื้อและปลูกพืชสมุนไพรอยู่เป็นทุนเดิม ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง อำเภอพรหมพิรามมีจำนวนสมาชิกประมาณ 200 กว่าคน และกลุ่มปลูกสมุนไพรของชาติพันธุ์ม้ง หมู่บ้านน้ำแฉ่ง อำเภอนครไทยมีกลุ่มเกษตรกรมากกว่า 30 หลังคาเรือน ซึ่งถือว่ามีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้นก่อนหน้านี้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังสะท้อนให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างของพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลวในการพัฒนาและรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรไทยสู่ภาคอุตสาหกรรม ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก เพื่อที่จะทำความเข้าใจสภาพปัญหา โอกาสและแนวทางการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในประเด็นเรื่องการพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรสู่ภาคอุตสาหกรรมตามแนวคิดเมืองสมุนไพรของจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งพิจารณาบนกรอบการวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดเรื่องการสร้างเครือข่ายมาอธิบายในประเด็นนี้ โดยการขับเคลื่อนของเรื่องสมุนไพรของจังหวัดพิษณุโลกมีกลไกการทำงาน 2 ส่วน ทั้งส่วนของภาครัฐในรูปแบบนโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพร ในขณะที่เดียวกันภาคธุรกิจ เกษตรกร เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนก็ขับเคลื่อนในการผลิตสมุนไพรเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม แต่เพียงว่าในส่วนของภาครัฐให้ความสำคัญในการกิจสมุนไพรในความหมายอุตสาหกรรมในการปลูกเพื่อแปรรูปเข้าสู่โรงงานผลิตยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์ความงาม และธุรกิจบริการการท่องเที่ยวที่มีสมุนไพรเป็นองค์ประกอบสำคัญ ดังนั้นคำถามที่ตามมาก็คือ การพัฒนาการรวมกลุ่มและการขยายเครือข่ายของเกษตรกรต่อการขับเคลื่อนเรื่องเมืองสมุนไพรในจังหวัดพิษณุโลกเป็นอย่างไร และอะไรคือปัจจัยที่ส่งผลต่อความเหมือนและความต่างของพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรสู่ภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาความเหมือนและความต่างของพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สำหรับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในประเด็นเรื่องการพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรไทยสู่ภาคอุตสาหกรรมตามนโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม กับ กลุ่มปลูกสมุนไพรชาติพันธุ์ม้ง อำเภอนครไทย ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ แนวคิดการสร้างเครือข่าย

(Bunprakarn, Deekhunthod and Sangkhaphan, 2013, pp. 41-45) โดยสังเขปดังนี้ เครือข่ายเป็นลักษณะการรวมตัวกันของกลุ่มคนหรือปัจเจกบุคคล โดยมีเป้าหมายหรือมีวัตถุประสงค์ร่วมกันและสมาชิกในเครือข่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งนี้ เครือข่ายในการส่งเสริมการเกษตรหมายถึง การประสานเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างกลุ่มองค์กรที่มีกิจกรรมที่คล้ายกัน มีการเชื่อมโยงขยายผลการดำเนินงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้งนี้ ความหมายแนวคิดเครือข่ายทางสังคมยังถูกให้ความหมายว่าเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมประการหนึ่ง โดยมีขอบเขตชัดเจน ทราบสมาชิกชัดเจน มีความเป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ชัด (Yuprasert, 2016, pp. 60-64) มีโครงสร้างทางสังคมในระดับหนึ่ง เงื่อนไขสำคัญของการเกิดเครือข่ายทางสังคมคือต้องมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสมาชิก ทั้งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการรวมตัวกันในรูปแบบเครือข่ายเกษตรกร ทั้งในแง่การเกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และการมีอำนาจต่อรอง (Srisawichalamphan, 2015)

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม แบบเร่งรัด (Expedited) โครงการวิจัยรหัส PSRU-EC 2022/050 เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2565 โดยประกอบด้วยขั้นตอนดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลโดยจำแนกได้เป็น 3 กลุ่ม โดยพิจารณาจากผู้ที่มียุทธศาสตร์หน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานนโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก ได้แก่ 1. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 6 คน คณะกรรมการขับเคลื่อนโครงการพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก ผู้ว่าราชการจังหวัด เกษตรจังหวัด เจ้าหน้าที่การให้บริการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลบางกระพุ่ม เจ้าหน้าที่การให้บริการแพทย์แผนไทยในโรงพยาบาลพรมพิราม ผู้อำนวยการวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก 2. ภาคประชาชน เกษตรกร หมอพื้นบ้าน ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน คือ หมอพื้นบ้านอำเภอพรมพิราม 1 คน จังหวัดพิษณุโลก กลุ่มผู้ปลูก/เกษตรกร ผู้ปลูกสมุนไพร อำเภอพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก 4 คน 3. ภาคธุรกิจกลุ่มโรงงานผลิตและแปรรูปสมุนไพร จำนวน 3 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่วิสาหกิจชุมชนทับยายเชียง 1 คน เจ้าหน้าที่โรงงานผลิตยาสมุนไพร โรงพยาบาลพรมพิราม 1 คน และผู้ประกอบการส่งออกสมุนไพร 1 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด 14 คน (Pounpunwong, 2023A, pp. 39-40)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ออกแบบแนวคำถามการสัมภาษณ์ (Interview Form) ตามประเด็นที่ศึกษาโดยจำแนกออกเป็นแนวคำถามการสัมภาษณ์ในแต่ละประเภทของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่กำหนดไว้ การตรวจสอบคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ใช้การตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) โดยให้ความสำคัญกับวิธีการสังเกตพร้อมกับการซักถาม ทั้งนี้ ยังศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย (Chantawanich, 2009, pp. 16-19) นอกจากนี้ยังใช้การจดบันทึกและบันทึกเทปในการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. สร้างเครื่องมือการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยออกแบบเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง 2. กำหนดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและกำหนดบุคคลที่ต้องการจะสัมภาษณ์ จัดทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์หน่วยงานโดยทำหนังสืออย่างเป็นทางการ หรืออาจติดต่อประสานทางโทรศัพท์เพื่อชี้แจงและขออนุญาตสัมภาษณ์ 3. ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล และ 4. ประมวลผลจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ทั้งนี้รวมถึงกระบวนการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร (Pounpunwong, 2023B, p. 125)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาตรวจสอบร่วมกันเพื่อที่จะจัดหมวดหมู่ข้อมูลและคัดเลือกข้อมูลที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive) (Pounpunwong, 2023A, pp. 39-40)

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรสู่ภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

การพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพร เริ่มจากการที่วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ได้ดำเนินการผลิตพืชสมุนไพรและแปรรูปพืชสมุนไพรมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) ตามความต้องการของการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกเพื่อประโยชน์ในการดูแลสุขภาพ การบำบัด การรักษา การดำเนินการอย่างเป็นทางการเริ่มเมื่อปี 2559 ได้เชิญชวนชาวชุมชนในพื้นที่ตำบลทับยายเชียง รวมกลุ่มกันเพื่อปลูกพืชสมุนไพร โดยมีกระบวนการและข้อตกลงคือให้ยืมพันธุ์ไพล ขมิ้นชัน ขมิ้นอ้อย ไปปลูกในพื้นที่ว่างของแต่ละครัวเรือนเมื่อเก็บเกี่ยวแล้วต้องนำผลผลิตที่ได้คืนให้กับกลุ่มในอัตรา 1.5 เท่าของจำนวนที่รับไปปลูก สำหรับผลผลิตที่เหลือทางวิสาหกิจฯ จะรับซื้อคืนทั้งหมด ในการนี้ปรากฏว่าเกษตรกรในชุมชนได้ผลผลิตไม่น้อยกว่า 10 เท่า ซึ่งช่วยให้สมาชิกกลุ่มเพิ่มรายได้อย่างพึงพอใจ ในช่วงปลายปี 2560 ได้จัดตั้งเป็น “วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง” โดยมีเหตุผลก็คือ เพื่อให้เป็นองค์กรที่กฎหมายรับรองและประกอบการจำหน่ายผลผลิตสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ให้การแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกให้กับสถานพยาบาลภาครัฐเอกชนและผู้บริโภคทั่วไป (Community Enterprise Grows and Processes Herbs at Thap Yai Chiang, Personal Communication, July 7, 2023)

ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนมีสมาชิกและเครือข่ายในหลายตำบล หลายอำเภอและต่างจังหวัด การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย แผนประกอบ การแผนธุรกิจ ระเบียบข้อบังคับ โดยยึดหลักการ “ชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้” จึงทำให้มีความเจริญก้าวหน้ามีรายได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีผลงานเป็นรูปธรรม มีการบริหารจัดการงานเอกสาร งานบัญชี ภาพถ่ายและวิดีโอที่ดีและจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับภารกิจของ วิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาความรู้และศักยภาพให้บรรลุเป้าหมาย (Community Enterprise

Grows and Processes Herbs at Thap Yai Chiang, Personal Communication, July 7, 2023) จากการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนในข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มและเครือข่ายของเกษตรกรดังกล่าวมีความเข้มแข็งและเป็นทางการมีการทำงานร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนจนกลายเป็นแหล่งรับซื้อปลูกสมุนไพร และส่งขายสมุนไพรที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดพิษณุโลกทั้งนี้ยังส่งผลให้เกษตรกรผลักดันพืชสมุนไพรเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมเป็นอย่างมาก ในการสัมภาษณ์เกษตรกรรายหนึ่งพบว่า การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนนี้มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการเพิ่มรายได้และขยายตลาดสมุนไพรเข้าสู่โลกของอุตสาหกรรม กล่าวคือสถานการณ์ของตลาดพืชสมุนไพรในปัจจุบัน มีสถานะที่ขาดตลาดเมื่อตลาดมีความต้องการที่สูงขึ้นส่งผลให้สินค้าขาดตลาด ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการส่งเสริมเกษตรกรให้เพิ่มอัตราการผลิต หรือเชิญชวนบุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกสมุนไพรโดยทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้มีการจัดประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม เพื่อหาแนวทางการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นโดยสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันมีอยู่มากกว่า 200 ราย ซึ่งในปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ให้ความสำคัญในเรื่องของการเตรียมดินเพื่อเพิ่มจำนวนผลผลิตเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมโดยเฉพาะการแปรรูปเป็นยารักษาโรค (Farmer B, personal communication, July 7, 2023)

นอกจากความร่วมมือระหว่างเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่และนอกพื้นที่แล้ว วิสาหกิจชุมชนยังได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตและแปรรูปพืชสมุนไพรเพื่อใช้งานการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกจากโรงพยาบาลพรหมพิราม โรงพยาบาลบางกระทุ่ม และวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลกและภาคเอกชนทั่วไป โดยมีบทบาทการทำงานตาม โครงสร้างองค์กร 1) งานบริหารจัดการองค์กร 2) งานผลิตและพัฒนามาตรฐาน 3) งานแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ 4) งานการตลาดและพัฒนาธุรกิจ 5) งานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและสุขภาพ 6) งานโครงการพิเศษ (Director of Sirindhorn College of Public Health Phitsanulok Province, Personal Communication, July 15, 2023)

จากการนำเสนอการดำเนินการและเป้าหมายของกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรสู่ภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าการรวมกลุ่มของสมาชิกที่เป็นเกษตรกรไม่ได้ดำรงอยู่แบบเลื่อนลอยแต่เนื่องด้วยภารกิจและ โครงสร้างของวิสาหกิจของชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและมีพัฒนาภารกิจในหลากหลายมิติ ดังนั้นการรวมกลุ่มเกษตรกรจึงมีความเหนียวแน่นและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามในบางกรณีอาจมีบ้างที่สมาชิกมีการลาออกแต่ก็เนื่องด้วยประเด็นการเปลี่ยนอาชีพหรือย้ายที่อยู่แต่ส่วนใหญ่แล้วความสัมพันธ์ภายในองค์กรจะเห็นว่ามีมีความเหนียวแน่นแต่ในสภาพการทำงานจริงเกษตรกรมีการแบ่งงานกันทำอย่างหลวม ๆ เนื่องจากความห่างไกลของพื้นที่หมู่บ้าน ฉะนั้นการสื่อสารและการกระจายข่าวจึงอาศัยช่องทางโทรศัพท์และการสื่อสารออนไลน์ และประชุมย่อยผ่านหัวหน้าเครือข่ายเกษตรกรซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ใหญ่บ้าน (Business Sector: Herbal Production and Processing Plants, Personal Communication, July 13, 2023)

2. ความเหมือนและความต่างของพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก

ภายใต้ประเด็นความเหมือนและความต่างของพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยนำเสนอผลการเก็บข้อมูลโดยสรุปจากบทสัมภาษณ์เกษตรกรและผู้ประกอบการเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างของปัจจัยพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพร ซึ่งการนำเสนอดังกล่าวของงานวิจัยครอบคลุมอยู่ 2 พื้นที่หลัก ๆ คือ 1) พื้นที่อำเภอพรมพิรามภายใต้วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทบยายเชียง 2) พื้นที่อำเภอนครไทย หมู่บ้านน้ำแฉ่ง ภายใต้กลุ่มปลูกสมุนไพรของชาติพันธุ์ม้ง กล่าวคือ

1) วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทบยายเชียง อำเภอพรมพิราม จังหวัดพิษณุโลก

ตัวอย่างปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรในพื้นที่อำเภอพรมพิรามของวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทบยายเชียง คือ (1) ดำเนินการผลิตพืชสมุนไพร มาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม Good Agriculture Practice (GAP) และมาตรฐานพืชอินทรีย์ (Organic Thailand) (2) สมาชิกมีประสบการณ์ด้านการเกษตรเนื่องจากมีพื้นฐานการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่นอยู่แล้วและความเต็มใจในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ (3) สมาชิกมีความรู้และประสบการณ์ด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก (4) พื้นที่ผลิตในชุมชนและป่าชุมชนมีความเหมาะสมที่จะปรับเปลี่ยนให้เป็นการผลิตพืชสมุนไพร (5) การผสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น บริษัทรับซื้อ สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล และหน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง (6) ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากองค์กรภาครัฐและเอกชนหลายองค์กร และ (7) มีแผนการดำเนินงานทั้งแผนประกอบการและแผนธุรกิจ

ตัวอย่างปัจจัยที่นำไปสู่ปัญหา อุปสรรค หรือความล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรในพื้นที่อำเภอพรมพิรามของวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทบยายเชียง คือ (1) เงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอในการใช้เป็นต้นทุนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ (2) สมาชิกขาดทักษะความรู้ในการผลิตและแปรรูป (3) ขาดอำนาจในการต่อรอง และช่องทางจำหน่ายมีจำกัด ปัจจุบันมีเพียงจำหน่ายให้กับโรงพยาบาลพรมพิรามและโรงพยาบาลบางกระทุ่ม (4) ยังไม่มีตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ยังไม่เป็นที่สนใจของผู้บริโภค (5) สถานประกอบการยังไม่ได้มาตรฐาน และขาดเครื่องมือ อุปกรณ์และนวัตกรรม และ (6) ปริมาณผลิตและการจำหน่ายไม่ได้ตามเป้าหมาย ทั้งนี้รวมถึงภัยพิบัติภัยธรรมชาติและโรคพืช

2) กลุ่มปลูกสมุนไพรของชาติพันธุ์ม้ง หมู่บ้านน้ำแฉ่ง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ตัวอย่างปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรของกลุ่มปลูกสมุนไพรของชาติพันธุ์ม้ง หมู่บ้านน้ำแฉ่ง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก คือ (1) พื้นที่เพาะปลูกมีขนาดใหญ่ (2) มีการผลิตสมุนไพรจำนวนมากเพื่อส่งขายทั้งภายในและต่างประเทศ (3) ราคาผลิตสูงเนื่องจากมีขนาดตลาด

ที่ใหญ่และหลากหลาย (4) มีเครือข่ายเกษตรกรชาติพันธุ์ม้งทั้งในจังหวัดพิษณุโลกและเขตภาคเหนือ (5) มีการใช้เทคนิคการเกษตรสมัยใหม่ เครื่องมือ และสารเคมีอย่างเข้มข้น (6) มีมาตรฐานในการปลูก การดูแลรักษา ทุก ๆ ขั้นตอนการปลูก การเก็บเกี่ยว และการขาย (7) มีความต้องการทางตลาดอย่างต่อเนื่อง และมีผู้ประกอบการ บริษัททำสัญญาในการรับซื้อ (8) มีเงินลงทุนจากบริษัทหรือผู้ประกอบการในรูปแบบ พันธะสัญญาและกึ่งพันธะสัญญา และ (9) มีศักยภาพในการแปรรูปเพื่อส่งจำหน่าย

ตัวอย่างปัจจัยที่นำไปสู่ปัญหา อุปสรรค หรือความล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพร สมุนไพรของกลุ่มปลูกสมุนไพรของชาติพันธุ์ม้ง หมู่บ้านน้ำแฉ่ง อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก คือ (1) ความเสี่ยงต่อภัยพิบัติภัยธรรมชาติและโรคพืช (2) พื้นที่เพาะปลูกอยู่ในการดูแลของเขตป่าสงวน (3) ต้นทุนสูงในทุก ๆ มิติ ตั้งแต่พันธุ์สมุนไพร การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว การส่งจำหน่าย (4) ข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรที่ดีที่เหมาะสม GOOD AGRICULTURE PRACTICE (GAP) และมาตรฐานพืชอินทรีย์ ORGANIC THAILAND (5) การตัดราคาผลผลิตของเกษตรกรและนายทุนด้วยตนเอง (6) ขาดความสนับสนุน ส่งเสริมจากองค์กรภาครัฐ (7) ไม่มีแผนการดำเนินงานทั้งแผนประกอบการและแผนธุรกิจ (8) หนี้สินของเกษตรกร และ (9) องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาร่วมกับสถาบันการศึกษาและองค์กรด้านการเกษตร

สรุปภาพรวมประเด็นเรื่องความเหมือนและความต่างของพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลว ในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก กล่าวคือ หากจะสรุปว่าพื้นที่ใดประสบความสำเร็จ หรือพื้นที่ใดประสบความล้มเหลวในประเด็นเรื่องการพัฒนาสมุนไพรอาจเป็นการกล่าวโดยด่วนสรุป เนื่องจากว่าการศึกษาประเด็นเรื่องการรวมกลุ่มเกษตรกรและการพัฒนาสมุนไพรมันมีความซับซ้อนในการปฏิบัติการ ซึ่งเงื่อนไขขึ้นอยู่กับหลาย ๆ ปัจจัย เช่น ราคาสมุนไพรที่แตกต่างกันในแต่ละชนิด ความพร้อมสำหรับ พื้นที่การปลูกในแต่ละพื้นที่ ต้นทุนในการลงทุนและเทคโนโลยีการเกษตร ความร่วมมือจากหน่วยงาน ภายนอก ความเข้มแข็งและความอ่อนแอของเครือข่ายเกษตรกร เป็นต้น ตัวอย่างที่ผู้วิจัยนำเสนอสะท้อนให้เห็นปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัยที่ย้อนนำไปสู่ความสำเร็จและความล้มเหลวในการพัฒนาสมุนไพรได้ทั้งนั้น แต่ข้อค้นพบในประเด็นที่ผู้วิจัยได้นำเสนอนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการเก็บจากข้อเท็จจริงที่มีความโดดเด่นกว่า พื้นที่อื่น ๆ ในการพัฒนาสมุนไพร ซึ่งในแต่ละช่วงเวลาของพื้นที่ทั้งสองก็มีการดำเนินการในด้านการปลูก การแปรรูป และการส่งขายที่แตกต่างกันออกไป (Herbal Export Entrepreneurs, Personal Communication, July 15, 2023)

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรไทยสู่ภาคอุตสาหกรรมตามนโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก กรณีศึกษา วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง อำเภอพรหมพิราม กับ กลุ่มปลูกสมุนไพรชาติพันธุ์ม้ง อำเภอนครไทย ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการสร้างเครือข่ายเกษตรกรมาเป็นกรอบในการอธิบายซึ่งผลการวิจัยในภาพรวมสำหรับประเด็นนี้หากพิจารณาจากสาระสำคัญของแนวคิดการสร้างเครือข่ายเกษตรกรที่ Thanet Sriwichailamphan ในเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน อธิบายว่าแนวคิดเครือข่ายมีรากศัพท์มาจากภาษาอังกฤษคำว่า Network ซึ่งสื่อความหมายถึงสายที่เชื่อมโยงกัน และพร้อมที่จะใช้งานได้ทุกเมื่อ เครือข่ายเป็นเครื่องมือและสัมพันธภาพของสมาชิกในเครือข่ายที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมาย โดยที่สมาชิกในกลุ่มต้องเห็นความสำคัญหรือประโยชน์จากเครือข่ายดังกล่าว (Srisawichalamphan, 2015) ในงานวิจัยนี้สอดคล้องกับการให้คำนิยามดังกล่าว คือ การรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนในขั้นต้นสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มและเครือข่ายของเกษตรกรดังกล่าวมีความเข้มแข็งและเป็นทางการมีการทำงานร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนจนกลายเป็นแหล่งรับซื้อ ปลูกสมุนไพร และส่งขายสมุนไพรที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดพิษณุโลกทั้งนี้ยังส่งผลให้เกษตรกรผลักดันพืชสมุนไพรเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมเป็นอย่างมากภารกิจและการขับเคลื่อนองค์กรของกลุ่มวิสาหกิจนี้เป็นโครงสร้างที่มีความทันสมัยและมีการกิจที่ชัดเจนมากกว่าการเป็นรวมกลุ่มเกษตรกรแบบดั้งเดิมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรวมกลุ่มเชิงเครือญาติและอาศัยความไว้วางใจในการเกษตรกรรม ทั้งนี้ ในความเห็นของ Ketthawa Bunprakarn, Benjaporn Deekhunthod and Chetsarit Sangkhaphan เรื่อง ดอกไม้แห่งรุ่งอรุณ: พื้นที่การต่อรองของแรงงานข้ามชาติและความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจชายแดนไทย-พม่า อธิบายถึงสร้างเครือข่ายเกษตรกรในมโนทัศน์ทางสังคมศาสตร์ ได้ศึกษาเครือข่ายภายใต้แนวคิดเครือข่ายทางสังคมที่มุ่งเน้นการอธิบายความสัมพันธ์ของคนในสังคมจากผลการวิจัยในงานวิจัยฉบับนี้ได้ฉายภาพการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพร ได้อธิบายตามคำนิยามข้างต้น ซึ่งมีนัยของการกระจายตัวคือ เกษตรกรทุกคนมีเครือข่ายการปลูกสมุนไพรเป็นของตนเองซึ่งเป็นทั้งญาติและไม่ใช่วญาติ และดำรงอยู่อย่างกระจายตัวทั้งในจังหวัดพิษณุโลกและนอกจังหวัด ด้วยเหตุนี้กลไกการทำงานยังมีแบบแผน โครงสร้างและแนวทางการพัฒนาอย่างชัดเจน ท้ายสุดนี้การดำเนินการเรื่องการผลักดันสมุนไพรเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมถือว่าความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกรมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนเป็นอย่างมากในเชิงการปฏิบัติการเชิงพื้นที่ (Bunprakarn, Deekhunthod and Sangkhaphan, 2013, pp. 41-45)

ทั้งนี้ Benjamas Yuprasert ศึกษาเรื่อง กลุ่มและเครือข่ายงานส่งเสริมการเกษตรยังให้ความสำคัญจากการใช้เครือข่ายเป็นเครื่องมือสำหรับการส่งเสริมการเกษตร (Yuprasert, 2016, pp. 60-64) ซึ่งผลการศึกษานในงานวิจัยฉบับนี้สอดคล้องกับการให้ความสำคัญต่อเครือข่ายเกษตรกรในฐานะการส่งเสริมเรื่องการเกษตรจนนำไปสู่ความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน กล่าวคือ ภาพรวมสถานการณ์

ในประเด็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรและปัจจัยที่นำไปสู่ปัญหา อุปสรรค หรือความล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพร ในพื้นที่อำเภอพรมพริาม ภายใต้วิสาหกิจชุมชนปลูก และแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง คือ วิสาหกิจชุมชนฯ ต้องดำเนินการผลิตพืชสมุนไพรและแปรรูปสมุนไพร ให้เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค ได้แก่ โรงพยาบาลพรมพริาม โรงพยาบาลบางกระพุ่ม วิทยาลัย การสาธารณสุขสิรินธรจังหวัดพิษณุโลก โรงงานผู้รับซื้อและตลาดทั่วไป ซึ่งปัจจุบันผลผลิตยังไม่เพียงพอ ต่อความต้องการของผู้บริโภคและที่ใช้ในกิจการของกลุ่ม ซึ่งวิสาหกิจชุมชนได้ดำเนินการเพิ่มกำลังการผลิต อย่างต่อเนื่อง จำนวนสมาชิกผู้ผลิตได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัจจัย ที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอในข้างต้น แต่ในขณะเดียวกัน การขับเคลื่อนประเด็นด้านการปลูกและการจำหน่ายยังมีอุปสรรคและปัญหาทั้งที่เกิดในระยะสั้นและ ระยะยาว ดังนั้น ในช่วงของการดำเนินกิจการของวิสาหกิจชุมชนนี้จึงอาจต้องเจอกับปัญหานานับประการ ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวไว้แล้ว นอกจากนี้ ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรและ ปัจจัยที่นำไปสู่ความปัญหา อุปสรรค หรือความล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพร ในพื้นที่อำเภอพรมพริาม ภายใต้วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียง ด้วยเหตุนี้ แนวคิดการสร้างเครือข่ายเกษตรกร ในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึงเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกโดยแนวคิดดังกล่าวสามารถ อธิบายในการพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรไทยสู่ภาคอุตสาหกรรม กรณีศึกษา นโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลกในกลไกการทำงาน 2 ส่วน ทั้งส่วนของภาครัฐ ในรูปแบบแผนพัฒนาเมืองสมุนไพร และในขณะเดียวกันภาครัฐกิจและเกษตรกรก็ขับเคลื่อนในการผลิต เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าข้อค้นพบของงานวิจัยในประเด็น การพัฒนาและการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรไทยสู่ภาคอุตสาหกรรม กรณีศึกษา นโยบายและ แผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกับงานของ Chanchai Suksakul ได้ทำการศึกษา กรณีศึกษาเกษตรกรปลูกมะขามหวานเพื่อการค้าจังหวัดเพชรบูรณ์ ที่อธิบายว่าในด้านการบริหารจัดการ ของกลุ่มเกษตรกร ยังไม่มีการจัดตั้งองค์กรและแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ไม่มีแผนธุรกิจ แผนการตลาด และขาดความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งยังไม่มีการทำบัญชีครัวเรือน ในด้านการผลิตยังคงมีการพึ่งพา สารเคมี ทำให้ดิน น้ำเสีย ผลผลิตตกต่ำ ขาดการบำรุงดิน กรรมวิธีการผลิตยังไม่ได้มาตรฐาน แต่สำหรับ งานวิจัยฉบับนี้กรณีของวิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรทับยายเชียงมีการขับเคลื่อนองค์กรของ กลุ่มวิสาหกิจนี้เป็นโครงสร้างที่มีความทันสมัยและมีภารกิจที่ชัดเจนมากกว่าการเป็นรวมกลุ่มเกษตรกรแบบดั้งเดิม ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรวมกลุ่มเชิงเครือญาติและอาศัยความไว้วางใจในการเกษตรกรรม (Suksakul, 2010, pp.13-18) ทั้งนี้ กลไกการทำงานยังมีแบบแผน โครงสร้างและแนวทางการพัฒนาอย่างชัดเจน และแตกต่างจากงานของ Sirimet Kleepkaew ได้ชี้ให้เห็นว่าเกษตรกรปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ จังหวัดสุรินทร์

ประกอบด้วยการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งสองรูปแบบมีความแตกต่างกัน คือ รูปแบบการรวมกลุ่มเครือข่ายอย่างเป็นทางการ เป็นการรวมตัวกันในรูปแบบสหกรณ์การเกษตร มีการจดทะเบียนจัดตั้งชื่อ ในขณะที่การรวมกลุ่มเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการรวมกลุ่มกันระหว่างเกษตรกรที่มีแปลงนาอยู่ในตำบลเดียวกัน (Kleepkaew, 2008, pp. 28-30) ซึ่งในประเด็นนี้วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยเขียง ได้จัดตั้งเป็น “วิสาหกิจชุมชนปลูกและแปรรูปสมุนไพรห้วยเขียง” โดยมีจุดหมายคือเพื่อให้เป็นองค์กรที่กฎหมายรับรองและประกอบการจำหน่ายผลผลิตสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ให้กับการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกให้กับสถานพยาบาลภาครัฐเอกชนและผู้บริโภคทั่วไปซึ่งมีรูปแบบที่เป็นทางการและระเบียบข้อบังคับในการกำกับอย่างชัดเจน ในขณะที่งานของ Yuphin Thuansri, Nitchapa Morathob and Sawinee Rodsin ที่ชี้ให้เห็นว่าเครือข่ายเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ทั้งนี้ ได้พัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ตำบลวังกะพือ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การนำเสนอข้อมูลพื้นฐานและสร้างความเข้าใจให้กับกลุ่มเกษตรกรชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาเครือข่าย และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อขยายเครือข่าย พร้อมทั้งจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เพื่อขยายเครือข่าย (Thuansri, Morathob and Rodsin, 2016, pp. 166-132) และงานของ Waree Thawornrungrkit ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเครือข่าย ว่าเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ของเกษตรกรในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชน ทั้งยังเป็นพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกทักษะ ลักษณะเครือข่ายที่เกิดขึ้นในชุมชน มักเป็นเครือข่ายที่เกิดจากความสัมพันธ์แบบเครือญาติ เพื่อนบ้าน เพื่อนร่วมอาชีพ และผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นเครือข่ายแนวนอน ส่งผลให้เกษตรกรสามารถแลกเปลี่ยนทักษะด้านอาชีพ ประสบการณ์ และรับรู้ถึงความต้องการของตลาดในการขาย (Thawornrungrkit, 2005, pp. 78-80) ดังนั้น ในประเด็นนี้ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานศึกษาของ Yuphin Thuansri, Nitchapa Morathob and Sawinee Rodsin กับ Waree Thawornrungrkit เนื่องจากว่าสมาชิกวิสาหกิจชุมชนยังได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตและแปรรูปพืชสมุนไพรเพื่อใช้ทางการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือกจากโรงพยาบาลพรหมพิราม โรงพยาบาลบางกระพือ และวิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดพิษณุโลก และภาคเอกชนทั่วไป โดยมีบทบาทการทำงานตามโครงสร้างองค์กร รวมถึงการดำเนินการและเป้าหมายของกลุ่มของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรสู่ภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าการรวมกลุ่มของสมาชิกที่เป็นเกษตรกรไม่ได้ดำรงอยู่แบบเลื่อนลอยแต่เนื่องด้วยการกิจและโครงสร้างของวิสาหกิจของชุมชนที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและมีพัฒนาการกิจในหลากหลายมิติ ดังนั้นการรวมกลุ่มเกษตรกรจึงมีความเหนียวแน่นและมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

จากการอภิปรายผลผู้วิจัยมีทรรศนะต่อประเด็นดังกล่าว คือการขับเคลื่อนของเรื่องสมุนไพรของจังหวัดพิษณุโลกมีกลไกการทำงาน 2 ส่วน ทั้งส่วนของภาครัฐในรูปแบบแผนพัฒนาเมืองสมุนไพร และ

ในขณะที่เดียวกันภาครัฐกิจและเกษตรกรก็ขับเคลื่อนในการผลิตผลเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม แต่เพียงว่าในส่วนของภาครัฐให้ความสำคัญในการกิจสมุนไพรในความหมายอุตสาหกรรมในการปลูกเพื่อแปรรูปเข้าสู่โรงงานผลิตยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์ความงาม และธุรกิจการบริการการท่องเที่ยวที่มีสมุนไพรเป็นองค์ประกอบสำคัญ แต่ในภาคเกษตรกรให้ความสำคัญต่อเครือข่ายเกษตรกรด้วยกันเองในการส่งออกผลผลิตที่เป็นพืชสมุนไพรให้แก่ภาครัฐกิจเอกชนเดียวกันกับผลผลิตทางการเกษตรชนิดอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก ควรเร่งพัฒนากลุ่มและขยายเครือข่ายของเกษตรกรผู้ปลูกสมุนไพรในจังหวัดพิษณุโลกในพื้นที่อื่น ๆ เพิ่มเติมมากขึ้น เนื่องจากผลการวิจัยข้างต้นสะท้อนให้เห็นแนวโน้มการขยายตัวของตลาดสมุนไพร
2. จากผลวิจัยในประเด็นความเหมือนและความต่างของพื้นที่ที่สำเร็จและพื้นที่ที่ล้มเหลวในการพัฒนาการปลูกสมุนไพรในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแผนพัฒนาเมืองสมุนไพรจังหวัดพิษณุโลก สามารถนำไปเป็นตัวแบบ พัฒนาต่อยอด หรือถอดบทเรียนในเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในเชิงนโยบายในการจัดทำแผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยในฉบับต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

อาจจะต้องมีการศึกษาโดยวิเคราะห์ปัจจัยในแต่ละด้านที่นำมาซึ่งความสำเร็จหรือความล้มเหลวเกี่ยวกับการพัฒนาการรวมกลุ่มเกษตรกรในประเด็นเรื่องสมุนไพรในจังหวัดพิษณุโลกทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งนี้รวมถึงอาจต่อยอดพื้นที่การศึกษาจากเชิงนโยบายในการขับเคลื่อนเมืองสมุนไพรไปสู่ประเด็นพื้นที่เครือข่ายเกษตรกรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้งซึ่งเป็นเกษตรกรกลุ่มใหญ่ในการมีส่วนร่วมการส่งสมุนไพรแก่ผู้ประกอบการในจังหวัดพิษณุโลก

เอกสารอ้างอิง

- Bunprakarn, K., Deekhunthod, B., and Sangkhaphan, C. (2013). *Flowers of the Dawn: Negotiating Space for Migrant Workers and Their Relationship with the Thai-Myanmar Border Economy*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF).
- Chantawanich, S. (2009). *Data Analysis in Qualitative Research*. (9th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Kleepkaew, S. (2008). *Communication Network of Organic Jasmine Rice Farmers, Organic Project Surin Province*. Bangkok: Chulalongkorn University.

Mechanisms for Driving the National Master Plan for the Development of Thai Herbs 2017-2022

(Present). (2022). Retrieved September 4, 2022, from <https://www.opsmoac.go.th/songkhla-dwl-files-441391791389>

Ministry of Agriculture and Cooperatives. (2015). *Agricultural Development Plan During the National Economic and Social Development Period No. 12*. Retrieved January 17, 2022, from <http://secretary.dld.go.th/>

Ministry of Public Health. (2016). *National Master Plan on Thai Herbal Development, 1st Edition, B.E. 2560-2564*. Nonthaburi: TS Interprint.

Pounpunwong, W. (2023A). *The Relocation of Thai Herbs from Backyard Gardens to the Industrial Sector: A Study of the Area in Phitsanulok Province*. Bangkok: Thailand Science Research and Innovation (TSRI).

Pounpunwong, W. (2023B). Roles and Relationship of Dynamics among Stakeholders under State Alcohol Control Policies. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 18(1), 121-136. Retrieved from <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA/article/view/258078>

Srisawichalamphan, T. (2015). *Community Economic Development*. Retrieved January 17, 2021, from <http://fuangfah.econ.cmu.ac.th/> (in Thai)

Suksakul, S. (2010). *Development of a Community Business Marketing Management Model for Self-Reliance According to the Sufficiency Economy Concept for Agricultural Business of Farmers Growing Sweet Tamarind for Trade, Phetchabun Province*. Phetchabun: Phetchabun Rajabhat University.

Thawornrunkit, W. (2005). *A Learning Network for Farmers to Pursue Additional Careers in Rural Communities*. Chiang Mai: Chiang Mai University.

Thuansri, Y., Morathob, M., and Rodsin, S. (2016). Development of a Network of Organic Rice Farmers in Uttaradit Province A Case Study of Wang Kaphi Subdistrict, Mueang District, Uttaradit Province. *Lampang Rajabhat University Journal*, 5(2), 116–132. Retrieved from <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JLPRU/article/view/72988>

Yuprasert, B. (2016). *Agricultural Extension Groups and Networks*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.

การพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากของตำบลตากลิ อำเภอดงหลวง จังหวัดนครสวรรค์*

สาวิตรี สอาดเทียน, สนั่น กัลป์¹ นราธิป เฟ่งพิศ² ณัฐชัย นิมนวล³

(วันที่รับบทความ: 6 พฤศจิกายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 20 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 27 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลตากลิ 2) เพื่อศึกษาการพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตากลิ และ 3) เพื่อเผยแพร่นวัตกรรมทางสังคมในส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตากลิ โดยมีระเบียบวิธีการวิจัย คือการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวน 30 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนตำบลตากลามีอายุ 100 กว่าปีมีเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ การเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มา ณ บ้านตากลิ เช่นฐานทัพของทหารสหรัฐอเมริกาในสมัยสงครามเวียดนาม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้านเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรม ศักยภาพชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน “ชิม ช้อป แชะ พัก” ด้านอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ใช้วัตถุดิบของท้องถิ่น ด้านภูมิปัญญา ด้านสถานที่ (ท่องเที่ยวและที่พัก) เพื่อนำมาจัดทำเป็นคู่มือการท่องเที่ยวตำบลตากลิด้วยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้ประกอบการ เทศบาลเมืองตากลิ และสื่อมวลชน การพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการพัฒนาประชาชนให้เป็นภาคีเทศก์รุ่นใหม่ด้วย ทักษะ “Story Telling” และจำลองเส้นทาง One Day Trip การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนและผลิตภัณฑ์ของฝากเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนและท้องถิ่น และการผลิตสื่อสร้างสรรค์ที่ปลอดภัย ได้แก่ สตอรี่ไลน์ สื่อวีดิทัศน์ และช่องทางตลาดทางโซเชียล ตลอดจนการเผยแพร่นวัตกรรมทางสังคมในส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตากลิให้กับเยาวชนในบทบาทภาคีเทศก์น้อย

คำสำคัญ: นวัตกรรมสังคม, การท่องเที่ยวชุมชน, เศรษฐกิจฐานราก, ชุมชนเป็นฐาน

* บทความวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

¹ อาจารย์สาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, E-mail: sawitree.sa@nsru.ac.th

² อาจารย์สาขาวิชาภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

³ อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

The Development of Social Innovation in Promoting Community Tourism to Develop the Grassroots Economy in Takhli Subdistrict Takhli District, Nakhon Sawan Province*

Sawitree Saardthia, Sanan Kanlap¹ Narathip Pengphit² Natachai Nimnuan³

(Received: November 6, 2023; Revised: December 20, 2023; Accepted: December 27, 2023)

Abstract

The purpose of research article were 1) to study the community context and community potential in promoting community tourism in Takhli Sub-district. 2) to study the development of social innovation in promoting community tourism to development the grassroots economy of Takhli Sub-district and 3) to disseminate social innovation in promoting Community tourism to development the grassroots economy of Takhli Sub-district. This research was a qualitative research, Interview and focus group discussions were used with purposive selection of 30 stakeholders.

The results of this research found that: the Takhli sub-district community has spanning over 100 years, there is important events such as the royal visit of His Majesty the King Chakrabartiraj Bhumibol Adulyadej the Great Borommanat Bophitara at Ban Takhli such as establishment of a military base for the United States of America during the Vietnam War. These result is changed in the community's economy, society, culture, and potential to promoting community tourism; "Taste, Shop, Snap, and Stay". The unique food made from local ingredients, wisdom and places (tourism and accommodation) has been organized as a travel guide of Takhli Sub-district with the participation of network partners, community leaders, citizens, entrepreneurs, Takhli Municipality, and the mass media. The developing social innovation in promoting Community tourism as the development of the people to become senior tour guides with "Story telling" skills and "One Day Trip" routes simulation. The development of community's food products and souvenir products to promotes the communities and localities to generate income. The production of creative and safe media such as line stickers, video media, and social marketing channels and including the dissemination of social innovations in promoting community tourism to develop the grassroots economy of Takhli Sub-district for youth in the role of little tour guides.

Keywords: Social Innovation, Community Tourism, Grassroots Economy, Community Based

* Research Article from Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University

¹ Lecturer, Department of Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University, E-mail: sawitree.sa@nsru.ac.th

² Lecturer, Department of Geography and Geoinformatics, Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan

³ Lecturer, Department of Political Science, Faculty of Humanities and Social Sciences Nakhon Sawan Rajabhat University

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติโดยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำมาเป็นแนวคิดและแนวทางปฏิบัติสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองระบบเศรษฐกิจสร้างอาชีพและกระจายรายได้และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำในระดับชุมชน ภายใต้แนวคิดการพัฒนานวัตกรรมสังคมมีความสร้างสรรค์ ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับความเป็นอยู่สามารถแก้ไขปัญหาด้วยความคิด หาทองใหม่เชื่อมโยงเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน ด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ ระดมความคิด การทดลองความคิด และการขยายผลสู่สาธารณะ สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนหรือการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน ด้วยการยกระดับการประกอบอาชีพให้กับประชาชนโดยจัดให้มีกระบวนการเสริมศักยภาพและใช้ทุนชุมชนในการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาทักษะการประกอบการด้วยตนเองบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชน/แรงงานฝีมือในชุมชนด้วยการเพิ่มทักษะใหม่และการเสริมทักษะในบริบทใหม่รายบุคคลตลอดจนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศการเสริมสร้างสมรรถนะเพื่อความยั่งยืน และการติดตามประเมินสำเร็จ ถอดความรู้ สรุปบทเรียน แลกเปลี่ยนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการท่องเที่ยวชุมชนเป็นแนวทางหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชนจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน (Khamkerd, et al., 2022, p. 28) การท่องเที่ยวชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการทรัพยากรและวัฒนธรรมของชุมชน เป็นการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้โดยฐานของชุมชนโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคี ความหวงแหนเกิดจิตสำนึกร่วมในการดูแลรักษา การกระจายรายได้สู่คนในท้องถิ่น เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยพลังของชุมชน

ตำบลตาคี อำเภอดาเก จังหวัดนครสวรรค์ มีประชากรมากที่สุดเป็นอันดับสองของจังหวัดนครสวรรค์ รองจากอำเภอเมือง ประชากรมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม สถานที่ที่สำคัญ ได้แก่ ศาลเจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อเจ้าแม่เมืองตาคี วัดสว่างวงษ์ (คณะกิจ) ประเพณี ได้แก่ ประเพณีไหว้พระ 9 วัดเมืองตาคี ประเพณีงานเจ้าแม่ทับทิม เจ้าพ่อเจ้าแม่เมืองตาคี เทศกาลอาหารดีเมืองตาคี โดยศักยภาพชุมชน ได้แก่ ทุนมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถเป็นปราชญ์ชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนที่ทำงานขับเคลื่อนงานพัฒนาเชิงพื้นที่ ชุมชนมีความรู้ส่งเสริมอาชีพสร้างรายได้ และทรัพยากรชุมชนสามารถทำให้เกิดคุณภาพสามารถเชื่อมโยงคนสัมพันธ์กับความรู้สร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้แนวคิดการพัฒนา (Phongphit, 2005, p. 17) ประวัติศาสตร์เมืองตาคีที่ยาวนานกว่า 100 ปีสะท้อนวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเชื่อของเมืองพหุวัฒนธรรมคนไทย คนจีน และคนไทยเชื้อสายจีน มีอาหารไทยและอาหารคนจีนที่เป็นเอกลักษณ์ของฝาก สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีต้นทุนวัฒนธรรมการท่องเที่ยวชุมชน

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวการพัฒนาวัฒนธรรมสังคมในการส่งเสริมท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตาคี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์ ส่งผลให้ประชาชนคนตาคี เกิดการพัฒนาศักยภาพเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สร้างสรรค์วัฒนธรรมสังคมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวภายใต้ทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนร่วมให้เกิดยกระดับผลิตภัณฑ์ของชุมชน ตลอดจนเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านโซเชียล ทั้งนี้เพื่อการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลตาคี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อพัฒนาวัฒนธรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตาคี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์
3. เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมทางสังคมในส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลตาคี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเศรษฐกิจฐานรากเป็นระบบเศรษฐกิจของชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยคุณธรรมเอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่นในพื้นที่อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่สร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนท้องถิ่น สามารถทำให้เกิดความร่วมมือเปิดโอกาสความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับเศรษฐกิจปัจเจก มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนท้องถิ่นและในระดับกว้างขวางสู่ภายนอก ด้วยแนวคิดวัฒนธรรมสังคมมีความสร้างสรรค์ปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับความเป็นอยู่และความพอใจความสุขสบาย แก้ไขปัญหาด้วยความคิด หาทางใหม่เชื่อมโยงเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน (Buntharik-Sawat, n.d.)

ขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์วัฒนธรรมสังคม (Murray, Mulgan and Caulier-Grice, 2008) ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจจากปัญหาหรือความต้องการของสังคม การระดมความคิดในการเสนอทางออกจากภาคส่วนต่างๆ การทดลองความคิด นำไอเดียและสำรวจผลกระทบที่เกิดขึ้น การทำให้ยั่งยืนสามารถคงอยู่ได้ตลอดไป การขยายผลในระดับกว้าง อาจสร้างรายได้ ช่วยให้เกิดการแพร่หลายวัฒนธรรมผ่านภาคีความร่วมมือ และสร้างการเปลี่ยนแปลงระบบ จุดมุ่งหมายของนวัตกรรมสามารถนำไปสู่รูปแบบความคิดหรือการกระทำทางสังคมใหม่ ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการทัศน์และกรอบคิด ในส่วนของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่นหรือการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน มีหลักการดังนี้ 1) ใช้ชุมชนเป็นฐาน ยกระดับ

การประกอบอาชีพให้กับประชาชน กำหนดแผนธุรกิจ แผนกำลังคน เกิดพึ่งพาชุมชนสู่การแลกเปลี่ยน/ขายภายนอกชุมชน 2) การพัฒนาทักษะการประกอบการด้วยตนเองบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชน/แรงงานฝีมือในชุมชน โดยเพิ่มทักษะใหม่ เสริมทักษะบริบทใหม่ พัฒนาข้อมูลทักษะ อาชีพรายบุคคล 4 ทักษะ คือ ทักษะสุขภาพและการฟื้นฟูทางจิตใจ ทักษะชีวิตด้านเศรษฐศาสตร์ ทักษะเฉพาะอาชีพ การปฏิบัติงานจริงในชุมชนหรือสถานประกอบการ และทักษะการบริหารจัดการสำหรับศตวรรษที่ 21 การคิด การปรับตัว และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ 3) การเสริมสร้างสมรรถนะเพื่อความยั่งยืน 4) การติดตามประเมิน ถอดความรู้ การประเมินผลสำเร็จ การเปลี่ยนแปลง สรุปรบทเรียนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในส่วนแนวคิดการท่องเที่ยวชุมชนของ วศิน ปัญญาวุธตระกูล (Panyawuttrakul, 2017, p. 5) ต้องคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน เพื่อชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้ชุมชน ขับเคลื่อนผ่านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์การชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้ ด้วยความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม ชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิจัดการดูแลแก่ผู้มาเยือน 7 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ เพื่อหาแรงบันดาลใจ เพื่อสัมผัสศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม เพื่อแสวงหาความสุขกับชีวิต เพื่อเข้ากับวิถีชีวิตคนท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้และหาประสบการณ์ใหม่ เพื่อสร้างชีวิตแปลกใหม่ และเพื่อหาความท้าทายและความแตกต่าง (Panyawuttrakul, 2017, pp. 40-54) ให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยชุมชนเป็นฐาน สามารถพึ่งตนเอง ตั้งอยู่บนฐานคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมษธาวิณ พลโยธิสุทธินิ หนูเนียม และสุวิชาดา สกุลงวนิชเจริญ (Phonyothi, Nooniam and Sakulwanitcharoen, 2022, p. 1) วิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนไทคำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่าสภาพปัจจุบันของชุมชนต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์และโดดเด่น กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งเดียวในภาคอีสาน เป็นแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ แนวทางการพัฒนาด้านการบริหารจัดการ ควรพัฒนาการกระจายรายได้ของคนในชุมชน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรพัฒนาการบริการนักท่องเที่ยวด้านร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก รวมถึงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ควรพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้หลากหลายสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ นอกจากนี้วิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ของ ธง คำเกิด และคณะ (Khamkerd, et al., 2020, p. 1) ผลการวิจัยพบว่า สภาพบริบทชุมชนตำบลต้นตาล เป็นชุมชนที่มีเสน่ห์มีความโดดเด่น สืบสานประเพณีได้อย่างดี วิถีชีวิตเรียบง่าย แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ คือ ตลาดน้ำสะพานโค้ง ตลาดส้มปลายักษ์เป็นศูนย์กลางของชุมชน ชุมชนมีศักยภาพจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในรูปแบบกลุ่ม คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวแบบครอบครัว เดินทางด้วยรถยนต์ส่วนตัว ท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อน และให้ความสำคัญเรื่องราคามากที่สุด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การศึกษาและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยเพื่อนำมาสู่การสร้างกรอบแนวคิดและแนวทางดำเนินงานวิจัย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง ประชากร ได้แก่ ประชากรของตำบลตาคี อำเภอตาคี จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มตัวอย่างการวิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงเพื่อเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 คน คือ ผู้นำ ผู้ประกอบการ สมาชิกกลุ่มผ้าทอต่อทอมือ (PP&P Handmade) สมาชิกกลุ่มร่วมเกล้าหัตถกรรม นักเรียนโรงเรียนเทศบาลเมืองตาคี (ขุนตาคีคณะกิจ) สมัครใจเข้าร่วม และสามารถติดต่อออกระหว่างการวิจัยได้ เช่น ภาวะป่วยกะทันหัน ย้ายบ้านออกจากพื้นที่วิจัย เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้วิจัย เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างคือ แบบสัมภาษณ์ที่มีจำนวนข้อ ประโยคคำถาม และเรียงลำดับที่แน่นอน เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายบุคคล การตรวจสอบและหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์ โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสังคม ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านเศรษฐกิจฐานราก เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา นำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องกับคำถาม การสัมภาษณ์อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 และการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมสังคมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยชุมชนเป็นฐาน

การเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 วิธี ได้แก่ วิธีการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ สํารวจ และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับบริบทชุมชน ความต้องการ นวัตกรรมสังคม การท่องเที่ยว และวิธีการเก็บข้อมูลจากภาคสนามเป็นข้อมูลปฐมภูมิจากผู้นำ ประชาชน ผู้ประกอบการ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมร่วมเกล้าจากกะลามะพร้าว และสมาชิกกลุ่มผ้าทอต่อทอมือ ได้แก่

1. การสัมภาษณ์ ประสานขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรายบุคคล อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัย ประเด็นการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกการสนทนาด้วยการบันทึกเสียงระหว่างการสนทนา

2. การสนทนากลุ่ม จัดเวทีเสวนาแสวงหาศักยภาพ ความต้องการเกี่ยวกับนวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมท่องเที่ยวชุมชน ตลอดจนกำหนดแนวทางการพัฒนา แก้ไขปัญหา ความต้องการร่วมกัน

3. การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมสังคมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจจากปัญหาหรือความต้องการของสังคม การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การผลิตสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนและผลิตภัณฑ์ของฝากชุมชน และการเผยแพร่องค์ความรู้การท่องเที่ยวชุมชน การระดมความคิดในการเสนอทางออกจากภาคส่วนต่างๆ การทดลองความคิด นำไอเดียและสำรวจผลกระทบต่อชุมชน และเผยแพร่สู่เยาวชนเป็นมัลติมีเดีย และผู้ประกอบการ เพื่อสร้างรายได้สู่ชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าด้านข้อมูล ด้านผู้วิจัย และวิธีการเก็บข้อมูล และผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ตามเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการศึกษาจากเอกสาร คำนึงถึงบริบทเป็นสำคัญ และมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การวิจัยของผู้วิจัยในประเด็นการพัฒนาวัฒนธรรมสังคมในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเป็นฐานเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก

สรุปผลการวิจัย

1. ประวัติศาสตร์และศักยภาพชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลตาคลี อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ประวัติศาสตร์ชุมชนตาคลีเกิดจากคนกลุ่มแรกย้ายถิ่นมาจากที่อื่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ 5 ครัวเรือน ตั้งชื่อชุมชนว่า “บ้านตาคลี” และขึ้นทะเบียนเป็นหมู่บ้านตาคลี ตำบลพยุหะคีรี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ต่อมาพื้นที่ใกล้เคียงมีประชากรเข้ามาอยู่จำนวนมาก เช่น บ้านหนองโพ บ้านหนองสินวล บ้านจันเสน จึงยกฐานะเป็นตำบลตาคลี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ในปี พ.ศ. 2450 มีทางรถไฟสายเหนือผ่านตาคลีตั้งชื่อว่า “สถานีรถไฟบ้านตาคลี” ทำให้ผู้คนหมู่บ้าน และตลาดเกิดขึ้น ต่อมาราวปี พ.ศ. 2487 มีการสร้างศาลเจ้าแม่ทับทิมตาคลีด้วยความศรัทธาของคนจีนที่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่บ้านตาคลี ในปี พ.ศ. 2500 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินโดยขบวนรถไฟพระที่นั่งจากสถานีจิตรลดา กรุงเทพฯ มายังสถานีรถไฟบ้านตาคลี ทรงเยี่ยมราษฎรที่มาเฝ้ารับเสด็จ ต่อมาปี พ.ศ. 2507 สหรัฐอเมริกาส่งทหารมาทำสงครามกับเวียดนาม และเข้ามาตั้งฐานทัพในประเทศไทย 7 แห่ง และ 1 ใน 7 คือกองบิน 4 ตั้งอยู่ที่อำเภอดาคลี ทำให้ในปี พ.ศ. 2504 - 2519 บ้านตาคลีกลายเป็นเมืองเศรษฐกิจที่มีความเฟื่องฟูอย่างมาก เกิดอาชีพใหม่ เกิดสถาบันบันเทิงเป็นต้น ประวัติศาสตร์ชุมชนทำให้เกิดเรื่องเล่า และสถานที่สำคัญเชิงประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลตาคลีอย่างน่าสนใจ

ศักยภาพของตำบลตาคลีที่พัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน “ชิม ช้อป แชะ และพัก” ดังนี้ “ชิม” ได้แก่ ศักยภาพด้านอาหารเค็ดมาแล้วต้องชิมร้านอาหารในตำนาน และคาเฟ่สุดชิคต้องไปเช็คอิน ได้แก่ ผัดไทป่าแป้ว (ชุมชนร่วมใจ) ไอศกรีมเม็ดบัว ขนมหะหรี่ปั๊ม ขนมหวานป่าแป้ว ร้านเพลินร้านโกวบ้วย ร้านบาร์บูล ร้านอิมานี ร้านหอยทอง (ชุมชนตาคลีพัฒนา) ร้านอาหารตั้งแต่สมัยสงครามเวียดนาม ร้านก้วยเตี่ยวนายตรวจ (ชุมชนตาคลีพัฒนา) ร้านก้วยเตี่ยวเย็นตาโฟเจ้หน่ง (ชุมชนตาคลีพัฒนา) เป็นต้น “ช้อป” ได้แก่ ภูมิปัญญาและของฝาก 1) แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นหัตถกรรมกระเป๋าคอห่อมือของฝากเมืองตาคลีบ้านป่าจุก (ชุมชนตาคลีพัฒนา) 2) แหล่งเรียนรู้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมร่มเกล้ากะลามะพร้าวและศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP 5 ดาว (ชุมชนหัวเขาตาคลี) 3) แหล่งเรียนรู้การทำหมวกจากขยะรีไซเคิล (ชุมชนสามล) และผลิตภัณฑ์จักสาน (ชุมชนเขาใบไม้) “แชะ” ได้แก่ สถานที่สำคัญตำบลตาคลี 1) สถานีรถไฟบ้านตาคลี (ชุมชนตาคลีพัฒนา) 2) วงเวียนพระสังข์ (รูปปั้นพระสังข์ติด)

กราบสักการะและจุดถ่ายภาพ (ชุมชนศาลาพัฒนา) 3) ชมบ่อน้ำโบราณสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นแหล่งน้ำอุปโภคสำคัญของคนศาลา (ชุมชนศาลาพัฒนา) 4) ศาลเจ้าแม่ทับทิม สักการะขอพรองค์เจ้าแม่ทับทิม ชมสถาปัตยกรรมแบบจีนแต้จิ๋ว (ชุมชนทิพย์พิมาน) 5) ชุมชนบ้านเก่า (ตลาดใน) เดินไปถึงป้ายโรงงานรุ่งนภา (ชุมชนศาลาพัฒนา) 6) วัดสว่างวงษ์ กราบพระประจำเมืองศาลา เข้าชมเรือนขุนศาลา พิพิธภัณฑ์เรือนไทยแสดงสิ่งของเก่าแก่โบราณหลายยุคสมัย เช่น เงิน มีด (ชุมชนสว่างวงษ์) 7) เขาเรดาร์ แหล่งเรียนรู้เรดาร์ฝนหลวง ชมวิวเมืองศาลา 360 องศา (ชุมชนสามล) 8) โบสถ์คริสต์ (ชุมชนสามล) 9) สระหิน (ชุมชนขมิ้น) 10) วัดถ้ำประทุน (ชุมชนวัดพุทธนิมิต) 11) วัดโพธิ์ทอง (ชุมชนบ้านใหม่โพธิ์ทอง) 12) วัดหัวเขาศาลา (ชุมชนสารภี) 13) มุขนิกรการกุศลศาลา (ชุมชนวิลาวัลย์) 14) โรงหนังพัฒนา (ชุมชนศาลาพัฒนา) และ “พัก” ได้แก่ บ้านเพลิน (ชุมชนศาลาใหญ่) สวิทโฮม (ชุมชนศาลาใหญ่) 7 สโมสร (ชุมชนสามล) กอล์ฟ 19 (ชุมชนสามล) ฟาร์มสัตว์ (ชุมชนรวมใจ) โรงแรมต้นไทร (ชุมชนเขาใบไม้) ได้นำมาจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวชุมชนตำบลศาลา ประวัติเมืองศาลา ภูมิปัญญา ของฝากสถานที่สำคัญ 11 Locations เส้นทาง One Day Trip และ โปรแกรมการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว 7 รูปแบบ นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสความเป็นเมืองศาลาเมืองแห่งความสุข

2. กระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลศาลา อำเภอศาลา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า

2.1 การพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ให้กับผู้นำชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจแนวคิด หลักการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน ผู้นำชุมชนสามารถพัฒนาระบบการเล่าเรื่อง “Story Telling” เพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และสามารถนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนผ่านเส้นทางจำลอง One Day Trip ตำบลศาลาภายใต้คำขวัญ “ชุมชนประวัติศาสตร์ ตลาดเก่าเมืองพระสังข์ของดั่งเมืองศาลา” ตามคำสัมภาษณ์ของผู้สื่อข่าวและคอลัมนิสต์หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ดังนี้

“...หมู่บ้านศาลาเป็นเมืองประวัติศาสตร์ ตั้งแต่ ปี 2450 ต่อมาในปี 2480 ยกระดับตำบลศาลา อำเภอพยุหะ และมีเหตุการณ์สำคัญหลายครั้ง อย่างปี 2486 ทหารญี่ปุ่นมาสร้างฐานทัพ ปี 2500 ในสมัยรัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนินมาบ้านศาลา ปี 2504 มีทหารสหรัฐเข้ามาตั้งฐานทัพและกลับไปเมื่อปี 2519 และและมีการยกระดับเทศบาลตำบลศาลา ปี 2524 และเป็นเทศบาลเมืองศาลาเมื่อ 2548 จนถึงปัจจุบัน...” (Kiatwongchai, Personal Communication, March 22; 2022)

2.2 การผลิตสื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยกิจกรรมสร้างความเข้าใจและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ และประชาชนที่สนใจยกระดับผลิตภัณฑ์ของฝากและผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ได้ได้รับความรู้ความเข้าใจ และสามารถผลิตสื่อออนไลน์ที่ได้อย่างสร้างสรรค์และ

ปลอดภัย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เพิ่มช่องทางการจำหน่ายทางโซเชียลทำให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นที่รู้จักของสังคมในวงกว้างมากขึ้น และสามารถสร้างงานสร้างอาชีพของคนในชุมชนและท้องถิ่นได้

“...วันนี้เป็นเรื่องใหม่ที่ช่วยให้สินค้าของป้าไปอยู่ใน Facebook เราตั้งเพจของกลุ่มเรา ภายใต้ชื่อ PP&P Handmade-กระเป๋าผ้าคันมือ เป็นเรื่องใหม่ของกลุ่มเรา ป้าสอนทุกคนทำกระเป๋าหลายแบบ ทุกคนเค้าก็ขายกันเองที่ถนนคนเดินบ้าง ขายกับญาติบ้าง ครั้งนี้เราจะขายแบบออนไลน์ มีไลฟ์สดด้วย ขอบคุนมาก ๆ ป้าตื่นตื่นขายได้บ้างไม่ได้บ้างป้าจะพยายามทำ ส่วนของกลุ่มพี่จัดเค้าทำได้เค้าไปขายร่วมกับงาน OTOP ลองดูค่ะ...” (Chaiyamongkol, Personal Communication, May 15; 2022)

2.3 การพัฒนาให้ความรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนและผลิตภัณฑ์ของฝากของชุมชน ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลตาคลี ด้วยการวิเคราะห์สถานการณ์ตลาดและการวางแผนธุรกิจสู่เป้าหมายเชิงธุรกิจโดยโมเดล Business Model Canvas (BMC) เป็นการวิเคราะห์กลุ่มลูกค้า การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า ช่องทางการสื่อสารกับลูกค้า ช่องทางรายได้ กิจกรรมหลักที่สามารถทำได้ในแต่ละวัน ทรัพยากรหลักที่สนับสนุนการดำเนินธุรกิจอย่างคน ความรู้ วิธีการ และเงิน พันธมิตรที่ดีที่ร่วมสร้างธุรกิจ การประเมินต้นทุนเพื่อการดำเนินธุรกิจ และจุดแข็งของสินค้าของกลุ่มเป็นนวัตกรรมใหม่

“...เป็นประโยชน์มาก เรื่องใหม่ สนุกมาก ทำให้กลุ่มเราได้ร่วมกันหากลุ่มลูกค้าใหม่ ช่องทางตลาดใหม่ ต้องออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ช่องทางขายใหม่ ปีน้าป้าได้แบบกระเป๋าใส่เหรียญ ให้กลุ่มวัยรุ่นที่ชอบของน่ารัก ๆ และกระเป๋าทรงบอสตันทำจากผ้าไทยเอาทะเลาะกลุ่มร่มเกล้ามาใส่ด้วย...” (Thinphrom, Personal Communication, July 18; 2022)

การยกระดับผลิตภัณฑ์ของฝากและผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เป็นการพัฒนาบรรจุภัณฑ์กับการถนอมอาหารเพื่อรักษาคุณภาพของอาหารอย่างสร้างสรรค์มีเอกลักษณ์เป็นของตนเองมากที่สุดและสามารถขนส่งได้สะดวก ผลิตภัณฑ์อาหาร ได้แก่ ลูกกิ้นม ไข่ยืม เตี่ยวโขทัย บ้านนายตรวจ ก้วยจื๊ปป้าสังวาล ไอติมเม็ดบัว กะหรีปื๊ปปู ลูกจันทร์ขนมไทย และผลิตภัณฑ์ของฝาก คือ สบู่สมุนไพร กระเป๋าผ้าต่อของกลุ่ม PP&P ผลิตภัณฑ์กะลาของหัตถกรรมร่มเกล้า

“...เมื่อก่อนพี่เองก็ทำสบู่รูปธรรมชาติทางเทศบาลส่งเสริมกลุ่มอาชีพเอาไปขายที่ถนนคนเดินทุกวันเสาร์ ครั้งนี้เพิ่มสูตรสบู่สมุนไพรหอมด้วยและมีบรรจุภัณฑ์ด้วย น่าจะขายได้ดีมากขึ้น และเราก็เบนค์ของเราเองแล้ว...” (Phattaphon, Personal Communication, July 18; 2022)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ บรรจุภัณฑ์ ก่อน-หลัง การพัฒนานวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมท่องเที่ยวชุมชน

2.4 การผลิตสื่อสร้างสรรค์ การสร้างสรรค์สื่อที่ปลอดภัยเพื่อให้ความรู้การท่องเที่ยวชุมชน มุ่งเน้นก่อให้เกิดการสร้างงานและสร้างอาชีพของคนในชุมชนและท้องถิ่นโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยผลิตโปสเตอร์แนะนำสถานที่ “เซะ” ตามโลเคชั่น สตักเกอร์ไลน์ ตำบลตาคลีใช้รูปเจ้าเงาะนางรจนา และสื่อวีดิทัศน์แนะนำการท่องเที่ยวตำบลตาคลีจาก <https://youtu.be/E5p4r27hF4I> () เป็นการออกแบบและจัดทำอย่างมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน สื่อมวลชน และประชาชนโดยใช้ข้อมูลบริบทชุมชนด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจน ประวัติศาสตร์ตำบลตาคลีโดยฐานชุมชนจนเกิดเป็นสื่อที่เป็นนวัตกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อ สร้างรายได้สร้างอาชีพให้คนในชุมชน

“...ตั้งแต่เริ่มไปเดินสำรวจชุมชน จัดเวทีวิเคราะห์ข้อมูล ออกแบบสื่อประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวตาคลี จนได้เล่มคู่มือการท่องเที่ยว One day trip สตักเกอร์ หนังสือทำได้ดีมากทำให้เมืองตาคลี นามาทัวร์ เป็นเรื่องที่แปลกใหม่ของเราชาวตาคลี...” (Krasin, Personal Communication, August 15; 2022)

“...ก่อนมีวิดีโอโปรโมทการท่องเที่ยว เราคนตาคลีเห็นเป็นธรรมดา แต่คนอื่นไม่เคยเห็น เขาก็ดูวิดีโอแล้ว เขาอยากมา น่าสนใจนะ อย่างศาลเจ้าแม่ทับทิมที่อื่นจะเล็ก ๆ แต่ของเราใหญ่โต สวยงาม อีกที่หนึ่งคือสระทะเล มองไปก็ชื่นใจ การเผยแพร่มีประโยชน์ต่อยอดในอนาคตได้...” (Sapboonrod, Personal Communication, August 15; 2022)

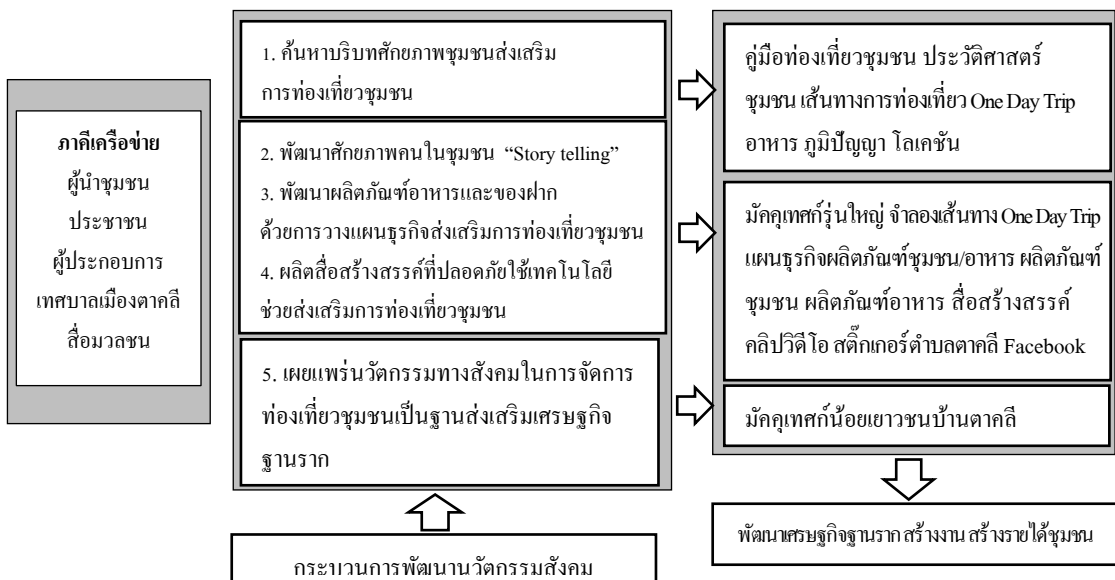

ภาพที่ 2 ตัวอย่างสื่อสร้างสรรค์: สติกเกอร์ไลน์ตำบลตากลิ และสื่อวีดิทัศน์แนะนำการท่องเที่ยวตำบลตากลิ

3. การเผยแพร่กระบวนการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลตากลิ อำเภอตากลิ จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยกิจกรรมเผยแพร่นวัตกรรมสังคมสู่สาธารณะให้กับเยาวชนโดยการถ่ายทอดนวัตกรรมสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น คู่มือการท่องเที่ยวตำบลตากลิ “ชิม ช้อป แวะ พัก” เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวเมืองตากลิ เสริมทักษะการเล่าเรื่อง Story telling และจำลองนำเที่ยวเส้นทาง one day trip เมืองตากลิ สร้างต้นแบบมัลติมีเดียสื่อ

“...การประชาสัมพันธ์ข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองตากลิข้อมูลสิ่งดี ๆ ของเทศบาลรวมถึงของดีเมืองตากลิ เป็นการถ่ายทอดข้อมูลให้เยาวชนมีโอกาสได้รับทราบประเด็นสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในเขตเทศบาลเมืองตากลิ การนำข้อมูลมาเผยแพร่ผ่านต่าง ๆ มีผลต่อเศรษฐกิจการท่องเที่ยว การประกอบอาชีพจะกลับคืนสู่เมืองตากลิ ทำให้คนในสังคมได้รำลึกถึงรากฐานของคนตากลิด้วย...” (Wonghuen, Personal Communication, November 15; 2022)

การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนตำบลตากลิ

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนด้านการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเป็นฐานของตำบลศาลี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์ บริบทชุมชน ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์เมืองศาลีกว่า 100 ปี มีเหตุการณ์สำคัญ ๆ เช่น การอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานสร้างชุมชนบ้านศาลี การทำรางรถไฟสายเหนือ ผ่านศาลี การสร้างศาลเจ้าแม่ทับทิม ครั้งหนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่รัชกาลที่ 9 เสด็จพระราชดำเนิน บ้านศาลี และพื้นที่ศาลีได้เป็นที่ตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกาในสมัยสงครามเวียดนาม และยกฐานะเป็นเทศบาลเมืองศาลี จากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกส่งผลกระทบต่อพัฒนาชุมชน ตำบลศาลีด้านเศรษฐกิจเกิดอาชีพใหม่ ค้าขาย รับจ้าง และภาคบริการมากขึ้น ด้านสังคมและวัฒนธรรม ผู้คนศาลีเดิมนับถือศาสนาพุทธเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ชาวจีนนับถือเจ้าแม่ทับทิม ทหารชาวต่างชาติ นำวิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวตะวันตกเข้ามาทั้ง ศาสนา โรงภาพยนตร์ สถานบันเทิง เกิดการผสมผสาน วัฒนธรรมผ่านการดำเนินชีวิตของคนสองถิ่นเข้าด้วยกัน ทำให้บ้านศาลีมีเสน่ห์น่าค้นหาเกิดการพัฒนาท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐานจากศักยภาพชุมชนด้านอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่น ด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของฝากชุมชน ด้านสถานที่แห่งจิตวิญญาณ ผ่านการเล่าเรื่องราวให้ผู้มาเยือน 7 พฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ (Panyawuttrakul, 2017, p. 5) งานวิจัยเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนฐานรากวิถีชีวิตชุมชนอย่างยั่งยืนของตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ของนายธง คำเกิด และคณะ (Khamkerd, et al., 2020, p. 1) ได้อธิบายไว้ว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องศึกษาสภาพ บริบทของชุมชนเพื่อค้นหาเสน่ห์และความโดดเด่น วิถีชีวิต แหล่งท่องเที่ยว ภูมิปัญญา และสินค้า ตลอดจนอาหารพื้นถิ่นที่เป็นต้นทุนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการจัดการโดยชุมชนในรูปแบบกลุ่ม สมาชิกคนในชุมชนมีส่วนร่วม มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเรียนรู้วิถีชีวิตและภูมิปัญญา และสอดคล้องกับวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเขียงคาน จังหวัดเลย ของ เมษัธวีน พลโยธี สุธาธิณี หนูเนียม และสุวิชาดา สกุลวานิชเจริญ (Phonyothi, Nooniam and Sakulwanitcharoen, 2022, p. 1) ชุมชนมีสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ครบครัน สถานที่ท่องเที่ยวมีเอกลักษณ์โดดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์แห่งเดียวในภาคอีสานเป็นแหล่งเรียนรู้ วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ยิ่ง

2. การพัฒนานวัตกรรมทางสังคมในส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนของตำบลศาลี อำเภอดาเกี จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยการเรียนรู้ของภาคีเครือข่ายบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน ประชาชน ผู้ประกอบการ โรงเรียน สื่อมวลชนท้องถิ่น และเทศบาลเมืองศาลีเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่าง ยั่งยืนภายใต้กระบวนการ 1) การพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชนเป็นมัลติเทสต์ ด้วย ทักษะการเล่าเรื่อง (Story Telling) ผ่านกิจกรรมพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนแบบ One Day Trip ซึ่ง

สอดคล้องกับเพื่อหาแรงบันดาลใจ เพื่อสัมผัสศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรม เพื่อแสดงหาความสุขกับชีวิต เพื่อเข้ากับวิถีชีวิตคนท้องถิ่น เพื่อการเรียนรู้และหาประสบการณ์ใหม่ เพื่อสร้างชีวิตแปลกใหม่ และเพื่อหาความท้าทายและความแตกต่าง (Panyawuttrakul, 2017, pp. 40-54) 2) การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการให้สามารถผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ระดับผลิตภัณฑ์ของชุมชนตนเองและกลุ่มเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ตลอดจนเพิ่มช่องทางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนทางโซเชียล เพื่อสร้างงานสร้างอาชีพ สร้างรายได้ 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารชุมชนและผลิตของฝากชุมชนสู่การวางแผนธุรกิจส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ด้วยวิเคราะห์รูปแบบของแผนธุรกิจและความยั่งยืนในเชิงธุรกิจด้วยโมเดล Business Model Canvas (BMC) เพื่อยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์อาหารและของฝากสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว 4) การผลิตสื่อสร้างสรรค์ด้วยเทคโนโลยีส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ไปสเตอร์แนะนำสถานที่ สติกเกอร์ไลน์ตำบลตาคลี และสื่อวีดิทัศน์แนะนำการท่องเที่ยวตำบลตาคลีภายใต้แนวคิดนวัตกรรมที่เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์ คิดค้น พัฒนา และสามารถนำไปใช้ได้จริงนั้น การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนด้วยนวัตกรรมอย่างสร้างสรรค์จึงเป็นการคิดค้นสิ่งใหม่หรือต่อยอดสิ่งเดิมให้สามารถใช้ประโยชน์ทางพาณิชย์และการค้าได้จริงโดยเป็นผลมาจากการจัดการความรู้ของชุมชน (Poonsuwan, 2022, pp. 25) นอกจากนี้ โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (Tourism for Life and Nature Project, 2540) ได้อธิบายว่า นวัตกรรมสังคมเป็นการพัฒนานวัตกรรมชุมชนหรือการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based) ด้วย 1) การยกระดับการประกอบอาชีพให้กับประชาชนจัดกระบวนการเสริมศักยภาพและใช้ทุนชุมชนในการพัฒนาอาชีพโดยกำหนดแผนธุรกิจและแผนกำลังคนที่เหมาะสม 2) การพัฒนาทักษะการประกอบการด้วยตนเองบนพื้นฐานทรัพยากรชุมชนหรือแรงงานฝีมือในชุมชน 3) การเสริมสร้างสมรรถนะเพื่อความยั่งยืนโดยส่งเสริมบทบาทการเป็นเจ้าภาพหลัก 4) การติดตามประเมิน ถอดความรู้เพื่อประเมินผลสำเร็จ สรุปบทเรียน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในกระบวนการพัฒนานวัตกรรมสังคมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างองค์รวมบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม องค์กรชุมชน การจัดการ และการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่มั่นคง สามารถพึ่งตนเอง และจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน

3. การเผยแพร่วัฒนธรรมทางสังคมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนตำบลตาคลีอำเภอตาคลี จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้การท่องเที่ยวชุมชนให้กับเยาวชนถือว่าเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญสามารถแพร่กระจายนวัตกรรมสังคมสู่สาธารณะ ก่อเกิดรูปแบบความคิดหรือการกระทำทางสังคมใหม่ ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์และกรอบคิดในการส่งเสริมการท่องเที่ยว

ชุมชนอย่างยั่งยืนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) (National Innovation Agency (Public Organization, n.d., Online) อธิบายแนวคิด Local Alike นวัตกรรมที่ท่องเที่ยวที่พลิกชีวิตชุมชนแบบยั่งยืนได้ ต้องพัฒนาคนให้มีความรู้สามารถจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนและความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจ ผลิตภัณฑ์ และบริการ เพราะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างให้เกิดรายได้ให้กับผู้ประกอบการและชุมชน ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยี เพื่อให้ทันสมัยเข้าถึงง่ายเป็นช่องทางเชื่อมต่อระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนได้ สุดท้ายชุมชนต้องพัฒนาสังคมดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชนและท้องถิ่นด้วยความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม

จากกระบวนการพัฒนานวัตกรรมสังคมเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของตำบลคาคี อำเภอคาคี จังหวัดนครสวรรค์ ให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ระบบเศรษฐกิจสร้างอาชีพและกระจายรายได้ สร้างสรรค์นวัตกรรมสังคมด้วยเสน่ห์ที่มีความโดดเด่นสืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน ด้วยส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างมีส่วนร่วม สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนหรือการพัฒนาทักษะอาชีพที่ใช้ชุมชนเป็นฐาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนตำบลคาคีด้วยเครือข่ายเบญจภาคี
2. ควรพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ทักษะการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อการบริการผู้มาเยือนอย่างเป็นระบบครบวงจร
3. สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรร่วมมือกันปรับปรุงสถานที่ประวัติศาสตร์ชุมชน สถานที่ที่สำคัญ และจัดทำเป็นจุดเช็คอินเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างรายได้แก่ชุมชนตำบลคาคี อำเภอคาคี จังหวัดนครสวรรค์
2. ควรติดตามประเมินผลการใช้นวัตกรรมทางสังคมการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตำบลคาคี อำเภอคาคี จังหวัดนครสวรรค์

เอกสารอ้างอิง

- Community Organization Development Institute. (2021) *Grassroots Economy*. Retrieved September 28, 2021, from https://web.codi.or.th/development_project/20201125-20029/
- Community Tourism Institute (2012). *Community Tourism*. Retrieved September, 28, 2021, from <https://thaicommunitybasedtourismnetwork.wordpress.com/cbt>
- Khamkerd, T., Rueangrit, U., Saengiamsin, P., Therawat, C., and Makchan, C. (2021). *Community Tourism Management Based on the Foundation of Sustainable Community Way of Life of Ton Tan Subdistrict, Song Phi Nong District, Suphan Buri Province*. Suphanburi: Faculty of Liberal Arts Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi, Suphanburi Center. (In Thai).
- Ministry of Tourism and Sports. (2011). *National Tourism Development Plan 2012-2016*. Bangkok: Author. (In Thai).
- Murray, R., Mulgan, G., and Caulier-Grice, J. (2008). *Generating Social Innovation: Setting an Agenda, Shaping Methods and Growing the Field*. Retrieved October 23, 2023, from <http://www.socialinnovationexchange.org/node/1167>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *Master Plan under the National Strategy (B.E. 2023-2037) (16) Issues: grassroots economy*. Retrieved September, 23, 2023, from http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2023/03/masterplan_updated2023_080363.pdf (In Thai).
- Phongphit, S. (2005). *Idea Base: From Master Plan to Community Enterprise*. Bangkok: Wisdom Power. (In Thai).
- Phonyothi, P., Nooniam, S., and Sakulwanitcharoen, S. (2022). Sustainable Community-Based Tourism Development Guideline: A Case Study of TAIDAM Community at Bannapanard, Chiang Khan District, Loei Province. *International Thai Tourism Journal (JITT)*, 18(1), 1-25. (In Thai).
- Poonsuwan, P. (2022). Innovation and Tourism Development for the Normal Era. *Journal of Buddhist Innovation and Management*, 5(1), 25-36. (In Thai).
- Takhli Municipality (n.d.). *History*. Retrieved September, 23 2021. From <https://www.takhlicity.go.th/content/information/2>

Buntharik-Sawat, T. (n.d.). *Social Innovation: Characteristics, Processes and Forms in Various Fields*.

Retrieved October 23, 2023, from [https://www.youthinnovation.org/wp-content/uploads/](https://www.youthinnovation.org/wp-content/uploads/2018/02/นวัตกรรมสังคม.pdf)

2018/02/ นวัตกรรมสังคม.pdf

Panyawuttrakul, W. (2017). *Repair, Build, And Enhance the Potential of Community Tourism in the New Era*.

Phitsanulok: Naresuan University.

ปัญหาข้อกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกฎหมาย ในการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ*

ศิริพร โกวิท¹

(วันที่รับบทความ: 17 พฤศจิกายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 29 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 30 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมาย หลักเกณฑ์ มาตรการ และแนวทางการควบคุมการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศไทย 2) เพื่อเสนอแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมและสอดคล้องกฎหมายในการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้แทนของรัฐ ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน หากไม่ได้เป็นการปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ของประชาชน การออกนอกพื้นที่หรือนอกเหนือจากเวลาราชการ การพกพาอาวุธปืนติดตัวของเจ้าหน้าที่ ก็ไม่มีหลักการและเหตุผลทางกฎหมายที่จะเป็นข้อสนับสนุนได้ 2) มาตรการทางกฎหมายควรมีความชัดเจนในการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่ละหน่วย หากไม่มีหน้าที่โดยตรงในการสืบสวน สอบสวน ป้องกันปราบปราม จับกุม หรือรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ระดับสิทธิและการคุ้มครองในกรณีมีและใช้อาวุธปืน การพกพาอาวุธปืนก็ไม่มี ความจำเป็นต่องานในหน้าที่รับผิดชอบ ไม่มีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจรายนั้นจะพกพาอาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ 3) แนวทางการปฏิบัติเพื่อการพกพาอาวุธปืนที่สอดคล้องกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ คือ การติดกล้องประจำกายเพื่อบันทึกภาพและเสียงขณะปฏิบัติหน้าที่ ต้องมีการฝึกอบรมเพื่อความชำนาญในการใช้อาวุธปืนอย่างสม่ำเสมอ และตรวจสอบอาวุธปืนประจำกายของตำรวจแต่ละนายว่าพร้อมสำหรับการใช้งาน การควบคุมดูแลของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ตรวจสอบประวัติการทำงาน ความประพฤติ การควบคุมอารมณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจนายใดมีคุณสมบัติไม่เหมาะสม ก็ต้องไม่อนุญาตให้พกพาอาวุธปืน เป็นการพิจารณาความเหมาะสมเป็นรายบุคคล

คำสำคัญ: การพกพาอาวุธปืน, เจ้าหน้าที่ตำรวจ

* บทความวิจัยโรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 2566

¹ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, E-mail: sipornkowitz@gmail.com

The Legal Problems and Guidelines Related to the Legality of Carrying Firearms by Police Officers*

Siporn Kowit¹

(Received: November 17, 2023; Revised: December 29, 2023; Accepted: December 30, 2023)

Abstract

The purposes of this research were to study 1) to study of the legal problems, criteria, measures and guidelines for the control of carrying firearms by police officers; and 2) to get of the offer appropriate guidelines for the legality of carrying firearms by police officers. A qualitative method was used for data analysis including document research, in-depth interviews 17 key informant and content analysis.

The research findings show that: 1) Police officers are representatives of the state who protect the rights of the people; if they do not perform their duties for the benefit of the people, leave the official building or are off duty, there is no legal basis or justification for carrying firearms 2) Legislation should clearly define the scope of police officers' powers and responsibilities and the carrying of firearms is not required unless there is a direct responsibility to investigate, prevent, or combat crime and protect the public. The scope of authority and protection afforded by the carrying of firearms is unnecessary because police officers are not required to carry firearms as part of their official duties, and 3) The guidelines for carrying a police officer's firearm should include the following: installation of a body camera to record audio and video while on duty; requirement of regular firearms training; verification of the readiness of each police firearm; review of work history and conduct by a supervisor subject to hierarchical oversight; and exercise of emotional control. If a police officer does not meet these qualifications, they may not carry firearms. The risk of using a firearm and causing harm depends on the individual's suitability.

Keywords: Carrying Firearms, Police Officers

* Research Article from Royal Police Cadet Academy, 2023

¹ Royal Police Cadet Academy, E-mail: sipornkowit@gmail.com

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

อาวุธปืน เป็นอาวุธโดยสภาพที่มีอำนาจร้ายแรง เป็นเครื่องมือที่ผู้กระทำความผิดนำมาใช้ในการก่ออาชญากรรมร้ายแรง เช่น การกระทำความผิดต่อชีวิตร่างกาย ฆ่า ทำร้ายร่างกาย หรือกระทำความผิดต่อทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โดยมีหรือใช้อาวุธปืน เนื่องจากวิวัฒนาการของอาวุธปืนในปัจจุบัน มีการพัฒนาเป็นรูปแบบและขนาดต่าง ๆ เพื่อความสะดวกในการใช้งานและพกพา จากข้อมูลขององค์การระหว่างประเทศด้านการวางแผนและนโยบายป้องกันการบาดเจ็บ (International Firearm Injury Prevention and Policy) พบว่า ในแต่ละวัน ทั่วโลกมีการใช้ปืนเพื่อก่ออาชญากรรมต่อผู้คนจำนวนมาก โดยมีสถิติการตายและได้รับบาดเจ็บด้วยความรุนแรงจากอาวุธปืนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี (Netthatt, 2020) ในขณะเดียวกันอาวุธปืนก็เป็นเครื่องมือที่จำเป็นของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นอาวุธประจำกายในการปฏิบัติหน้าที่ป้องกันปราบปราม และรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงจำเป็นต้องมีความชัดเจนในมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการมี การใช้ และการพกพาอาวุธปืน ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการมีและใช้อาวุธปืน คือเพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของตนเองและบุคคลอื่น โดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน เสียหาย หรือความหวาดกลัวต่อผู้อื่น

การมี การใช้ และการพกพาอาวุธปืนของประชาชน ต้องได้รับอนุญาตในทุกกระบวนการ ตั้งแต่การซื้ออาวุธปืน ทั้งนี้ คุณสมบัติและเงื่อนไขในการอนุญาตต่าง ๆ เกี่ยวกับอาวุธปืนนั้น เป็นไปตามที่พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2590 บัญญัติไว้ในกรณีของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น อาวุธปืนประจำกายที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ มีทั้งที่เป็นอาวุธปืนของทางราชการ และอาวุธปืนของส่วนตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้นั้นเอง เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจพกพาอาวุธปืนไปในปฏิบัติหน้าที่ หลายครั้งถูกตั้งข้อสงสัยว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นสามารถพกพาอาวุธปืนติดตัวไปได้ทุกที่ตลอดเวลาเลยหรือไม่ การพกพาอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้านหรือทางสาธารณะ โดยเปิดเผย หรือโดยไม่มีเหตุสมควร และไม่ได้อยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ จะมีความผิดตามกฎหมายหรือไม่ (Kaewto, 2017)

ผู้วิจัยเห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้อาวุธปืนเป็นอาวุธประจำกาย การพกพาอาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ต้องมีความมั่นใจว่า ในการปฏิบัติทุกขั้นตอนนั้นชอบด้วยกฎหมาย (Noito, 2013) จึงควรมีการศึกษารวบรวมกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง คำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน ชอบด้วยกฎหมาย (Eakkanthanakom, 2014) และสอบถามความคิดเห็น ทักษะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อเป็นแนวทางในการนำเสนอความเห็นทางกฎหมาย ที่บังคับใช้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมาย หลักเกณฑ์ มาตรการ และแนวทางการควบคุมการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เจ้าหน้าที่ตำรวจมีบทบาทสำคัญยิ่งในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม ลักษณะหน้าที่หลักของเจ้าหน้าที่ตำรวจคือเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย (Law Enforcement Agency) ซึ่งเป็นผู้ควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมให้อยู่ภายใต้กรอบหรือระเบียบที่ สังคมนั้น ๆ กำหนดให้ปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติ เพื่อให้สมาชิกในสังคมอยู่กันอย่างเป็นปกติสุข หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเป็นผู้ปกป้องรักษามิให้กฎหมายของสังคมถูกละเมิด และทำให้เกิดความปลอดภัยในสังคม

หน้าที่ของตำรวจโดยทั่วไปได้ถูกกำหนดขึ้นตั้งแต่เริ่มมีกิจการตำรวจและเปลี่ยนแปลงเรื่อยมาตามกาลเวลา ตามยุคสมัยและมีการพิจารณาใช้อำนาจหน้าที่ตามลำดับจนกระทั่งในปัจจุบันนี้หน้าที่ของตำรวจมีอยู่ 8 ประการ คือ

1. การป้องกันอาชญากรรม (Crime Prevention) คือการปฏิบัติใด ๆ ก็ตามในขอบเขต อำนาจหน้าที่อื่นที่จะมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เพื่อมุ่งประโยชน์ต่อผลในด้านการตัดโอกาส ชัดขวางมิให้เกิดการกระทำความผิด หรือเพื่อขจัดพฤติกรรมอันอาจเป็นภัยต่อสังคมมิให้เกิดขึ้นเป็นสำคัญ การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจที่มีสมรรถภาพสูง ประกอบด้วยคุณลักษณะความสามารถส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

2. การปราบปรามอาชญากรรม (Crime Repression) นับเป็นหน้าที่หลักอันสำคัญยิ่งของตำรวจในการรณรงค์ปราบปรามอาชญากรรม ซึ่งจะส่งผลสนองต่อการควบคุมหรือขจัดปัจจัยต่าง ๆ อันเป็นภัยต่อสังคมไว้ก่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยฉับพลัน

3. การสืบสวนดำเนินคดีผู้กระทำความผิด (Apprehension of Offenders) เป็นมาตรการปราบปรามหลังจากการกระทำผิดได้เกิดขึ้นแล้ว การสืบสวนสอบสวนหลังจากการจับกุมผู้กระทำความผิดได้โดยฉับพลัน ทันด่วนยอมเป็นการช่วยเหลือผู้กระทำความผิดให้ตระหนักถึงความสูญเสียที่ได้รับจากการประกอบอาชญากรรม โดยทันที การจับกุมและดำเนินคดีผู้กระทำความผิดจะต้องยึดถือปฏิบัติตามกฎหมาย และมีประจักษ์พยานหลักฐาน ยืนยันเป็นที่แน่ชัดทั้งในด้านข้อเท็จจริงที่มีอยู่จริง รักษาความเที่ยงธรรมและความบริสุทธิ์ใจ การจับกุมผู้กระทำความผิดที่ถูกต้องตามความเป็นจริงจะมีผลอย่างดียิ่งในด้านการปราบปรามอาชญากรรมและการกำหนดมาตรการฟื้นฟูจิตใจของผู้กระทำความผิดให้กลับประพฤติตนเป็นพลเมืองดีภายหลังจากการพ้นโทษไปแล้ว

4. การค้นหาทรัพย์สินสูญหาย (Recovery of Property) หรือทรัพย์สินที่ได้ถูกโจรกรรมไปแล้ว ให้ได้กลับคืนโดยเร็วมีผลในด้านลดความเสียหายทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรม และเป็นการยับยั้งผู้แสวงหาประโยชน์จากความเดือดร้อนของผู้อื่น รวมตลอดถึงการกำหนดมาตรการควบคุมโรงจํานําหรือขจัดแหล่งรับซื้อของโจรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดความสูญเสีย หรือตัดโอกาสช่องทางแห่งโจรกรรมทรัพย์สินอย่างใกล้ชิดกวัดกันยิ่งขึ้น

5. การรักษาระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับอาชญากรรม (Regulation of Criminal) ได้แก่ การควบคุมการจราจรและควบคุมกิจการสาธารณะสุข การจัดสวัสดิการต่าง ๆ แก่ประชาชน การจัดควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยของฝูงชน เพื่อรักษาไว้ซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความผาสุกของชุมชน

6. การจัดสรรบริการแก่ประชาชน (Provision of Service) ในฐานะผู้ให้บริการช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ประชาชนทั่วไปที่สอดคล้องกับหลักการจัดบริการของตำรวจแก่สังคม เช่น การจัดบริการข่าวสาร การแจ้งบอกถนนหนทาง ให้คำแนะนำช่วยเหลือประชาชน การควบคุมการเลือกตั้ง เป็นต้น

7. การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล (Protection of Individual Freedom) ปกป้องพิทักษ์ประชาชนให้สามารถประกอบอาชีพได้โดยไม่ถูกรบกวนหรือแทรกแซงจากเหล่านักวิชาชีพแล้ว เจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีการปฏิบัติงานคุ้มครองปัจเจกชนมิให้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลแทรกแซงต่อการดำรงชีวิตปกติประจำวัน ตามหลักการที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญและปณิธานสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ

8. การปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ (Different Kind of Function) หน้าที่ในประการอื่นของตำรวจ ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่พิเศษอื่น ๆ นอกเหนือหน้าที่ปกติดังกล่าวมาแล้ว เช่น การปฏิบัติหน้าที่ควบคุมหรือปราบปรามผู้เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลอันชอบด้วยวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ การอารักขา คุ้มครองบุคคลสำคัญ การจัดกำลังตำรวจรักษาและป้องกันขับไล่ต่อสู้ข้าศึกศัตรูที่บุกรุกอธิปไตยของชาติบ้านเมือง เป็นต้น

กฎหมายควบคุมการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

บทบัญญัติของกฎหมายที่ควบคุมลักษณะการพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มี 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 และระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ดังที่ได้กล่าวไว้ตอนต้น เรื่องความเป็นมาของกฎหมายอาวุธปืนในประเทศไทยเกี่ยวกับการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ กล่าวคือ

บทบัญญัติตามมาตรา 8 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 เป็นบทบัญญัติควบคุมการพกพาอาวุธปืนสำหรับประชาชน โดยเป็นหลักการต้องห้ามมิให้พกพาอาวุธปืนติดตัวไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะ เว้นแต่ ในกรณีดังต่อไปนี้

1. มีใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนติดตัว
2. มีเหตุจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องมีอาวุธปืนติดตัว

การพกพาอาวุธปืน หมายถึงการนำอาวุธปืนเคลื่อนที่ไปด้วย และผู้ที่พาอาวุธปืนไปสามารถหิบบจยอาวุธปืนมาใช้ได้ ไม่จำเป็นต้องพกพาอาวุธปืนติดไว้กับตัวเท่านั้น (Ritthithit, 1995)

อาวุธปืนที่พาไปนั้น หมายถึงอาวุธปืนตามความหมายที่บัญญัติตามพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ นี้ กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นอาวุธปืนชนิดใด หรือเพียงส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธปืนตามที่กำหนดในกฎกระทรวง หรือเป็นอาวุธปืนที่ใช้องไม้ได้ ปืนไม่มีกระสุน หรืออาวุธปืนไม่ร้ายแรง การพาไปโดยไม่ได้รับอนุญาต ก็เป็นความผิด ซึ่งในกรณีของเจ้าหน้าที่ตำรวจ บทบัญญัติที่ควบคุมการพกพาอาวุธปืนของประชาชนทั่วไปนั้น

จะไม่นำมาบังคับใช้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งอยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ ทั้งนี้ ตามที่มาตรา 8 ทวิ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ ได้บัญญัติไว้ดังกล่าว เนื่องจากเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจ เป็นเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน การพกพาอาวุธปืนระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ ก็เพื่อการระงับเหตุร้าย ป้องกันภัยอันตรายแก่ประชาชน จึงเป็นกรณีที่สามารถพกพาอาวุธปืนได้

อย่างไรก็ตาม ในการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจสำหรับการปฏิบัติหน้าที่นั้น ต้องปฏิบัติตามระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ในเรื่องการพกพาอาวุธปืน เล่ม 2 ตอน 1 ประเภทบริหาร ลักษณะที่ 22 การแต่งเครื่องแบบ บทที่ 13 การพกพาอาวุธปืน จึงไม่อาจเรียกได้ว่า พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 เป็นกฎหมายที่ควบคุมการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ แต่มีบทบัญญัติที่อนุญาตให้เจ้าพนักงานทหารตำรวจ รวมถึงเจ้าพนักงานอื่น เช่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นเจ้าพนักงานและมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย และต้องอยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ด้วย

ในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่พกพาอาวุธปืนในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่นั้น ต้องปฏิบัติตามประมวลระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี เช่น ข้อ 6 ข้าราชการตำรวจที่มีความจำเป็นต้องพกพาอาวุธปืน คิดตัวไปเพื่อปฏิบัติหน้าที่ราชการไม่ว่าอาวุธปืนนั้นจะเป็นอาวุธปืนส่วนตัวหรือของทางราชการ จะต้องได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาชั้นสารวัตร สารวัตรใหญ่ หรือตำแหน่งเทียบเท่าขึ้นไปก่อน การอนุญาตดังกล่าวต้องทำเป็นหนังสือตามแบบแนบท้ายระเบียบนี้ โดยมอบให้กับผู้รับอนุญาตนำพาคิดตัวไป การอนุญาตให้อยู่ในดุลพินิจของผู้บังคับบัญชา ผู้อนุญาตว่าควรจะให้พกภายในกำหนดกี่วัน แต่ทั้งนี้ การอนุญาตครั้งหนึ่งจะต้องไม่เกิน 6 เดือน สำหรับตำรวจผู้มีอำนาจอนุญาตดังกล่าวมาแล้ว และตำรวจชั้นร้อยตำรวจเอกขึ้นไป ถ้าจะต้องปฏิบัติราชการและมีความจำเป็นต้องพกพาอาวุธปืนคิดตัวไปด้วย ถือว่าอยู่ในภาวะรู้ควมริการเป็นอย่างดีแล้ว ไม่ต้องขออนุญาตผู้ใด เว้นแต่ให้นำบัตรประจำตัวติดตัวไปด้วย

ปัญหาข้อกฎหมายที่เป็นประเด็นในการศึกษาคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจที่อยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่อันทำให้สามารถพาอาวุธปืนคิดตัวได้ตามมาตรา 8 ทวิ พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 หมายถึงการปฏิบัติหน้าที่ ณ สถานที่และช่วงเวลาใดนั้น ไม่พบหลักกฎหมายที่กำหนดชัดเจน มีเพียงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (16) ดังกล่าวข้างต้น ที่วางหลักว่า พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจหมายถึงเจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจและหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่จะให้ความเห็นและทัศนะในทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิชาการสาขาต่าง ๆ ได้แก่ สาขากฎหมายอาญา กฎหมายมหาชน กฎหมายปกครอง ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่

กระทรวงมหาดไทย ทนายความ และเจ้าหน้าที่ตำรวจ จำนวน 17 คน ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะคัดเลือกโดยเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่ปฏิบัติงาน มีความรู้ความเข้าใจในสาขาวิชาการ ที่เกี่ยวข้องมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี เพื่อให้สามารถเข้าใจประเด็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพาดูรูปีนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ข้อมูลที่ได้จะสามารถนำไปประมวลผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview Guideline) ซึ่งผ่านการตรวจรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย โรงเรียนนายร้อยตำรวจ ประกอบด้วยข้อคำถาม 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ 2) แบบสัมภาษณ์ โดยกำหนดลักษณะประเด็น ได้แก่ กฎหมายที่ควบคุมการพาดูรูปีนในประเทศไทย มาตรการเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ในการควบคุมการมีและใช้อาวุธปืน และการพกพาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ความชอบและเหมาะสมสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการพาดูรูปีน และแนวทางการควบคุมการพาดูรูปีนของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เหมาะสม 3) ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เกี่ยวกับการควบคุมการพาดูรูปีนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง โดยในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยประสานติดต่อขอเข้าสัมภาษณ์ ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย และข้อคำถามสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ในการวิจัย ในการสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสนทนาระหว่างผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ พร้อมทั้งจดบันทึกข้อความสำคัญด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจะทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธีการสามเส้าด้านข้อมูล (Triangulation) ศึกษาข้อมูลเรื่องเดียวกันนั้น จากการวิเคราะห์เอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับกฎหมายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในการพาดูรูปีนในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน และเชื่อถือได้ของข้อมูลเพื่อประเมินคุณภาพของข้อมูลว่าสามารถนำมาวิเคราะห์ และตอบปัญหาของการวิจัยได้

สรุปผลการวิจัย

1. ปัญหาข้อกฎหมายในการควบคุมการพาดูรูปีนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศไทย

จากการศึกษากฎหมายหลักที่บังคับใช้เกี่ยวกับอาวุธปืนของประเทศไทย ประกอบการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า กฎหมายที่ควบคุมพฤติการณ์ในการใช้อาวุธปืน กรณีการพาดูรูปีนคดีนั้น ตามพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490

มาตรา 8 ทวิ เป็นบทบัญญัติห้ามการพาอาวุธปืนติดตัวโดยไม่ได้รับอนุญาต เว้นแต่มีเหตุจำเป็นเร่งด่วนตามสมควรแก่พฤติการณ์ แต่ไม่ใช่บังคับแก่เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งอยู่ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งอยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่จึงสามารถพาอาวุธปืนติดตัวได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีใบอนุญาต ภายใต้การปฏิบัติตามระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ในเรื่องการพกพาอาวุธปืน ไม่ว่าจะเป็นปืนส่วนตัว หรือปืนของทางราชการ โดยการอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาชั้นสารวัตร สารวัตรใหญ่ หรือตำแหน่งเทียบเท่า เว้นแต่ตำรวจชั้นร้อยตำรวจเอกขึ้นไป ถ้าจะต้องปฏิบัติราชการและมีความจำเป็นต้องพกพาอาวุธปืนติดตัวไปด้วย ตามระเบียบการตำรวจนี้ให้ถือว่าเป็นผู้ที่อยู่ในภาวะรู้ควรสมควรเป็นอย่างดีแล้ว จึงไม่ต้องขออนุญาตผู้ใด เพียงแต่จะต้องมีบัตรประจำตัวติดตัวไปด้วยเนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ เป็นฝ่ายปกครอง ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้บังคับบัญชาหรือกำกับดูแลของรัฐบาล การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเป็นการกระทำของฝ่ายปกครอง ในบริบทของกฎหมาย (Panpaen, et al., 2020, p.26)

จากการทบทวนหลักการทางกฎหมายดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เขียนเห็นว่า การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้แทนของรัฐ ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน โดยเฉพาะในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม การสืบสวนดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด การที่จะใช้อาวุธปืนเป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ก็เป็นการสอดคล้องกับการกิจ แต่เมื่อไม่ได้เป็นการปฏิบัติหน้าที่ทั้งหลายอื่นเพื่อประโยชน์ของประชาชน การออกนอกพื้นที่หรือเป็นเวลานานนอกเหนือจากเวลาราชการ โดยไม่ได้มีความมุ่งหมายเพื่อปฏิบัติหน้าที่แล้ว การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะพกพาอาวุธปืนติดตัว ไม่ว่าจะเป็นสวมเครื่องแบบหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่มีหลักการและเหตุผลทางกฎหมายที่จะเป็นข้อสนับสนุนได้เลย จึงเป็นการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นความผิดฐานพาอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้าน หรือทางสาธารณะโดยไม่ได้รับอนุญาต

จากปัญหาข้อกฎหมายในการควบคุมการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศไทย เห็นได้ว่าไม่มีบทกฎหมายที่ชัดเจนในการกำหนดให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจในการพกพาอาวุธปืนอย่างไร ช่วงเวลาใด อาศัยเพียงข้อยกเว้นของพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ ในการควบคุมการพกพาอาวุธปืนที่ไม่ใช่บังคับกับการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ทหารตำรวจ แต่กลับมีหลักกฎหมายและการตีความจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่า มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยตลอดเวลาและทั่วราชอาณาจักร

จากการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการควบคุมการมีและใช้ การพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีบทบัญญัติชัดเจนเกี่ยวกับระยะเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ ช่วงเวลาที่ไม่ได้อยู่ระหว่างปฏิบัติหน้าที่ ที่เรียกว่า off-duty จะมีบทบัญญัติชัดเจนเป็นกฎหมายกลาง หรือกฎหมายของรัฐ หรือของหน่วยงานจะบัญญัติว่าจะให้อำนาจพกพาอาวุธปืนได้หรือไม่ และต้องมีใบอนุญาตพกปืนประกอบเงื่อนไขเรื่องความสามารถในการใช้อาวุธปืน สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ

ประกอบการพิจารณาอนุญาตด้วย แต่เมื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกรณีการควบคุมการมีและใช้ แต่จากการศึกษากรณีประเทศญี่ปุ่น เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่มีวัฒนธรรมในการพกพาอาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ หากจะใช้อาวุธปืน จะมีความเข้มงวดเกี่ยวกับการอนุญาต และประเทศญี่ปุ่นเองก็ไม่มีประเด็นปัญหาเรื่องความชอบด้วยกฎหมายในการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

เมื่อศึกษาวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายตามที่ได้นำเสนอในข้อที่ (1) มาตรการและแนวทางการควบคุมการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศไทยควรมีความชัดเจนเกี่ยวกับบทบัญญัติของกฎหมายไทย ที่กำหนดอำนาจหน้าที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ครอบคลุมเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ที่ชัดเจน หากมีเจตนารมณ์ให้มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยตลอดเวลา 24 ชั่วโมง และทั่วราชอาณาจักร ต้องมีบัญญัติในด้วยกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาอย่างชัดเจน เพื่อให้เป็นหลักประกันการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจว่ามีอำนาจโดยชอบด้วยกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ สิ่งใดเป็นหน้าที่ หรือสิ่งใดต้องห้ามกระทำ และเมื่อบทบัญญัติของกฎหมายมีความชัดเจนแล้ว ในการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะพกพาอาวุธปืน แม้ในการปฏิบัติหน้าที่ก็ตาม ก็ต้องมีการควบคุมโดยเอกสารการอนุญาตรายบุคคลที่เข้มงวด อาจเป็นการอนุญาตจากผู้บังคับบัญชา หรือจากหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อประโยชน์แก่ตัวเจ้าหน้าที่ตำรวจเอง แบบแนวทางของประเทศสหรัฐอเมริกา ที่มีการควบคุมดูแลโดยนโยบายของหน่วยงาน และการกำกับดูแลโดยผู้บังคับบัญชา เป็นปัจจัยสำคัญที่จะตัดสินว่า เจ้าหน้าที่คนใดมีความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ในการตัดสินใจใช้อาวุธปืนได้ จึงจะได้รับอนุญาตให้พกพาอาวุธปืนติดตัว

มาตรการทางกฎหมายควรมีความชัดเจนในการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่ละหน่วย หากไม่มีหน้าที่โดยตรงในการสืบสวน สอบสวน ป้องกันปราบปราม จับกุม หรือรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ระดับสิทธิและการคุ้มครองในการมีและใช้อาวุธปืน การพกพาอาวุธปืน ก็ไม่มีความจำเป็นต่องานในหน้าที่รับผิดชอบ ไม่มีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจรายนั้นจะพกพาอาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ หากจะมีการพกพาอาวุธปืน ก็จะเป็นเหตุผลความจำเป็นในทางส่วนตัว เหมือนกับประชาชนทั่วไป ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาวุธปืน คือ พระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ

2. แนวทางการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายในการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

มาตรการในการควบคุมการมีและใช้อาวุธปืนในส่วน of เจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครอง ควรมีมาตรการที่ต่างจากประชาชนทั่วไป เนื่องจากในการขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืนส่วนบุคคล ต้องมีการตรวจสอบความประพฤติ เหตุผลและความจำเป็นประกอบการขออนุญาต ซึ่งสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครอง เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมมีการตรวจสอบความประพฤติอย่างเข้มงวดจากผู้บังคับบัญชา

เป็นการตรวจสอบคุณสมบัติและความเหมาะสมในเบื้องต้นแล้ว และเหตุผลความจำเป็นในการมีและใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครองย่อมมากกว่าประชาชน และมีแนวทางปฏิบัติเพิ่มเติมดังนี้

1) ควรมีการติดกล้องประจำกายเพื่อบันทึกภาพและเสียงขณะปฏิบัติหน้าที่ การให้เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย สืบสวนสอบสวน ป้องกันปราบปราม การจับกุม เมื่อมีการพกพาอาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่แล้ว ควรมีการติดกล้องประจำกาย เพื่อเป็นการบันทึกภาพและเสียง เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เผชิญ ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับปัจจุบัน ที่มีพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकคลสูญหาย พ.ศ. 2565 มาตรา 22 บัญญัติหลักการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการควบคุมตัวผู้อื่น ให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบต้องบันทึกภาพและเสียงอย่างต่อเนื่องในขณะจับกุมและควบคุม จนกระทั่งส่งตัวให้พนักงานสอบสวน หรือปล่อยตัวบุคคลดังกล่าว ซึ่งการที่เจ้าหน้าที่ตำรวจติดกล้องประจำกายขณะปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย สามารถเป็นการตรวจสอบเหตุการณ์ขณะปฏิบัติหน้าที่ได้ ลดเรื่องร้องเรียน และเป็นการคุ้มครองการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทางหนึ่งว่าในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น มีความชอบด้วยกฎหมาย

2) มีการฝึกอบรมด้านยุทธวิธีในการใช้อาวุธปืน การทบทวนเพื่อความชำนาญในการใช้อาวุธปืนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ นอกจากการพัฒนาของเทคโนโลยี อาวุธยุทโธปกรณ์แล้ว ยุทธวิธีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนก็มีความจำเป็นต้องฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในการใช้อาวุธปืนของตำรวจ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีความจำเป็นต้องใช้อาวุธปืนให้มีความชำนาญ สามารถช่วยชีวิตตนเองเพื่อนร่วมงาน และประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจใช้ปืนยังภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ก็เป็นความจำเป็นที่จะต้องได้รับการฝึกฝนเช่นกัน เพื่อการตัดสินใจที่แม่นยำและชอบด้วยกฎหมาย อีกทั้งต้องมีการตรวจสอบอาวุธปืนประจำกายของตำรวจแต่ละนายว่า พร้อมสำหรับการใช้งานจริงหรือไม่

3) มีการควบคุมโดยผู้บังคับบัญชา เจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายแล้ว ยังต้องอยู่ในการควบคุมดูแลของผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น ซึ่งใกล้ชิดและสามารถตรวจสอบ ควบคุม ดูแลจากประวัติการทำงาน ความประพฤติ พฤติกรรม การตัดสินใจ การควบคุมอารมณ์ ตลอดจนความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ต่าง ๆ มิให้มีการนำอาวุธปืนไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่แล้วเกิดผลร้ายเสียหายแก่ประชาชน หน่วยงาน และเกิดผลร้ายกับเจ้าหน้าที่นายนั้นเอง

4) เพิ่มขึ้นตอนการตรวจสอบประวัติต่าง ๆ สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่โดยใช้อาวุธปืนเป็นอาวุธประจำกาย เช่น ด้านสุขภาพ การรักษา สภาพจิตใจ การควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจ ประวัติการใช้อาวุธปืนและพฤติกรรม ความเสี่ยงที่จะนำอาวุธปืนไปใช้แล้วก่อให้เกิดความเสียหาย เป็นการพิจารณาความเหมาะสมเป็นรายบุคคลของเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนให้เข้ารับหน้าที่

5) ควรมีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ชัดเจนกว่าปัจจุบัน กล่าวคือ การที่กำหนดขอบอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ไว้กว้างตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2565 และตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนปราบปรามการกระทำความผิด ซึ่งเป็นหน้าที่ทั่วไป แต่การที่ไม่มีกฎหมายหรือระเบียบภายในที่ชัดเจน เกี่ยวกับชั่วโมงการทำงาน พื้นที่ในการปฏิบัติงาน ทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความรับผิดชอบที่กว้างไม่มีขอบอำนาจที่ชัดเจน ควรมีการกำหนดระยะเวลาทำงานที่ชัดเจน หากเป็นช่วงนอกเวลาทำการ ก็ไม่ใช่การปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องพกพาอาวุธปืน ในขณะเดียวกัน หากเป็นกรณีปฏิบัติหน้าที่ ต้องพกพาอาวุธปืนด้วยนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนายควรมีกฎกติกาประจำกาย เพื่อเป็นการบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เผชิญ ยังเป็นหลักฐานยืนยันการกระทำที่ชอบของเจ้าหน้าที่ด้วย หากมีการใช้อาวุธปืนในการระงับเหตุปราบปรามคนร้าย ก็จะเป็นหลักฐานยืนยันสถานการณ์ความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องใช้อาวุธปืนในการระงับเหตุ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ปัญหาข้อกฎหมายในการควบคุมการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในประเทศไทย เปรียบเทียบจากการศึกษากฎหมายต่างประเทศ

มาตรการทางกฎหมายที่กำกับควบคุมการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจตาม พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 และระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ในเรื่องการพกพาอาวุธปืน มีความชัดเจนตามตัวบทกฎหมาย ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ตำรวจอยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่สืบสวน สอบสวน ปราบปราม จับกุม จึงสามารถพกพาอาวุธปืนติดตัวได้โดยชอบด้วยกฎหมายโดยไม่จำเป็นต้องมีใบอนุญาต ภายใต้การปฏิบัติตามระเบียบการตำรวจ ไม่เกี่ยวกับคดี ในเรื่องการพกพาอาวุธปืน ไม่ว่าจะเป็นปืนส่วนตัว หรือปืนของทางราชการ โดยการอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาชั้นสารวัตร สารวัตรใหญ่ หรือตำแหน่งเทียบเท่า เว้นแต่ตำรวจชั้นร้อยตำรวจเอกขึ้นไป ถ้าจะต้องปฏิบัติราชการและมีความจำเป็นต้องพกพาอาวุธปืนติดตัวไปด้วย ตามระเบียบการตำรวจนี้ให้ถือว่าเป็นผู้ที่อยู่ในภาวะรู้ควรสมควรเป็นอย่างดีแล้ว จึงไม่ต้องขออนุญาตผู้ใด เพียงแต่จะต้องมีบัตรประจำตัวติดตัวไปด้วย

แต่ประเด็นปัญหาคือ ในกรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่ได้อยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ราชการ เช่น เวลาที่ออกเฝ้าประจำการแล้ว หรือการใช้ชีวิตประจำวันที่ไม่เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ราชการ กรณีดังกล่าวเจ้าหน้าที่ตำรวจจะสามารถพกพาอาวุธปืนได้หรือไม่ ซึ่งจากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ทั้งการรวบรวมศึกษาหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และแนวคิดทฤษฎีทางกฎหมาย ประกอบทัศนคติของนักกฎหมายสาขาต่าง ๆ ปรากฏข้อค้นพบว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นเจ้าพนักงานของรัฐ เป็นฝ่ายปกครอง ปฏิบัติหน้าที่ภายใต้บังคับบัญชาหรือกำกับดูแลของรัฐบาล การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจึงเป็นการกระทำของฝ่ายปกครอง

ในบริบทของกฎหมาย แต่หากมิได้อยู่ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ก็ไม่มีเหตุผลและความจำเป็นอื่นใดที่จะอ้างอิงให้การพกพาอาวุธปืนเป็นการกระทำโดยชอบด้วยกฎหมายได้

ปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเกิดจากความไม่ชัดเจนของกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เนื่องจากไม่มีกฎหมายฉบับใดที่มีบทบัญญัติ หรือการอนุญาตให้เจ้าหน้าที่ตำรวจพกพาอาวุธปืนได้ มีเพียงบทกวีในพระราชบัญญัติอาวุธปืนฯ ที่บัญญัติว่า มาตรการควบคุมการพกพาอาวุธปืนตามมาตรา 8 ทวิ นั้น ที่ไม่ใช่บังคับกับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย และหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ก็ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่เจ้าหน้าที่อาศัยเป็นหลักอ้างอิงความชอบด้วยกฎหมายของการพกพาอาวุธปืน การที่ไม่มีบทกฎหมายที่ชัดเจนส่งผลมาถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจในหน่วยงานต่าง ๆ ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ไม่มีหน้าที่หลักในการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตามบัญญัติพระราชกฤษฎีกาการแบ่งหน่วยงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เช่น โรงเรียนนายร้อยตำรวจ โรงพยาบาลตำรวจ กองบัญชาการการศึกษา เป็นต้น เกิดความไม่ชัดเจนจนเป็นประเด็นปัญหาว่า ข้าราชการตำรวจที่สังกัดหน่วยงานดังกล่าว จะสามารถพกพาอาวุธปืนได้หรือไม่ เพราะหากพิจารณาตามพระราชกฤษฎีกาการแบ่งหน่วยงานในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ไม่ได้กำหนดให้หน่วยงานเหล่านี้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนแล้ว ประกอบเหตุผลทางหลักกฎหมายมหาชนเกี่ยวกับการใช้อำนาจอรัฐ โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในฐานะฝ่ายปกครองปฏิบัติหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย หากมิใช่หน้าที่ดังกล่าว ก็ไม่มีสิทธิที่จะพกพาอาวุธปืนแต่อย่างใด

2. แนวทางการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายในการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

จากผลการศึกษาวิจัยที่พบว่า ไม่มีกฎหมายฉบับใดที่มีบทบัญญัติ หรือการอนุญาตที่ชัดเจนให้เจ้าหน้าที่ตำรวจพกพาอาวุธปืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Prangthong (2006) ที่เห็นว่ากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดหลักเกณฑ์ขั้นตอนเกี่ยวกับการใช้บังคับอาวุธปืนของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบังคับใช้กฎหมายควรต้องมีความชัดเจนจากที่มีในปัจจุบัน ดังนั้น จากการที่ไม่มีบทกฎหมายที่ชัดเจน เจ้าหน้าที่ตำรวจที่จะพกพาอาวุธปืนจึงต้องเป็นไปเพื่อการใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ไม่ว่าจะสวมเครื่องแบบ หรือนอกเครื่องแบบก็ตาม ก็ต้องอยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่สืบสวน สอบสวนปราบปราม จับกุม พกพาได้โดยไม่จำเป็นต้องมีใบอนุญาต ภายใต้การปฏิบัติตามระเบียบการตำรวจไม่เกี่ยวกับคดี ในเรื่องการพกพาอาวุธปืน การพกพาใส่ซองปืนเหน็บที่เอวให้ดูเรียบร้อยปลอดภัย และพกพาซุกซ่อนมิดชิด หากไม่ได้สวมเครื่องแบบตำรวจ ในกรณีที่ไม่ได้อยู่ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ราชการการพกพาอาวุธปืนต้องบังคับภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายว่าด้วยการพกพาอาวุธปืนในฐานะประชาชนทั่วไป คือต้องเป็นเหตุจำเป็นเร่งด่วน หรือได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนเท่านั้น

มาตรการในการควบคุมการมีและใช้อาวุธปืนในส่วน of เจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครองควรมีมาตรการที่ต่างจากประชาชนทั่วไป เนื่องจากในการขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืนส่วนบุคคล

ต้องมีการตรวจสอบความประพฤติ เหตุผลและความจำเป็นประกอบการขออนุญาต ซึ่งสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครอง เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ย่อมมีการตรวจสอบความประพฤติอย่างเข้มงวดจากผู้บังคับบัญชา เป็นการตรวจสอบคุณสมบัติและความเหมาะสมในเบื้องต้นแล้ว และเหตุผลความจำเป็นในการมีและใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจและฝ่ายปกครองย่อมมากกว่าประชาชน

สำหรับแนวทางอื่น ๆ ดังที่ได้นำเสนอไว้ในผลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องติดกล้องประจำกาย (Body Camera) เมื่อปฏิบัติหน้าที่ เพื่อบันทึกภาพและเสียงขณะปฏิบัติหน้าที่ อันเป็นแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการทรมานและการกระทำให้นुकลดสูญหาย พ.ศ. 2565 มาตรา 22 ซึ่งบัญญัติหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ในการควบคุมตัวผู้อื่น ว่าต้องมีการบันทึกภาพและเสียงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นยังต้องมีการฝึกฝนทบทวนยุทธวิธีการใช้อาวุธปืนอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้มีความชำนาญ เกิดความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรมีการทบทวนอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตามพระราชกฤษฎีกาการแบ่งส่วนราชการ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ให้มีความชัดเจนในการกำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจแต่ละหน่วย หากไม่มีหน้าที่โดยตรงในการสืบสวน สอบสวน ป้องกันปราบปราม จับกุม หรือรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน ระดับสิทธิและการคุ้มครองในการมีและใช้อาวุธปืน การพกพาอาวุธปืนก็ไม่มี ความจำเป็นต่องานในหน้าที่รับผิดชอบ ไม่มีความจำเป็นที่เจ้าหน้าที่ตำรวจรายนั้นจะพกพาอาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ

2. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงมหาดไทย โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงผู้รักษาการตามกฎหมาย ควรเสนอเรื่องเพื่อให้มีการทบทวนแก้ไขกฎหมายควบคุมอาวุธปืนในประเทศไทยให้มีความทันสมัยตามที่กฎหมายควบคุมอาวุธปืนปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยผู้บังคับบัญชาควรใช้มาตรการทางวินัยในการควบคุมการมีและใช้การพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ มิให้มีการนำอาวุธปืนไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่แล้วเกิดผลร้ายเสียหายแก่ประชาชน หน่วยงาน และเกิดผลร้ายกับเจ้าหน้าที่นั้นๆ

2. ทุกหน่วยปฏิบัติการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ควรให้มีการฝึกฝนทักษะการใช้อาวุธปืนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความชำนาญในการใช้อาวุธปืนอย่างต่อเนื่องและเสริมสร้างความมั่นใจในการใช้อาวุธปืนของตำรวจสำหรับการทำงานจริง นอกจากนี้จะช่วยสร้างความพร้อมและกระตุ้นจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่อย่างกล้าหาญ รอบคอบ และ เฉียบคม ที่สำคัญเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีทักษะให้การป้องกันตัว

ต่อสู้กับคนร้ายให้มากยิ่งขึ้น หากมีการระงับเหตุร้าย ต้องปะทะกับคนร้าย จะสามารถสร้างความคุ้นเคยในการใช้ปืนให้เป็นและถูกวิธีเพื่อป้องกันเหตุให้กับประชาชน สร้างความมั่นใจแก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยเชิงคุณภาพในการดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเป็นรายบุคคล (In-Dept Interview) ซึ่งอาจจะท่อนมุมมองที่ไม่ครอบคลุมต่อปัญหาข้อกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติที่ขอบด้วยกฎหมายในการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจมากนักเท่าอย่างไรก็ตาม การวิจัยในครั้งต่อไปควรมีเก็บข้อมูลจากภาคประชาชน เนื่องจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและประชาชนมีความใกล้ชิดซึ่งกันและกัน เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่ช่วยเหลือประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ดังนั้น ความคิดเห็นและทัศนคติของประชาชนต่อปัญหาและแนวทางการปฏิบัติในการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจมีความแตกต่างจากนักวิชาการสาขาต่าง ๆ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละด้าน การเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากกลุ่มประชาชนจะส่งผลให้การวิเคราะห์งานวิจัยมีข้อค้นพบที่หลากหลายและครอบคลุมกับปัญหาการพกพาอาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจได้มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Eakkanthanakorn, B. (2014). *The Problems of Carrying Firearms in Thailand*. Retrieved August 17, 2022 from <http://repository.nida.ac.th/handle/662723737/3098>. (In Thai).
- Kaewto, N. (2017). *Can Police Really Carry Guns Everywhere?*. Retrieved July 30, 2022, from <https://www.thairath.co.th/news/941653>. (In Thai).
- Netthat, L. (2020). *Firearm Control Laws and Weapons Offenses in Singapore*. Retrieved August 1, 2022, from https://www.lawforasean.krisdika.go.th/File/files/2Article_%20สิงคโปร์_2.pdf. (In Thai).
- Noito, W. (2013). *Legal Measure to Control Possession and Use of Firearm Under Firearms, Ammunition, Explosive, And Imitation Firearm Act B.E. 2490 (1947)*. Master thesis, Dhurakij Pundit University, Bangkok. (In Thai).
- Panpaen, S., et al. (2020). *Administrative Law of Examination Manual*. (14th ed.). Bangkok: Winyuchon. (In Thai).
- Prangthong, I. (2006). *Scope and Standards for the Use of Firearms by Officials with Law Enforcement*. Master thesis, Dhurakij Pundit University, Bangkok. (In Thai).
- Ritthithit, W. (1995). Disclosing the Facts in Criminal Cases. *Dunlaphaha: Journal the Court of Justice*, 42(3), 70 - 93. (In Thai).

รูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษา ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก*

เจษฎ์ จันทรสนาม¹ ฉนวน เอื้อการณ² นิตยา สีนะเรว³

(วันที่รับบทความ: 7 กันยายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 17 ตุลาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 18 ตุลาคม 2566)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหา นวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษา ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก 2) ศึกษาภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง การจัดการภาครัฐแนวใหม่ องค์กรแห่งการเรียนรู้ หลักธรรมาภิบาล และยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่ส่งผลต่อนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก และ 3) กำหนดรูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก โดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธี คือ วิจัยเชิงปริมาณ และ วิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามจากผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบก แบบสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ ในกองทัพบก โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบทูลูนอน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ ด้านการบริหาร วิชาการ มีปัญหาหลักสูตรไม่ทันสมัย ด้านบุคลากรอาจารย์ไม่พอกับสัดส่วนกับผู้เข้ารับการศึกษาด้านงบประมาณถูกปรับลดลง และด้านการบริหารทั่วไประบบเทคโนโลยีสารสนเทศมีไม่เพียงพอ พบว่าต้องปรับเนื้อหาหลักสูตรเท่าทันสถานการณ์ปัจจุบันเสนอกองทัพบกบรรจุจำนวนอาจารย์เพิ่มเพิ่มงบประมาณและเพิ่มเทคโนโลยีดิจิทัลในระบบการศึกษาและประเมินผลการศึกษา 2) ตัวแปรอิสระทุกตัวแปร ได้แก่ ภาวะผู้นำ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ องค์กรแห่งการเรียนรู้ หลักธรรมาภิบาล และยุทธศาสตร์ความมั่นคงส่งผลต่อนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3) รูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษา ประกอบด้วย แนวคิดยุทธศาสตร์ความมั่นคง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการภาครัฐแนวใหม่ องค์กรแห่งการเรียนรู้และหลักธรรมาภิบาล ที่ส่งผลต่อนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกการประเมินรูปแบบนี้จากผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่าเป็นรูปแบบที่ดีและมีความเหมาะสม

คำสำคัญ: นวัตกรรมการศึกษา, การบริหารจัดการศึกษา, โรงเรียนเสนาธิการทหารบก

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, 2566

¹ นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, E-mail: jed5942@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, E-mail: cuakarn@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะและการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, E-mail: nitppm2@gmail.com

The Establishing Innovation Education Model in Education Management of the Command and General Staff College*

Jed Chantarasanarm¹ Chanuan UaKarn² Nittaya Sintao³

(Received: September 7, 2023; Revised: October 17, 2023; Accepted: October 18, 2023)

Abstract

The objectives of the article were: 1) to study the problem of educational innovation in management of the Command and General Staff College, 2) to study the transformational leadership, new public management, a learning organization, good governance and security strategies affecting educational innovation in management of the Command and General Staff College and 3) to formulate an educational innovation model for educational in the management of the Command and General Staff College. The research methodology was a mixed method using both quantitative research and qualitative research. The research tools were questionnaires for the graduate of Command and General Staff College and in-depth interviews for experts of the Army Descriptive statistics were used to analyze quantitative data, including mean standard deviation and inferential statistics, including multiple regression. The qualitative research was by content analysis.

The research results were as follows: 1) Present state of Educational Innovation in Educational Management was shown the problems, such as out of date curriculums, insufficient instructors, decreasing budget, and insufficient information technology. Therefore, the curriculums should be updated, gained more instructors, budget and technology will be increased. 2) All independent variables were transformational leadership new public management, learning organization, good governance and security strategies affect to Innovation Education Model In Education Management of The Command and General Staff College with statistically significance at the 0.05 level, 3) Establishing Innovation Education Model In Education Management of The Command and General Staff College include the concept of security strategies, transformational leadership, new public management, a learning organization and good governance that affect educational innovation in educational in the management of the Command and General Staff College. The evaluation of this models from experts found that it is Good and appropriate format.

Keywords: Innovation Education, Education Management, Command and General Staff College

* Research Article from Thesis for the Doctor of Philosophy in Public Policy and Management, Kasem Bundit University, 2023

¹ Student in Doctor of Philosophy in Public Policy and Management, Kasem Bundit University, E-mail: jed5942@gmail.com

² Assistant Professor, Doctor of Philosophy in Public Policy and Management, Kasem Bundit University, E-mail: cuakarn@gmail.com

³ Assistant Professor, Doctor of Philosophy in Public Policy and Management, Kasem Bundit University, E-mail: nitppm2@gmail.com

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

สถานการณ์โลกในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรงมีผลกระทบมากมายและไม่แน่นอน มีลักษณะเป็น การหยุดชะงักจากเดิมเปลี่ยนไปแบบใหม่ ลักษณะใหม่เป็น Disruption (Harrari, 2018, p. 6) นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมที่จะปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามามีบทบาทการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้ สถานศึกษาของรัฐกำหนดขอบเขตภารกิจในการบริหารและจัดการศึกษาออกเป็น 4 ด้านคือ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านงบประมาณ 3) ด้านบุคลากร และ 4) ด้านการบริหารทั่วไป (National Education Act A.D. 1999 (No. 2) A.D. 2002, 2002) เพื่อให้การบริหารจัดการการศึกษาเกิดประสิทธิภาพมากขึ้นจึงต้องศึกษาวิจัยหลักการบริหาร จัดการศึกษาให้ครบทุกด้าน โรงเรียนเสนาธิการทหารบกซึ่งก่อตั้งในปี พ.ศ. 2452 (Command and General Staff College, 2009, p. 34) ได้ผลิต ฝ่ายเสนาธิการระดับกองพลและความเป็นผู้นำให้กับกองทัพไทยมาโดยตลอด โดยมีการบริหารจัดการศึกษาเปลี่ยนแปลงมาตามยุคสมัยเพราะเป็นสถาบันการศึกษาหลักของกองทัพบก ที่มีความสำคัญยิ่ง การบริหารจัดการศึกษา ปัญหาการขาดแคลนครูอาจารย์ที่มีไม่เพียงพอ จากการปรับย้ายไป เพื่อความเจริญก้าวหน้าอีกทั้งระบบสารสนเทศที่ยังไม่เสถียรรองรับใน การฝึกปฏิบัติที่ต้องมีการพัฒนา เปลี่ยนแปลงให้ทันสมัยเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกและสภาพแวดล้อมทางยุทธศาสตร์ที่มีทั้ง ความเปราะบาง ความไม่แน่นอน ความซับซ้อนและความกำกวม (Siringam, 2016, p. 6) ศึกษาแนวคิด ทางยุทธศาสตร์การรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักรการป้องกันและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาของชาติ ในมิติภัยคุกคามทุกรูปแบบ (Internal Security Operations Command, 2017) นวัตกรรมการศึกษาจึงเป็นปัจจัย ที่สำคัญยิ่งในยุคปัจจุบันซึ่งยังไม่มีมีการวิจัยเรื่องนี้ใน โรงเรียนเสนาธิการทหารบกมาก่อนผู้วิจัยจึงได้ศึกษา วิจัยแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไปรวมถึงศึกษาแนวคิด การจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่เน้นให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล การลดขั้นตอนกฎระเบียบที่ยุ่งยาก เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างมีวินัยและคุ้มค่ามีมาตรฐานและตัวชี้วัดผลงานที่ชัดเจน (Hood, 1991, p. 4) โดยต้องเปลี่ยนแปลงใช้แนวคิดทฤษฎีในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Senge, 1990, p. 5) จึงนับเป็นความท้าทาย ในด้านการเรียนรู้ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ถ่ายทอดได้ ซึ่งเป็นทั้งด้านความรู้ ความคิด การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ ปลูกฝังความดีมีจริยธรรมยึดแนวคิดหลักธรรมาภิบาลที่เชื่อมโยงการศึกษากับความต้องการ ของกองทัพบก และสังคมไทย และ หลักความเป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นการพัฒนาคน พัฒนาประเทศชาติต่อไป จากปัญหาที่จำนวนครูอาจารย์ที่มีไม่เพียงพอ การที่ต้องปรับหลักสูตรให้ สอดคล้องกับสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ทั้งด้านการบริหารงบประมาณ และปัญหาการบริหารทั่วไป ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งเน้นอธิบายถึงความสำคัญของรูปแบบนวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษาของ โรงเรียนเสนาธิการทหารบกเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการศึกษาของ โรงเรียนเสนาธิการทหารบก ให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาวิกฤตการณ์ทางการศึกษาด้านบริหารจัดการ การศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก 2) ศึกษาภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง การจัดการภาครัฐแนวใหม่ องค์การแห่งการเรียนรู้ หลักธรรมาภิบาล และยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่ส่งผลต่อวิกฤตการณ์ทางการศึกษาด้านบริหารจัดการ การศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก 3) กำหนดรูปแบบนวัตกรรมการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

Guilford (1967, p. 3) ที่กล่าวถึง การสร้างนวัตกรรมว่าเป็นความคิดริเริ่มหมายถึงความคิดที่แปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดปกติ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมโดยเชื่อมโยงกับความคิดสร้างสรรค์ที่ได้แนวคิดใหม่ออกมา

Sinthapanon (2018, p. 4) ให้ความหมายว่า นวัตกรรมทางการศึกษา หมายถึง สิ่งใหม่ ๆ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ แนวคิด รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อต่าง ๆ เกี่ยวกับการศึกษา (Phromsri, 2014, p. 100) ได้เสนอว่า แนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงนี้ปัจจัยที่สำคัญที่ส่วนสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญได้แก่ ความมีเสน่ห์ของผู้นำ ความใส่ใจต่อผู้อื่น และการกระตุ้นทางสติปัญญา

Dyck and Neubert (2009, p. 100) ที่อธิบายว่าผู้นำที่สามารถนำการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและจำเป็นมาสู่องค์กรและพนักงาน ในการรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปนอกจากนี้ ผู้นำต้องคุณลักษณะสำคัญที่มีประสิทธิภาพ

Hood (1991, p. 19) กล่าวว่า การจัดการภาครัฐแนวใหม่ คือ การจัดการโดยนักวิชาชีพที่ชำนาญการ (Hands-On Professional Management) มีมาตรฐานการวัดผลงานที่ชัดเจน เน้นการควบคุมผลผลิตที่มากขึ้น แยกหน่วยงานภาครัฐออกเป็นหน่วยย่อย ๆ และเน้นการจัดการแบบภาคเอกชน

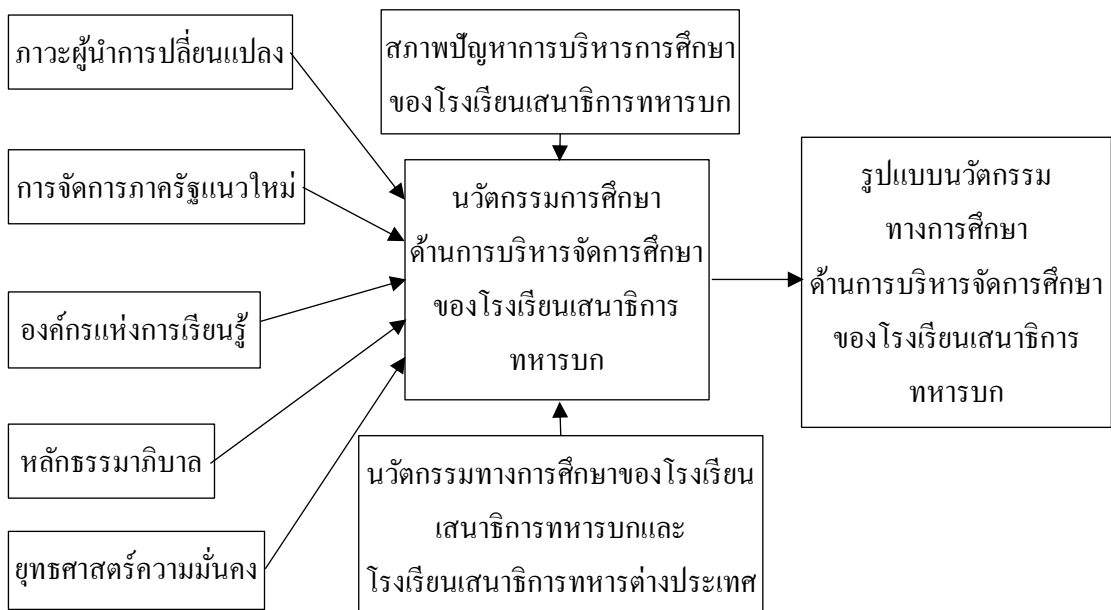
Drucker (1992, p. 95) กล่าวว่า องค์กรรูปแบบใหม่จะต้องเป็นองค์กรแห่งสารสนเทศและความรู้ โดยองค์กรที่มุ่งเน้นความรู้ก็ต้องมีประเด็นการบริหารจัดการที่ต้องคำนึงถึงแนวคิดหลักธรรมาภิบาล

Pierre (2000, pp. 2-3) กล่าวว่า Governance ธรรมาภิบาล คือการปกครอง การบริหารภาครัฐ และนโยบายสาธารณะของรัฐที่ต้องมีความรับผิดชอบรับการตรวจสอบจากสาธารณะ

Harisson (2013, p. 5) ได้ให้แนวคิดว่า พลังขับเคลื่อนของยุทธศาสตร์เกิดจากปัจจัยภายในแต่ความสำเร็จหรือล้มเหลวจะถูกตัดสินจากสถานะแวดล้อมภายนอก

Lykke (2023) ได้ให้กรอบแนวคิดในยุทธศาสตร์ทหารว่า ยุทธศาสตร์เปรียบได้ดั่งเก้าอี้ 3 ขา คือ 1) END เป็นจุดหมายปลายทาง 2) WAY เป็นหนทางปฏิบัติ 3) MEAN เป็นเครื่องมือหรือทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อนำไปใช้ในการนำไปสู่เป้าหมาย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทการวิจัย

การวิจัยบรรยาย โดยการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยแบ่งออกเป็น การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร/ กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ : กำหนดให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ครั้งที่ 1 เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านสภาพปัญหา นวัตกรรมการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก เป็นผู้บังคับบัญชาของกรมยุทธศึกษาทหารบกและ ครูอาจารย์ในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก จำนวน 8 คน และครั้งที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในรูปแบบ นวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนเสนาธิการทหารบก เป็นผู้บังคับบัญชา ระดับสูงของกองทัพบกและของกรมยุทธศึกษาทหารบกและผู้บังคับบัญชาครูอาจารย์ของโรงเรียนเสนาธิการ ทหารบก จำนวน 12 คน

การวิจัยเชิงปริมาณ

1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2563-2564 สังกัดในกองทัพอากาศที่ 1-4 และกรมฝ่ายเสนาธิการกองทัพบกและผู้ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 จำนวน 153, 137 และ 125 ตามลำดับ รวม 415 คน

2) กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในปีการศึกษา 2563-2564 สังกัดในกองทัพอากาศที่ 1-4 และกรมฝ่ายเสนาธิการกองทัพบกและนายทหารสัญญาบัตรที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 โดยใช้สูตร ในการคำนวณของ Krejcie & Morgan (1970, pp. 607-610) ได้จำนวน 74, 66 และ 60 ตามลำดับ รวม 200 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ด้านภาวะผู้นำ ด้านแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ ด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้านหลักธรรมาภิบาล ด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคง

เครื่องมือในการวิจัย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาเชิงปฏิฐานนิยม (Positivism) ผ่านการรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการศึกษาเอกสาร โดยศึกษาเปรียบเทียบ นวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกและโรงเรียนเสนาธิการทหารต่างประเทศและการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการในต่างประเทศที่สำคัญแล้วนำมาตรวจสอบ จัดระเบียบข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตีความเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีประเด็นที่สอดคล้อง ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และกรอบแนวคิดในการวิจัย มีแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ การสนทนา การบันทึกภาพและการบันทึกเสียง

2. การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้วิธีการสำรวจ (Survey Research) โดยการสำรวจภาคสนาม (Field Work) หรือข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) และนำมาวิเคราะห์ในเชิงสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์โดยการแจกแบบสอบถาม (Qualitative Research) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยมีโครงสร้างของแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย 1) อายุ 2) สถานภาพ 3) ระดับการศึกษา 4) ชั้นยศ 5) รายได้ต่อเดือน 6) ระยะเวลาที่ปฏิบัติงาน และ 7) สังกัด ตอนที่ 2 ข้อมูลตัวแปรอิสระ โดยวัดระดับการปฏิบัติของผู้ตอบแบบสอบถามในด้าน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การจัดการภาครัฐแนวใหม่องค์กรแห่งการเรียนรู้หลักธรรมาภิบาลและยุทธศาสตร์ความมั่นคง มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิดมีการประเมินค่าแบบลิเคิร์ตสเกล (Likert Scale)

(คะแนน 5 หมายถึง มากที่สุด 4 มาก 3 ปานกลาง น้อย และ 1 น้อยที่สุด) ตอนที่ 3 ข้อมูลตัวแปรตาม ได้แก่ นวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก

3. การทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 ในการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ พิจารณาความถูกต้อง (Correctively)

3.2 การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) จากตรวจสอบหาความเที่ยงตรง (Content Validity) ของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ของผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 5 ท่าน ได้ค่า IOC = 0.90

3.3 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดสอบ (Try – Out) กับประชากร เป็นนายทหารนักเรียนหลักสูตร นายทหารบก อาวุโส ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา = 0.966

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจจากสนาม หรือข้อมูลปฐมภูมิ ด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมตามหลักทางวิชาการ กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยใช้วิธีการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และ แจกแบบสอบถามโดยตรง จากนั้นรวบรวมและนำมาวิเคราะห์ในสถิติเชิงพรรณนา ในส่วนข้อมูลบุคคล ตอบแบบสอบถาม ใช้สถิติร้อยละและแจกแจงความถี่ และนำเสนอรูปตารางและความเรียง ข้อมูลตัวแปรอิสระ ใช้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ใช้วิเคราะห์และทดสอบสมมติฐานใช้สถิติ ในการวิเคราะห์คือการถดถอยพหุคูณและการทดสอบความเป็นอิสระกัน และ การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ และการวิจัยเอกสาร และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ หาคำความเชิงเนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (ครั้งที่ 1) ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นการสัมภาษณ์ เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน เกี่ยวกับสภาพปัญหา นวัตกรรมทางการศึกษา พบว่า ด้านการบริหาร วิชาการพบปัญหาการเชื่อมโยงที่ยังไม่เพียงพอกับหลักยุทธศาสตร์ความมั่นคงในมิติต่าง ๆ และ สถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปด้านการประเมินผลการศึกษายังมีปัญหาในความล่าช้าในการประกาศ ผลสอบ ด้านการบริหารบุคคล สัดส่วนจำนวนครูอาจารย์ต่อผู้รับการศึกษาไม่เพียงพอ พบปัญหาข้อจำกัด ในอัตราตำแหน่ง อาจารย์มีการปรับย้ายเพื่อความเจริญก้าวหน้าและ ถูกปรับลดงบประมาณประจำปี ลงไปส่วนด้านการบริหารทั่วไป มีปัญหาในด้านอุปกรณ์และระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ยังมีไม่เพียงพอ และยังไม่มีความเสถียร สำหรับนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการ ทหารบกต่างประเทศพบว่าในด้านวิชาการมีความโดดเด่นในเรื่องครูอาจารย์วิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถมีความเป็นสากล เป็น Professor จากมหาวิทยาลัยพลเรือน สัดส่วนครูอาจารย์ต่อผู้รับ

การศึกษาประมาณ 1:10 มีความร่วมมือทางวิชาการกับทางมหาวิทยาลัยพลเรือนด้านความมั่นคง ด้านการประเมินผลจะใช้รูปแบบการเขียนเรียงความ (Essay) มีการสอบปากเปล่า Oral Test การส่งงานผ่านแอปพลิเคชัน อีเมล ทางเพจของโรงเรียนหรือเพจของ Professor ประจำวิชาสำหรับการค้นคว้าสามารถทำได้ในห้องสมุดหรือ คาว์โนโหลด e-book Unlimited ระบบอินเทอร์เน็ตมีความเร็วสูงและมีความเสถียร

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ: ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 34 - 36 ปี ร้อยละ 51.0 มีสถานภาพสมรสร้อยละ 72.0 มีชั้นยศพันตรีร้อยละ 71.50 มีวุฒิการศึกษา ระดับปริญญาตรีร้อยละ 68.0 รายได้ต่อครัวเรือน 30,000-35,000 บาท ร้อยละ 60.0 รับราชการ 10 ปี ขึ้น ร้อยละ 90.0 สังกัดหน่วย ส่วนกำลังรบ ร้อยละ 34.50

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรอิสระ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูล นั้นทุกตัวแปรอิสระมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากเฉลี่ยรวม ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.77) ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.82) การจัดการภาครัฐแนวใหม่ ($\bar{X} = 4.07$, S.D. = 0.78) องค์กรแห่งการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.74) หลักธรรมาภิบาล ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.80) และยุทธศาสตร์ความมั่นคง ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = 0.71) การวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรตาม ได้แก่ นวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า นวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกในภาพรวมมีการประยุกต์นวัตกรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.77)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม ใช้สถิติเชิงอนุมาน สถิติในการวิเคราะห์ คือการถดถอยพหุคูณและการทดสอบความเป็นอิสระกัน ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ซึ่งผลการวิจัยทุกตัวแปรอิสระส่งผลต่อตัวแปรตาม

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลตัวแปรอิสระ ในภาพรวม

ตัวแปรอิสระ	นวัตกรรมการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษา ของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก				
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่	-.297	.152		-1.946	0.53
ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	.136	.048	.145	2.815	.010**
ด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่	.164	.069	.154	2.355	.020*
ด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้	.166	.070	.159	2.350	.020*
ด้านหลักธรรมาภิบาล	.150	.069	.154	2.179	.031*
ด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคง	.440	.051	.401	8.561	.010**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

หมายเหตุ * $p \leq 0.05$ R = .902 F = .031 R² ปรับ = .809

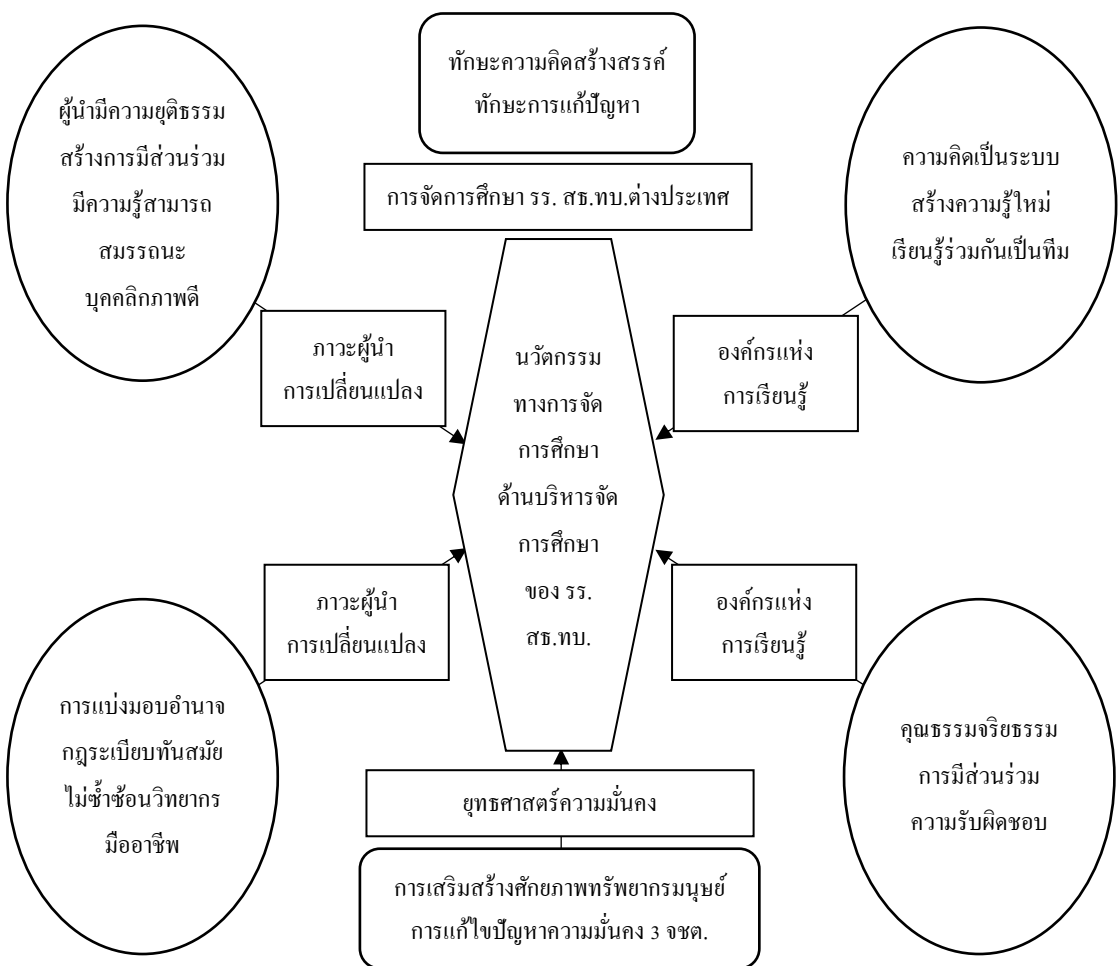
Durbin-Watson = 2.006 ** $p \leq 0.01$ R² = .813 ระดับนัยสำคัญ = 0.05

กล่าวคือตัวแปร ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจัดการภาครัฐแนวใหม่ องค์กรแห่งการเรียนรู้ หลักธรรมาภิบาล และยุทธศาสตร์ความมั่นคง สามารถทำนายนวัตกรรมการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ได้ร้อยละ 81.30 และเมื่อพิจารณาเป็นรายตัวแปร พบว่าทุกตัวแปร ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและยุทธศาสตร์ความมั่นคงเป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อนวัตกรรมการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ องค์กรแห่งการเรียนรู้ หลักธรรมาภิบาล เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อนวัตกรรมการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (ครั้งที่ 2) : จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3) พบว่าเพื่อให้เท่าทันต่อสถานการณ์ โลกที่เปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่งจึงต้องมีการปรับตัวโดยการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการบกซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่ผลิตฝ่ายเสนาธิการออกไปปฏิบัติงานด้านความมั่นคงจึงต้องมีความรู้หลักยุทธศาสตร์ความมั่นคงที่ครอบคลุมทุกมิติในการเผชิญกับสภาพแวดล้อมภายนอก VUCA ความเปราะบาง (V) ความไม่แน่นอน (U) ความซับซ้อน (C) ความกำกวม (A) และการใช้สื่อโซเชียลที่ทำให้เกิดกระแสการเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคงสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ต้องมีองค์ความรู้ที่ทันสมัยมีวิสัยทัศน์ มีความยุติธรรมมีทักษะและกล้าตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นและนำแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการ

ของภาครัฐแนวใหม่มาประยุกต์ใช้ซึ่งมีหลักการกระจายอำนาจ การลดกฎระเบียบที่ซ้ำซ้อนใช้ความเป็นมืออาชีพในการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความรวดเร็วและเกิดประสิทธิภาพอีกทั้งแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้จะต้องมีนวัตกรรมในการเรียนรู้ตลอดเวลา มีการสร้างความคิดเป็นระบบ สร้างสรรค์ และมีส่วนร่วมสร้างองค์ความรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบใช้ active learning ที่เน้นการปฏิบัติจริงเพื่อสร้างการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน อีกทั้งต้องสามารถถ่ายทอดความรู้ นั้น ๆ ได้อีกทั้งต้องเสริมสร้างหลักคุณธรรมจริยธรรมเชื้อสายสุจริต โปร่งใสเป็นคนดีคู่ควรกับความรู้ความสามารถความเป็นผู้นำในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สามารถกำหนด รูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก

รูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกนั้นประกอบไปด้วย 1) ด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคงเน้นการเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ การแก้ไขปัญหาความมั่นคง 3 จขต. การป้องกันเอกราชอธิปไตยและการระวังป้องกันความมั่นคงทางด้านไซเบอร์ มีทักษะความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 2) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเน้นให้ผู้นำมีสมรรถภาพและบุคคลลักษณะที่ดี มีความยุติธรรมสร้างการมีส่วนร่วมการทำงานเป็นทีม 3) ด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่มีการแบ่งมอบอำนาจ มีกฎระเบียบทันสมัยไม่ซ้ำซ้อน และใช้วิทยาการมืออาชีพ 4) ด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้เน้นความคิดเป็นระบบสร้างความรู้ใหม่ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม active learning และ 5) ด้านหลักธรรมาภิบาลเน้นการมีคุณธรรมจริยธรรม การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ความโปร่งใส นอกจากนี้ใช้แนวคิดจากการจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกต่างประเทศในด้านทักษะความคิดสร้างสรรค์ทักษะการแก้ปัญหาและทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การวิจัย และสรุปผลการวิจัยนั้น สภาพนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกในด้านวิชาการต้องเชื่อมโยงถึงการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้การวัดผลประเมินผลให้ทันสมัยเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งการบริหารการศึกษาจะต้องทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องตามทฤษฎีการบริหารการศึกษา ด้านงบประมาณก็มุ่งเน้นความคุ้มค่ามีความคล่องตัวมีความโปร่งใสเกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียนในด้านบุคลากรจะต้องให้เกิดการผลักดันสนับสนุนให้สถาบันการศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างสิ้นเปลืองรวดเร็วตามกฎระเบียบและสามารถพัฒนาให้มีความรู้ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้รับการศึกษาเป็นสำคัญ ด้านการบริหารทั่วไป มีมาตรฐานและคุณภาพสามารถให้บริการทางการศึกษาทุกรูปแบบและมุ่งใช้วินัยธรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมเพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบจากการวิจัยทางทฤษฎีและความรู้ใหม่ ซึ่งจากผลวิจัยตัวแปรอิสระทั้งที่ส่งผลต่อนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการนั้น โรงเรียนเสนาธิการทหารบกต้องยึดหลักยุทธศาสตร์ชาติความมั่นคงยังสอดคล้องกับแนวคิดยุทธศาสตร์ความมั่นคงของ Harisson (2013, p. 10) ได้กล่าวว่า พลังขับเคลื่อนของยุทธศาสตร์เกิดจากปัจจัยภายในแต่ความสำเร็จหรือล้มเหลวจะถูกตัดสินจากสภาวะแวดล้อมภายนอกและนโยบายการศึกษาของทัพบกเมื่อเพิ่มความสัมพันธ์เรื่ององค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สร้างการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อยเน้นการปฏิบัติแบบ Active Learning ที่สร้างความรู้และปัญญาสามารถถ่ายทอดได้จะส่งผลต่อนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษามากขึ้นให้เป็นแบบศูนย์การเรียนรู้ และสอดคล้องแนวคิดของทฤษฎีองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Drucker (1992) ที่กล่าวว่าองค์กรรูปแบบใหม่จะต้องเป็น

องค์กรแห่งสารสนเทศและความรู้ และเมื่อเพิ่มการใช้หลักคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มีหลักกระจายอำนาจใช้ความเป็นมืออาชีพของและกฎระเบียบที่ทันสมัยรวมทั้งเสริมสร้างด้วยคุณธรรมจริยธรรมความซื่อสัตย์สุจริตโปร่งใสตรวจสอบได้ตามหลักธรรมาภิบาล และเพิ่มหลักการภาวะผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงให้รู้เท่าทันกับสถานการณ์โลกสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Dyck and Neubert (2009, p. 100) จะส่งผลมากขึ้นในการทำให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษาด้านบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยได้รูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ประกอบด้วย 1) ด้านยุทธศาสตร์ความมั่นคง 2) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) ด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่ 4) ด้านองค์กรแห่งการเรียนรู้และ 5) ด้านหลักธรรมาภิบาล ตามแผนภาพที่ 2 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยนอกจากนี้ได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Marleen, et al. (2016, pp. 223-249) วิจัยเรื่องรูปแบบใหม่ของนวัตกรรมการศึกษา : การสำรวจการเชื่อมต่อของการเรียนรู้ขององค์กรกระจายความเป็นผู้นำและเทคโนโลยีดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. กำหนดให้ครูอาจารย์และบุคลากรของโรงเรียนเสนาธิการทหารบกปรับรูปแบบนวัตกรรมทางการศึกษาด้านการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนเสนาธิการทหารบก
2. กองทัพบกควรส่งเสริม โดยการสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ อันจะสร้างให้เกิดนวัตกรรมด้านการบริหารจัดการศึกษาต่อไป
3. ด้านการปฏิบัติ ควรปรับปรุงหลักสูตรหลักประจำโรงเรียนเสนาธิการทหารบกให้มุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ที่เป็นพลวัต เนื้อหายุทธศาสตร์ความมั่นคงรองรับการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกให้ทันสมัย พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัยตลอดและจัดอบรมให้ ครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ มีความรู้และความเชี่ยวชาญในระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทุกด้าน

โดยข้อเสนอแนะนี้ ถ้ากองทัพบกสนับสนุนทุนวิจัยฯ ก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดนวัตกรรมทางการศึกษา นำไปใช้กับสถาบันการศึกษาอื่น ๆ ของกองทัพบก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป และสามารถนำไปต่อยอดได้ ดังนี้

1. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารการศึกษาในการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาของสถาบันการศึกษาในกองทัพบก
2. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของครู อาจารย์ในการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาให้กับหน่วยจัดการศึกษาในกองทัพบก

3. ศึกษาสภาพแวดล้อมหรือปัจจัยอื่น ๆ เช่นสภาพเศรษฐกิจสังคม เทคโนโลยี แนวคิดของคนรุ่นใหม่ ๆ ที่ส่งผลต่อนวัตกรรมทางการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- Command and General Staff College. (2009). *100th Anniversary Command and General Staff College*. Bangkok: Command and General Staff College Press.
- Drucker, P. F. (1992). The New Society of Organization. *Harvard Business Review*, 5, 95-104.
- Dyck, B., & Neubert, M. J. (2009). *Principles of Management International Student Edition*, London: South-Western.
- Guilford, J. P. (1967). Creative : Yesterday, Today, and Tomorrow. *The Journal of Creative Behavior*, 1, 3-14. Retrieved April 15, 2023, from <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.1967.tb00002.x>
- Harisson, R. (2013). *Strategic Thinking in 3D : A Guide for National Security, Foreign Policy, and Business Professionals*. Virginia: Potomac Book.
- Hood, C. (1991). A Public Management for All Season?. *Public Administration*, 69, 3-19.
- Internal Security Operations Command. (2017). *Strategies of the Internal Security Operations Command 2017-2021*. Retrieved April 15, 2023, from www.isoc5.net/files/strategy_plan
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Education and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Lykke, A. F. (2023). Defining Military Strategy 101 Year Military Review (the Professional Journal of the U.S. Army 1922-2023) Retrieved February 5, 2023, from <https://www.armyupress.army.mil> 2023
- National Education Act A.D. 1999 (No. 2) A.D. 2002. (2002). Retrieved April 10, 2023, from [https://www.bic.moe.go.th/images/stories/ 5Porobor._2542pdf.pdf](https://www.bic.moe.go.th/images/stories/5Porobor._2542pdf.pdf)
- Marleen, R., Henk, V., Robert-Jan, S., and Henk, R. (2016). A New Model of Education Innovation: Exploring the Nexus of Organizational Learning Distributed Leadership, And Digital Technologies. *Journal of Educational Change*, 17, 223-249.
- Phromsri, C. (2014). *Contemporary Leadership*. Bangkok: Panyachon.
- Pierre, J. (2000). *Debating Governance*. New York: Oxford University Press.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline*. New York, Double-Day.

Sinthapanon, S. (2018). *Teaching Innovations for Modern Teachers to Develop the Skills Of 21st Century Learners*. Bangkok: 9119 Technic Printing.

Siringam, S. (2016). *The Strategy and National Strategic Model for 21st Century*. Bangkok: National Defence College.

การพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนักศึกษากลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล*

สุรัชย์ รุ่งเรืองกุลวนิช¹ นนทลี พรธาดาวิทย์² ประทุมทอง ไตรรัตน์³

(วันที่รับบทความ: 9 ตุลาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 15 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 20 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills ของกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2) เปรียบเทียบการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ รองอธิการบดี/ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา ผู้อำนวยการกองพัฒนานักศึกษารองคณบดี/รองผู้อำนวยการฝ่ายพัฒนานักศึกษา หัวหน้างานกิจกรรมนักศึกษา ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 118 คน และ ผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 9 แห่ง ใช้วิธีการสุ่มแบบสัดส่วน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 405 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 523 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยใช้ F-test ผลการวิจัย พบว่า

1. การพัฒนาทักษะด้าน soft skills ของกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลในภาพรวม พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .64) โดยทักษะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากคือ ทักษะการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = .65) ทักษะส่วนบุคคล ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = .67) ทักษะการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .68) และ ทักษะการคิด ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = .68)

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลภาพรวม ด้วย F-test พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 2.841$, $P = .004$) เมื่อเปรียบเทียบรายทักษะพบว่า ทักษะการทำงานเป็นทีมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F = 3.573$, $P = .000$) ทักษะส่วนบุคคลมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 2.961$, $P = .003$) ทักษะการติดต่อสื่อสารมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 2.006$, $P = .044$) และทักษะการคิดมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 2.631$, $P = .008$)

คำสำคัญ: ทักษะด้าน Soft Skill, ความเป็นพลเมืองดิจิทัล, พัฒนานักศึกษา

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรดุริยางค์ สาขาวิชาเทคนิคศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, 2566

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาเทคนิคศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, E-mail: surachai_r@rmutt.ac.th

² รองศาสตราจารย์, คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, E-mail: nonthalee_p@mail.rmutt.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, E-mail: pratumtong_r@mail.rmutt.ac.th

The Development Soft Skills to Enhance Digital Citizenship among Students of Rajamangala University of Technology *

Surachai Rungruangkullawanit¹ Nonthalee Prontadavit² Pratoomtong Trirat³

(Received: October 9, 2023; Revised: December 15, 2023; Accepted: December 20, 2023)

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the development of soft skills to enhance digital citizenship among students of Rajamangala University of Technology, and 2) to compare the development of soft skills to enhance digital citizenship among students of Rajamangala University of Technology. The data was collected from the sample group of totally 523 persons comprising 118 purposively selected persons of vice president/assistant president for student affairs, director of student development division, deputy dean/deputy director of student development section and 405 proportionately selected persons of student leaders of 9 Rajamangala University of Technology. Questionnaire was employed as a research instrument. Data analysis involved percentages, means, standard deviations and the analysis of variance between groups using F- test. The research results were as follows.

1. The development of soft skills among students of Rajamangala University of Technology to enhance digital citizenship in overall was with mean at a high level ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .64). Skills ranked first at a high level was teamwork skills ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = .65), followed by personal skills ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = .67), communication skills ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .68), and thinking skills ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = .68).

2. The comparisons of the development of soft skills among students of Rajamangala University of Technology to enhance digital citizenship using F-test found a statistically significant difference at the .01 level ($F = 2.841$, $P = .004$). The comparisons by skills found the teamwork skills with a statistically significant difference at the .001 level ($F = 3.573$, $P = .000$), personal skills with a statistically significant difference at the .01 level ($F = 2.961$, $P = .003$), communication skills with a statistically significant difference at the .05 level ($F = 2.006$, $P = .044$), and thinking skills with a statistically significant difference at the .01 level ($F = 2.631$, $P = .008$).

Keywords: Soft Skill, Digital Citizenship, Student Development

* Research Article from Thesis Doctor of Educational Technical, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, 2566

¹ Student in Doctor of Educational Technical, Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, E-mail: surachai_r@rmutt.ac.th

² Associate Professor, Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, E-mail: nonthalee_p@mail.rmutt.ac.th

³ Assistant Professor, Faculty of Mass Communication Technology, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, E-mail: pratutong_t@mail.rmutt.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

โลกยุคปัจจุบันต้องการคนทำงานที่มีคุณสมบัติ Soft Skills อย่างมาก (Balcar, 2014; Anthony, 2013) แต่ข้อมูลจากผู้จ้างงานกับสะท้อนว่านักศึกษาในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาขาด Soft Skills ในการทำงาน (Bronson, 2007; Brooks 2008; Schneider, 2015) ทว่าโลกต่างยอมรับว่า คนที่มีไอคิวสูงอย่างเดียว ไม่อาจประสบความสำเร็จในการทำงานหากขาดการพัฒนา Soft Skill ดังนั้นคนเก่งยุคใหม่ต้องมีทักษะทั้ง 2 ด้าน คือเก่งทั้งงานและคน จึงจะเป็นคนที่ต้องการของทุกองค์กร หากองค์กรใดมีพนักงานที่มีทักษะ ด้าน Soft Skills มากเป็นองค์กรที่ประสบความสำเร็จได้อย่างรวดเร็วแม้มีจำนวนพนักงานน้อย แต่ผลงาน มีประสิทธิภาพสูง และลดปัญหาในการทำงาน (Phunchian, 2010)

ความสามารถทางด้านคนและสังคม (Soft Skills) หมายถึง ทักษะหรือความชำนาญที่เกี่ยวข้องกับคน ช่วยให้การงานประสบความสำเร็จและก้าวหน้า หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นสมรรถนะการบริหารจัดการคน (People Management Competency) ดังนั้น Soft Skills เป็นทักษะที่ทำให้บุคคลสามารถบริหารจัดการ กับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต และการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนำทักษะทางด้านเทคนิค ทักษะทางด้านอาชีพ และทักษะทางด้านวิชาการ มาประยุกต์ร่วมกัน ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาสถาบันการศึกษามุ่งเน้นการผลิต บัณฑิตที่เก่งทางด้านวิชาการ ไม่มีการสอนในเรื่องของ Soft Skills ดังนั้นสถานประกอบการที่การคัดเลือก บุคลากรเข้าทำงาน จึงมักใช้การสัมภาษณ์ผู้สมัครงานเพื่อดูทักษะด้าน Soft Skills จากการทำกิจกรรมในสถานศึกษา โดยเชื่อว่า คนที่เคยทำกิจกรรมระหว่างการเรียนรู้ มักมีทักษะด้านคนเก่ง หรือ Soft Skills มากกว่าคนที่เรียนเก่ง ได้คะแนนสูง (1577Spirit People, 2010) ดังนั้นการวิจัยจึงมุ่งเน้นศึกษา การพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาในกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลของกลุ่มนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล
2. เพื่อเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเชิงเนื้อหา ศึกษาการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills ได้แก่ ทักษะการคิด ทักษะการติดต่อสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นทีม และ ทักษะส่วนบุคคล

ขอบเขตเชิงประชากร กลุ่มผู้บริหารที่รับผิดชอบงานด้านการพัฒนานักศึกษา และผู้นำนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล (มทร.) ทั้ง 9 แห่ง ประกอบด้วย มทร.ธัญบุรี มทร.กรุงเทพ มทร.ตะวันออก มทร.พระนคร มทร.รัตนโกสินทร์ มทร.ล้านนา มทร.ศรีวิชัย มทร.สุวรรณภูมิ และมทร.อีสาน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทักษะด้าน Soft Skills เป็นทักษะที่คู่กับ Hard Skills โดยสำนักส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักศึกษา Office of the Permanent Secretary for Higher Education, Science, Research and Innovation (2017) กล่าวว่า ทักษะด้าน Soft Skills หมายถึงทักษะด้านคนและสังคม ประกอบด้วย ทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ (Systematic Thinking) ทักษะการคิดวิเคราะห์ (Analytical Skill) ทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ทักษะการสร้างเครือข่ายงาน (Networking) ทักษะการทำงานเป็นทีม (Team Working) ทักษะความเก่งด้านธุรกิจ (Commercial Acumen) และการทำงานในองค์กร ทักษะความขยันหมั่นเพียร (Perseverance) ทักษะภาษาต่างประเทศ (Foreign Language) และทัศนระดับโลก (Global Mindset) ซึ่งสอดคล้องกับ Will (2020) ระบุว่าทักษะด้าน Soft Skills เป็นลักษณะนิสัยและทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของบุคคลกับบุคคลอื่นในการทำงาน และช่วยเสริมทักษะด้านความรู้ของบุคคลและทักษะในการประกอบอาชีพ (Hard Skills) ในทำนองเดียวกัน Bernazzani (2019) กล่าวว่า ทักษะด้าน Soft Skills เป็นการผสมผสานระหว่างทักษะทางสังคมของคน ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ความฉลาดทางอารมณ์ และลักษณะบุคลิกภาพทำให้สามารถปรับตัวได้ง่ายและส่งผลต่อการทำงานได้อย่างกลมกลืนกับผู้อื่น

ทักษะด้าน Soft Skills เป็นประเด็นสำคัญในการจ้างงาน จากข้อมูล Indeed Career Guide (2020) ระบุว่า สถานประกอบการระบุคุณลักษณะที่ต้องการในการทำงาน เช่น ความเป็นผู้นำ ทักษะการสื่อสาร ทักษะทางด้าน Soft Skills ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดย Brudner (2020) กำหนดทักษะด้าน Soft Skills ที่เป็นที่ต้องการมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ทักษะความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) ทักษะการโน้มน้าวชักชวน (Persuasion) ทักษะการทำงานร่วมกัน (Collaboration) ทักษะการปรับตัว (Adaptability) และความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) สอดคล้องกับผลการสำรวจสถานประกอบการมากกว่า 400 คน ในสหรัฐอเมริกา พบว่า ผู้จ้างงานต้องการบุคคลที่มีทักษะ ที่จำเป็นสำหรับการทำงานในยุคศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การมีจริยธรรมในการทำงาน ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา (Casner-Lotto & Barrington, 2006) และผลการสำรวจผู้จ้างงานกว่า 2,000 คน ได้ระบุว่า Soft Skills เป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการทำงานถึงร้อยละ 57 (Networks, 2018) โดยความสำเร็จของบุคคลในการทำงานขึ้นอยู่กับ Hard Skills เพียงแค่ร้อยละ 15 แต่ Soft Skills ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จถึงร้อยละ 85 (Watts, 2009; Will, 2020) ในทำนองเดียวกันผลการวิจัยของ Banchirdrit (2017) พบว่า 1 ใน 6 ประการของแนวปฏิบัติใหม่ด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของอุตสาหกรรมโรงแรม ภาคตะวันตก คือการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เช่นเดียวกับ Inta (2019) พบว่าครูต้องใช้ Soft Skills ในการทำงานเพื่อประคับประคองอาชีพครูให้อยู่บนพื้นฐานของความเป็นครูอย่างแท้จริง และทำให้ครูประสบความสำเร็จในชีวิตและการทำงาน ส่วน Soisakul (2016) พบว่า ความต้องการจำเป็น

ในการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 คือ ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ ทักษะด้าน คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะ ในการแก้ปัญหา ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ และทักษะอาชีพ และทักษะ การเรียนรู้ และการศึกษารองการศึกษาทักษะชีวิต

ระเบียบวิธีวิจัย

ประเภทของงานวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมี การดำเนินการดังนี้

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารที่รับผิดชอบงานด้านพัฒนานักศึกษา ระดับมหาวิทยาลัย 27 คน ผู้ปฏิบัติงานด้านพัฒนานักศึกษาระดับคณะ/วิทยาลัย 91 คน การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้รับผิดชอบที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องระดับ มหาวิทยาลัย คณะ และนักศึกษาในกลุ่มมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคล จำนวนโดยใช้สัดส่วนนักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัย ได้นักศึกษาจำนวน 405 คน รวมทั้งสิ้น 523 คน

เครื่องมือที่ใช้วิจัย คือ แบบสอบถาม โดยการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ Soft Skills นำมาสร้าง แบบสอบถาม เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะ Soft Skill เสริมสร้างความเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัล ของนักศึกษา ในกลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล แบบสอบถามผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำหนังสือขอความร่วมมือไปยังหัวหน้าฝ่ายกิจกรรมแต่ละมหาวิทยาลัย

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐานได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการเปรียบเทียบ ค่าเฉลี่ย ระหว่างกลุ่มมหาวิทยาลัยด้วยสถิติ F-test เปรียบเทียบภายหลังด้วยวิธีการ LSD

การแปลผล ความกว้างของอันตรภาคชั้น = (คะแนนสูงสุด – คะแนนต่ำสุด)/จำนวนชั้น (Srisa-Ard, 2017, p. 21)

1.00 – 1.80 ระดับน้อยที่สุด

1.81 – 2.60 ระดับน้อย

2.61 – 3.40 ระดับปานกลาง

3.41 – 4.20 ระดับมาก

4.21 – 5.00 ระดับมากที่สุด

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะด้าน soft skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ทั้ง 9 แห่งพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .64) โดยทุกทักษะที่มีค่าเฉลี่ยในระดับมากเรียงตามลำดับ คือ ทักษะการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = .65) ทักษะส่วนบุคคล ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = .67) ทักษะการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .68) และทักษะการคิด ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = .68) (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 การพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา
กลุ่มมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

ทักษะ Soft Skill		ทักษะการทำงาน เป็นทีม	ทักษะส่วนบุคคล	ทักษะการติดต่อ สื่อสาร	ทักษะการคิด	รวม
มทร.ธัญบุรี	$\bar{X}$	3.39	3.31	3.33	3.15	3.28
	S.D.	0.80	0.80	0.72	0.85	0.78
มทร.ศรีวิชัย	$\bar{X}$	3.82	3.65	3.63	3.55	3.65
	S.D.	0.32	0.38	0.60	0.38	0.36
มทร.พระนคร	$\bar{X}$	3.73	3.58	3.59	3.43	3.57
	S.D.	0.73	0.75	0.73	3.57	0.70
มทร.รัตนโกสินทร์	$\bar{X}$	3.66	3.54	3.45	3.31	3.47
	S.D.	0.53	0.54	0.61	0.58	0.52
มทร.ล้านนา	$\bar{X}$	3.79	3.74	3.58	3.42	3.61
	S.D.	0.59	0.64	0.67	0.76	0.64
มทร.กรุงเทพ	$\bar{X}$	3.64	3.52	3.51	3.49	3.53
	S.D.	0.57	0.63	0.61	0.55	0.54
มทร.สุวรรณภูมิ	$\bar{X}$	3.97	3.84	3.78	3.64	3.79
	S.D.	0.64	0.67	0.70	0.72	0.65
มทร.ตะวันออก	$\bar{X}$	3.73	3.63	3.61	3.44	3.59
	S.D.	0.71	0.71	0.73	0.70	0.69
มทร.อีสาน	$\bar{X}$	3.65	3.55	3.52	3.35	3.50
	S.D.	0.72	0.72	0.74	0.74	0.71
รวม	$\bar{X}$	3.71	3.59	3.55	3.42	3.55
	S.D.	0.65	0.67	0.68	0.68	0.64

เมื่อทดสอบความแตกต่างการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 9 แห่ง ด้วย F-test พบว่า มีความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ตารางที่ 2) เมื่อเปรียบเทียบภายหลังด้วยวิธีการของ LSD พบว่า การพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills ของ มทร.ธัญบุรี กับ มทร.ศรีวิชัย มทร.พระนคร มทร.ล้านนา มทร.กรุงเทพ มทร.สุวรรณภูมิ และมทร.ตะวันออก มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, .05, .01, .05, .001 และ .01 ตามลำดับ ส่วน มทร.สุวรรณภูมิ กับ มทร.รัตนโกสินทร์ มทร.กรุงเทพ และ มทร.อีสาน มีความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, .05 และ .05 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	9.026	8	1.128	2.841	.004
ภายในกลุ่ม	204.139	514	.397		
รวม	213.164	522			

ทักษะการทำงานเป็นทีม ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษากลุ่ม นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พบว่า มทร.สุวรรณภูมิมีค่าเฉลี่ยทักษะการทำงานเป็นทีม ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 3.97$, S.D. = .64) รองลงมาคือ มทร.ศรีวิชัย ($\bar{x} = 3.82$, S.D. = .32) และมทร. ล้านนา ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = .59) เมื่อเปรียบเทียบด้วย F-test พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .001 ($F = 3.573$, $P = .000$) (ตารางที่ 3) เมื่อเปรียบเทียบภายหลังด้วยวิธีการของ LSD พบว่า ทักษะ การทำงานเป็นทีมของ มทร.ธัญบุรี กับ มทร.ศรีวิชัย มทร.พระนคร มทร.รัตนโกสินทร์ มทร.ล้านนา มทร.กรุงเทพ มทร.สุวรรณภูมิ มทร.ตะวันออก มทร.อีสาน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .001, .01, .05, .01, .05, .001, .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วน มทร.พระนคร กับ มทร.สุวรรณภูมิ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มทร.รัตนโกสินทร์ กับ มทร.สุวรรณภูมิมีความ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มทร.กรุงเทพ กับ มทร.สุวรรณภูมิมีความแตกต่างอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มทร.สุวรรณภูมิ กับ มทร.ตะวันออก และมทร.อีสาน มีความแตกต่างอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีมของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	11.562	8	1.445	3.573	.000
ภายในกลุ่ม	207.899	514	.404		
รวม	219.461	522			

ทักษะส่วนบุคคล ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พบว่า มทร.สุวรรณภูมิมีค่าเฉลี่ยทักษะส่วนบุคคลในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = .67) รองลงมาคือ มทร.ล้านนา ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = .64) และ มทร.ศรีวิชัย ($\bar{X} = 3.65$, S.D. = .38) เมื่อเปรียบเทียบด้วย F-test พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 2.961$, $P = .003$) (ตารางที่ 4) เมื่อเปรียบเทียบภายหลังด้วยวิธีการของ LSD พบว่าทักษะส่วนบุคคลของมทร.ธัญบุรี กับ มทร.ศรีวิชัย มทร.พระนคร มทร.ล้านนา มทร.สุวรรณภูมิ มทร.ตะวันออก และ มทร.อีสานมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, .05, .01, .001, .01 และ .05 ตามลำดับ ส่วน มทร.พระนคร กับ มทร.สุวรรณภูมิ มทร.รัตนโกสินทร์ กับ มทร.สุวรรณภูมิมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มทร.กรุงเทพ กับ มทร.สุวรรณภูมิ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ มทร.สุวรรณภูมิ กับ มทร.อีสาน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะด้านทักษะส่วนบุคคลของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	10.286	8	1.286	2.961	.003
ภายในกลุ่ม	223.170	514	.434		
รวม	233.457	522			

ทักษะการติดต่อสื่อสาร ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทักษะการติดต่อสื่อสารของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พบว่า มทร.สุวรรณภูมิมีค่าเฉลี่ยทักษะการติดต่อสื่อสารในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = .67) รองลงมาคือ มทร.ศรีวิชัย ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = .60) และ มทร.ตะวันออก ($\bar{X} = 3.61$, S.D. = .73) เมื่อเปรียบเทียบด้วย F-test พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 2.006$, $P = .044$) (ตารางที่ 5) เมื่อเปรียบเทียบภายหลังด้วยวิธีการของ LSD พบว่า

ทักษะการคิดต่อสื่อสารของ มทร.ธัญบุรี กับ มทร.ศรีวิชัย มทร.พระนคร มทร.ล้านนา มทร.สุวรรณภูมิ และมทร.ตะวันออกมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, .05, .05, .001 และ.05 ตามลำดับ ส่วน มทร.รัตนโกสินทร์ กับ มทร.สุวรรณภูมิ มทร.กรุงเทพ กับ มทร.สุวรรณภูมิ และ มทร.สุวรรณภูมิ กับ มทร.อีสาน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการคิดต่อสื่อสาร ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	7.415	8	.927	2.006	.044
ภายในกลุ่ม	237.425	514	.462		
รวม	244.839	522			

ทักษะการคิด ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทักษะการคิด ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พบว่า มทร.สุวรรณภูมิมีค่าเฉลี่ยทักษะการคิดในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = .72) รองลงมาคือ มทร.ศรีวิชัย ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .38) และ มทร.กรุงเทพ ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = .55) เมื่อเปรียบเทียบด้วย F-test พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 2.631$, $P = .008$) (ตารางที่ 6) เมื่อเปรียบเทียบภายหลังด้วยวิธีการของ LSD พบว่าทักษะการคิดของ มทร.ธัญบุรี กับ มทร.ศรีวิชัย มทร.พระนคร มทร.ล้านนา มทร.กรุงเทพ มทร.สุวรรณภูมิ และมทร.ตะวันออกมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01, .05, .05, .01, .001 และ.05 ตามลำดับ ส่วน มทร.รัตนโกสินทร์ กับ มทร.สุวรรณภูมิ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ มทร.สุวรรณภูมิ กับ มทร.อีสานมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะการคิด ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

แหล่งของความแปรปรวน	SS	df	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	9.598	8	1.200	2.631	.008
ภายในกลุ่ม	234.371	514	.456		
รวม	243.969	522			

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills ของกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลในภาพรวม พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .64) โดยทักษะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากคือ ทักษะการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = .65) ทักษะส่วนบุคคล ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = .67) ทักษะการติดต่อสื่อสาร ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = .68) และ ทักษะการคิด ($\bar{X} = 3.42$, S.D. = .68)

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลภาพรวม ด้วย F-test พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 2.841$, $P = .004$) เมื่อเปรียบเทียบรายทักษะพบว่า ทักษะการทำงานเป็นทีมมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($F = 3.573$, $P = .000$) ทักษะส่วนบุคคลมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 2.961$, $P = .003$) ทักษะการติดต่อสื่อสารมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 2.006$, $P = .044$) และ ทักษะการคิดมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($F = 2.631$, $P = .008$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 9 แห่ง พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยทักษะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากคือ ทักษะการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือ ทักษะส่วนบุคคล ทักษะการติดต่อสื่อสาร และ ทักษะการคิด เมื่อพิจารณาพบว่าสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Voracharoensri (2007) พบว่า โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของทักษะชีวิต ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบทักษะด้านสังคม องค์ประกอบทักษะด้านความคิด และองค์ประกอบทักษะด้านการเผชิญทางอารมณ์ เช่นเดียวกับ Jonggrijak (2020) พบว่านักเรียนสายอาชีพ โรงเรียนพระดาบส มีคะแนน Soft skills โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ ดังนี้ ด้านมืออาชีพ ด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อการแก้ไขปัญหา ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านการสื่อสาร สอดคล้องกับที่ Proyrungroj (2021) พบว่า ทักษะด้านการปรับตัว ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะความคิดสร้างสรรค์ ทักษะการโน้มน้าว เป็นทักษะด้าน Soft Skills ที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ในส่วนของผู้จ้างงานต้องการบุคคลที่มีทักษะ ที่จำเป็นสำหรับการทำงานในยุคศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การมีจริยธรรมในการทำงาน ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหา (Casner-Lotto and Barrington, 2006) สอดคล้องกับ Penratanahiran and Thongkham (2021) พบว่าทักษะ Soft Skills ที่สถานประกอบการต้องการเรียงตามลำดับ คือ จริยธรรมในการทำงาน

ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การบริหาร จัดการเวลา การแก้ปัญหา ภาวะผู้นำการทำงานเป็นทีม ทักษะการติดต่อสื่อสาร และ การคิดสร้างสรรค์ ส่วน Chaitawat (2020) ศึกษาการพัฒนา Soft Skills ในการทำงานสำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ตพบว่า ผู้ใช้บัณฑิตต้องการ Soft Skills ในการทำงานด้านความสามารถ ในการปรับตัวในการทำงาน ทักษะการสื่อสารและความคิดสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนา Soft Skills ในมุมมองของสถานศึกษา และสถานประกอบการมีความต้องการบุคคลที่มีทักษะ Soft Skills สอดคล้องกัน ในเรื่อง จริยธรรมในการทำงาน และการปรับตัวในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร การทำงานเป็นทีม และทักษะการคิด

2. การเปรียบเทียบการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัล ของนักศึกษากลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล 9 แห่ง พบว่าแต่ละทักษะมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะส่วนบุคคล ทักษะการติดต่อสื่อสาร และ ทักษะการคิด เมื่อพิจารณาพบว่า มทร.สุวรรณภูมิ เป็นมหาวิทยาลัยที่มีทักษะ Soft Skill สูงสุดทุกด้าน ซึ่งอาจเป็นเพราะ มทร.สุวรรณภูมิเป็นมหาวิทยาลัยที่มีจำนวนนักศึกษาไม่มาก เมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีราชมงคลอื่น แม้ว่ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลทั้ง 9 แห่งจะเคยอยู่ในสังกัดเดียวกันนั้น หากแต่บริบทของมหาวิทยาลัยที่เปลี่ยนไปและภูมิสำเนาของนักศึกษาที่ต่างกันจึงอาจทำให้การจัด กิจกรรมนักศึกษาที่ต่างกันและเป็นที่น่าสังเกตว่า มทร.ธัญบุรีมีค่าเฉลี่ยทักษะด้าน Soft Skills น้อยสุด อาจเนื่องมาจากเป็นมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่มีจำนวนนักศึกษามาก 24,000 คน และนักศึกษาที่เข้าศึกษา มทร.ธัญบุรีมีภูมิลำเนาจากจังหวัดอื่น ๆ ที่หลากหลายรวมถึงในขณะที่ศึกษาพักอาศัยอยู่พักหอพักทั้งภายใน มหาวิทยาลัยและหอพักเอกชนภายนอกมหาวิทยาลัยจึงทำให้การจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาอาจไม่ทั่วถึง สอดคล้องกับ ดังนั้นในการจัดกิจกรรมควรมีการศึกษาสภาพที่พึงประสงค์เพื่อนำมากำหนดกิจกรรม ในการพัฒนาทักษะด้าน Soft Skills ที่จะสามารถยกระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาได้อย่างทั่วถึง และบรรลุเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลแต่ละแห่ง ควรกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนากิจกรรมส่งเสริม ทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้างทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ให้สามารถรับมือกับโอกาสและภัยคุกคามแบบใหม่ ๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรุนแรงในยุค VUCA World ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการคิดที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด
2. ผู้บริหารฝ่ายกิจการนักศึกษาควรพัฒนารูปแบบกิจกรรมส่งเสริมทักษะด้าน Soft Skills เพื่อเสริมสร้าง ทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษา ให้เหมาะสมกับบริบทของนักศึกษา และมหาวิทยาลัย

3. การพัฒนาทักษะ Soft Skills สามารถพัฒนาในรูปแบบกิจกรรมนักศึกษา และวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษามีการพัฒนาทักษะ soft Skills ในระหว่างการศึกษาในมหาวิทยาลัยอย่างต่อเนื่องจนเป็นคุณลักษณะในการดำรงชีวิต และการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อการได้งานทำ และการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างยั่งยืนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

- 1577spirit people. (2010). *Soft Skills Are Important Skills for Modern “Smart People” That Universities Do Not Teach*. Facebook. Retrieved 1 October 2023. From <https://th-th.facebook.com/notes/1577-spirit-people/soft-skill-ทักษะสำคัญของ-คนเก่ง-ยุคใหม่-ที่มหาวิทยาลัยไม่ได้สอน/143229759166699>
- Anthony, P. (2013). *21st Century Competencies: For College and Career Readiness*. Retrieved November 1, 2022, from https://repository.library.georgetown.edu/bitstream/handle/10822/559289/CD_21stCenturyCompetencies.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Balcar, J. (2014). *Soft Skills and Their Wage Returns: Overview of Empirical Literature*. Retrieved November 1, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/272536817_Soft_Skills_and_Their_Wage_Returns_Overview_of_Empirical_Literature
- Banchirdrit, S. (2017). New Guidelines for Human Resource Management in the Hotel Industry, Western Region, Thailand. *VRU Research and Development Journal Science and Technology*, 12(2), 287-297 (In Thai).
- Bernazzani, S. (2019). *7 Soft Skills You Need to Achieve Career Growth*. Retrieved October 1, 2023, from <https://blog.hubspot.com/marketing/soft-skills>
- Bronson, E. (2007). Career and Technical Education Is Ideally Suited to Teaching Students the Soft Skills Needed to Succeed in the 21st Century Workplace. *Techniques: Connecting Education & Careers*, 82(7), 30-31.
- Brooks, L. (2008). *FHA-RING Ubiquitin Ligases in Cell Division Cycle Control*. Retrieved November 1, 2022, from <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18597043/>
- Brudner, E. (2020). *The Top 5 Soft Skills of 2020 and How to Develop Them*. Retrieved October 1, 2023, from <https://www.inc.com/emma-brudner/the-top-5-soft-skills-of-2020-how-to-develop-them.html>

- Casner-Lotto, J., & Barrington, L. (2006) *Are They Really Ready to Work?: Employers' Perspectives on the Basic Knowledge and Applied Skills of New Entrants to the 21st Century U.S. Workforce*. Washington D.C.: Partnership for 21st Century Skills.
- Chaithawat, T. (2020). *The Development of Working Soft Skills for Undergraduate Students*, Phuket Rajabhat University. Master Thesis, Sripatum University, Bangkok.
- Indeed Career Guide. (2020). *Hard Skills vs. Soft Skills*. Retrieved October 1, 2023, from <https://www.indeed.com/career-advice/resumes-cover-letters/hard-skills-vs-soft-skills>
- Inta, M. (2019). Soft Skills: Essential Skills for Professionalism in Modern Teachers. *Srinakharinwirot Academic Journal of Education*, 20(1), 153-167. (In Thai).
- Jonggrijak, W. (2020). *Strengthening Soft Skills of Vocational Students Through Group Activities*. Master thesis, Srinakharinwirot University, Bangkok.
- NCWorks. (2018). *Employer Needs Survey*. Retrieved October 1, 2023, from <https://www.nccommerce.com/Portals/11/Documents/Commission/2018-Employer-Needs-Survey.pdf>
- Office of the Permanent Secretary for Higher Education, Science, Research and Innovation. (2017). *Strategic Plan for Student Development in Higher Education Institutions 2017-2021*. Bangkok: Author.
- Penratanahiran, R., & Thongkham, K. (2021). A Survey of Soft Skills Needed in the 21st Century Workplace. *Rajabhat Rambhai Barni Research Journal*, 15(1), 59-69. (In Thai).
- Phunchian, N. (2010). *Hard Skills & Soft Skills*. Retrieved October 1, 2023, from [http://www.trueplookpanya.com/blog/content/81874/-blog-teaartedu-teaart-teaarttea-Kathriya Eustaquio.2017](http://www.trueplookpanya.com/blog/content/81874/-blog-teaartedu-teaart-teaarttea-Kathriya+Eustaquio.2017)
- Proyrungroj, P. (2021). *Soft Skills Factors Affecting to Workers Performance Effectiveness of Y Generation Group in Bangkok*. Master Thesis, Rangsit University, Phatumtani.
- Schneider, G. (2015). The LEAP Challenge: Transforming for Students, Essential for Liberal Education. *Liberal Education*, 101(1/2), 6-15.
- Srisa-Ard, B. (2017). *Basic Research*. Bangkok: Suweerivasarn.
- Soisakul, P.(2016). *Developing the 21st Century Skills for Vocational Students in the Private Vocational Institutes in Eastern Seaboard Area*. Doctoral dissertation, Burapha University, ChonBuri.
- Voracharoensri, S. (2007). *A Study of Life Skills and a Training Group Model Construction for Developing Life Skills of Adolescent Students*. Doctoral dissertation , Srinakharinwirot University, Bangkok.

Watts, M. (2009). Developing Soft Skills in Students. *The International Journal of Learning*, 15(12), 1-10.

Will, K. (2020). *Soft Skills*. Retrieved October 1, 2023, from <https://www.investopedia.com/terms/s/soft-skills.asp>

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา และการจัดการความรู้สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในองค์กรมหาชน*

ลัญญณ์ฐ ภาตะนันท์¹ อัญชนา ณ ระนอง²

(วันที่รับบทความ: 2 พฤศจิกายน 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 16 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 20 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง ทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา และการจัดการความรู้ ต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์กรมหาชน และ 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงทางอ้อมของทุนทางสังคมและทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ที่มีผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์กรมหาชน ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้เป็นเจ้าหน้าที่ในองค์กรมหาชน จำนวน 400 คน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) และวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling : SEM)

ผลการศึกษาพบว่า โมเดลสมการโครงสร้างสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่ได้คือ Chi - Square เท่ากับ 55.775 df = 46.0 Sig. = 0.153 CMIN/df. = 1.212 GFI = 0.982 AGFI = 0.954 NFI = 0.987 IFI = 0.998 CFI = 0.998 RMR = 0.009 RMSEA = 0.023 และยอมรับสมมติฐานการวิจัยได้ว่าทุนทางปัญญาส่งผลเชิงบวกต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน แสดงให้เห็นว่า ทุนทางปัญญาส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่านได้ดีกว่าทุนทางปัญญาที่ส่งผล โดยตรงต่อองค์กรแห่งการเรียนรู้ ในขณะที่ทุนทางสังคมส่งผลโดยตรงต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มากกว่าที่จะมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน

คำสำคัญ: ทุนทางสังคม, ทุนทางปัญญา, การจัดการความรู้, องค์กรแห่งการเรียนรู้

* คุญญินันท์ หลักสูตรปรัชญาคุญญินันท์ คุญญะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, 2566

¹ นิสิตระดับปริญญาเอก หลักสูตรปรัชญาคุญญินันท์ สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, E-mail: Lanyanatmtt13@gmail.com

² ศาสตราจารย์, คุญญะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์, E-mail: anchana8@gmail.com

A Causal Relationship Model Among Social Capital and Intellectual Capital, Knowledge Management Practices on Learning Organizations of Public Organizations*

Lanyanat Patanan¹ Anchana Na Ranong²

(Received: November 2, 2023; Revised: December 16, 2023; Accepted: December 20, 2023)

Abstract

The purpose of this research were 1) to examine the causal relationships between social capital, intellectual capital, and knowledge management in a public organization to become a learning organization and 2) to investigate the direct and indirect influences of social capital, intellectual capital, and knowledge management on the ability of a public organization to become a learning organization. A total of 400 employees of public organizations were targeted for this study and the data were analyzed using Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Structural Equation Modeling (SEM).

The study found that the structural equation model was consistent with the empirical data. Accordingly, the Chi-Square value was 55.775 with degrees of freedom (di) = 46.0 Chi-Square was 55.775 df= 46.0 Sig, = 0.153 CMIN/df. =1.212 GFI =0.982 AGFI=0.954 NFI=0.987 IFI=0.998 CFI=0.998 RMR=0.009 RMSEA=0.023 thus accepting the hypothesis that intellectual capital has a positive effect on learning organizations with knowledge management serving as a mediator variable. The results demonstrated that intellectual capital affects a learning organization and knowledge management is a better mediator variable than intellectual capital which affects the learning organization directly. However, social capital has a more direct impact on being a learning organization than knowledge management as a mediator variable.

Keywords: Social Capital, Intellectual Capital, Knowledge Management, Learning Organizations

* Research Article from dissertation for the Doctor of Philosophy Public Administration, National Institute of Development Administration, 2023

¹ Student in Doctor of Philosophy Public Administration, National Institute of Development Administration, E-mail: Lanyanatmtt13@gmail.com

² Professor, Faculty of Public Administration, National Institute of Development Administration, E-mail: anchana8@gmail.com

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

องค์การมหาชน เกิดมาจากแนวคิดการปฏิรูประบบราชการ ที่ในปัจจุบันนิยมใช้ว่าเป็นการปฏิรูปการบริการสาธารณะ โดยแนวทางหลักคือ การทำให้ภาครัฐทำงานเหมือนภาคเอกชนซึ่งเป็นไปตามหลักการที่เรียกว่า “การจัดการภาครัฐแนวใหม่” (Maneethorn, 2011) ซึ่งอยู่บนความเชื่อที่ว่า ถ้ารัฐบาลมีรูปแบบการดำเนินงานตามแนวทางที่ภาคเอกชนทำแล้ว จะสามารถแก้ปัญหการบริหารของรัฐบาลได้ กล่าวคือเป็นกระบวนการในการสร้างนวัตกรรมใหม่ทางการบริหารจัดการ มีเจตนาให้เกิดการวางแผนการเปลี่ยนแปลงในระบบราชการอย่างเป็นระบบ ปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและการบรรลุวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ของงาน (Thamronglak, 2010) การปฏิรูประบบราชการจะสามารถทำให้รัฐบาลบริหารงานภาครัฐได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (Kasetuwan, 2003) ดังนั้น รัฐจึงได้กำหนดพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542 ให้มีการจัดตั้งองค์การมหาชนเกิดขึ้น เพื่อทำหน้าที่ปฏิบัติการกิจที่พัฒนาขึ้นใหม่ในสังคม ทำหน้าที่ที่ภาครัฐยังไม่สามารถดำเนินการได้ โดยมีสายการบังคับบัญชาที่รวดเร็วและมีองค์การบริหารงานที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองและรวดเร็วทันทั่วที่มีวัฒนธรรมองค์การเชิงภาคธุรกิจ ที่สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (Special Reform Agenda 7: Public Organization Reform, 2015)

การที่องค์การมหาชนมุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสำคัญมากเนื่องจากมีผลประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมในด้านต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการสร้างความร่วมมือและพันธมิตรทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาทางสังคมและการทำงานที่มีประสิทธิภาพสามารถสร้างความน่าเชื่อถือให้กับประชาชนและสังคมทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคมมากขึ้น อีกทั้งทำให้ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคม เนื่องจากองค์การมหาชนมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาความรู้และสร้างนวัตกรรมที่ทันสมัยในการดำเนินงานของแต่ละองค์กร ทำให้องค์การมหาชนที่เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรและสังคมที่ยั่งยืน ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่องค์การมหาชนต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และกระบวนการจัดการความรู้เป็นเพียงหนึ่งกระบวนการเท่านั้น องค์กรต้องมีการตระหนักรู้ว่ามีด้าน “ทุนทางสังคม” เป็นสินทรัพย์ที่มีค่าในการเสริมสร้างพลังและอำนาจให้กับองค์กร (Timberlake, 2005) เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการขององค์กรสามารถอำนวยความสะดวกในการแบ่งปันความรู้ การสร้างมูลค่า ความได้เปรียบในการแข่งขันให้องค์การมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นและเร็วขึ้น (Abili, 2011; Moghadam, et al., 2013) ในเศรษฐกิจฐานความรู้สมัยใหม่ให้ความสำคัญกับการสร้าง การใช้ และการเผยแพร่ความรู้ในทุกระดับองค์กร บุคคลและองค์กรต่างก็ถูกบังคับให้มีความสำคัญกับการเพิ่มทุนความรู้เพื่อเรียนรู้ ปรับตัว และเปลี่ยนแปลงในโลกที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (Akhtar, et al., 2016) อีกทั้งมีสินทรัพย์ที่สำคัญขององค์กรที่จะสามารถสร้างให้องค์การมีความมั่นคงและ

เติบโตยิ่งขึ้น คือ “ทุนทางปัญญา” ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่มีคุณค่าและสำคัญสำหรับองค์กร (Kaewsuwan, 2021) อย่างไรก็ดีทั้งทุนทางสังคม ทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยที่ผ่านกระบวนการความรู้ (Mitrovic, et al., 2018) ดังนั้นจึงเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาผลกระทบของ ทุนทางสังคม ทุนทางปัญญา ต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง ทุนทางสังคม ทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ ต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์กรมหาชน
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงทางอ้อมของทุนทางสังคมและทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ ที่มีผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์กรมหาชน

สมมติฐานการวิจัย

- สมมติฐานที่ 1 : ทุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการความรู้
- สมมติฐานที่ 2 : ทุนทางปัญญามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการความรู้
- สมมติฐานที่ 3: การจัดการความรู้ความสัมพันธ์เชิงบวกกับองค์กรแห่งการเรียนรู้
- สมมติฐานที่ 4: ทุนทางสังคมมีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน
- สมมติฐานที่ 5: ทุนทางปัญญามีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน
- สมมติฐานที่ 6: ทุนทางสังคมมีผลเชิงบวกกับองค์กรแห่งการเรียนรู้
- สมมติฐานที่ 7: ทุนทางปัญญามีผลเชิงบวกกับองค์กรแห่งการเรียนรู้

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทุนทางสังคม (Nahapiet and Ghoshal, 1998) ประกอบด้วย 1. มิติความรู้ความเข้าใจ คือ มิติความรู้ความเข้าใจของทุนทางสังคมขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์ที่ใช้ร่วมกัน ภาษาที่ใช้ร่วมกัน และการเล่าเรื่องร่วมกันขององค์กร (Akhtar, et al., 2016) 2. มิติเชิงโครงสร้าง เป็นความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงเครือข่ายที่เหมาะสมระหว่างคนกับองค์กร 3. มิติเชิงสัมพันธ์ ด้านที่สำคัญคือความไว้วางใจ บรรทัดฐาน การคว่ำบาตร ความผูกพัน ความคาดหวัง เอกสิทธิ์และการระบุดัตตน (Ehlen, et al., 2015) และการสร้างสินทรัพย์จากความรู้ ความไว้วางใจ ความสัมพันธ์ ความผูกพันทางอารมณ์ต่อคนอื่นในเครือข่าย

ทุนทางปัญญา (Bontis, 2001, p. 435) ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก ๆ ได้แก่ 1. ทุนมนุษย์คือทักษะความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ ที่ฝังลึกในตัวบุคคล 2. ทุนโครงสร้าง เป็นกระบวนการรวบรวมโดยใช้

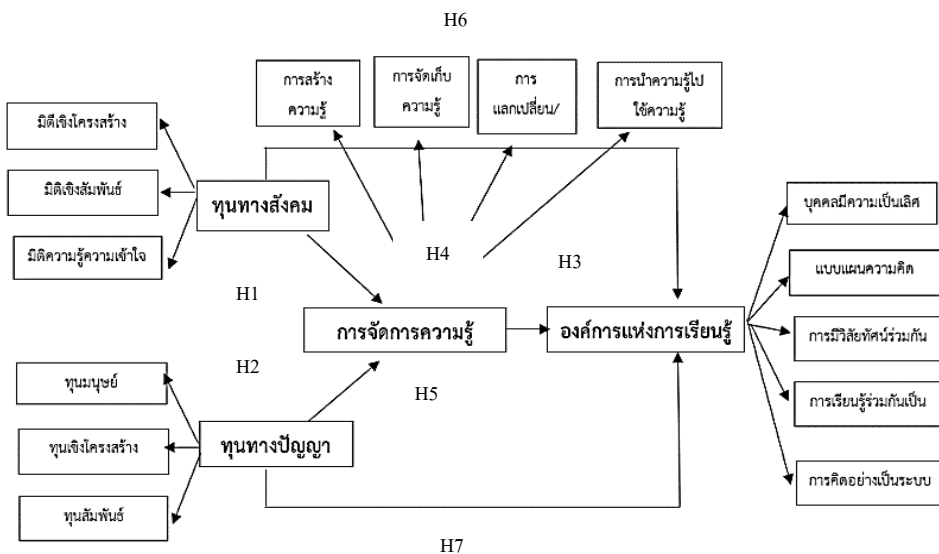
ระบบสารสนเทศ ทั้งด้านฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ รวมถึงสิทธิบัตร เป็นต้น 3. ทูณสัมพันธ์ เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่คนในองค์กรเกี่ยวข้องกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกองค์กรที่มีการทำงานร่วมกัน

การจัดการความรู้ คือ กระบวนการสร้างและค้นหาองค์ความรู้ ทั้งจากทักษะ ประสบการณ์ หรือจากเอกสาร หนังสือ รายงานต่าง ๆ และนำมารวบรวมองค์ความรู้ให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำองค์ความรู้ และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศจัดเก็บองค์ความรู้ให้เป็นระบบ หมวดย่อยง่ายต่อการค้นคว้าและนำไปใช้ การจัดการความรู้จะเป็นสิ่งผลักดันให้ทรัพยากรที่ไม่มีตัวตน เช่น ทูณทางปัญญา ทูณมนุษย์ ทูณเหล่านี้ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการในระยะยาว เพราะทูณเหล่านี้ หากมีการนำไปใช้มากก็ยิ่งเพิ่มค่ามากขึ้น (Suebvises, 2022, pp. 35-53)

องค์กรแห่งการเรียนรู้ หมายถึง บุคคลในองค์กรที่จะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้นั้น ควรมีคุณลักษณะ 5 ประการ (Senge, 1990, pp. 129-216) ได้แก่ การคิดอย่างเป็นระบบ ความเชี่ยวชาญ ส่วนบุคคล แบบจำลองความคิด วิสัยทัศน์ร่วมกัน และการเรียนรู้เป็นทีม

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้นำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กับทูณทางสังคม โดยสรุปเป็นกรอบแนวคิดและสมมติฐานการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยปรับปรุงจากกรอบแนวคิดการวิจัยของ Allameh, et al.

ที่มา : Allameh, et al., (2017)

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีประชากร คือ องค์การมหาชนจำนวน 37 แห่ง การแบ่งประเภทขององค์การมหาชน (Special Reform Agenda 7: Public Organization Reform, 2015) ประกอบด้วยกลุ่ม 3 กลุ่ม องค์การมหาชนทั้ง 3 กลุ่มจำนวน 37 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 6,002 คน (ข้อมูลปี 2564) เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ใช้การกำหนดขนาดตัวอย่างของ Krejcie and Morgan ที่มีจำนวนประชากร 6,000 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างคือ 361 คน ผู้วิจัยจะทำการเก็บตัวอย่างเพิ่มเป็น 400 คน เพื่อคาดคะเนการตอบกลับที่อาจคลาดเคลื่อน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ปฏิบัติงาน/เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการในองค์การมหาชน กำหนดจำนวนตัวอย่างขององค์การมหาชนทั้ง 3 กลุ่ม อย่างมีสัดส่วนได้จำนวนตัวอย่างแต่ละกลุ่มขององค์การมหาชน กลุ่มที่ 1 จำนวน 6 แห่ง จำนวน 1051 คน สัดส่วนตัวอย่างจำนวน 70 คน กลุ่มที่ 2 จำนวน 17 แห่ง จำนวน 2395 คน สัดส่วนตัวอย่างจำนวน 160 คน กลุ่มที่ 3 จำนวน 14 แห่ง จำนวน 2556 คน สัดส่วนตัวอย่างจำนวน จำนวน 170 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 400 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น เป็นตัวแปรทุนทางสังคม ประกอบด้วย 3 ตัวแปรได้แก่ เชิงโครงสร้าง เชิงสัมพันธ์ และ ความรู้ความเข้าใจ ตัวแปรทุนทางปัญญา ประกอบด้วย 3 ตัวแปรได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนเชิงโครงสร้าง ทุนสัมพันธ์ ตัวแปรคั่นกลาง ได้แก่ การจัดการความรู้ ประกอบด้วย การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการนำความรู้ไปใช้ ตัวแปรตาม ได้แก่ ตัวแปรองค์การแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้แห่งตน แบบแผนความคิดอ่าน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การเรียนรู้เป็นทีม การคิดอย่างเป็นระบบ

เครื่องมือที่ใช้วิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามโดยดัดแปลงจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านพิจารณาและตรวจสอบ โดยการตรวจสอบหาค่าความสอดคล้องโดยวิธี Item Objective Congruency (IOC) ทั้งนี้ค่า IOC ต้องมีค่ามากกว่า 0.5 หลังจากที่ได้นำแบบสอบถามปรับแก้ตามที่ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน และนำไปทำการวัดความเชื่อมั่นโดยนำแบบสอบถามไปทดสอบกับกลุ่มที่มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นโดยค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามที่มีค่ามากกว่า 0.7 และนำไปทดลองใช้แบบสอบถามและ นำไปหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัค ทั้งฉบับเท่ากับ 0.943

การเก็บรวบรวมข้อมูล

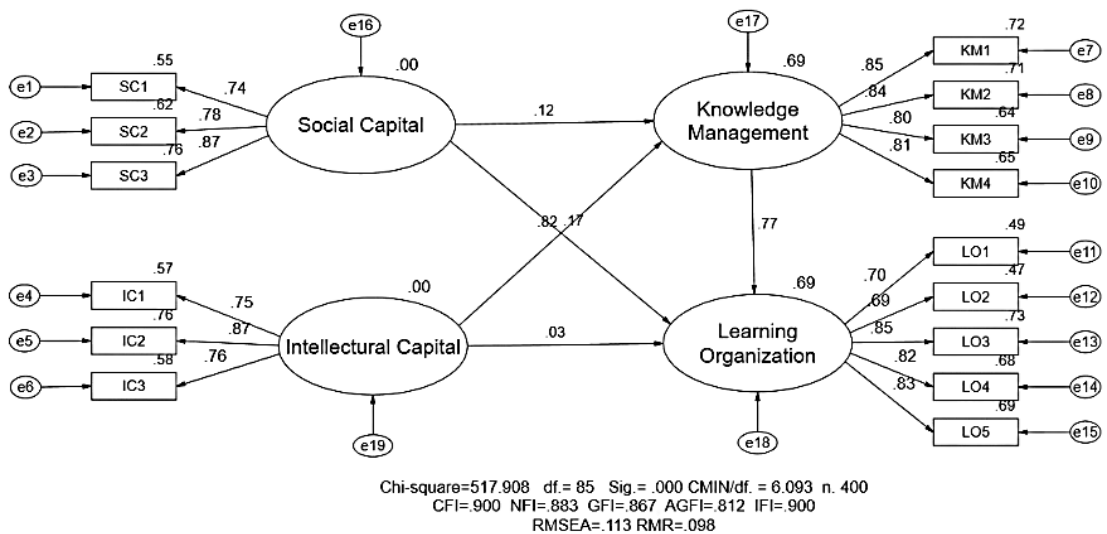
ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยตั้งแต่เดือน เมษายน 2566-กรกฎาคม 2566 โดยส่งเอกสารรูปแบบ Google form โดยส่งจดหมายขอความอนุเคราะห์เจ้าหน้าที่ในองค์กรมหาชนทั้ง 37 แห่ง พร้อมแนบ QR code แบบสอบถามและส่งกลับมายังผู้วิจัยทางออนไลน์ โดยผู้วิจัยได้แบบสอบถามกลับมาจำนวน 440 ฉบับ แบ่งเป็น กลุ่มที่ 1 จำนวน 84 ฉบับ กลุ่มที่ 2 จำนวน 178 ฉบับ และกลุ่มที่ 3 จำนวน 178 ฉบับ และทำการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อความถูกต้องเหลือจำนวนแบบสอบถามที่สามารถนำมาวิเคราะห์ได้จำนวน 400 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานและใช้เทคนิควิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแต่ละตัวแปร และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยศึกษาหาผลความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรหลายตัวแปร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Structural Equation Modeling : SEM) มีการใช้สถิติในการวิเคราะห์ประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis หรือ CFA) วิเคราะห์สมการโครงสร้าง (System Equation Model : SEM) ตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Model Fit) และทำการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Assessment of Model Fit) และปรับโมเดลให้มีความสมบูรณ์ โดยวิธีเชื่อมตัวแปร Modification Indices โดยดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบด้วย ดัชนีค่า Chi-Square, CMIN/df., CFI, GFI, IFI, NFI, AGFI, RMSEA และ RMR ใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดล

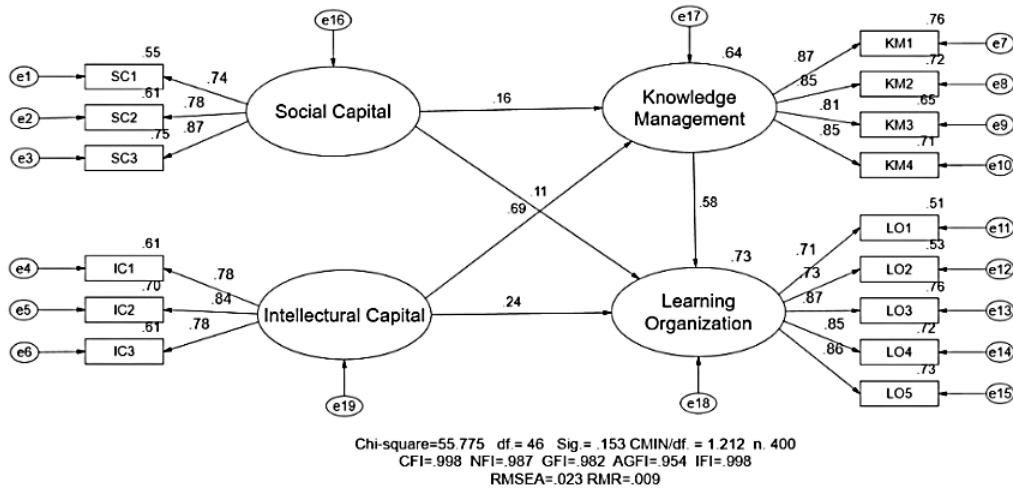
สรุปผลการวิจัย

จากผลการวิจัยองค์ประกอบและรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่าง ทูทางสังคม ทูทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์การแห่งการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังนี้ องค์ประกอบของทูทางสังคม ทูทางปัญญา การจัดการความรู้ และองค์การแห่งการเรียนรู้ จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) พบว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยใช้หลักเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องได้แก่ $\chi^2/df < 2$, $CMIN/df < 2$, $CFI > 0.9$, $GFI > 0.9$, $IFI > 0.9$, $NFI > 0.9$, $AGFI > 0.8$, $RMSEA < 0.05$ และ $RMR < 0.05$ (Hair, et al., 1998) (Bollen, 1989) และ (Jöreskog, et al., 1996) (Diamantopoulos and Siguaw, 2000), (Durrande-Moreau and Usunier, 1999) (Harrison-Walker, 2001) (Mueller, 1996) และ (Browne and Cudeck, 1993) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สมการเชิงโครงสร้างก่อนปรับโมเดล

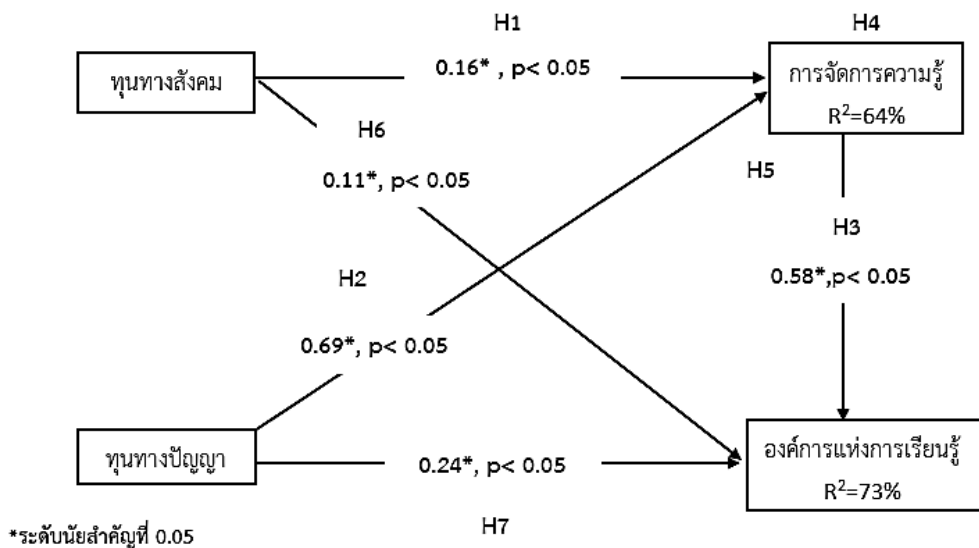
จากภาพที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์โมเดลจำลอง ก่อนปรับโมเดล โดยผลการวิเคราะห์พบว่า ไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังข้อมูลการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับเกณฑ์วัด ดังนี้ $\chi^2/df=6.0930$, $CMIN/df=6.093$, $CFI=0.900$, $GFI=0.867$, $IFI=0.900$, $NFI=0.883$, $AGFI=0.812$, $RMSEA=0.113$ และ $RMR = 0.098$ พบว่าดัชนีเหล่านี้ไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดกล่าวได้ว่าโมเดลตั้งต้นนั้นไม่มีความสอดคล้องเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้จึงนำมาปรับค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างสองตัวแปรโดยใช้ค่าสถิติดัชนีการปรับโมเดล (Modification Index) เพื่อพัฒนาแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างผลกระทบทางสังคมทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ในองค์การมหาชนสู่การเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 สมการเชิงโครงสร้างหลังปรับโมเดล

จากภาพที่ 3 ค่าสถิติประเมินสมการเชิงโครงสร้างแบบจำลองผลกระทบทุนทางสังคมทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ในองค์การมหาชนสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้วิธีดัชนีการปรับโมเดล $\chi^2/df=1.2125$, $CMIN/df=1.212$, $CFI=0.998$, $GFI=0.982$, $IFI=0.998$, $NFI=0.987$, $AGFI=0.954$, $RMSEA=0.023$ และ $RMR = 0.009$ โมเดลสมการเชิงโครงสร้างหลังปรับโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงว่าโมเดลในการวัดนี้มีความเที่ยงตรง จึงสามารถสรุปผลการทดสอบอิทธิพลได้ ดังภาพที่ 4

จากผลการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง สามารถสรุปสมมติฐานการวิจัยได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แบบจำลองเส้นทางอิทธิพลของทุนทางสังคมทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ในองค์การมหาชนสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

จากภาพที่ 4 สมมติฐานข้อที่ 1 ทูทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการความรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.16 โดยมีค่า R^2 64.0% ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัย Miković, et al., (2020) พบว่า พบว่า อิทธิพลของทุนทางสังคม ที่ประกอบด้วย มิตความรู้ความเข้าใจ มิตสัมพันธ์ มิตโครงสร้าง มีผลต่อการจัดการความรู้ที่ในองค์กรที่ไม่แสวงหากำไร

สมมติฐานข้อที่ 2 ทูทางปัญญามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการความรู้ ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.69 โดยมีค่า R^2 64.0% ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัย (Akil, et al., 2021) พบว่าทุนทางปัญญามีอิทธิพลอย่างมากต่อการจัดการความรู้ จากกลุ่มตัวอย่างพลเรือนในหน่วยงานรัฐบาลอินโดนีเซีย

สมมติฐานข้อที่ 3 การจัดการความรู้ความสัมพันธ์เชิงบวกกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.58 โดยมีค่า R^2 73.0% ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัย (Dahou, et al., 2019) พบว่าการจัดการความรู้มีผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

สมมติฐานข้อที่ 4 ทูทางสังคมมีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่านค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางรวม 0.09 โดยมีค่า R^2 73.0% ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัย (Song-Zheng And Xiao-Di, 2008) ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร วัฒนธรรม ทุนทางสังคม การเรียนรู้ขององค์กร และความสามารถในการบูรณาการความรู้ขององค์กร วัฒนธรรมองค์กรและองค์กรแห่งการเรียนรู้ขององค์กรมีผลโดยตรงเชิงบวกต่อความสามารถในการบูรณาการความรู้ขององค์กร มีผลโดยตรงต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

สมมติฐานข้อที่ 5 ทูทางปัญญามีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่านมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.40 โดยมีค่า R^2 73.0% ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัย (Huerta-Chávez, et al., 2020) การจัดการความรู้ การเรียนรู้ขององค์กร และทุนทางปัญญาในภาครัฐของฮาลิสโก

สมมติฐานข้อที่ 6 ทูทางสังคมมีผลเชิงบวกกับองค์กรแห่งการเรียนรู้มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.11 โดยมีค่า R^2 73.0% ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ (Golmoradi and Ardabili, 2016) พบว่า ทุนทางสังคมอาจจะเป็นตัวกระตุ้นและแรงจูงใจให้เกิดองค์กรแห่งการเรียนรู้

สมมติฐานข้อที่ 7 ทูทางปัญญามีผลเชิงบวกกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.24 โดยมีค่า R^2 73.0% ซึ่งผลการทดสอบสมมติฐานเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับงานวิจัย (Ramli and Rasdi, 2021) ที่ทำการศึกษาสามมิติทุนทางปัญญา ในองค์กรภาครัฐด้านพัฒนาชนบทและการส่งเสริมพัฒนาชนบท และส่วนร่วมในการสร้างการเรียนรู้ในองค์กร พบว่า ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางปัญญาทั้ง 3 มิติ มีผลเชิงบวกและเป็นตัวแปรที่สำคัญในการสร้างการเรียนรู้ในองค์กร

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยแบบจำลองผลกระทบทุนทางสังคมทุนทางปัญญาและการจัดการความรู้ในองค์การมหาชนสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี มีค่า Chi-Square เท่ากับ 55.775 df=46.0 Sig. = 0.153 CMIN/df. = 1.212 GFI = 0.982 AGFI = 0.954 NFI = 0.987 IFI = 0.998 CFI = 0.998 RMR = 0.009 RMSEA = 0.023 พบว่า ดัชนีมีความสอดคล้องและค่าสถิติเหล่านี้ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้ จากการศึกษาอิทธิพลทางตรงทางอ้อมของทุนทางสังคมและทุนทางปัญญา และการจัดการความรู้ที่มีผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์การมหาชน ผลการวิจัยพบว่า ทุนทางปัญญามีอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อการจัดการความรู้ในองค์การมหาชนได้ดี ดังนั้น การลงทุนในการพัฒนาทุนทางปัญญา จึงมีผลเชิงบวกต่อการจัดการความรู้ในองค์การมหาชนอย่างมาก เนื่องจาก ทุนทางปัญญามีบทบาทในการสร้าง และการจัดการความรู้ในองค์กร มีกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์ของบุคลากรให้เกิดขึ้นภายในองค์กร ทำให้องค์การมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทุนทางปัญญา จึงต้องมีกระบวนการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือเพื่อที่จะนำองค์กรไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ดังนั้น องค์กรควรให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ในองค์กรควบคู่กับทุนทางปัญญา ในขณะที่ทุนทางสังคมส่งผลโดยตรงต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มากกว่าที่จะมีการจัดการความรู้เป็นตัวแปรส่งผ่าน เนื่องจาก ทุนทางสังคมบุคลากรในองค์กรมีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามวัตถุประสงค์และภารกิจร่วมกันขององค์กร มีความไว้วางใจของคนในองค์กร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้กระบวนการจัดการความรู้เป็นเพียงอิทธิพลทางอ้อมของทุนทางสังคมต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากงานวิจัยสิ่งที่ผู้วิจัยได้ค้นพบคือ การจัดการความรู้เป็นรากฐานที่สำคัญของทุนทางปัญญา ที่มีผลในการพัฒนาความรู้และทักษะที่เป็นประโยชน์สำหรับการปฏิบัติงานต่อบุคลากรในองค์กร อีกทั้งมีส่วนสำคัญในการสร้างนวัตกรรมและการนำไปสู่การพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืน ดังนั้น ผู้บริหารองค์กรมหาชนจึงสามารถใช้เป็นแนวทางการนำทุนทางสังคม และทุนทางปัญญามาสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ เนื่องจากการนำด้านทุนทางสังคมนั้น จะช่วยให้บุคลากรในองค์กรมีความสัมพันธ์ภายในองค์กร มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน มุ่งเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน สามารถรับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรระดับปฏิบัติงานได้มากขึ้น ทุนทางปัญญานั้น ทุนมนุษย์มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีความรู้ ความสามารถ มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภายนอก ทั้งภาคเอกชน และมหาวิทยาลัย ที่แลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่าง ๆ เนื่องจากองค์กรมหาชนเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อทำงานเฉพาะด้าน ต้องมีความรู้ความสามารถเฉพาะทางเพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) สามารถนำทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม เป็นตัวชี้วัดและประเมินองค์การมหาชน มุ่งเน้นในการพัฒนาองค์การให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามการวัดระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์การมหาชนควรเน้นตัวชี้วัดที่เชื่อมโยงกับพันธกิจและวิสัยทัศน์ขององค์กร เพื่อให้การวัดเป็นไปในทิศทางที่มีประสิทธิภาพ การวัดระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้ทุนทางสังคมและทุนทางปัญญาสามารถช่วยให้้องค์การมหาชนมีการพัฒนาและการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับพันธกิจและวิสัยทัศน์ขององค์กรได้อย่างเหมาะสม สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วและทำให้้องค์การอยู่รอดและเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาการวัดระดับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในองค์การมหาชนเพื่อเป็นข้อมูลการวิจัยที่จะสามารถนำมาวิเคราะห์ห่องค์การร่วมกันระหว่างปัจจัยทุนทางปัญญา ทุนทางสังคม และการจัดการความรู้เพื่อจะช่วยให้้องค์การสามารถพัฒนาศักยภาพการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้ในระดับที่สูงมากขึ้นเพื่อสร้างความยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Abili, K. (2011). Social Capital Management in Iranian Knowledge-Based Organizations. *Electronic Journal of Knowledge Management*, 9(3), 204-210.
- Akhtar, C. S., Awan, S. H., Naveed, S., and Ismail, K. (2016). Social Capital and Learning Organization: Study of Higher Education Institutions of Pakistan. *Social Capital*, 28(29), 133-144.
- Akil, S. R., Soemaryani, I., Hilmiana, H., and Joeliaty, J. (2021). Determinant Factors of Intellectual Capital for Improving Public Sector Innovation: An Empirical Study from Indonesia. *The Journal of Asian Finance, Economics and Business*, 8(12), 421-429.
- Allameh, S., Hosseini, S., Samadi, A., and Darikandeh, A. (2017). The Relationship Between Intangible Organizational Capitals, Knowledge Management, And Organizational Learning. *International Journal of Knowledge-Based Development*, 8, 249. Retrieved April 12, 2022, from <https://doi.org/10.1504/IJKBD.2017.086416>
- Bollen, K. A. (1989). *Structural Equations with Latent Variables*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Bontis, N. (2001). Managing Organizational Knowledge by Diagnosing Intellectual Capital: Framing and Advancing the State of the Field. *International Journal of Technology Management*, 18, 435. Retrieved April 12, 2022, from <https://doi.org/10.1504/IJTM.1999.002780>
- Browne, M. W., and Cudeck, R. (1993). Alternative Ways of Assessing Model Fit. *Sociological Methods & Research*, 21(2), Retrieved April 12, 2022, from <https://doi.org/10.1177/0049124192021002005>

- Dahou, K., Hacini, I., and Burgoyne, J. (2019). Knowledge Management as a Critical Success Factor in Developing International Companies' Organizational Learning Capability. *Journal of Workplace Learning*, 31(1), 2-16. Retrieved June 21, 2022, from <https://doi.org/10.1108/JWL-12-2017-0118>
- Diamantopoulos, A. and Siguaw, J. (2000). *Introducing LISREL : A Guide for the Uninitiated*. London: SAGE. Retrieved June 21, 2022, from <https://doi.org/10.4135/9781849209359>
- Durrande-Moreau, A., and Usunier, J. C. (1999). Time Styles and the Waiting Experience: An Exploratory Study. *Journal of Service Research*, 2(2), 173-186. Retrieved June 22, 2022, from <https://doi.org/10.1177/109467059922005>
- Ehlen, C., Van der Klink, M., and Boshuizen, H. (2015). One Hundred Years Of 'Social Capital': Historical Development and Contribution to Collective Knowledge Creation in Organizational Innovation. in *Co-Creation of Innovation: Investment with and in Social Capital*, (pp. 25-45). Maastricht: Open Universiteit. Retrieved June 22, 2022, from <https://core.ac.uk/download/pdf/130045269.pdf>
- Golmoradi, R., and Ardabili, F. S. (2016). The Effects of Social Capital and Leadership Styles on Organizational Learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 230, 372-378.
- Hair, J. F., Black, W. C., and Babin, B. J. (1998). *Multivariate Data Analysis with Readings*. New Jersey: Prentice-Hall. Retrieved June 20, 2022, from <https://books.google.co.th/books?id=SLRPLgAACAAJ>
- Harrison-Walker, L. J. (2001). The Measurement of Word-of-Mouth Communication and an Investigation of Service Quality and Customer Commitment as Potential Antecedents. *Journal of Service Research*, 4(1), 60-75. Retrieved June 25, 2022, from <https://doi.org/10.1177/109467050141006>
- Huerta-Chávez, I., Muro-Martínez, J., and Figueroa Ochoa, E. B. (2020). Determining Factors for Knowledge Management, Organizational Learning and Intellectual Capital in the Jalisco Public Sector. *Journal of Human Resources Training*, 6(18), 22-39. Retrieved June 25, 2022, from <https://doi.org/10.35429/JHRT.2020.18.6.22.39>
- Jöreskog, K. G., Sörbom, D., and Inc, S. (1996). *LISREL 8: User's Reference Guide*. Mooresville: Scientific Software. Retrieved June 25, 2022, from <https://books.google.co.th/books?id=9AC-s50RjacC>
- Kaewsuwan, N., and Thepya, T. (2021). Knowledge Management for Intellectual Capital of Business Organizations in Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences Nakhon Phanom University*, 11(1), 346-359. (In Thai).
- Kasetsuwan, R. (2003). *The Origins of Bureaucracy and Reform in the Classical Era*. Bangkok: Se-Education. (In Thai).
- Maneethorn, E. (2011). *Thai Bureaucracy, State Enterprises and Public Organizations*. Bangkok: World Trade Thailand. (In Thai).

- Mitrovic, Z., Obradović, V., and Suknović, M. (2018). Knowledge Management in the Public Sector: The Case of Serbian Local Government. *Serbian Journal of Management*, 13(2), 293-309. Retrieved June 15, 2022, from <https://doi.org/10.5937/sjm13-15037>
- Moghadam, S. K., Zabihi, M., Kargaran, M., and Hakimzadeh, A. (2013). Intellectual Capital and Organizational Learning Capability. *Journal of Soft Computing and Applications*, 2013, 1-9. Retrieved June 15, 2022, from https://www.researchgate.net/publication/284961471_Intellectual_Capital_and_organizational_learning_capability
- Mueller, R. O. (1996). Confirmatory Factor Analysis. In R. O. Mueller (Ed.), *Basic Principles of Structural Equation Modeling: An Introduction to LISREL and EQS*. (pp. 62-128). New York: Springer. Retrieved June 25, 2022, from https://doi.org/10.1007/978-1-4612-3974-1_2
- Nahapiet, J., and Ghoshal, S. (1998). Social Capital, Intellectual Capital, and the Organizational Advantage. *Academy of Management Review*, 23(2), 242-266.
- Ramli, A., and Rasdi, R. M. (2021). Leveraging Intellectual Capital Dimensions for Promoting Learning Organization in a Rural Development Agency. *Pertanika Journal of Social Sciences and Humanities*, 29(1), 669-688.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday/Currency. Retrieved April 15, 2022, from <https://books.google.co.th/books?id=bVZqAAAAMAAJ>
- Song-Zheng, Z., & Xiao-di, Z. (2008). An Empirical Study on Organizational Culture, Social Capital, Organizational Learning and Enterprise Knowledge Integration Capability. in *2008 International Conference on Information Management, Innovation Management and Industrial Engineering*, (pp. 3-7). Taipei: Author.
- Special Reform Agenda 7. (2015). *Public Organization Reform*. Bangkok: Office of the Secretariat of the House of Representatives. (In Thai).
- Suebvises, P. (2022). *Knowledge Management and Sustainable Organizational Development, Main Trends in Organizational Development in the 21st Century*, Bangkok: National Institute of Development Administration. (In Thai).
- Thamronglak, A. (2010). *Public Administration: Public Administration in the 21st Century*. Bangkok: Faculty of Political Science, Thammasat University. (In Thai).
- Timberlake, S. (2005). Social Capital and Gender in the Workplace. *Journal of Management Development*, 24(1), 34-44. Retrieved April 10, 2022 from <https://doi.org/10.1108/02621710510572335>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริจาคเงินของคนไทย : ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน กับการตั้งใจวางแผนบริจาค*

ปณิดา คงแก้ว¹ ดลิตา อมรเหมานนท์² กฤติยา ดวงมณี³

(วันที่รับบทความ: 5 ตุลาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ: 25 ธันวาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 28 ธันวาคม 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ต้องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจบริจาคของคนไทยเจเนอเรชั่น X และ เจเนอเรชั่น Y เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริจาคเงิน 2 แบบ คือ 1) ตัดสินใจบริจาค ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน (ไม่ได้วางแผน) และ 2) ตั้งใจและวางแผนการบริจาคมาแล้ว โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ได้แบบสอบถามที่นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีถดถอยโลจิสติกส์ทั้งหมด 458 ชุด

ผลการศึกษาที่ได้พบว่า เพศหญิง มีโอกาสในการตัดสินใจบริจาคเงินแบบไม่ได้วางแผนน้อยกว่า เพศชาย และคนเจเนอเรชั่น Y มีโอกาสในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน น้อยกว่า คนเจเนอเรชั่น X ผลการศึกษาที่ได้ชี้ให้เห็นชัดว่า คนที่บริจาคเงินผ่านกล่องรับบริจาค มักเป็นการบริจาคแบบไม่ได้วางแผน ในขณะที่คนที่บริจาคเงินผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร/บัญชีเงินสด มักเป็นคนที่วางแผนหรือตั้งใจบริจาคมาก่อนแล้ว ยิ่งไปกว่านั้นหากบุคคลทราบว่าบริจาคเงินผ่านระบบบริจาคแบบอิเล็กทรอนิกส์ สามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้ จะมีโอกาสตัดสินใจบริจาคเงินแม้จะไม่ได้วางแผน ประเด็นที่น่าสนใจที่ได้จากการศึกษานี้ ก็คือคนที่มียาได้สูง และคนที่มักบริจาคเงินอยู่แล้วเมื่อเห็นกล่องรับบริจาคก็มีโอกาสที่จะบริจาคเงินแม้จะไม่ได้วางแผนไว้มากกว่า ดังนั้นองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรสามารถนำผลการศึกษาที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์การตลาด รวมถึงภาครัฐเองสามารถนำไปกำหนดนโยบายในการกระตุ้น ส่งเสริมให้บุคคลมีความต้องการบริจาคมากขึ้น เพื่อเพิ่มรายได้ภาครัฐ ซึ่งจะช่วยลดภาระทางการคลังลงได้อีกทางหนึ่ง

คำสำคัญ: การบริจาคเงินแบบไม่วางแผน, การบริจาคที่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า, เจเนอเรชั่น X, เจเนอเรชั่น Y, การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกส์

* วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง, E-mail: dalina.a@psu.ac.th

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ประธานหลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการเงิน ประกันภัยและการจัดการความเสี่ยง คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง, E-mail: krittiya.d@psu.ac.th

The Factors Influencing Financial Donations among Thai Individuals: Impulsive Donation and Deliberative Donation*

Panita Khongkaew¹ Dalina Amonhaemanon² Krittiya Duangmanee³

(Received: October 5, 2023; Revised: December 25, 2023; Accepted: December 28, 2023)

Abstract

This research aimed to examine the factors influencing donation decision making among Thai individuals in Generation X and Generation Y. The objective was to compare two types of financial donation behavior: 1) Making an on-the-spot decision to donate upon encountering a donation request (unplanned) and 2) Making an intentional and pre-planned donation. Data were collected through questionnaires and a total of 458 sets of responses were analyzed using logistic regression.

The study findings indicated that females had a lower likelihood of making unplanned donation decisions compared to males. Additionally, individuals from Generation Y have a lower likelihood of making donation decisions when faced with a solicitation compared to those from Generation X. The study highlights that individuals who donate money through donation boxes often engage in unplanned donations whereas those who donate money through banking applications or cash accounts are typically individuals who have planned or intended to donate in advance. Furthermore, if individuals are aware that donating money through electronic donation systems can lead to tax deductions, there is an increased likelihood of deciding to donate money, even without prior planning. An interesting point from this study is that individuals with higher incomes and those who frequently donate upon encountering a donation box are more likely to donate, even without prior planning. Therefore, non-profit organizations can apply the findings of this study to formulate marketing strategies. Additionally, the government sector can utilize these findings to develop policies that stimulate and encourage individuals to have a greater inclination to donate, thereby increasing government revenue and alleviating fiscal burdens in alternative ways.

Keywords: Impulsive Donation, Deliberative Donation, Generation X, Generation Y, Bivariate Logistic Regression Analysis

* Research Article from Thesis for the Master of Business Administration, Prince of Songkla University

¹ Student in Master of Business Administration, Prince of Songkla University

² Assistance Professor, Faculty of Commerce and Management at Prince of Songkla University, E-mail: dalina.a@psu.ac.th

³ Director of the Bachelor of Business Administration Program in major of Finance Insurance and Risk Management Faculty of Commerce and Management at Prince of Songkla University, Trang Campus, E-mail: krittiya.d@psu.ac.th

ความสำคัญและปัญหาการวิจัย

การจัดอันดับ World Giving Index ในปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยอยู่ในอันดับที่ 10 ของโลก โดยมีเกณฑ์ของการบริจาคเงินแก่องค์กรมากที่สุดเป็นอันดับที่ 4 (Charities Aid Foundation, 2020) โดยมูลนิธิเพื่อการกุศล CAF (Charities Aid Foundation) มีการสำรวจ World Giving Index เพื่อชี้ให้เห็นถึงพฤติกรรม การให้ หรือ การบริจาคโดยใช้เกณฑ์ 3 ประการ คือ 1) การบริจาคเงินแก่องค์กรต่าง ๆ 2) การเป็นอาสาสมัคร และ 3) การช่วยเหลือคนแปลกหน้า สังคมไทยกับการบริจาคมีความความผูกพันมาอย่างยาวนาน อีกทั้งเนื่องจากประเทศไทยมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ พื้นฐานของศาสนาวัฒนธรรมถือเป็นจุดเริ่มต้นของการบริจาค อาจกล่าวได้ว่าประเทศทางตะวันออกโดยเฉพาะประเทศในแถบเอเชียประชากรจะมีพฤติกรรมการบริจาค อันเนื่องมาจากความเชื่อทางศาสนา ทำให้เห็นภาพการขอรับบริจาค โดยองค์กรการกุศล สมาคม ชมรม ต่างจากประชากรในประเทศตะวันตกที่มีพฤติกรรมการบริจาคผ่านองค์กรที่ไม่แสวงหา กำไร หรือมูลนิธิ เห็นได้จากการสำรวจของศูนย์วิจัยกสิกรไทย ที่พบว่าภายหลังการเกิดเหตุการณ์สึนามิ ในปี พ.ศ. 2547 คนไทยทำบุญมากขึ้นร้อยละ 39.6 (Positioning, 2005) สอดคล้องกับผลการสำรวจของ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ถึงการบริจาคของคนไทย พบว่าในปี พ.ศ. 2562 ครึ่งเรือนไทยบริจาคเงิน และ สิ่งของให้แก่องค์กรต่าง ๆ ประมาณ 23 บาทต่อเดือน (National Statistical Office, 2019)

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงการจัด 10 อันดับ World Giving Index ปี พ.ศ. 2563

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริจาคเงิน โดย Mainardes, et al. (2016) ซึ่งทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ชาวบราซิล ผ่านแบบสอบถามทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ พบว่าปัจจัยความน่าเชื่อถือขององค์กร ลักษณะขององค์กรที่มีความโปร่งใส อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์เชิงบวกพฤติกรรมการบริจาค เช่นเดียวกับปัจจัยด้านรางวัล และอิทธิพลของผู้นำที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริจาคเงินเช่นกัน โดยบุคคล

จะมีแรงจูงใจในการบริจาคเงินมากขึ้น เมื่อตระหนักว่าพวกเขาจะได้รับรางวัลจากการบริจาคเงิน อีกทั้งยังพบด้วยการอิทธิพลของผู้นำ ทำให้เกิดพฤติกรรมการลอกเลียนแบบจากบุคคลที่มีชื่อเสียง ซึ่งสามารถสร้างแรงจูงใจในการบริจาคเงินได้นอกจากนี้การศึกษาในอดีตระบุว่าอายุ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคของบุคคล เช่น การศึกษาเรื่องความไว้วางใจต่อทัศนคติขององค์กรการกุศลในการบริจาคเงิน เพื่อการกุศลของคนรุ่นใหม่ Gen Y โดย Hassan, et al. (2018) ที่หาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการรับรู้ และทัศนคติต่อองค์กรการกุศลกับพฤติกรรมการบริจาคของคนรุ่นใหม่ในประเทศมาเลเซีย ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริจาคของคนรุ่นใหม่ (Gen Y) ได้แก่ ความสามารถในการรับรู้ถึงความซื่อสัตย์สุจริตขององค์กรการกุศล และทัศนคติของผู้บริจาคที่มีต่อองค์กรการกุศลนั้นเป็นสำคัญ

ปัจจุบันพฤติกรรมการบริจาคของคนไทยเพื่อการกุศลมีอัตราเพิ่มขึ้น จำนวนองค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรในประเทศมีอัตราเพิ่มขึ้นด้วย บวกกับสาเหตุที่ภาครัฐไม่สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพหรืองบประมาณไม่เพียงพอในการพัฒนาด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของประชากรไทย ทำให้องค์กรภาคธุรกิจที่ไม่แสวงหากำไรและไม่แสวงหากำไร เข้ามาทำหน้าที่แทนภาครัฐในการช่วยเหลือสังคม ประกอบกับการที่ภาคธุรกิจนำการบริจาคเพื่อการกุศลมาเป็นกลยุทธ์ทางการตลาด แม้แต่ภาครัฐ ก็นำการบริจาคเพื่อการกุศลมาเป็นกลยุทธ์ในการเพิ่มรายได้ภาครัฐ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนในสังคมช่วยเหลือกัน งานวิจัยนี้เห็นความสำคัญของการบริจาคเงินของ Generation X และ Generation Y ในประเทศไทย ผลการศึกษาที่ได้เพื่อให้ภาคธุรกิจ องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนด้านกลยุทธ์การตลาด และภาครัฐสามารถนำไปวางแผนเพื่อเพิ่มรายได้ภาครัฐ เพื่อช่วยลดภาระทางการคลังได้อีกทางหนึ่ง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริจาคเงิน 2 แบบ คือ 1) ตัดสินใจบริจาค ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน (ไม่ได้วางแผน) และ 2) ตั้งใจและวางแผนการบริจาคมาแล้ว
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาคของกลุ่มคนในช่วงอายุ Generation X และ Generation Y

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริจาคเงินของคนไทย

Apinunmahakul (2558) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริจาคของคนไทย โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจผ่านแบบสอบถามซึ่งทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 2,557 คน ใน 19 จังหวัด ทั่วประเทศ ระหว่างเดือนเมษายนถึงมิถุนายน พ.ศ.2554 และกำหนดปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริจาคทั้งสามรูปแบบ ได้แก่ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ครัวเรือน และถิ่นที่อยู่ (เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด

ที่สำเร็จ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ครัวเรือน การอาศัยในเขตหรือนอกเขตเทศบาล) ปัจจัยระดับทุนทางสังคม และการประกอบกิจกรรมทางศาสนา (ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน การเป็นสมาชิกชมรมหรือองค์กร ความถี่ในการพบปะญาติพี่น้อง และความถี่ในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา) และปัจจัยลักษณะของวัด และนโยบายของรัฐบาล (ประเภทของวัด ระยะทางจากบ้านถึงวัด จำนวนพระภิกษุต่อจำนวนประชากรในจังหวัด ค่าใช้จ่ายด้านศาสนาของรัฐบาล) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ 1 ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล ครัวเรือน และถิ่นที่อยู่ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริจาคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และถิ่นที่อยู่อาศัย ปัจจัยที่ 2 ปัจจัยระดับทุนทางสังคม และการประกอบกิจกรรมทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริจาคอย่างมีนัยสำคัญ คือ ระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน ความถี่ในการพบปะครอบครัว และความถี่ในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา และปัจจัยที่ 3 ปัจจัยลักษณะของวัด และนโยบายของรัฐบาลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจบริจาคอย่างมีนัยสำคัญ คือ ประเภทของวัด และจำนวนพระภิกษุต่อจำนวนประชากรในจังหวัด และกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทุนทางสังคมของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายทางสังคมทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และเครือข่ายทางศาสนาต่างมีผลที่เป็นบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจบริจาค เพราะเครือข่ายทางสังคมเป็นช่องทางให้บุคคลได้รับข่าวสารข้อมูลมากขึ้น ดังนั้นภาครัฐบาลจึงควรมีมาตรการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนต่าง ๆ สร้างเครือข่ายทางสังคม แทนการจัดสรรงบประมาณอุดหนุนบริจาคให้กับวัดโดยตรง ผลการศึกษาที่ได้สอดคล้องกับการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริจาคของ Manmai (2022) ที่ใช้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียน นิสิต นักศึกษา และกลุ่มคนวัยทำงาน จังหวัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 200 คน โดยพบว่า ภายใต้อาณัติการบริจาคที่เป็นสาธารณะจะทำให้ผู้บริจาคมิแนวโน้มการบริจาคมากกว่าพื้นที่ส่วนตัว ปัจจัยด้านอายุ สถานภาพ อาชีพ ศาสนา และความมีเมตตากรุณา พฤติกรรมการบริจาค มีผลต่อแรงจูงใจในการบริจาค.

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษาคือ คน Generation X และ Generation Y ในประเทศไทย มีจำนวน 32,343,368 คน (National Statistical Office, 2021) กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณกรณีทราบจำนวนของประชากรตามสูตรของ Krejcie and Morgan (1970) ดังต่อไปนี้

$$n = \frac{x^2 NP(1 - P)}{e^2(N - 1) + x^2 P(1 - P)}$$

โดยที่	n	คือ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
	N	คือ ขนาดของประชากร
	P	คือ ค่าสัดส่วนของประชากร
	e	คือ ระดับความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง
	x^2	คือ ค่าไคสแควร์

จากการคำนวณกลุ่มตัวอย่าง ได้ค่า $n = 385.38$ คน และทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) โดยแบ่งประชากรออกเป็น 4 ภูมิภาค ภูมิภาคละ 100 คน จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบกระจายตามภูมิภาค เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวม

เครื่องมือที่ใช้วิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สาขาสังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (รหัสหนังสือรับรอง PSU IRB 2023-St-Cm-014 (Internal)) นำเครื่องมือที่ผ่านความเห็นจากอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอความอนุเคราะห์พิจารณาความถูกต้อง และตรวจสอบค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) จำนวน 4 ท่าน มาทำการวิเคราะห์หาความสอดคล้องของข้อคำถามและวัตถุประสงค์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าความเที่ยงตรงของข้อคำถามในแต่ละข้อเกิน 0.5 และมีค่าเฉลี่ยรวมของข้อคำถามเท่ากับ 0.86 ดังนั้นจึงนำไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามต่อไป โดยนำเครื่องมือวิจัยไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อทำการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรของสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบัก ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.877 ดังนั้นผู้วิจัยสามารถนำเครื่องมือวิจัยไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป และก่อนจะทำแบบสอบถาม บุคคลที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างต้องตอบคำถาม 1 ข้อ คือ ท่านบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือสังคมในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาหรือไม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผ่านการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามตอบด้วยตนเองผ่านทาง Google Form ซึ่งทำการส่ง ไปให้กลุ่มตัวอย่างที่มีการสอบถามถึงพฤติกรรมบริการที่ผ่านมา เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างสามารถเข้าถึงช่องทางนี้ได้สะดวก และเป็นวิธีที่ผู้วิจัยจะได้ตัวอย่างจำนวนที่เพียงพอต่อการวิเคราะห์ผลในเวลาจำกัด ซึ่งกำหนดกรอบระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565-เดือนมีนาคม พ.ศ. 2566

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ในส่วนสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้สถิติเบื้องต้นในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออภิปรายผลได้แก่ การแจกแจงค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้เป็นสถิติในการหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เป็นตัวแปรต้นและตัวแปรตาม เพื่อทำการทดสอบสมมติฐาน โดยใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-square Test) เพื่อทดสอบค่าความสัมพันธ์ของข้อมูล และปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริโภคโดยใช้วิธีถดถอยโลจิสติกทวิ (Binary Logistic Regression)

สรุปผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ข้อมูลส่วนบุคคล	ค่าความถี่ (ร้อยละ)	ข้อมูลส่วนบุคคล	ค่าความถี่ (ร้อยละ)
เพศ		อาชีพ	
ชาย	118 (25.8 %)	ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	144 (31.4 %)
หญิง	329 (71.8 %)	พนักงานและลูกจ้างภาครัฐ	44 (9.6 %)
อื่น ๆ	11 (2.4 %)	พนักงานบริษัทเอกชน	124 (27.1 %)
ระดับการศึกษา		ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	64 (14.0 %)
ต่ำกว่าปริญญาตรี	39 (8.5 %)	เกษตรกร/ประมง	15 (3.3 %)
ปริญญาตรี	335 (73.1 %)	นักเรียน/นักศึกษา	50 (10.9 %)
สูงกว่าปริญญาตรี	84 (18.3 %)	อื่น ๆ	17 (3.7 %)
สถานภาพ		ศาสนา	
โสด	354 (77.3 %)	พุทธ	421 (91.9 %)
สมรส	95 (20.7 %)	อิสลาม	15 (3.3 %)
หย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่	9 (2.0 %)	คริสต์	11 (2.4 %)
ภาค		อื่น ๆ	11 (2.4 %)
ภาคเหนือ	78 (12.0 %)		
ภาคกลาง	128 (27.9 %)	ช่วงอายุ	
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	62 (13.5 %)	Generation X	87 (19.0 %)
ภาคใต้	190 (41.5 %)	Generation Y	371 (81.0 %)

การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 458 คน ส่วนใหญ่มีอยู่ในกลุ่ม Generation Y 371 คน (81%) เพศหญิง 329 คน (71.8%) ส่วนใหญ่สถานภาพโสด 354 คน (77.3%) มีระดับการศึกษา ระดับปริญญาตรี 335 คน (73.1%) นอกจากนี้ แบบสำรวจที่เก็บรวบรวมได้และนำมาวิเคราะห์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 41.5 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 31.4 และนับถือศาสนาพุทธสูงถึงร้อยละ 91.9

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเงินของคนไทย

ตัวแปร	พฤติกรรมกรรมการบริจาคเงิน		Pearson chi-square (P-Value)
	ทำการตัดสินใจ ณ ขณะ พบการขอรับบริจาค	มีความตั้งใจและวางแผน การ บริจาคมาแล้ว	
1. ปัจจัยส่วนบุคคล			
เพศ			
ชาย	99 (21.6 %)	19 (4.2 %)	6.7 (0.03**)
หญิง	239 (52.2 %)	90 (19.7 %)	
อื่น ๆ	7 (1.5 %)	4 (0.9 %)	
สถานภาพ			
โสด	265 (57.9 %)	89 (19.4 %)	3.0 (0.2)
สมรส	71 (15.5 %)	24 (5.2 %)	
หย่าร้าง/หม้าย/แยกกันอยู่	9 (2.0 %)	0 (0.0 %)	
ช่วงอายุ			
Generation X	73 (15.9 %)	14 (3.1 %)	4.3 (0.04**)
Generation Y	272 (59.4 %)	99 (21.6 %)	
ระดับการศึกษา			
ต่ำกว่าปริญญาตรี	28 (6.1 %)	11 (2.4 %)	7.6 (0.02**)
ปริญญาตรี	263 (57.4 %)	72 (15.7 %)	
สูงกว่าปริญญาตรี	54 (11.8 %)	30 (6.6 %)	
อาชีพ			
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ	99 (21.6 %)	45 (9.8 %)	12.2 (0.06*)
พนักงานและลูกจ้างภาครัฐ	30 (6.6 %)	14 (3.1 %)	
พนักงานบริษัทเอกชน	93 (20.3 %)	31 (6.8 %)	
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	53 (11.6 %)	11 (2.4 %)	
เกษตรกร/ประมง	14 (3.1 %)	1 (0.2 %)	
นักเรียน/นักศึกษา	43 (9.4 %)	7 (1.5 %)	
อื่น ๆ	13 (2.8 %)	4 (0.9 %)	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปร	พฤติกรรมกรรมการบริจาคเงิน		Pearson
	ทำการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอรับบริจาค	มีความตั้งใจและวางแผน การบริจาคมาแล้ว	chi-square (P-Value)
ศาสนา			
พุทธ	315 (68.8 %)	106 (23.1 %)	1.4 (0.71)
อิสลาม	13 (2.8 %)	2 (0.4 %)	
คริสต์	8 (1.8 %)	3 (0.7 %)	
อื่น ๆ	9 (2.0 %)	2 (0.4 %)	
2. ปัจจัยด้านการรับรู้ที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริจาค			
ช่องทางการรับรู้ข่าวสารการบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือสังคม			
สื่อสังคมออนไลน์	239 (52.2 %)	81 (17.7 %)	4.8 (0.31)
โทรทัศน์/วิทยุ	7 (1.5 %)	0 (0.0 %)	
จุดรับบริจาค	81 (17.7 %)	22 (4.8 %)	
การบอกเล่าจากบุคคลอื่น	16 (3.5 %)	9 (2.0 %)	
อื่น ๆ	2 (0.4 %)	1 (0.2 %)	
การโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ มีความสำคัญต่อการบริจาค			
เห็นด้วย	30 (6.6 %)	13 (2.8 %)	0.8 (0.37)
ไม่เห็นด้วย	315 (68.8 %)	100 (21.8 %)	
การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการโอนเงินบริจาค			
เคย	19 (4.2 %)	15 (3.3 %)	7.5 (0.01**)
ไม่เคย	326 (71.2 %)	98 (21.4 %)	
3. ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการบริจาค			
รู้ว่าการบริจาคเงินให้กับองค์การการกุศล/สมาคม/สถานศึกษา/สถานพยาบาลภาครัฐ สามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้			
ทราบ	53 (11.6 %)	13 (2.8 %)	1.0 (0.31)
ไม่ทราบ	292 (63.8 %)	100 (21.8 %)	
รู้ว่าการบริจาคเงินในด้านกีฬา ท่านสามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้			
ทราบ	198 (43.2 %)	68 (14.9 %)	0.3 (0.60)
ไม่ทราบ	147 (32.1 %)	45 (9.8 %)	
รู้ว่าการบริจาคเงินให้กับด้านสาธารณสุข/โรงพยาบาล จะได้รับสิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาล			
ทราบ	189 (41.3 %)	64 (14.0 %)	0.1 (0.73)
ไม่ทราบ	156 (34.1 %)	49 (10.7 %)	

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปร	พฤติกรรมการบริจาคเงิน		Pearson
	ทำการตัดสินใจ ขณะ	มีความตั้งใจและวางแผน การ	chi-square
	พบการขอรับบริจาค	บริจาคมาแล้ว	(P-Value)
รู้ว่าการบริจาคเงินให้กับด้านสาธารณสุข/โรงพยาบาล จะได้รับสิทธิประโยชน์ขอรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์			
ทราบ	216 (47.2 %)	77 (16.8 %)	1.13
ไม่ทราบ	129 (28.2 %)	36 (7.9 %)	(0.29)
รู้ว่าการบริจาคเงินผ่านระบบบริจาคเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) สามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้			
ทราบ	145 (31.7 %)	35 (7.6 %)	4.4
ไม่ทราบ	200 (75.3 %)	78 (24.7 %)	(0.04**)
4. ปัจจัยด้านช่องทางการบริจาค			
ผ่านกล่องรับบริจาค	122 (26.6 %)	32 (7.0 %)	0.1
ผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร/บัญชีเงินฝาก	159 (34.7 %)	72 (15.7 %)	(0.01**)
ผ่านบุคคลผู้มาขอรับบริจาค	61 (13.3 %)	8 (1.8 %)	
ผ่านช่องทางอื่น ๆ	3 (0.7 %)	1 (0.2 %)	
5. ปัจจัยด้านความมุ่งมั่นตั้งใจ/วางแผนที่จะบริจาคเงินเป็นประจำ			
มี	83 (18.1 %)	53 (11.6 %)	1.0
ไม่มี	262 (57.2%)	60 (13.1 %)	(≤0.00***)

***นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01, ** นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05, * นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

จากตาราง 2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลต่อพฤติกรรมการบริจาคเงิน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ ประเด็นที่น่าสนใจ คือมีเพียงปัจจัยด้านการรับรู้การรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการโอนเงินบริจาคที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ช่องทางการรับรู้ข่าวสารการบริจาคเงินเพื่อช่วยเหลือสังคมต่าง ๆ ต่างไม่มีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคเงิน รวมถึงการโฆษณาผ่านสื่อต่าง ๆ ก็ไม่มีความสำคัญต่อการบริจาคด้วยเช่นเดียวกัน แต่ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมบริจาคที่เห็นได้ชัดคือ ช่องทางการบริจาค ซึ่งมีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยิ่งไปกว่านั้นหากบุคคลมีความมุ่งมั่นตั้งใจ หรือได้วางแผนที่จะบริจาคเงินเป็นประจำยังมีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ถัดมาคือ ปัจจัยด้านการรับรู้ที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริจาค พบว่าช่องทางต่าง ๆ ที่ได้รับข่าวสาร ไม่มีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคเงิน แต่ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมบริจาคอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 คือ การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการโอนเงินบริจาค

สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน คือเมื่อพิจารณาปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับการบริจาค พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 เมื่อพิจารณาว่าการบริจาคเงินผ่านระบบบริจาคเงินแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) สามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้ นอกจากนี้พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าการบริจาคเงินสามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้ รวมถึงส่วนใหญ่ยังไม่รู้ว่าการบริจาคเงินให้กับด้านสาธารณสุข/โรงพยาบาลจะได้รับสิทธิประโยชน์ค่ารักษาพยาบาล รวมถึงสิทธิประโยชน์ขอรับเครื่องราชอิสริยาภรณ์

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกทวิ (Binomial Logistic Regression) ระหว่างพฤติกรรม การบริจาคเงิน 2 แบบ คือ 1) ตัดสินใจบริจาค ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน (ไม่ได้วางแผน) และ 2) ตั้งใจและวางแผนการบริจาคมาแล้ว

Factor	Coefficient	S.D.	Exp(B)	P-value
เพศ				
ชาย (กลุ่มอ้างอิง)				
หญิง	-7.3	0.364	0.481	0.045 **
ไม่ระบุเพศ	-1.2	0.903	0.299	0.181
ช่วงอายุ	-1.2	0.516	0.307	0.022 **
อาชีพ				
ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ (กลุ่มอ้างอิง)				
พนักงานและลูกจ้างภาครัฐ	0.118	0.499	1.125	0.813
พนักงานบริษัทเอกชน	0.025	0.366	1.025	0.946
ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย	1.106	0.512	3.021	0.031 **
เกษตรกร/ประมง	1.606	1.161	4.981	0.167
นักเรียน/นักศึกษา	1.616	0.588	5.032	0.006 ***
ไม่ระบุอาชีพ	0.826	0.719	2.284	0.25
ระดับการศึกษา				
ต่ำกว่าปริญญาตรี (กลุ่มอ้างอิง)				
ปริญญาตรี	0.736	0.508	2.088	0.095 *
สูงกว่าปริญญาตรี	0.061	0.625	1.063	0.922
รายได้	0.113	0.22	0.893	0.09 *
การรับรู้การบริจาค				
เคยได้รับข้อมูลข่าวสารการ โกงเงินบริจาค	-1.041	0.369	2.832	0.005***
ทราบว่าบริจาคเงินผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-donation) สามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้	0.531	0.235	0.588	0.023 **
ทัศนคติการบริจาคเงิน	0.131	0.125	1.14	0.088 *

ตารางที่ 3 (ต่อ)

Factor	Coefficient	S.D.	Exp(B)	P-value
บรรทัดฐานทางสังคม	-0.029	0.121	0.971	0.808
ช่องทางการบริจาคเงิน				
ผ่านกล่องรับบริจาค (กลุ่มอ้างอิง)				
ผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร/บัญชีเงินสด	-0.559	0.298	0.572	0.061 *
ผ่านบุคคลผู้มาขอรับบริจาค	0.586	0.541	1.796	0.27
ผ่านช่องทางอื่น ๆ	-0.961	1.386	0.389	0.488
ความถี่ในการบริจาคเงิน				
1-2 ครั้งต่อปี (กลุ่มอ้างอิง)				
3-4 ครั้งต่อปี	-0.186	0.322	0.83	0.56
มากกว่า 5 ครั้งต่อปี	0.774	0.365	2.169	0.034 **
จำนวนเงินที่บริจาคต่อครั้ง				
ต่ำกว่า 100 บาท (กลุ่มอ้างอิง)				
100-500 บาท	-0.527	0.307	0.59	0.086 *
501-1,000 บาท	-1.763	0.659	0.171	0.007 ***
มากกว่า 1,000 บาท	-2.214	0.634	0.109	0.001 ***
Nagelkerke R-square	0.327			
Overall Percentage	80.1			

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกทวิ (Binary Logistic Regression) มีค่า Nagelkerke R-Square เท่ากับ 0.327 และค่า Overall Percentage เท่ากับ 80.1 พบว่าเพศหญิงมีโอกาสตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน น้อยกว่าเพศชายร้อยละ 51.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 คน Generation Y มีโอกาสในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินน้อยกว่าคน Generation X ร้อยละ 69.3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ผู้ที่ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย มีโอกาสในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินมากกว่าอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ 3.021 เท่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เช่นเดียวกับ นักเรียน/นักศึกษา ก็มีโอกาสดัดสินใจบริจาค ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินมากกว่าอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ 5.032 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 ในขณะที่ คนที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีโอกาสในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินมากกว่าคนที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี 2.088 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 นอกจากนี้ยังพบด้วยว่า หากคนมีรายได้เพิ่มขึ้น 1 หน่วย มีโอกาสในการตัดสินใจบริจาค ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินเพิ่มขึ้น 0.893 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 ประเด็นที่น่าสนใจ ประการแรก

พบว่า คนที่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารการโอนเงินบริจาค มีโอกาสในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินน้อยกว่าคนที่ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารการโอนเงินบริจาค 2.832 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 สอดคล้องกันกับกรณีคนที่รับทราบว่าการบริจาคเงินผ่านระบบการบริจาคแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) สามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้ มีโอกาสในการตัดสินใจบริจาค ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินมากกว่าคนไทยที่ไม่รู้ ถึงร้อยละ 41.2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

นอกจากนี้ ยังพบด้วยว่าหากบุคคลมีทัศนคติที่ดีการบริจาคเงินเพิ่มขึ้น 1 หน่วย มีโอกาสตัดสินใจบริจาค ขณะพบการขอบริจาคเงินเพิ่มขึ้น 1.44 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.10 คนที่บริจาคเงินผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร/บัญชีเงินสด มีโอกาสในการตัดสินใจบริจาค ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินน้อยกว่าคนที่บริจาคเงินผ่านกล่องรับบริจาคร้อยละ 42.8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 อีกประเด็นที่น่าสนใจ กรณีความถี่ในการบริจาคเงิน พบว่ายิ่งมีความถี่ในการบริจาคเงินมากเท่าใด จะยิ่งมีโอกาสดังกล่าวในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินมากกว่า คือคนที่มีความถี่ในการบริจาคเงินมากกว่า 5 ครั้งต่อปี มีโอกาสดังกล่าวในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินมากกว่าคนที่มีความถี่ในการบริจาคเงิน 1-2 ครั้งต่อปี 2.169 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนจำนวนเงินที่บริจาคต่อครั้ง พบว่ายิ่งจำนวนเงินที่ทำการบริจาคต่อครั้ง ยิ่งมาก ยิ่งมีโอกาสดังกล่าวในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาค (ไม่วางแผน) น้อยกว่าคนที่มีการบริจาคเงินจำนวนต่ำกว่า นั่นคือ คนที่มีการบริจาคเงินจำนวน 100-500 บาทต่อครั้ง มีโอกาสดังกล่าวในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินน้อยกว่าคนที่มีการบริจาคเงินจำนวนต่ำกว่า 100 บาทต่อครั้ง ร้อยละ 41 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.1 เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับกรณีที่มีการบริจาคเงินจำนวน 501-1000 บาทต่อครั้ง มีโอกาสดังกล่าวในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินน้อยกว่าคนที่มีการบริจาคเงินจำนวนต่ำกว่า 100 บาทต่อครั้ง ร้อยละ 82.9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 สอดคล้องกันกับกรณีคนที่มีการบริจาคเงินจำนวนมากกว่า 1,000 บาทต่อครั้ง มีโอกาสดังกล่าวในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินน้อยกว่าคนที่มีการบริจาคเงินจำนวนต่ำกว่า 100 บาทต่อครั้ง ร้อยละ 89.1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจบริจาค ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน (ไม่ได้วางแผน) กับตั้งใจและวางแผนการบริจาคมาแล้ว ของกลุ่มคนในช่วงอายุ Generation X และ Generation Y ที่เคยบริจาคเงิน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง สถานภาพโสด มีการศึกษา ระดับปริญญาตรี ประกอบการอาชีพข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ งานวิจัยนี้มีการเก็บแบบสอบถามทั้ง 4 ภูมิภาค ในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า เพศหญิง มีโอกาสดังกล่าวในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินน้อยกว่าเพศชาย คน Generation Y มีโอกาสดังกล่าวในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน (ไม่ได้วางแผนบริจาค) น้อยกว่าคนในช่วงอายุ Generation X นักเรียน/นักศึกษา

และนักธุรกิจ ถ้าเขามีโอกาสในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินมากกว่าข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ และยิ่งพบว่ารายได้เพิ่มขึ้น มีโอกาสในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rattachoteperiyakorn (2559) ซึ่งเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ มีผลต่อการบริจาคเพื่อช่วยเหลือสัตว์บนเครือข่ายเฟซบุ๊กด้วยจำนวนเงินที่ต่างกัน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการโอนเงินบริจาค มีโอกาสในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงินน้อยกว่าการไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการโอนเงินบริจาค และความรู้ว่าการบริจาคเงินผ่านระบบบริจาคแบบอิเล็กทรอนิกส์ (e-Donation) สามารถนำไปลดหย่อนภาษีได้ มีโอกาสในการตัดสินใจ ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน (ไม่วางแผนบริจาค) มากกว่าการไม่รู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Hassan, et. al. (2018) ที่พบว่าปัจจัยการรับรู้ถึงความซื่อสัตย์สุจริต และความเมตตาขององค์กรการกุศล มีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคให้องค์กรการกุศลของคนรุ่นใหม่ (Generation Y) ในขณะที่บรรทัดฐานทางสังคมไม่มีผลต่อพฤติกรรมการบริจาคของคนไทย Generation X และ Generation Y เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ Hyde, et al. (2012) ที่พบว่า การบริจาคเงินของเยาวชนส่วนใหญ่มาจากความสำคัญส่วนตัว แต่ในส่วนของปัจจัยบรรทัดฐานส่วนตัว ไม่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจบริจาคเงินของเยาวชน

ประเด็นที่น่าสนใจที่ได้จากการศึกษานี้ พบว่า คนที่บริจาคเงินผ่านแอปพลิเคชันธนาคาร/บัญชีเงินสด มีโอกาสในการตัดสินใจบริจาค ณ ขณะพบการขอบริจาค (ไม่ได้วางแผน) น้อยกว่าคนที่บริจาคเงินผ่านกล่องรับบริจาค และยิ่งมีความถี่ในการบริจาคเงินมากเท่าใด จะยิ่งมีโอกาสดังกล่าว ณ ขณะพบการขอบริจาคเงิน (ไม่ได้วางแผน) มากกว่าแสดงให้เห็นว่าคนที่มักบริจาคเงินอยู่แล้ว เมื่อเห็นกล่องรับบริจาคก็มีโอกาสที่จะบริจาคเงินแม้จะไม่ได้วางแผนไว้ ส่วนจำนวนเงินที่บริจาคต่อครั้ง พบว่ายิ่งจำนวนเงินที่ทำการบริจาคต่อครั้ง ยิ่งมาก ยิ่งมีโอกาสดังกล่าว ณ ขณะพบการขอบริจาค (ไม่วางแผน) น้อยกว่าคนที่มีการบริจาคเงินจำนวนต่ำกว่า พูดอีกอย่างหนึ่งได้ว่า คนจะบริจาคเงินจำนวนเล็กน้อย สำหรับกรณีที่มีการวางกล่องรับบริจาค เนื่องจากไม่ได้มีการวางแผนที่จะบริจาคมาก่อน นั่นคือ คนที่มีการวางแผนว่าจะบริจาคเงินมาก่อนมีแนวโน้มที่จะบริจาคเงินจำนวนมากกว่า ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ Kashif and De Run (2015) ที่พบว่า ปัจจัยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมากต่อพฤติกรรมการบริจาคต่อองค์กรการกุศล จากผลงานวิจัยนี้ภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลไปใช้เพื่อจัดทำนโยบายในการกระตุ้น ส่งเสริม ให้บุคคลมีความต้องการบริจาคมากขึ้น องค์กรเอกชนที่ไม่แสวงหากำไรสามารถนำผลการวิจัยในด้านปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มที่มีความสนใจเลือกบริจาค ความถี่/บ่อย จำนวนเงินที่คนส่วนใหญ่เลือกบริจาคเงิน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนด้านกลยุทธ์การตลาด รวมถึงภาครัฐเองสามารถนำไปวางแผนเพื่อเพิ่มรายได้ภาครัฐเพื่อช่วยลดภาระทางการคลังลงได้อีกทางหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการเก็บข้อมูลเฉพาะกลุ่มศึกษาในเชิงลึกมากขึ้น เช่น ช่วงวัยเรียน วัยทำงาน ทั้งนี้อาจขยายพื้นที่การสำรวจให้กว้างขึ้น เพื่อให้ได้รับข้อมูลของแต่ละพื้นที่ให้ละเอียดมากขึ้น และเปรียบเทียบแรงจูงใจต่อความพึงพอใจในการบริจาคของกลุ่มที่มีพฤติกรรมบริจาค และไม่บริจาคเงิน เพื่อหาทัศนคติและปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อการบริจาค

เอกสารอ้างอิง

- Apinunmahakul, A. (2015). Determinants of Voluntary Contributions in Thailand. *NIDA Economic Review*, 9(2), 31-53.
- Charities Aid Foundation. (2020). *CAF World Giving Index 2020: A Global Pandemic Special Report*. Retrieved November 5, 2022, from <https://www.cafonline.org>
- Hassan, S. H., Masron, T. A., Mohamed, N., and Thurasamy, R. (2018). Antecedents of Trust Towards the Attitude of Charitable Organization in Monetary Philanthropic Donation Among Generation-Y. *Asian Academy of Management Journal*, 23(1), 53-78.
- Hyde, M. K., Knowles, S. R., and White, K. M. (2012). Donating Blood and Organs: Using an Extended Theory of Planned Behavior Perspective to Identify Similarities and Differences in Individual Motivations to Donation. *Health Education Research*, 28(6), 1092-1104. Retrieved November 5, 2022, from <https://doi.org/10.1093/her/cyt078>
- Kashif, M., and De Run, E. C. (2015). Money Donations Intentions Among Muslim Donors: An Extended Theory of Planned Behavior Model. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*, 20(1), 84-96.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Mainardes, E. W., Laurett, R., Degasper, N. C. P., and Lasso, S. V. (2016). What Motivates An Individual to Make Donations of Money and/or Goods?. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 13, 81-99.
- Manmai, K. (2022). *Factors Influencing Donation Behavior: A Case Study in Bangkok*. Master thesis, M.A., Srinakharinwirot University, Bangkok.
- National Statistical Office. (2019). *The 2019 Household Socio-Economic Survey Whole Kingdom*. Bangkok: Office.

National Statistical Office. (2021). *Demography Population and Housing Statistics*. November 5, 2022, from <https://catalog.nso.go.th/group/os-01?groups=os-01>

Positioning. (2005). Thai People Make Merit, Money Circulating 3,300 Million Bath, Various Business Receive Wealth. Retrieved November 5, 2022, from <https://positioningmag.com/21065>

Rattachotepiriyakorn, P. (2016). *Attitude and Behavior toward Money Donation to Help Animals on Social Network: A Case Study on the Social Network Facebook in Thailand*. Master thesis, M.Com.Arts., Bangkok University, Bangkok.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียนบทความ

การส่งบทความ

1. ให้พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษสัน ตั้งค่าหน้ากระดาษเป็น B5 (JIS) (7.17 x 10.12 นิ้ว) ระยะขอบ บน/ล่าง/ซ้าย/ขวา 0.7 นิ้ว และหัวกระดาษ/ท้ายกระดาษ 0.5 นิ้ว ควรมีความยาวไม่น้อยกว่า 8 หน้า และไม่เกิน 14 หน้า รวมเอกสารอ้างอิง โดยพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Office Word 2007 หรือ 2010 ขึ้นไป ใช้แบบตัวอักษร Angsana New
2. ชื่อเรื่องใช้ขนาด 18 พอยท์ ตัวหนา ชื่อผู้เขียนใช้ ขนาด 16 พอยท์ ตัวหนา และเนื้อหาใช้ ขนาด 15 พอยท์ โดยให้เขียนเชิงอรรถไว้ด้านล่างบทความด้วยภาษาไทย-อังกฤษ โดยระบุตำแหน่ง สถานที่ทำงานที่ติดต่อได้ ทุนวิจัยที่ได้รับ
3. หากมีอ้างอิงเอกสารในการเขียนบทความให้อ้างอิงไว้ในส่วนท้ายของบทความ โดยใช้คำว่า “เอกสารอ้างอิง”
4. การจัดส่งต้นฉบับบทความให้ส่งผ่านระบบออนไลน์ทางเว็บไซต์วารสารวิชาการและวิจัย สังคมศาสตร์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA>

การตีพิมพ์บทความ

1. วารสารนี้จะรับตีพิมพ์บทความในสาขาวิทยาศาสตร์ รัฐศาสตร์ บริหารธุรกิจ การพัฒนาสังคม และสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ หรือสาขาที่เกี่ยวข้องเท่านั้น
2. ต้นฉบับที่ส่งมาให้พิจารณาตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารฉบับอื่นมาก่อน และจะต้องไม่ส่งตีพิมพ์ซ้ำซ้อนในวารสารหลายฉบับในเวลาเดียวกัน
3. การตีพิมพ์บทความลงในวารสาร จะเรียงตามลำดับก่อน-หลัง ตามวันที่ได้รับเรื่อง บทความจะจัดส่งให้กองบรรณาธิการพิจารณาถึงความเหมาะสมของบทความ และอาจจะจัดส่งให้เจ้าของบทความปรับแก้ไขในเบื้องต้นก่อนจัดส่งให้ผู้ประเมินอิสระ (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน/บทความ
4. กองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาและตีพิมพ์บทความทุกเรื่อง รวมทั้งการปรับปรุงบทความบางส่วนตามข้อเสนอแนะของกรรมการภายนอกที่เป็นผู้อ่านบทความ
5. ชำระค่าธรรมเนียมพิจารณาตีพิมพ์บทความภาษาไทย จำนวน 3,500 บาท และบทความภาษาอังกฤษ จำนวน 4,000 บาท โดยชำระผ่านธนาคารกรุงไทย สาขามหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ชื่อบัญชี “กองทุนวารสารวิชาการสำนักงานส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียนมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ เลขที่บัญชี 661-0-61605-1” บทความที่ไม่ได้รับตีพิมพ์ไม่สามารถขอรับเงินคืนได้
6. บทความที่ตีพิมพ์ลงในวารสาร ถือว่าเป็นผลงานทางวิชาการหรืองานวิจัยของคณะผู้เขียน ไม่ใช่ความคิดเห็นของกองบรรณาธิการ ผู้เขียนและคณะต้องรับผิดชอบตอบบทความของตน

ทัศนะ แนวคิด และรูปแบบการนำเสนอบทความในวารสารนี้เป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่ละคน การนำบทความหรือส่วนหนึ่งของบทความไปตีพิมพ์เผยแพร่ให้อ้างอิงแสดงที่มาข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียนบทความ และกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความลงตีพิมพ์ และจะแจ้งให้เจ้าของบทความทราบหลังจากผู้ประเมินอิสระตรวจอ่านบทความแล้ว

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA>

สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (ย่านมัทรี)
398 หมู่ 3 ตำบลย่านมัทรี อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ 60130
0-5621-9100-29 ต่อ 1211 หรือ 09-7924-5216 โทรสาร 0-5688-2523